

H. Wielopolski.

D-[S. dmk] 11 72

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
Im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0115114

25

St-297

D-38/95

1881
M O W Y

N A R A D A C H
Y
S E Y M A C H

Przez

X. ANDRZEJA CHRYSOSTOMA

Na Załuskach i Błędowie

Z A Ł U S K I E G O

BISKUPA KIJOWSKIEGO

I CZERNICHOWSKIEGO

OPATA WACHOCKIEGO

&c. &c.

Różnemi Czaszy

M I A N E.

A

*W Roku mówić w Synu swoim Zaczynaia.
czy na Świećcie Przedwiecznej*

Prawdy 1689.

DODRUKU PODANE.

W KALISZU.

W Drukarni Collegium Kaliskiego Soc. JESU.
ROKU 1748.

IMPRIMATUR

Gedani die Augusti. 1689.
JOANNES GEORGIUS
KUNICK,
U. J. D. Uladislavienfis, Płoc-
ensis, Varmienfis Canoni-
cus, Officialis Gedanen-
fis & Pomeraniez
Generalis. mpp.

MOWY
SEYMOWE

JASNE OSWIECONEGO
XIAZĘCIA,
BISKUPA WARMIŃSKIEGO
ANDRZEIA
CHRYZOSTOMA
Na Załuskach y Błędowie
ZAŁUSKIEGO

KANCLERZA
WIELKIEGO
KORONNEGO

Przy publicznych Ojczyzny obradach miane.

W Drukarni Collegium Kaliskiego 1718.

Y W O M

IMPRIMATUR

Gedani die Augusti 1689.

IOANNES GEORGIUS
KUNICK.

U. J. D. Uladislaviensis, Plo-
censis, Varmienfis, Canoni-
cus, Officialis Gedanen-
fis & Pomeraniæ

Velocis gloria Plantæ. *Juvenalis*
Hostes calcavit tumidos D. *Venantius* Fortunatus

Marmoreæ Regno petimus quid fulcrum columnæ?

Inviotos Patræ, fert domus ista pedes.

Quid *Steropes* Vulcanæ tuos, quid missile ferrum

Jactas? Heróis fortior enſus adest.

Uno Patriam defendimus iſtu. *Barlaus*.
Dum fœdera ſanxerat enſus. *Silius*.

PERILLVSTRI
MAGNIFICO DOMINO
D. PETRO
SOKOLNICKI
Pincernæ Terræ Wſchovenſis, Mi-
litæ Regni Regimentario &c. &c.
D. ET MECÆNATI
FAVENTISSIMO.

Volumen jam antea donatum
luci, nequit paſſu feliciore pro-
dire denuo è præli tenebris, quàm
Gentilitiæ Tuæ Plantæ inſiſtendo
veſtigio: *Perilluſtris Magnifice Do-*
mine, Mecænas Ampliſſime. Et pro-
fecto, *Ceſſiſſimi & Reverendiſſimi*
(2) Dñi

Dñi, D. ANDREÆ CHRYSOSTO-
MI ZALUSKI, Antistitis & Sena-
toris ab aureo sæculo: Magni dein-
de Cancellarii Regni, ac perinde
Varmiensis Ducatus, atq; Polonæ
eloquentiæ, Principis pretiosa
Oracula secundo gradu in posthumas
ætates ibunt, dum illo; quem arenæ
martiali invictum, honoris templo
augustum, Majores Tui, unà Te-
cum intulere. Et ne dictio à Te re-
cedat longius: *Quantus ivit Illu-*
strissimus Parens Tuus **GABRIEL SO-**
KOLNICKI in hostem orbi Chri-
stiano molientem exitium ad Cho-
timum? Non aliter fulmen è nu-
bibus ruit, toti generi humano in-
cussurum formidinem, quàm in-
densissimas acies barbaras incurrit
ille, ad Othomanicæ lunæ pallorem.
Non, innumera jacula moram inje-
cere

cere, non obstitere hastarum sylvæ
objectæ, non ferocissimi hostiles
enses, non arma ulla infesta vetuere
quin iter premeret famæ immorta-
lis. Ivit per fractos arcus Bisto-
num, per hebetatos mucrones, per
immosos clypeorum acervos, &
quæ ardua magis occurrit semita,
per amputatas cervices fusorum
Thracum, ivit inquam illo passu,
quo per compita mollibus strata
floribus feruntur alii. Nulla un-
quam præliorum discrimina est
aggressus, quæ pede facili non su-
perasset. Insultabat periculis: ipsis
mortibus occurabat, & secundos
eventus belli, non cæcutienti for-
tunæ, verum suo debebat robori.
Ea hostibus metuenda fortitudi-
ne id deinde est consecutus, ut *Pe-*
sentissimi Poloniae Regis **IOANNIS**

311 invictissimum devicerit pectus.
Atq; id solum ad gloriam Herois
tanti addi poterat, ut corè Regibus
Poloniæ maximi in spoliis tri-
umphale sibi cederet. Jam Ca-
liffiensis Judex Surrogatus eâ
Themidis ferrum strinxit manu, ut
libra nulli iniqua alteram occupa-
ret. Inter codices Justiniani nul-
lum æquius, nullum dignius Ta-
bulis perennitati consecratis, quàm
hujus Poloni Aristidis Nomen re-
legit ætas nostra, nullumq; magis
elapsis annis invidet. At in æquis-
simum Lechicæ Astræ Præsidentem,
ne delinqueret, grandibus meritis
suis, iniquus honor, laureis, quas
suo ense demessuerat Bellatorum
fortissimus, fascibus, per quos in-
cedere pridem meruerat, jam ad
Dapiferi Palatinatûs Califfiensis
titulos, jam ad Castellanas Mede-

recenses Curules, planè regium
iter adornavit. In fastigio Senato-
riæ Dignitatis, ne titulis tantum
emineret Procerum meritissimus
grande Patriæ Patris egit munus.
Ita muricem circumtulit humeris;
ut illos Proceres Regni decet, quo-
rum trabes ornant publicam feli-
citatem. Ita consuluit Reipubli-
cæ bono, ut meliora consilia Re-
gni Aquilæ calami rarò annota-
verint. Adiisset proculdubio, ma-
jora honorum culmina, nisi invi-
da magnitudinis fata, se invitantia
folia commutassent in urnam.

Quæ verò Consanguinea Nomina
Tuæ militant gloriæ cum avito
mucrone Tuo? quot gentilitium
Pedem cumq; aureum, Lucinæ
decora comitantur? nulla consequi
potest suada. Sufficiat dixisse: non

non exigui torrentis instar exsiccan-
 di ab uno solis radio, neq; instar
 vulgaris undæ, Tui sanguinis pe-
 lagus se diffundit. Velut aureus
 Ganges, Indus gemmifer, quidquid
 omnium ætatum pretio dignum
 æstimamus, in *SARNOVIIIS, MY-
 CELSCIIS, OPALENIIS, GRV-
 DZIENSCIIS, LUBIENIIS,
 MIELZYNSCIIS, WESELOVIIIS,*
 secum devehit. Quos tantum fa-
 sces honorarios dispositos cernimus
 per amplissima atria: *GALECCIO-
 RV M, ZYCHLINIORVM, RA-
 DOLINSCIORVM, SWINAR-
 SCIORVM, MOLSCIORVM MIA
 SKOWSCIORVM, KOCZORO-
 WSCIORVM, ŁONECCIORVM*
 Prosapia, Tuæ consanguinitatis
 arboris frondes sunt augustæ. Tra-
 beis rubet Tuus sanguis, quæ *ZA-*

MOI-

*MOI SCIORVM GNINSCIO-
 RV M, GRALEWSCIORVM, KO-
 BIERZYCCIORVM* Genus decorâ-
 runt. Illustrissimæ Cerae *SOŁTY-
 KORVM, RADZIMINSCIO-
 RV M, ROSNOWSCIORVM,*
MORSCIORVM, inter fumosas
 Imagines Domûs Tuæ lucent. Mit-
 to reliqua ingentia Reipublicæ
 Nomina, nullis paginae limitibus
 circumscribenda, quorum Tu gran-
 de es compendium.

Atque imprimis, ceu in admota
 crystallo, sic in limata ensis Tui
 acie nunquam degener ab Heroicis
 Majorum factis Tua virtus conspi-
 citur. Te Hastatæ militiæ Præ-
 fecto, Te, Regni Exercitus stipen-
 dia merentis in majori Polonia,
 Regimentario, quid Agamemno-
 nem Græciæ, Trojæ Hecτόrem, in-
 vide-

videamus? quid Camillos. quæramus extra orbis nostri limites? Tantum non optamus: * *Ut properet malum quodcumq., dum terra Te Herculem habet.* Non enim præcipitandis fessis rebus, sed ab exitio vindicandis arma devovisti. Mens Tua inconcussa galeæ, pectus infractum lorica, imperterrita manus victori gladio & umboni consentiunt. Nihil præter victorias concipimus animo, quoties cernimus Te ante signa procurrere, aciem instruere, & magis exemplo quàm imperio provocare ad ingentia. Te pugnae leges decernente evolat in hostem volatilis an fulmineus miles, si imperes signa conferre signis, confert, si pectora in se detonanti furori objicere, obicit, si in millena arma ruere jubeas, nu-

* *Seneca in Hercule Octavo.*

tu citius ruit, & interea ne quidem nomen Panici metus novit. Si cum Zopyris Ajaces reviviscerent, Commilitonibus Tuis vellent accenseri, si totus orbis foret annulus, Tuis sarissis in meta vellet statui. Utinam Tibi Heroum fortissime eam superi ætatem indulgeant, quam inter hostium funera Te longissimam vivere exoptamus! Te superstitute pristinum recipiet vultum omni squalore calamitatis deterfos accessione ademptarum ditionum augebitur, victoriis annos, imò horas distinguet Lechia. Cui etenim campo Martiali Te inferes, in herbas efflorescet victrices, ut nuper lancea Romuli, sic in laureas degenerabunt hastæ, quas intorquebis. Quæ deinde marmora non sudabunt, sub trophæorum, quæ Tu

facilis mereberis, mole? Quæ pyra
tuis collucens triumphis, diem
non augebunt? Nec demum post
ætates seras, leto poteris cadere,
quin unâ Tecum succumbat pars
non exigua Lechicæ felicitatis.

Neque minùs ingenii acumine,
& vi dicendi innata pro integritate
Reipublicæ decertas. Rationum
illarum robore, quas depromis,
nullum validius ferrum emicat.
Inter belli educatus tonitrua, gem-
mas loqueris, & Achillem perinde
atq; Cyncam nosti agere. Legatus
Majoris Poloniæ ad consilium Var-
saviense, ita maximè arduum mu-
nus obiisti, ut ad illud natus vi-
dereris, sic profuisti lapsis rebus,
ut sentirent Tuâ suadâ se erigi.

Aderit, aderit illud tempus,
quo, sicut nunc Wschowensis Pin-
cerna

cerna dictionis eruditæ dulcedine
mensas condis, atq; Regni salutē
consecras Tua studia, ita è subsellis
Senatoriis consilio sano accendes
boni publici sitim.

Tibi proinde se paginæ dedicant,
quæ Authori, Natalibus, & Hono-
ribus Illustrissimo lucem, eloquen-
tiâ, primis oratoribus pari vitam
debent, & eundem faciunt immor-
talem. Leges hîc, natas in mente
eruditissima literas, & non poteris
non laudare; intelliges verborum
haud vilia pondera, & æstimabis;
reperies oracula effatis Consi-
profundiora & admiraberis. Sed
breves anni se convolvent, ne dicam
menses, cum similia Tuâ suadâ pro-
digia referemus in fastos, peren-
nitati transmissuri. Interim huic
volumini fave, Tuis manibus cir-
cumferri

cumferri, & ante oculos Tuos ver-
sari, tot votis ambient, quot folia
numerat, veriùs dixero, quot lite-
ras censet. Nos verò inter diser-
tos, ad superos pro Domo Tua ad-
mitte Oratores.

Id precat.

MAGNO TUO NOMINI:

Divinissimum
Collegium Calissense.
Soc. JESU.

SENTENCYA

W Práwie

P. ŁYSZCZYNSKIEGO

Atbeiſmi Accuſati:

Orret animus cogitare, lingua
H*loqui N. Krolu: i Izámi rá-*
czey nieſzczęśliwość Oyczy-
zny náſzey, że takie wydała
Monſtrum, nád ktore, i ſamá
Afryká ſtráſzniejſzego *producere ſenſum* w tey
że oplákiwáć, niżeli *promere ſenſum* w tey
ſpráwie należałoby, ná ktora wſzytká ſię
poruſzyć muſi naturá. Były takie ſekty
z ktorych jedne publicznie ſłonce zá Bogá
ádorowály: áby, gdy to zaydzie, w noc
bez Bogá były; drudzy Xięzycowi ſię klá-
niáli, áby w dzień Bogá nie mieli. Tu cóś
więcey widzę, bo żadnego, i już *non in*
corde, ále bezbożna ręka obrzydliwe nie-
przyznáia *dogmata*. Przeciwno ktorym
wſzytko, cokolwiek widziemy, ſtawá: i
ſtnoſci Bogá iſtnoſcia włáſna broniá, i
A tego

tego mu nie odcytniwać, co od niego máia. Dobrodzieystwy, które *plena manu* biorą, swego dobrodziecia *evincendo*. Wstanie co dzień słońce, aby nas oświecało, zsyła na nas Niebo łaskawe influencye. Ziemia, która nas trzyma, karmi nas, i tą pospolita Márká oddaje nam z lichwą te dobra, których iey pożyczamy. Powietrze udziela swego prąstwą wody ryb, cała natura jest ustawicznie rozrzucona: i nie robi tylko żeby nas bogaciła. Jakoż tak wielkie dobra nie máia mieć iednego Authorá? iakoż te wszystkie profusie nie máia mieć iednego początku? iakoż ten porządek od tak dawnego czasu postanowiony, na całym świecie nie ma znać iednego Páná? iako zbraniać się znać go za Bogá? luboby i wiara do tego nas nie prowadziła. Tak wiele dobrodzieystw wylanych, tak wiele łask, które nie ustają, bardziey nas upewnniają o Bóstwie, niżeli grzmoty, i pioruny: które często więcey hałasują, niżeli złego czynią; i zda się, że Author natury gwałt sobie czyni, gdy chce aby się go bano. Káry te odzywają się na nie, których tylko niešťczęśliwych, i z wielką ślyzemy ie ciężkością, a dobrodzieystwá na wszystkich spływają ludzi, i co moment

się

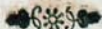
się rodzą. Jakoż się znaleźć może nie człowiek? ále, że stárego Plautá záżyje: *Legirupa, impudens, impurus, inverecundissimus*, który to neguje w Bogu, co samże nie od kogo innego, tylko od niego samego ma. *Major hac est iniquitas N. K. quam ut veniam mereri possit*, kiedy za łaski *amantudines*, kiedy Bogu *mala pro bonis*, odium *pro dilectione* oddaje; czym się *peccat, ut excusari nequeat*. Byli tak niešťczęśliwi, w których sercu zbrzydliwa tá znáydowała się propozycja, *non est DEUS*. przecieź i tym światła rozumnego ieden promień więcey supedytował, niżeli ślepoty było w zapamiętanych pássyách. Było takich dosyć, którzy tak żyli, iakoby Boga nie było: ále to czynili ztąd, że go zapomináli, ále go nie negowali, przynaglając gwałtownie rozum, dla iednego áppetytowi upodobania. Tu zaś *directe petitur honor Bogá*, przy którym umierać każdy nie raz, ále kiedyby million dusz miał, powinienby. Przed lat ósmnastá *me presente*, w Páryżu ieden z Kálwinów, z szaloney w błędzie swoim żarliwością do Káthedrálnego umyślnie przyszedłszy Kościółá, czyniacego ófiarę Kápláná, *in ipso actu* podnoszenia Hostyi, chciał z tytuł mney

A z

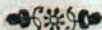
izko.

szkodliwie w skutku co do Káplána, ále bezbożnie w intencji, co do ofiary. Wi-
dzieć było cały prawowierny Páryż, dla
jednego grzechu pokutuiacy. Rozpływało
się serce z poćiechy, pátrząc ná zelum tego
wielkiego Miásta, przy honorze *lesa Di-
vina Majestatis*; náznaczone posty, publi-
czne modlitwy, ná których popiołem
głowy co żywo sobie posypowało, upo-
karżając się Bogu zá taki *auxum*. Słyżec
było zárliwych Káznodźciów, *Ululate Pa-
stres, et clamate*. Trwała tá publiczna
pokutá Niedziel całych dwie, ná kogoś
spoyżrzał, konsternácyá ná twarzy, ná
spuszczonych oczách widzieć się mogła.
Nie wspominam káry, *rigor pro equitate
habitus*, iezeli *delicta pena* nie były *com-
mensurate*, przećież były takie, nad które
cięższych rozum ludzki wymyślić nie
mogł. Tu nie Káplán ofiáruia *impetitur*,
ále sam Bog *tolitur*: á co większa, nie
inconsideratę, ále *ex deliberatione* ná pá-
pierze ręká niešťczęśliwa wyraża to, ná
co i samá *fremit* náturá. *Facta hac sunt*,
non attentata sed perfecta, á zátym nie-
rozumiem iákoby znaleść się mogł *lenitati
locus, cum severitatem res ipsa efflagitet*.
Bronić go Pátron wszelkimi spósobámi:

ále postáremu moim zdániem, *non addidit
invalidę robur facundia cause*, bo dobrze
rzeczono, *inanis est oratio, ubi prava actio*.
Spowiedź *in Aprili* uczyniona, kiedy iuż o
nim *in Februario* mowiono. zda się bydz
bárdziej *sacrilega*, niżeli prawdziwa, á nie
widzę teź *absolutionem ab Atheismo*, ktorey
żaden prywatny dác nie mogł Káplán.
Producitur świádectwo od Woiewódtwá
Brzeskiego, gdyby Obywátele tego Woie-
wództwá to byli wiedzieli co my, pewnie-
by go nie dáli byli; *quod oculus videt, ne-
mo fideliter negat*. co álbo z niego, álbo z
inśzych słyżeli, ráczey *ex zelo libertatis*,
á niżeli ná wymowienie *tam enormis crimi-
nis* nápisali; *qui audiunt, audita dicunt: qui
vident planę sciunt*. A zátym wszystkie
te *defensy*, wszystkie *testimonia non sunt
interpretanda ad impunitatem delicti, sed
ad vindictam*, bo ten grzech *nec negari,
nec excusari potest*. *Appellat* teraz *legem*,
qui non servavit eam, zápomniawszy *Re-
gum* práwney, *qui sine lege peccat, sine lege
perit*. Skárży się że Szláchćicem będąc,
non convictus wzięty, inkárcerowány. Dał
by Bog, áby się ow zá Wládyśławá Jágel-
lá w sercach Polskich wznowił *zelus*, ten
iákó Statut pod tytułem Heretyká świádczy,

w Wieluniu to postinowil; *Decernimus, & pro firmo constanti, & pro irrefragabili edicto teneri precipimus. Ut quicumq; in Regno Polonia nostro, & terris nobis subiectis Hereticus, aut heresi infectus, vel suspectus, eorum Fautor, eorum vel director repperitus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules Civitatum, & alios Officiales, ac quoslibet subditos nostros sive in officiu, sive extra viventes, velut Regia Majestas offensorem capiatur.* Co ná ten czás cála Polská chętnie przyięlá, iáko to owe słowa wyrażnie znácza: *singulariter singuli, & universaliter universi, eodem animo, eadem voluntate, scientiá, assensu, & ratiabitione, omnes unanimiter, &c. &c.* Kárdynálne prawdá to práwo neminem captivabimus, nisi jure victum. ále oprócz tego, że ipse se publici juris studio status sui renuntiatione privavit beneficio. Stuchaymy excepcyi in minoribus casibus, niezeli w ták wielkim nád ktore więkšie bydz nie może. *Nullum terrigenam possessionatum excessu, seu culpa capiemus, nec aliquam vindictam in eo faciemus. Illo tamen homine excepto, qui in publico maleficio, aut in furto, & Mulierum Villarum raptu incendio, homicidio voluntario, Villa-*

rum depopulationibus, & spolijs deprehenderetur. Konstytucya 1611. imáć swawolnikow tych kaže, ktorzyby náiazdy, mordy, wybierania, i palenia domow, łupienia, po drogách czynili. I práwo insze mowi: *Nobilis fur capiatur.* Ztad i statut nász *de viro bone fame,* ktory z tego, że kto bonus, á nie z tego, że kto *Nobilis,* ostrzegł, i wárował in criminalibus obwiononemu, juratoriam facti evasionem. A ieżeli práwo chce, *nullum nobilem captivandum, qui bone est fama, nisi prius jure esset convictus;* toć *mala fama* (zwłaszcza in tam atroci crimine) absq; juris processu capi poterit. I záprawde indignus est libertate: qui se ultro servituti submitit, bo improbo *Nobilitas tantum prodest, quantum tunc speculum. Nobilitas cum virtute juncta est, ignobilitas cum vitio.* Juste tedy á lege deseritur qui legem deserit injuste: bo ieżeli kiedy, to w tym terminie: *cum perditis perditè agendum est, extremisque morbis extrema remedia adhibenda.* Należy Rzeczypospolitey ut crimina pacem turbantia, & fidem publicam solventia, severiore, & quasi in militia castrensi, judicio cohibeantur. Dla czego atrocitas criminis fecit, ut ab ordinariis juris Regulis discessum fuerit.

1 *fuerit. Wszak si dem qui perdit, nihil potest ultra perdere. Bo ten kto neguie Bogá, neguie wszelka Jurisdykcyá, neguie wszelkie práwo. Nie może mu żadna suffragare lex, ktorcy sam że renunciat, i nie máiac quo errorem suum tueatur, culpa hac będąc nullo digna patrotinio, obawiam się że przez tak długi czas nie będąc tak wielki występpek skarány: ne detur celerī victima tarda Deo. Jeżeli zaś idzie, że go ad forum spirituale pościagniono, erubescendum contra legem loqui. Státut titulo spiritualis wyrażáiac iákcie sprawy ad forum spirituale należeć máia, wyraźnie pokázuje, że non inconsulto impetu, ale ex lege et usu do tego stan nász przystąpił. Jest Státut w Krakowie 1543. postanowiony. Imprimis ad forum spirituale Iudicium pertinet judicare differentias Sancta Christianae Religionis, Hareses videlicet, schismata, blasphemias contra Deum, et Apostasias. Nie nász się tedy o co gniewać: Leges interpretanda non ad impunitatem dictorum, sed ad vindictam.*

Excepeya Fori isć nie może, qui ubiq; est, ubiq; sortitur forum. O krzywdę Bogá, który wszędzie iest, idzie, uráżony kto ná honorze, tu po sublewácyá, uszczerbion

2 *stawie, tu po gleit, zrażon kto z szláchetwá, tu po redintegrácyá. Máiestat Krolewski portus est et praesidium periculisantium. Gdzież tedy Boska krzywdá pewnicysze vindictinis mieć może, iáko u Lokotenentá, iáko u Namiestniká swego: bo to taki występpek, ktorogo nec negare, nec excusare potest in tanta gravitate criminis accelerandi processus, non protelandi.*

Inkwizycya isć może, práwo mowi: Literatoria documenta testibus suppleri non possunt, evidentia rei evincit omne probationis genus. Usłyszeć z świadkow więcej nie możemy nád to, co widzimy, iákom rzekł: qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt. Nád to, propria oris confessio gdy zachodzi. A Státut Koronny non necessariam esse ná ten czas inquisitionem bydz sadzi. Zápatruie się ná nas cały świat, wszystkie Narody, Calum et terra testes erunt super nos. Boiac się tedy hanc justam censuram, boiac się żeby ten zápamiętáły człowiek non redeat ad vomitum, żeby do tego, czego się teraz formidine pana zápicra, nie wrocił się, i tym bárdziey sam nie zginał, inszych nie zgubił, należy dwiemá konkludowác słowy: Leges exercenda, rigor extendendus. Zga-

dzam się zaś *in genere* pana z Kárdyna-
łem Jego Mością Prymąsem, *hoc adjecto*,
żeby tak zbrzydliwe piśmą wprzód tą
nieszczęśliwą palącą ręką, która ie
pisać odważyła się.

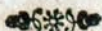
MOWA PIERWSZA,

Na Radzie po Wiedenskiey w Kra-
kowie 10. Januarij 1684.

A Ni mogę, aniż powinien N. K. P.
M. M. i D. pierwszego zacząć z
tego mieysca głosu, na którym mię
dobrotliwa W. K. M. *ultra merita*, a śmie-
le mogę mówić, *et ultra vota*, osadziła
laską, bez należytey Máiestatowi Pánkie-
mu wdzięczności. Gina tępemu słowá
ięzykowi memu, i wżytką siłą wymowy
w ustách moich niszczeic, same nawet
myśli, lubo ie wdzięczność powinna zá-
grzewa, boiáznia, i zádumieniem trętwie-
ia, gdy mi uważać przychodzi, iák wyso-
ko dobroczynna W. K. M. ręką wzięła,
nád memi zasługami gorę, i tám hono-
rowi memu zámierzyła metę, kędym
álbo

doysć się ták prętko nie spodziewał. I
álbo przyznam się, ieszczem sobie nie
życzył, (máiac dosyć sił, dosyć ochory,
do stania przy Máiestatcie) *assidere*. I
ták się zemna stało, iák owo kiedy nie-
przyiązny wiátr, okręt w nieznáioime pę-
dzi strony. *et quas nolebat cogit inire vias*.
Ale kiedy ták Boska, i W. K. M. kazála
wola, należy ábym przyznał *publica hac*
confessione, W. K. M. *ab ungue antboxes*
mea conditoremq. fortuna. Przyślóby mi
było N. K. *in primo* iey *arescere flore*, kie-
dy niespodzianie śmiertelności wyróki,
spem et unica solatia, Wuiá mego, *dignum*
longiori vita, in terra viventium nagle,
powoławszy, mnie osierociáłym mieć
chcieli, ále też *praecepto successionis fructu*,
prace iego pozostałcy *exsortem*, gdyby
mię była *ab hoc sortis invidenti actu*
Protekcji W. K. M, nie zásloniła zgubio-
ney nádziecie moiey Tarczą *Athenens mu-
rus, et tutamen*. Ná ten czas W. K. M.
sprawiłes, *ne me unusq. Tyan videret, unusq.*
dies, stantem et cadentem: kiedy *Regio*
judicio suo, desiderium wydziedziczenia
mego uskromiwszy, dałes mi *primum esse*,
et primas publicas in munera vires. A gdy
mi ták szczęśliwie *arbitrio aequitatis* W. K.
M.

M. *fortuna fidem mutata dotavit*, niezem
lepszego nie poczytał sobie, iako w Re-
geſtrze Dworu W. K. M. *ſub Principe tan-
to* (ktorego cnoty ſwiatł wſzytek *pro ma-
ximo* wziął *exemplo* ſobie) *cenſeri*, i ad pa-
tientiam *exerceri lab- rum*. Aleć mi i tu
nád zaſługi moie doſtępnieyſza pokazała
ſię W. K. M. *Majeſtas*, kiedy mnie pierwey
práwie *electum*, aniżeli *exploratum*, do
realney ſwoiey, i Nayaśniecey Krolowey
Jeymoſci P. M. przypoſciwſzy uſługi, do
tego krzeſła ſpoſobiála. Niechciałes W.
K. M. ábym był *titularem* tylko miał
ſervitoratum, ále *ut Domestici tui*, *duplici-
bus veſtirentur*, żebym był uſług moich
W. K. M. i Krolowey Jey Moſci uczynił
diſpártitę. I nie długo uſtáwicznoſć nieo-
derwana, życzliwoſć niezmázana, wier-
noſć niepoſzlákowána, ochotá niezmár-
ſzczona była bez nagrody, bo prędko
ſzczupley fortuny moiey gránice, naprzód
i Proboſtwa Jároſławſkiego, rozprzeſtrze-
miliſcie Pániſtvo. Miłoſciwe Dobrodziey-
ſtwem. Liczyć dniami dobroczynnoſci
Máicſtatow wáſzych nie mogę. bo *nullam
in me perdidisti diem*. *Annus munera* Wá-
ſze *computare* muſzę, *et ſumma* łáſk ich
capita ſequi, bo *munificentia* W. K. M. zá
interpozycya

interpozycya Nayaśniecey Páni moiey,
in locandis Beneficiis, niedotrzymawſzy
roku Opáſtwa Wachockiego, *auxit* mię
oraz honorem, i nieubogim dochodem.
Jużem był *ad alios aſcenſus* ſobie *nimius
voti*, ále mnie lubo *ſatis accepiſſe ſuit*,
W. K. M. *non ſatis dediſſe*: obciażyleć
prędko Nayaśniecey Krolu *et gratitu-
dinem meam exceſſum ſavoris*, *et indolem*
Sekretáryi Koronney urzędu powaga: kto-
ra że *reduť ad Dominum*, *injuria hec locum*
majoribus beneficiis fecit. Umiałes W. K.
M. *amula Divinitatis virtute*, *ſubjecti ſui*
humilitatem probare, kiedyś mi ſtopniá
tego honoru umknaſzy, *hunc láſki ſwo-
iey luſum meliorum interventu*, obſcię-
penſaſti, boś mi *pro conſcientia ſecretorum
ſuorum*, dáć raczył w Rádách i w Senacie
purpuratam ſortem, wielkie *aſſimationem
ſacrorum inſigne*, ále tym więkſzego go-
dne ſzácunku, że mi ie w ten czáſ tá ręká
włóżyła, kiedy okowámi Pogány, á Chře-
ſciáńskie Narody tryumfalnemi obciażáć
gotowála ſię laurámi. Więc niech tá
niezwyciężona, oraz i dobrotliwa *dexte-
ra*, uczyniſzy mnie tak wyłokiego ho-
noru godnym, uczyni zdolnym, pokázu-
jąc *viam mandatorum ſuorum*. A wdzię-
cznoſć

czność moia trwać będzie w siłach swoich zupełna. *loquetur magnalia*, W. K. M. wiecznie. Głosić będzie, i Krolowey ley Mości P. M. i D. dzieło w tej mierze cudowne, która *suo Deucalion* *Pyrha*, z grubego kámienia *filium Adá* potráfiła uczynić. Nie wysili się z cząsem, ani z láty *erga Regnatricem Domum*, na tym krzesle dewocya moia, ále *ab ipso ducet vires animusq; eva*. Będziesz mię miał W. K. M. życziwego nigdy nieporuszenie flugę, Oyczyzná wiernego, i ná przysięgę ledwo teraz oschła, ále nigdy ná sercu niezmázána pámietácego Senátora, *clarissima* Senatu Przeświętnego *Nomina*, zgadzácego się z máiacemi dobro polspolite *pra oculis*, i w sercu Kollegę, *splendidus Quiritium Ordo*, zelosum przy wolności i prąrogátywách *nobilitatis defensore*m. Słowem zámknę gębę tym, czym mię wola W. K. M. mieć chce, do czego przysięgá obliגיע, do czego niewygászona w sercu moim ku Máiestátowi W. K. M. i całemu Nayiásniejszemu Domowi prowadzi *non in vitum* wdzięczność.

Co do punktow proponowánych, należałoby N. K. pierwszy raz zásiadáiacemu, wprzod

wprzod *mirari*: niż *philosophari*, ále że W. K. M. *virtus creatrix*, niechćiáła mię mieć ná tym mieyscu *elinguem*: krotko się *pro sensu meo* do nich przymawiam. W krotkich bárdzo słowách zawiera się *ratio status*, káżdego Krolestwa i Rzeczypospolitey, *consilium domi*, *arma foris*. Cokolwiek przeznorne rozумы w písmách, rádach, i mowách swoich, ná przestrogę i náukę spráwy Rzeczypospolitey tráktuácych podáia, wżytko się to w tych záwiera, *consilium*, *et arma*. Ktorakolwiek Rzeczpospolita dobrze iest w to oboie opátrzona, i sporządzona, tá iest szczęśliwa, trwála, i miłości swoiey beśpieczna: ktorey záś tego oboygá, álbo iednego z tych niedostawa, tá iáko ná lodzie stoi, długo trwáć, szeroko się w sławie, i gránicách pomnáżać nie może, by [naymocniejszy, by naybogátsza, powoli szwánkować, á náostíatek upadáć musi. *Duo sunt quibus extulit ingens Roma caput, virtus belli, sapientia pacis*. Ubłogosławił nas Pan Bog w pierwszym, nie trzeba nam po ráde zá Ocean płynąć. Już dostátecznie *ex premissis immortalium operum* W. K. M. káždy konkluduie, że ná Páński iego naywyzszych koron go

dney głowie wspierać się może *secundē* Chrześciański świat, i *populorum salus*. I ieżeli W. K. M. wiernych rad swoich *ex usu* rączy, niżeli *ex necessitate consilium cogis*, przychodźiemy nie tak *consulere medium*, iako rączy *quasitum oracula Phabi*, od Tronu W. K. M. *Arma foris*: o tych *in manifestis periculis* Oyczyzny rądzićby należało, iakoby gotuiacy się rozdrażnionej potencji Othománskiey wcześniej *resistere*. Przywodzić nam Pan Bog i szczęście W. K. M. *socios belli*, kiedy Rzeczpospolita Wenecka, tak ostrożna i w rzeczach swoich *providens*, ná ieden W. K. M. proickt, i iako sami w liście swym przyznáia, ná ieden rozkaz łączy się, *et strictiori federe* wiąże. Życzę tedy iako nayprędzey rátyfikácyá posłać, bo wiem że ná tę *prompti ad opera belli* oczekiwáia. Komu tylko *mens sana in corpore sano*, konkludowác musi: że tá ligá *summe necessaria* Rzeczpospolitey. Nie było by zadney tak mocney Monárchii, ktoraby *sine federatis res magnas gerere* mogła. Rzymiánie *rerum Domini*, więccy *per socios*, niżeli swemi woyskami dokázowali. *In privatis Domibus* ten iest nayzagnieyszy który ma naywięccy Przyjaćiół, krewno-

krewności, kolligacyi. Jákom tedy rzekł: iak nayprędzey rátyfikácyá posłać życzę.

Ausum Kózaków, ná inszy czas *differre* by nie trzeba, że tego, ktorego láska W. K. M. *evexerat*, widząc w nim ochotę, *sprobowane* przeszłey kámpánii męstwo, i odwagę, *et cum virtute felicem temeritatem tumultuarię* zábili, inszego *pro libito suo* postanowiwszy, *ille crucem pretium tulit, hic diadema*. Ale że iesteśmy *in eo* Rzeczpospolitey *statu*, że rączy káresować, niż *exacerbować* należy, *disimulandum tantisper*. I ieżeli popotwierdzą nie Hetmána tego nowego przyśłáli *confirmandum*. Żeby zaś defekt, ná który się skárża, i iako mi piśze I. M. P. Lubáczowski, droża, wiedząc, że *Graculus esuriens, in calum, iusserit ibi*, do czego nowego nie przywiodł; iak nayprędzey znaczną iaka *summa* życzylbym ich *supplementum*, z nowym á goracym ordynánsiem, ná iaka *exhunc* zágrzewiły imprezę.

Hospodár Stefan, áby się ná Pánstwie osiedział, nie tylko w tym honor *Imenia* W. K. M. ále i cały Rzeczpospolitey *vertitur interes*. Nie pewnieyszego, że o tym *serio* myśli Portá, żeby kogo swego tam osadziłá. Nam też *est converso*

omni conatu strąć się trzebą, aby się ten; który musi być zawsze, i W. K. M. obli-gowany, utrzymał. Kiedyśy ordynans W. K. M. dany był *in executione*, nie skarzyłby się na defekt ludzi; bo z siedmnaśtu Chorągwi tam naznaczonych, tylko słyżę siedm jest, i to bårdzo szczupłych, bo co żywo do Domow się *fato quodam* Roku terażniejszego roziachało, i jeżeli co ludzi jest, to większa część swawolnych, ktorzy ten narod Chrześci-ánom życzliwy bårdziej exacerbnia i af-pekt w nich do nas tłumia: czemuż W. K. M. posłaniem ludzi wojennych, i kogo któryby był *a consilio*, *providere* ra-czysz, nic nie watpie.

Haná Krymskiego, żeby na stronę swo-ię przeciągnąć, a przynamniczy, *quod & sufficeret*, *avertere* od exekucyi ordynán-sow Porty, *hic labor; hoc opus est*. Wszel-kich sposobow, na ktorych *consummata* W. K. M. schodzić nie będzie *providentia*, záżyćbym ná to życzyl.

Pericula od Moskwy, niewiem jeżeli niepodobne będą owey gotowości Szwecyi, która przeszła kámpánia ogłoszono.

O Toruńczánách, życzylbym zlecić komukolwiek z Ich Mościow Pánow Se-natorow

natorow Pruskich, aby o tey sprawie dali W. K. M. *aliam partem* wysłuchawszy, informácyą, żeby ten deskrypt ná szkodę Interessantow nie wyszedł.

Factum Krolewieckie, jeżeli kogo, to mnie osobliwie iáko iednego tylko *in praesenti Consilio* Duchownego *angere* by miało. *& ad debitum* pobudzić *zelum*, ále że ten *ordinatus* być powinien, *& ratio-nabilis*, lubom czytał tę Historyą, *non plane invenio causam*, żeby się tak zaráz iad tego *serio* zwlażczá że I. M. X. Wármiński nic o tym nie pisze. Zdáloby mi się tedy zlecić to I. M. w Warmii będącemu, żeby *ex alia parte* zawiázł informácyę. Jeżeli jest co, żeby z Gubernatorem Miásta tamtego *expostulował*: od ktorego *inquantum* nie będzie *satisfakcyi*, to rekurs do samego być może Elektorá. *Alc ad primam notitiam* wdawać się w to, nie máiac *certitudinem*, ieśli tak jest,

álbo niet nie rozumiem być

songnum Honorowi W.

K. M. &c. &c.

MOWA DRUGA.

Na Radzie w Zółkwi 13. Novembris

1684. miana.

Musiąłby bydz Imieniowi Chrześci-
 ńskiemu nieprzyjazny, któryby
 Bogu zastępów, osobliwych za to
 nie oddawał pokornie dzięk ze nam-
 szczęśliwie zdrowego z tey Kämpanii
 W. K. M. P. M. M. *reducere* raczył. *Nunc*
demum animus noster in tuto positus est loco,
 kiedy nam się dostać patrzyć na twarz
 Pánfska *hostium errorem, Civium amorem.*
 Nie álterowała nas nic zbliżać się ku
 Woysku naszemu liczna nieprzyacielska
 potęgá, bo była nádziciá w tey ręce Bo-
 skiej, która W. K. M. tak potrzebnie-
 tych czasów Oyczyźnie naszey *praefecit.*
 i ktorey wszystkie wielkie, i nieśmiertelne
 ákcy swoie przypisować raczysz. O ie-
 dno tylo zdrowie wszytká myśl, wszytká
 nádziciá była troskliwa, wiedzac, że go
 W. K. M. szánować nie zwykł, iáko o
 niebezpieczeństwą wszelkie nieustrá szo-
 nym sercem, tak i satygi niedyskretnym
 (*sic cum venia W. K. M. P. M. dictum,*)
 podeymuiac zápomnieniem. Niechże
 będzie

będzie ná wieczne czasy Imię Boskie
 za to błogosławione, á niech i dálej do-
 daie w długi, i niezámierzony czas czer-
 stwości, *& de nostris addat annis.* Kiedy
 teraz uwolniwszy nas *a sagitta volante,*
 zadržymawszy wszelki impet, spustoszenie
 kráiom naszym *non ex vano* grożacy, i
 gotuiacy, nie wythnawszy cále, nie osu-
 żywszy czołá *ex pulvere Castrensi Re-*
gem Patremq; geris, & consulis: á gotuiac
 się ná przykra *sedentariam,* i niechybnie
 nád konne prace cięższa; *vocare* raczysz
Senatum, podáiac niektóre punktá do
 disquizycyi. Naypierwszy punkt o Sey-
 mie, kiedy, i gdzie złożony bydz ma-
 Byłoby wiele rácyi, ktoreby konwinko-
 wać mogły, żeby pod ten czas, kiedy
res non verba coeeteri by powinny, odło-
 żyć Sejm ten ná przyszłą Jesień, boć i
 samo práwo, we dwie lecie jeden Sejm
 po drugim náznázáiac, dyspensuie od tak
 prędkiego Scymowania, i te koszty zwy-
 czáynie *in immensum excrescunt,* lepieyby
 ná wygotowanie się wcześniej ná przy-
 szłą kámpaniałożyć, ále że podatki lubo
publico consensu, ná Sejmie przeszłym u-
 chwalone, tak oporem wypłacáia Woic-
 wodztwá, dopierożby nie tylko leniwy

śaly, ále podobnoby i ustały: á zátym; i tá ochotá, o ktorey nam się slyszec dośtało dość oćiętey, tym bárdziey w Woyksuby ustała, nierychłey, álbo niepowney czekáiac zapláty. Zgoła uważwszy wśzytkie *pro, & contra*, rácye, widzę że Seym złożyć nie iest *voluntatis*, ále *necessitatis*. Czas nie może byđć prędzay nád *Februarium, circa 13. 14. vel 15.* wynidzie właśnie. Uczyniwszy iednák *reflexya* ná *statum rerum praesentium*, rozumiałbym, żeby czas zwyczajny, sześćio Niedzielnay *redigere* do dwuch Niedzieli: i żeby *siné solennitatibus*, to tylko się ná nim tráktowało, co byđć powinno, wíszelkich náśzych stárania *objectum*, żeby gotuiacey się potędze Tureckiey *audaci succésibus, & clata*, że przeszła kámpánia *fato quodam Christianitatis* zesła, bez wielkiey ich szkody, odpor dáć ná wiosnę. O mieysce zaś máia Ich Mość Pánowie Litewscy wyrázne práwo, żeby w Grodnie, i teraz przypada kádencya, i prawdá to, że *lex non disputat, sed jubet*, przećie iednák pámięćáiac ná to: że *qui magnarum rerum consilia suscipiunt, cogitare debent sedulo, an quod aggrediuntur, Rei-publicae utile, Gentibus gloriosum, & promptum*

ptum effectū, vel certe non arduum sit. Nie będe się rozwodził N. K. z tym, iáko to *ignominiosum* byłoby całemu Narodowi, i Polskiemu, i Litewskiemu, boś honor oboygá Narodow iest *indivisibilis*, kiedysmy w Grodnie Seymować mieli, tu woyná, á taka, z ktorey się nie śnádnó wysliznać możemy, á oddalać się *in viscera* X. Litewskiego ták dáleko, iákie zaś *praesudicium* Rzeczypospolitey, káždy ktokolwiek z gruntu, & *nube remota*, rzecz nie iest *effectū prompta*, ále i owízem *ardua*, kiedy W. K. M. i do stania co *ante omnia* życzliwi W. K. M. zważyćbysmy, powinni, i do rády náwet *nulla commoditas*, kiedy Izba Senatorska, ták i Poselska *titulo Illustrissimorum gaudet*, bo, i zwierzechu, i z boku wszędzie przezyrzec, wody, deszcze nastąpiłyby, śniegi, *tempestates*, nie tylko *qua auctoritas & decencia*, ále & *qua commoditas* Seymowania, *Dispensatio legis*, iest to *iuris relaxatio, facta cum causa iusta, & rationabili*. Co się *in casu nostro*. oboie znáyduie, káždy *ad oculum* widzieć może, náóstatek *impossibilitas sollicitudinis obligationem*. Jeżeli *ratione & necessitate*, Rzeczypospolitey Ich Mość *non ducentur*, poydzicmy znowu *precario*, i nie rozu-

miem żeby się uprosić nie dąli, i nie
uprosili przynamniej na *medium locum*.
Warszawę, kiedy na Lwów tak *pertina-*
citer stawiała, da się Ich Mościom wszelka
securitas, że to się *pro hac sola vice* dzieje,
stanie Konstytucya do ukontentowania
Ich Mościów.

W dawnych Historyách czytamy, że
instrukcyi nie dawano Posłom; Rzemi-
nie tylko to: *videat, Legatus, Consul, Di-*
etator, ne quid Respublica detrimenti capiat.
Nie rozumiałbym tedy, aby insze wcho-
dziły materye, dość zrobimy na Sejmie.
kiedy gruntownie poparcie wojny, & *me-*
dia do icy prowadzenia skonkludujemy,
bo to pewna, że nieprzyaciół *quidquid*
virium & armorum ma, ku nam obroci,
&c. &c.

MOWA TRZECIA,

Na Radzie pod czas Sejmu w War-
szawie 26. Februarij 1685. miana.

Każdy *sinè assentatione* N. K. M. przy-
znać musi, że żadney nie racyzsz
opuszczać okazyi, którabyś nie miał
dozornego swego około dobrą tę Oy-
czyznę

czyznę *palam* pokazać stárania. Kiedy
i teraz widząc zatámowane *consilia*, publi-
czne, dalszym obródom *praelusam viam*
szukałeś przez ten czas *media*, którymby
tá spráwa uspokioiona była. *Quid scimus*
loquimur, & quod vidimus testamur, żeś
W. K. M. nigdy *penitentiam* nie czynił
żadney propozycyi, ząwższ Oycowski
przyimował prózby, ilekroć *jure & equi-*
tate nitentur, ilekroć z samey tylko
Osoby W. K. M. konkluzya *dependebat*.
Cokolwiek się nápárli Ich Mość W. X. L.
niektorzy, á mogłeś to W. K. M. z Osoby
swoiey pozwolić, racyzłeś im *sinè ulla*
deliberatione deklárować, ále kiedy *grada-*
tim rosnące, i ledná z drugiey rodzące
się, powstáia co raz, to nowe pretensye
i których bez Rzeczypospolitey cáley, w
która *tres Status* wchodzi, *concludere*
nie możesz, iuż też i rády nie stáie. Kie-
dyby Ich Mość tylko *directè* powiedzieli
arcana tych dylácyi, lubo się ich niektorzy,
domysliáa, lácnieyszaby *de remediis* pomy-
ślić. Pod Laską stára zostawác, wiem
to z samego I. M. P. Chorażego Koron-
nego, iáko sobie tego nie życzy, i te
prace ile mniey pożyteczne, *fastidit*.
Uważam też z drugiey strony, żeby to
B5 bylo

było *immutatio forma Reipublicae*, boby-
 tym *tolleretur libertas Electionis*, pomię-
 szwałyby się alternaty, Mała Polska dwóch
 pretendowałyby Marszałkow, & *plurima*.
dato hoc uno, sequerentur inconuenientia.
 Nie zbraniałeś się W. K. M. i nie zbra-
 niasz do tej godziny, i do Grodna iachając.
 Pozwalałeś na wiele takich iuz rzeczy,
 które *etiam diminutionem* nieco Majeſta-
 tu Páńskiego *sapiebant*, byle tylko Oyczy-
 zná salwować się mogła z tych niebeſpie-
 czeństw, które icy grzechy nasze, zapá-
 mietanie nasze, co raz to bárdziey zbliża.
 Nie znáyduię słów N. K. ktoremibym
 mógł *vergentis* co raz *in pejus saculi nostri*
felicitem wyrazić, kiedy *proxima mala*
 nie uważając, tak drogi czas, którego
 momentá złotem odważyćby trzeba,
 spływa, *aliud agentibus*, niepożytecznie.
 Widziemy *indefessum studium* W. K. M.
 którym radbys *in vias planas* przyprowá-
 dziwszy, widział prędko požądany pocza-
 tek Seymu tego, á postáremu *in limine*
ieszcze offendere przychodzi. Jáś ścisły
 Bogu rachunek oddáda, których *consilio*,
auxilio, *scientia*, tak śiężkie *in Rempubli-*
cam dzieła się *praesudicia*. A nikt niech
 nie mowi, że lubo to Elekcyja Dyrektora

Izby,

Izby Poſelskiej *differtur*, *utile tempus*
Reipublicae nie bierze się, bo insza to było
 przedtym, kiedy Izba Poſelska przez ten
 czas dokad się z Majeſtatem W. K. M.
 & *cum Senatu* nie złączyła, to Konſtytu-
 cye poſtánawiała, i z gotowemi w Sena-
 cie ſtawiała, ále teraz *corruptiori* pozał
 się Boże *saculo*, ledwo z iedną, i drugą
comparere zwykłą Konſtytucyja: záczy-
eadem est ratio o tym mowić w Izbie
 Poſelskiej, iáko i o inszych które częſto
non faciunt ad rem, máteryách. Ktokoł-
 wiek zaś N. K. *nube remota* o tych ná-
 szych dilacyách ſadzi, ktokolwiek *penitus*
interessa teraznieyſze nasze & *Colligato-*
rum uważy, przyznać muſi, że Seym ten
 (obron Boże) zerwać, álbo go przewlec,
 oſobliwie tym ſpoſobem, *perire est*. Wiel-
 ka exſpektacyja ieſt całego ſwiátá, *qua-*
ſel habitabiles illustrat aras, o Seymie tym,
 nie od złączenia Izby Poſelskiej *cum or-*
dinibus aliis ráchuia ſieſiedzi náſi, iáko
 my ſwiadomſi widziemy, że częſtokróć
 odtąd go ráchować trzeba, nie wiedza
 tego *arcanum*, ále gdy się o Elekcyi Mar-
 ſzałká wádziemy, gdy obránie iego *differe-*
rimus, formuia ſobie złe *omina*, dálſzych
 obrad, czynia konſequencyje, że kiedy
 widzác

widząc tak bliska naszą zgubę, *de forma*
litatibus dysputujemy, niepodobna, abyś
 my *serio* o obronie naszej myśleć chcieli.
 Nie może się wszystkiego wymówić, co-
 kolwiek *ztad nocivi in Rempublicam* wy-
 niść może, komukolwiek iednak *men-*
sana in corpore sano, domyslić się może, a
 zątym i obawiać żeby gdy my nie my-
 ślimy o defensyi, która miałaby być *prim-*
um & ultimum Seymu tego *objectum*,
 nie daliśmy okazy, do myślenia o sobie
 inaczey sąsiadom. Trąca przyjaciele ser-
 ce N. K. gdy ospała, zaniebąła prawie
 interesów publicznych w nas widza *curam*,
sumunt nieprzyjaciele *animos & superbiam*:
 bo iakosmy już nie raz doszli, że ledwo
 nie pierwey Konstytucye nasze bywaia
 w Kamienicu niż w Krakowie, niepodo-
 bna aby te nasze *in preliminaribus* zátar-
 ćie się, nie dodało fantazyi czuwaiącym
 ná podobne okazy Pogánom. Ktoż
 wie? iczeli tá potęgá, o ktorey I. M. P.
 Hetman W. Koronny M. M. Pan powtor-
 ne máiac wiadomości, pierwsze, że áttá-
 kowali, drugie, że Niemierow wzięli, usły-
 szawszy o tym naszym nierzadzie, nie-
 pomkna daley. Ktoż zá to Bogu, Oy-
 czyźnie, Chrześcianństwu odpowiadać bę-
 dzie!

dzie? iesli nie my, którzy *nodum in scirpo*
quarimus, & mala nostra non sentimus.
 Niech mi nie ma nikt zá złe, że iako
 przysięgly Senator, *quidquid nocivum*
scio, liberè mówię. Mamy przykład o
 pewnym niedawno szczęśliwie skończo-
 nym Seymiku, że iest wyproszony, wy-
 modlony. Gotowiśmy my Biskupi, iako
 nayunizeniey tych Ich Mościów, którzy
 támuia Rady, a támuiać, do zguby ná-
 szey otwieraią wrotá, prosić *per amorem*
Patriæ, obtestari, żeby chcieli z przedsię-
 wzięcia swęgo *demittere*, a już kiedykol-
 wiek pozwolić czasu do salwowania Oy-
 czyzny. Jeżeli zaś *ne ratione flecti, nec*
precibus induci poterunt, prosić będziemy
 W. K. M. (a wiem że ius W. K. M. *obviam*
 prózbow naszym) żeby nie mięszkaiac,
 do Grodná iachac. Będziec to wielkie
scandalum, wielkie u całego świata z wie-
 lu rácyi, ále coż już czynić? tonacy i
 brzytwy chwytac się powinien. Ja u siebie
 żadnego nie znayduię *medium*, ktoreby się
cum instituto & forma Reipublicæ zgadzac
 miało. Słuchac go iednak chętnie będę,
 & *sensum meum* každemu *convincenti*
subscribam. Chybaby N. K. ci Ich Mość,
 którzy w Grodnie zostaiá, nie tylko le-
 śami

stami W. K. M. ale przez ktorego z Ich Mościow Pánow Senatorow tam uproszonego *compellari*, i do nas *invitati* byli. Ktoż wie, ieżeliby się nie zmiękczyli tym od całej Rzeczypospolitey destynowanym honorem? i uważywſzy, że żadnego prawá tak ściſłego, i ciaśnego nie mász, ktoregoby potrzeba gwałtowna nie rozwiódła, *tollitur omnis immunitas, ubi adest necessitas*. Wziawſzy ná reflexyá *salutem publicam*, ktorá bydz powinna naygruntownieyszym prawem, á która *legem non accipit, sed dat*, przybydz tu do zatrzymaney obrády chcieli. W oſtátku będziemy wiedzieli, *quid petant, quid optent*, co za *ſecuritatem in poſſerum* prawá ſwego potrzebuia. Nie wátpię nic, że & *Regie auctoritati* W. K. M. i całej Oyczyzny próźbie, i iey miłości, oſtátek dáruiá, która bydz powinna *ratione valentior omni*. Rozumiem też áby W. K. M. *praedicato toties exemplo*, do Izby Poſelskiej kogo z Ich Mościow Pánow Senatorow od boku ſwego poſłał, któryby *imminentia periculo* wywiódł, & *per amorem Patria obteſtetur*, áby *tandem ad res agendas* przyſtapili. Boć to po oſtátnich trzech dniách, iuż trzy Niedziłe Seymowi będą, á myśmy go ieſzcze

ieſzcze nie zaczęli. Proſiłbym tákże, z mieyſcá mego I. M. X. Biſkupa Krakowſkiego máiacego iuż *proxim in emolliendis animis*, áby prywatnie chciał waiſć w to, i perſwádował tym Ich Mościom, którzy *principis obſtant* Seymu, áby chcieli Oyczyźnie dárować, ieżeli iákie przeciwnie przed ſię wzięli intencye. Pomoga do tego i drudzy Ich Mość X. Biſkupi boć nam náleży *ius opportunè, importunèq. obſecrandi*.

MOWA CZWARTA;

Albo raczey Votum na Seymie Warſawſkim, pod Laská I. M. P.

Gielbuta Piſarza W. X. L.

Roku 1685.

R Achuiac N. K. P. M. M. ták liczne W. K. M. przeciwko tey Rzeczypospolitey dobrodzieyſtwá, nie bárdziey nie życzyłbym z mieyſcá tego (ná którym mię dobroć W. K. M. *lenta beneficia*, nieznaiaca miłościwie oſadziła) nie bárdziey, mówię, nie życzyłbym. iáko żebyſmy wſzyſcy podobnymi byli *multa dentibus*,

gentibus. I kiedy w miarę kłk. niepodobna wdzięczności *extendere verbum*, to przy-
namniey procz obligacyi ná sercu, głos
z ust naszych nie powinien bydz dźwięk
bez dziek, bo nie darmo rzeczono *Profite-
re*. Liczyć *ad as, & libram*, wszystko
to, cokolwieks W. K. M. P. N. M. *etiam
ante fortunam Regiam*, z prawdziwey kú-
tey Oczyźnie miłości swoiey uczynił,
nikt nie wydola. Ráchować od szczęśli-
wey inauguracyi nieporównáne z żadnym
zeszłych wieków Monárcha, przeciwko
temu Krolestwu áffektu, W. K. M. co-
dzienne dowody nikt nie wystarczy. Ré-
dukować náwet *in compendium* dwuletnie
od przeszłego Seymu, do dnia dzisiejsze-
go W. K. M. Akcye, nikt nie potráfi. Bę-
da niepohámowane dla nas trudy, odwa-
gi, *non humilis labor* tym, których *decerá
ingenia*, dzieł śmiertelnych *fama in po-
steros* przeyma, á ja nieudolności mó-
ciey pozwolić nie móge, ábym wysławiać
miał *ingentia facta* W. K. M., o których
i myślic *opus & labor est*. Pánegiryku
tedy czynić niechcę, kędy rzecz samá
mowi: ktokolwiek *grata consideratione*
Wiedenskiey toni *revolvere* chciałby nie-
bezpieczeństwo, tak szczęśliwie *operosa
vincendi*

vincendi facilitate uprzatnione, że *salus
gentium fati sui*, ná ten czas *incerta*,
pewna znalazła obronę, á Polskie Imię,
które dawny mol toczył *hereditarium ma-
lum obtrectatio*, samáż niechcę *retulit in
melius*. Nie znáyduię słow N. M. Krolu
P. M. M. ktoremibym mógł godnie po-
dziękować zá to osobliwie, żeś niesly-
chána dzielnością, i umiejętnością zráził
błędne o nas opinie. Zstępiłeś *vindice
fama* záostrzone ná honor Polski zádlá,
salwuiac blisko już *alto ruentem à culmine
Trojam*, zkad wypárte Pogánistwo, nie tyl-
ko bezwstydnie záwziętey odbiegło im-
prezy, ále nád to, *pro trophaís tumulos*
wzięło. *Vnde quanta est gloria genti?* zá
co nieprzekonány dzielności *stat serva-
tus pro elogio mundus*. Pokazałeś potym
W. K. M. że *ut vinci didicere semel*, ód-
poru dalszego, ieżeli co dáli, to potym
drogo to opláćili. Niechcę bydz *reus
temporis* N. M. Krolu, áni wspomnieniem
Párkáńskich, Strygonńskich, Szczecińskich
imprez, zápierác tak drogich momen-
tow, bo wiem, że ich nie tylko Polská,
ále i całe poki swymi rość będzie láty,
nie zápomni Chrześciánistwo. A my tak
chwalebnie pánuiacego Tronu, wierni
C poddáni,

poddani, kiedykolwiek ná pychę, i radość
 wiekow *hac externa loquemur*, zapomnieć
 nie możemy, *proxima nobis* ośtátniey tey
 kámpánii. Nie odbierze by nayzárliwszy
livor tey sławy W. K. M. tego *judicium*
Orbi, że nikt lepiej nád W. K. M. i nie-
 przyjaćiół bić, i swoich bronić nie umie.
 Niech nie mówi nikt, że ten rok
 zszedł *finè experimento virtutis, finè fru-*
ctu: bo wziawszy w reflexya wypuszczo-
 ne ku Polscze Tatarskich báchmátow
 cugle, nápięte ku tey stronie, tak wiel-
 kiey potencyi łuki, dzielnościá, i umię-
 tnościá W. K. M. záttrzymane, nieśpodzie-
 wánym, i przedtym nigdy niesłychánym
 sposobem, bo ile *ex antea* czytać, álbo
 slyszec *de modo bellandi*, z tym Narodem,
 zostáie się, ledwo nie zázwsze, ten *practica-*
batur, sposób, że *ad samam* zbliżenia się
 tego nieprzyjaćiółá, zázraz się násze ko-
 páło Woysko, czego ieszcze sa i teraz
 ná rożnych mieyscách znácznie rudera.
 Teraz záz doszedłes W. K. M. tego, cze-
 go żaden się przedtym, álbo nie domyslił,
 álbo czynić nie śmiał, pokazałes że i
aperto Marte bez okopow *in facie* ich stać,
 isć, odpoczywáć, bezpiecznie się moze;
lamá ostentatio armorum wstřet im czyni,
 tak,

ták. że nie raz wabieni, dáć plácu nie-
 chćieli: bo wiedzac tak wielokróć *clade*
Magistra, iáko W. K. M. umiesz z nimi wo-
 iowáć, tyle sercá nie mieli, przychodziło
 im zátym często *motus componere fluctus*.
 Jákoż widziemy, że nie tylko od szczę-
 śliwey W. K. M. inauguracyi, stárożytne
 Polsczeprzesiliło się niešťczęście *damnans*
olim ad flagra Quirites, uśtály nieżnośnych
 inkursyi *flagella*, uwolniony lud *a sagitta*
volante, ále i tego roku *dicant qui vide-*
runt, iák wielka nágotowálá się potencya
 Tatarská, iáko *gens pradari non praliari*
sveta, nápiętego cudem szczęśliwóści, i
 umiętności Pánskiey, ná nas doćiągnąć
 nie moglá zamyślu. Idzie to wszystko
in sortem prac, rezolucyi, stáránia W. K.
 M. około strapioney Oyczyzny, ná kto-
 rey raz niezmordowána nigdy wydawszy
 się usługę cokolwiek náleży do záttrzy-
 mánia cáłóści, do odwrocenia niebespie-
 czeństw, *ut tempestas jubet*. ráda, ręka, *Cr-*
vem Patremq. geris. Nie zna *indefessas*
curis ingentibus W. K. M. *solicitudo*, nále-
 żytey káżdemu *jure natura* folgi, w nie-
 uśtánnych pracách to iáwnie świádczy,
 że *ex quo se Caesar Orbi terrarum dedica-*
vit, sibi se eripuit. Teraz osóbliwie, gdy

post tot discrimina rerum, ledwo co zszedłszy *ex Martio campo* na *Capitolium*, Oczyszczym *tanta molis* powszechney rady, *evolvere* raczysz *arcana*. Składasz *in sinum* oboygá Narodow *priscam sentiendi libertatem*, áni lęka W. K. M. choć nie lekka *penetrabilibus sedentaria*, temu, któryby *assuetudine bellandi*, wołał pod niebem, iáko *sydus polare*, w polu bydź *author audendi*, álbo *cinofura* w boiu *contra orientem*, ániżeli w pokoju dni, i nocy trawić, częstokroć *inter sonoras idem volentium, nolentiumq; tempestates*, Miłość iednak Oyczyzny *cunctis affectibus flagrantior*, wszelkie przeważa ciężkości, oraz tryb nowy *Amoris in Patriam* formuie, *oblivisci sui, meminisse suorum*. A lubo zá tak heroiczne ákcy, które fzczejnie *in holocaustum bono publico* W. K. M. *litare* zwykles, áni Aureliánowey nie potrzebuiesz *satisfakcyi* po nas. *ideo hac facio, ut mihi Respublica semper gratias agat*, przecięż gdy te *Benefactorum manubia* gruntownie ná poddanych wspieráia się sercach, składam pod nogi W. K. M. iáko nayniższe dzięki zá nie, z micysćá mego, *plenus votorum non dubius spei*, że Bog ten, ná ktorego się W. K. M. we wszystkich

swoich

swoich spuszczaś ákcyách, i pewnie nie zawiedzieś: że mówię Bog widzać, nie tylko Oyczyznę, iáko iest *impar solvendo*, ále i ná Páńskie w swych rękách zápatruia się serce, iáko *commune charitates omnium complectitur*, za te prace, kiedy w wielu pozal się Boze nas nie máłz ich *sensum*, niechybnie požadanemi nádgrzać będzie korzyściami.

Utrzymać się niepodobno N. K. P. M. M. mnie osobiłwie, tak wielá dobrodziey, stwy obciążonemu, i domowemu słudze, ábym nie miał oddawszy, *quod est Caesaris Casari*, należytych Krolowey Icy Mości P. M. M. publiczney *testari* wenerácyi, bo w ten czas, gdy W. K. M. slyniesz prawdziwie *Patrie Pater, Matrem ut gerat*, Nayiásnieysza Páni moiá, zwyklá tak czułym pospolite dobro piástować stáranie, że w nieporównáney ku Oyczyźnie miłości, wyraża prawdziwy Máćierzyński áffekt. Przyznać musí káždy, ieżeli kiedy, to ná ten czas, *ad prodigium anxiae curas*, gdy W. K. M. *Vita prodigus, & in interitu*, ginacego pogránicza, *Interitibus occurrebas impavidus ruina*. Nápatrzyłem się codziennie tego, iáko *solicita regnatrix*, nie tylko ustáwicznemi do P. Bogá

C3

suppliká,

supplikacyami, ale itaraniem pilnym, aby iako naypredzwy opoznione doganiaty W. K. M. Choragwie, *sequebatur velut Martem Bellona suum*, ścigającemi się trofki co raz nowych zawodami, nie tylko zdro-
wia tego *intuitu*, które dzwiga wszystko, lecz i dla powszechney ná jeden los pu-
szczoney fortuny, *Pallada auxilium semper stetit*, żeby co raz to nowi, do Boku W. K. M. przybywali. Dziękowano u Rzy-
mian publicznie, wielkiey iedney Mátr-
nie, że zdrowia swęgo, ná którym Rze-
czypospolitey wiele należało, konserwo-
wała męża. *Meretur* publiczna wdzię-
czność Krolowa I. M. że umie chodzić,
i pieczołowac około tego zdrowia, *in quo vivimus & sumus*. Miłość icy ku
Polsce z przeszłemi nieporównana Mo-
narchiniami, kiedy i własney zapomnieć
umie Oyczyzny, w ten czas, gdy interessa
się z Krolestwem naszym nie zgadzają.
Nie tylko, tedy z obligacyi, które się nie
słowami płacić powinni prywatnych, ale
i z publicznych iako nayuniżenley dzie-
kuie Máieństawi Krolowey I. M. P. M. M.
nádzieię w Bogu máiac, że ten *in progenie
fideribus celi nutrita secundis*, pobłogosławi,
ktory ia dał nápościechę Oyczyzny, tak
piękna.

Krolowi.

Krolowicowi I. M. Jákułowi, iako
wielka *portio laudis*, tak *gratitudinis* tenże
należy oblig, kiedy máiac przed oczymá
ledwo nie do siebie *directe* rzeczone sło-
wa, *alijs Decij veteresq; Camilli narrentur,
tu discit Patrem*, tak dobrze Oycowski
W. K. M. *imprimit* sobie przykład. Nie
zostawiaie długo *pretexta locum*, cüm *Mars
Patrius sagum iniciat*: pierwsze swoje
Tyracina, nie ná tych rzeczách, któreby
látom, stanowi, i naturalney pod ten-
wiek należały inklinacyi, ale ná Márfo-
wym záprawuie się polu, nie przyuczone
jeszcze do niowczasów látá, ciężkich
woiennych prac siodzi sobie gustem, i
nikt z tak wielka poćiecha o naypoza-
dániszej nie myśli imprezie, iako Krol-
wic I. M. o wojynie, w czym *discit, imi-
taturq; Patrem*. Wyprosił się W. K. M.
żeby był ráczey cudzych kráíow odłożył
ná czas spokojnicyszy widzenie, á tera-
źniejszy nie omieszkáł kámpánii, iá-
koby się to w Krolowicu I. M. owe pier-
wszego, którego imię nośi, otworzyły
grudy Jákułá, *supposuit lapidem, & dormi-
vit*, nie raz ná rwárdey ziemi, ná cięż-
kim zimnie, dla sławy, honoru, wytrzy-
muiać *tempestates*; więc iako tamten

C4

vidit

vidit Scalas, & Deum innixum Scala, tak mam nadzieję w Bogu, że on to tak odważne serce, szczęśliwemi tam zaprowadzi stopniami, gdzie iego, ktorey się nikt nigdy *efficaciter* sprzeciwić nie może czlowiek, będzie święta wola.

Nie godzi mi się umknąć tego, co cała Ojczyzná Xiążęciu I. M. X. Biskupowi Krakowskiemu przyznać, iako *& arte* pobożnych w Diacezyi swojej supplikacyi gorących za szczęśliwe W. K. M. sukcesy modlitw, *& marte* wystawionych w Ufarskiej Chorągwi, i Regimentie posiłkow, pokazać *indefessum suum* ku W. K. M. ku Chrześcijaństwu, i miłej Ojczyźnie, *studium*, za co, iako uprzecymie z Osoby moiej, czynię Xiążęciu I. M. podziękowanie, tak życzę, aby iak naydłużey Kościoł Boży takim cieszył się Pasterzem.

Tak *voterum meorum compages*, niechay wiąże Ich MM. XX. Biskupow; M. Wielce MM. PP. i Bráci, ktorzy *accesserunt* ratunkiem swoim, *ad commune bonum*. A że mi *ad similes evolare actus* zawoiowana szczupłego Biskupstwa mego *sors* nie pozwala, przynamniej należytem, Ich MM. *penso spiritum promptum* podziękowaniem. Podobnież sobie czule stáranić, niezmárz,

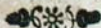
niezmarszczona ochorá, życzliwa prac, fatyg, odwag, W. K. M. pomoc, Ich M. PP. Hetmánom MM. PP. dzięki *vindicat*. Nápatrzyłem się *quo zelo, qua applicatione*, I. M. P. Káisztelan Krákowski M. Mości Pan, zostawiony tu *in custodia* Królestwa W. K. M. około konserwacyi iego, na wszystkie strony pilne miał oko. Nástuchałem się iako I. M. P. Woiewodá Ruski, w obudwu tych kámpaniách, przy dostojenstwie W. K. M. zdrowie swojełożyć był zawsze gotow, i iako Hektora swego *Patroclus* w okazyách, ile bydz mogło nigdy nie odstąpił. Więc lubo *ad heros* Ich Mościow *actus*, podziękowanie moje będzie jedná do przestronnego morza kropiá, átoli *hoc tributum* należytości moiej Ich Mościom M. M. PP. z mieyscá mego *exsolvo*. Należałoby odważnemu Rycerstwu po Wodzach podziękować, i onemu winne przyznać *encomia, merces illi gloria detur*, ále że mowiac o satisfakcyi im przyzwoitey, będę miał *ampliorem* do tego *campum*. Teraz do propozycyi W. K. M. przystępuję, i do niej krotko *quod sentio, & ut animus est*, przynajmiam się.

Nie trzebábby N. M. K. iustyfikować

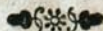
Seymu tego, albo rączy miejsca, na którym złożony iest, ponieważ widząc Ich Mość PP. W. X. L. *necessitatem presentis Status* Rzeczypospolitey, która *omnem immunitatem tollere* zwykła, i która *legem dare non accipere* powinna, iuż o to nie dysputuią, i owszem, lubo trochę niewczesnie, *fraternè condescendunt amori Patriæ* dylacya exekucyi prawa swego dąrowawszy. Ze iednak *Senatus Consilium*, na którym ten konkludowany Seym często od różnych *impetitur*, iako by sobie więcej pozwolić miało, kiedy to prawo, które *à tribus ordinibus* pozwo lone, iuż iedną exekucyą utwierdzone, *authoritate sibi quasi non debita* tłumaczyło, i dispensowało. Muszę tedy N. M. Krolu *in defensionem consilij, cuius non auctor quidem, alec przynamniemy assensu cooperator fui*, cokolwiek powiedzieć. Nie wstydzę się tego, żem liche moje zdanie, wielkich Senatorow, i Ministrow *akkomodował sensui*, bom do tego *non sine ratione* przystąpił, która *legem* zawsze *commendat*. Sa. N. M. Krolu na różnych miejscach, i dawne prawa, w których iednym iest to wyrażnie: *Leges pro ratione temporum plerumq. mutari, & variari:*

w drugim:

w drugim: *omnia que Reipublica salutaria sunt, eadem iusta atq. legitima haberi: w trzecim, Lex non sufficit casibus, sed ad ea que accidunt plerumq. aptatur: w czwartym, non omnis lex omnibus semper bona, & commoda esse potest, quin necesse sit alius statui, eaq. pro ratione hominum, & temporum mutari.* Ale nądewszystko konwinkowała mię *suprema lex*, a iako na dwóch przykazaniach Pańskich, *Diliges Deum, & proximum, omnia lex pendet, & Propheta*: tak rozumiem, że *salus populi*, iest pierwszym prawem, które daie regulam inszym. Gdym tedy widział, że to nie tylko przeciwko słuszności, *hoc statu rerum, woiniac cum Oriente ad septemtrionem* się umykać, nie tylko przeciw racyi od Kolligatow, z ktorými iak najczęstsz potrzebne są *in rem całego Chrześcijaństwa* (z ktorým nąsze złaczone zawsze, teraz iednak osobliwie interessa) konferyncyc, oddalać się, wiedząc o tym, nie tylko z listow, ale i z relacyi słuszney, różnych z rąmtych króiw przyezdzających, iaka drogość w Grodnie, która nieomylnie za zbliżeniem się tak wielu ludzi obiecowala głod, po którym zwyciężynie, i nigdy nieomylnie następie, powietrze

powietrze. Ktoż chciał *in casum dare*, nie tylko zdrowie W. K. M. P. M. M. ale też i siole, które każdemu *jure natura* mile bydz musi. Wspomniałem sobie iak wiele ludzi tam, lubo takiego nie było głodu pomarło, samemu I. M. X. Biskupowi Krakowskiemu dzisiejszemu kilku umarło, kilkunastu zostało długo chorych domowych. Wszystkich praw ta jest natura, że *leges neminem ledere debent*, a tu takie *vulnera* o prawa, nie ieden, ale cała prawie Oyczyzná, odniescby musiala. Nie skandalizowalem się ianic, kiedy Ich Mość W. X. L. z poczatku prawa swego bronili, wiedzac, że *pro jure loqui nemini non licet*, wiedzac osobliwie, że iezeli co *in fundamento* racyi, i poniekad upewnienia, zesmy wszyscy *ad dispensandum emollire animos* mieli, gdyby się iakie przeciwnie znaleźli, iezeli się co, mowie wykroczyło, zes to W. K. M. uczynil *adaetus precibus*, na racyi ufundowanych Senatu. Boć tak W. K. M. przy łasce Bozcy, sprawuiesz rzad sobie powierzony, *ut nihil conscientia, nihil legibus debeat*, ktokolwiek byl przy tym *consilium præsens*, przypomniać sobie musi, iakos W. K. M. konkludowal, iakos byl gotow

tę kotarę, w ktorey *extra limites Regni* zimowac chciales, i w Grodnie rozbić, bo bez tego obeyscby się podobno bylo nie mogło za rozpuszczaniem śniegow: będąc bardzo nadpsowane, iezeli nie zupełnie zruinowane tameczne *consiliorum loca*. Jako tedy rozumialem na ten czas o mieyscu Seymowania, tak toż i teraz trzymam, *omne solum fortis Patria est*, Ktokolwiek Rzeczypośpolitey dobrze życzy, nie pytać się powinien (*de præsenti statu loquor*) gdzie: tylko iako o icy konserwacyi radzić. Węc podziękowawszy *pro ea æquanimidade* Ich MM. PP. Litewskim, że Oyczyźnie kiedykolwiek dąrowali *præsentiam* przeciwko mieyscu temu swoje, a *in futurum* życzyłbym Rzeczypośpolitey *providere*, i postanowić, iezeli *in aliquo summo casu, in aliqua extrema necessitate in rem Reipublica, pro ejus solo, et unico interesse* nie godziłoby się dispensować, albo iako *hoc casu* zawiesić *executionem legum*. Mała tego racya N. Krolu tę, że się trafić może taki czas, w którym *de formalitatibus* (proszę żeby mi inaczey tylko tak, iak mowie, nie tłumaczono) dysputuiac, albo ich naruszyc nie śmiciac, Rzeczypośpolita *periculatari* może,

może, boć widzę *peccant, qui recte faciunt*, i niewiem kto się odważy z Ich Mościow Pánow Senatorow przy boku W. K. M. zостаiaćym rádzić, to, coby było ná ten czas *ex re*, kiedy ná takie przychodza interpretacye, kładę *casum*. Przypádnie N. K. P. M. M. czas i káden-cya Seymu, czy to w Wárszawie, czy w Grodnie, może bydź (bron Boże żeby nie było) że ná ten czas to, álbo támtó mieysce, dla powietrza v.g. nie bédzie mogło przyiać W. K. M. i całej Rzeczypośpolitey Sejm zámysláiających. Mamy *antiquam legem* 1569. do ktorey miałaby się *novella* o Grodzínskim Sejmie regulować, ále Ich Mość nie zgadzáia się, więc *quid consilij hoc casu?* bo któż się ná ten czas odważy, (kiedy *pari & majori ratione hoc rerum statu convinci* mielibysmy) rádzić inšze mieysce? bédę tedy słuchał rad, i życzyłbym áby *ante casus similes* ktore zwykły czynić *leges*, cokolwiek postanó-wić, & *providere*.

Drugi punkt propozycyi W. K. M. iest ná słuszności usfundowany, żeby prędko o sobie rádzić, kiedy *lenta remedia* bárdziej zgubić, niż salwować Rzeczypośpolita móga. Dalby to był Bog, żeby z początku

początku *amor Patrie. summa oneyże necessitas*, to w nas była wszytkich szczerze i nieczmyślone wzbudziła *finiendorum*, prędko *consiliorum desiderium*, nie spłynęłoby było tak wiele czasu *aliud agentibus*, niepożytecznic. A teraz obawiać się, áby *irrevocabili* Oyczyzny *casu. posteriora remedia* nie były *quam mala*. Więc przymniemy teraz chćieźmy to nágrodzić, boć tu już dysputować nie trzeba; *par an bellum*, máiać nieprzyiaciela *præforibus*, o gotowości, ktorego, o potędze tak dowodnie przychodza wiadomości, wszytek w tym fortel, kto kogo uprzedzi, kto prędzey w pole wynidzie, *qui prius gladium strinxerit*. iáko kto sobie ná początku wiosny inż się záczynáiacey póściele, tak się nie tylko ná całe láto, i zimie, ále podobno i ná dalszy czas wyspi, *prima ut prævenerint fortunam, in cetera fore*. Słýżałem w niedawnym *Senatus Consilium*, *non ex vano* Wielkiego Ministrá *Statús* boiaźni, żeby *ad debiliorem* nie událi się *partem*, i nas wprzód *pro objecto* nie wzięli, *facilius* potym dalsze mogac *prosequi* imprezy. Prośiłbym tedy wszytkich tych Ich Mościow ktorzykolwiek, iákiekolwiek, ná terážniejszy Sejm prywatnie, máia

máia *desideria*, áby te *ad feliciora tempora* odłożyć chcieli, á teraz iedne, ná ktorey wszystko, záwisło: obronę Rzeczypospolitey przed się wzięli. Bez ktorey nie, trzeba, ábysmy z tego Rad publicznych roztecháli się mieyscá, i owszem *solida* znaleźć należy *media*, do skuteczney odważnemu Rycerstwu satysfakcyi, bo mi się codzién dostáie słyszeć, że żadne Woiewództwo, *ex integro* náznaczonym sobie *ex repartitione* nie zápláciło ludziom, á wiele takich Ziem i Powiátow, ktore i plácić ieszcze nie záczęły. Tráca tym *ad fortia agenda* ludzie Rycerscy sercá, á widzac że się im dosyć nie dzieie, niewiem iáko, *ex contractu* do, *ut des, fatio, ut fatias*, gdyby nie samá miłość Oyczyzny szczerzy w nich nie wzniecała ochoty, niewiem iákoby i do obozu ich obligować. Jeżeli kiedy większa Imieniowi W. K. M. á záтым i Polsce, (boć to jest *indivisibile*,) Rycerstwo przyniosło sławę, iáko tak' dwuletniego Septembrá *in facie* zbliżáiącego się cáłtgo prawie *cum Occidente* Oryentu, pokázniac, *quid valeant humeri*, co umie Polskie Woysko, gdy chce szczerze. Należy tedy nie tylko dziękować, ále i o tym *serio* myśleć, áby

krwáwych

krwáwych záslug, odnieśli nadgrode, áby *virtutis* swiátu wiadomey *merces non intra verba consistat*, ále godne rzetelne odbierála wdzięczności, áby *pretium sanguinis* *deservita* krwáwie *merces* przetrzymána nie była. Nie wątpię nic, że W. K. M. iáko *Pater legionum*, przyłożył stárania swego *non designaberet*: bo iáko spraw i odwag Rycerskich oczywisty byłś *Arbiter*, káżdego prawie żołnierzá, nie tak a Imienia i postáci, iáko z odważnych przyślug, i dzieł Márfowych *discernere* umiesz; iáko *non inferius* kładziesz sobie W. K. M. tytułować się *Commilito*, w tak wielu okázyách i obozách *Imperatorium pulverem cum militari miscens*: nie wątpię mówię, że *authoritate sua* W. K. M. do tego dopomożesz, do czego wszyscy *tenemur contribuere*, áby Oyczyzná obronę swoię miałá, mieć záś nie może, ieżeli Woysko niepłatne będzie, *premia si desint*, kroź się *in sanguinem cadesq*, odważy? Łácnicy nam będzie upomnieć się krzywd, ktore dosć ciężkie przechodzace czynia nam Chorągwie, i mogę mówić, że *ad intra*, w Polsce, ledwie *non plus negotij cum nostro exercitu fuit, quàm cum hoste ab extra*. Kiedy poddáni nási Duchowni osobliwie,

D

qui

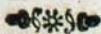
qui nos nutriunt, niepoiećie zruinowani zostali. Więc że na *Consilium* przedobozowym *Visum est ex fortissimis rationibus* Senatowi, aby gdy w pole wychodzić miało *matura jam astate* Woysko, sady *interea* zawiesić, aby tym *ad fortia agenda* nie strąciło ochoty, dla czego podobno teraz sobie wiele pozwalają: prosiłbym I.M.P. Woiewody Ruskiego M. M.P. aby zaraz po Seymie sady zaczął, bo tym zabieży się dalszemu Polski przez ciężkie przechody zruinowaniu, bo kiedy się ogłosi, że I. M. sady *praterita*, nie każdy odważy się na terażniejszy. Pobudza się i Woiewodztwa do przedsięwzięcia, kiedy usłysza, że *rigor in exorbitantes extenditur*, że dawna wraca się *disciplina*. Gdy o zapłatę Woyska mówię, słyszałem niektórych z Ich Mościów Panów Posłów, iaka będzie ciężkość składowania tych podatków. Wiem też iak wielki niedostatek, i ucisk między ludźmi, przecież ciężeyby było, postradać tak znaczney Oyczyzny, ktorey ieżeli dostatecznego na tym Seymie nie opatrzymy ratunku, ieżeli *efficacia* konserwowania icy *non inibimus media*, ieżeli takich sposobow nie wynaydziemy podatkowania, żeby

exekucya

exekucya Seymowych ustaw była, ktorych widziemy *reverentia nulla*, boię się abyśmy *fata nostra* nie zbliżyli. Cokolwiek sposobow *in mentem venit*, żeby sobie trochę *ex necessitate impossibilitatis* prawie ulżyć, wszystkie albo dalekie, albo trudne. Kiedyćby *amor Patria*, wszystkich nas poruszył, a chcieliśmy szczerze nie folguiać sobie, ratować się, i tego Roku, odważywszy się, uczynić sobie na długi czas pokoy, moglibyśmy każdy wedle proporcji dochodow *peculiorum*, i dostatkow *more* kochający kraj, i Oyczyznę swoję *Antiquitatis* składować, i że woyskowego terminu zażyję, z konią się zrzucić, *pro necessitate* Rzeczypospolitey, ten sposób byłby nayprzedszy, ale że *hac facilius dicuntur*, trudnaby *consequatio* była: dalby ieden, drugi, prawdziwie *pro zelo boni publici*, a byłoby takich więcej, ktorychby różne *pratextus* ochroniły. Więc przynamnicy *ad consuetos contribuendi modos*, rzucić się, byle takich, ktoreby *auxilium promptum*, & *certum* dąć mogły, bo ieżeli każde Woiewodztwo do Braci, iako wiem że wiele i podobno wszystkie instrukcye tak *sonant*, wzięli *modum contribuendi* to się boię, żeby te podatki *in volumine*

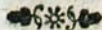
D2

tylko

tylko *legum* nie zostały bez żadney ekskucyi. Bywało to zda mi się przedtym, że kiedy Woiewodztwo ktore ná retentách zostało, że ustáwionych ná przeszłym Seymie nie wyniosło podatkw, to *activitas* Posiom tegoż Woiewodztwá támewana była; teraz zaś trzebáby podobno z mála liczba Ich MM. PP. Posłow Seymować, gdyby ten zwyczaj był *per rigorem* obserwowány. Słyszałem, i słyszeć ieszcze będę Ich Mościow Pánow Stárszych o tym zdánia, ktorým chętniej *sensum meum* przypiszę, i w ten czas, gdy o tym z Ich MM. PP. Posłami mówá będą, przymowie się. Kozakow konserwácy iest ledwo *non ultima necessitatis*, nie tylko żebyśmy sobie u Narodu tego dość licznego, i wojennego, á przytym iáko słowá *stridē* obserwować nieumieiącego, boć o nich zda mi się rzeczono: *tam faciles frangere, quam jurare fides*, ták też suspicyjami nárabiaiącego, kredytu nie stráćili, ále też że właśnie iákom rzekł, iest wielki interes mieć tych ludzi przy sobie. *palam* iest, iák dobre były początki Kunickiego, iák piękne zaczął był imprezy, iák był nieprzyjaciól nászych pomiejszał, gdyby tylko posiláć

ich

Ich często. Rozumiem że w defekcie, nászym piechot Cudzoziemskich, wielkieby przynieść mogły *momentum*.

Łanowa piechotá, áby *per rigorem* práwá, i zwyczajú, wyciągána byłá, *namine excepto*, nikogo nie ochraniać, życzyłbym. *Ineunda* tákże *media* áby z dobr W. K. M. hiberny sprawiedliwie wydawáne były.

Sposób rekrutowánia zostáwuję Ich Mościom Pánom Hetmánom M. M. PP.

Rewizya skárbu nie dla tego potrzebna żebyśmy spodziewać się mieli iákiey ztamtąd konsolácii, ále żebyśmy przynamniey wiedzieli, iezeli iest co w nim. Rozumiałbym tedy prosić Ich Mościow Pánow Senatorow, ktorzy do tego należą, áby nicodwólcnie po Seymie do Krákwá ziecháli, i ták rewizya uczynili. Zal się tylko Boże! że tá drogá pod Seym zacząć się i skóńczyć nie może, żeby tym prędzey Rzeczpospolita informowana bydz mogła, lepiecy iednák choć późno, niżeli nigdy, czemużby ná Seymiki *Relationis* nie mieli informować Woiewodztw.

O Artyleryi Koronney ja mówić nie umiem, tylko to, że tá iest *ultima ratio Regum*, inie tylko do áttakowánia fortec,

ále i do obronienia siebie bárdzo potrzebna. Wiem zaś i násluchałem się o szczupłości prowentow, trzebáby tedy *serio* pomyslić, i wczesnie o sposobách, ktoremi byśmy *necessitati huic publicae*, iáko nayskuteczniejszy *providere* mogli. Tráfiáia się N. M. Krośu ták wiele extraordynárynych wydatkow, którym żadnego Rzeczpospolita nie zwykła prowidować *fundum*; nie ráchuję ia tych *expens*, ktore W. K. M. w obozie, iáko mi się dostało slyszec codziennie, i co momentnie *profundere* zwykleś, kiedy ustáwiczne wydatki i zdrojych prowiduiac, ná co nie tylko *leges gratitudinis*, ále *ex debito* powinienby bydz respekt. Przychodza ustáwiczne do W. K. M. legacye Tátárskie, Kozáckie, Kálmuckie; należałoby tedy wziac to Rzeczpospolitey w reflexya, i iáki wymyslić sposob prowidowania, ná te extraordynáryne imieniem, rzecza zaś sama ordynáryne expensa.

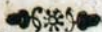
Dignitas W. K. M. i całego Naródu nášego, iest w tym, ábyśmy ná dworách *Christianorum Principum* mieli *Ministros residentes*, boć ná tym záwisła naywięcey sławá, i reputácia, áby kto był, ktoryby

umiał

umiał *prospera* udawać, *adversa si qua fuerint* ekuzować; czemużby Ich Mośc XX. Opáci, miásto tego, co w státucie powinni *filios nobilium providere*, te *obire* funkcye, Ich Mośc PP. Senatorowie, tákże máiac *capacitatem* intraty *cum aliquo pauco* od Rzeczpospolitey *succursu*, mogliby to odpráwić. Naycięższa ro, że tá usługa Rzeczpospolitey iest tym cięższa, im dla szczupłości intrat, ále osobliwie *propter depravatam monetam* trudniejszy. Wiem to, że niektore Woiewodztwá Ich MM. Pánom Posłom dáli o tym w instrukcyách *puncta*, gdy o tym mowie Ich Mośc będą, i ia się przymowie. Bo Bog zna, że po Tureckiey wojnie, o tym naybárdziej myślićby potrzebá, żebyśmy kiedykolwiek w ták stráśzney i ledwo znośney monećie postrzegli się szkodzie. Zyczyłbym, ábys W. K. M. z Senatu posłać raczył, I. M. P. Márszáká Poselskiego z Izby swoiey náznaczywszy, tákże do I. M. X. Nuncyusza, ktorzyby imieniem W. K. M. i całej Rzeczpospolitey Oycu S. wielki áffekt przeciw W. K. M. i Narodowi nášemu máiacemu, *reverenter* podziękowali zá te pieniądze, ktore tu przez ręce I. M. X. Nuncyusza, bo się ich wiem nikt

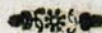
D.4

inšzy

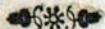
inszy nie tykał, ná różne *erogavit expensā*; *gratitudo beneficii presentis dignus est futuri*. Przy której okazały nie zawadzi zaliczyć mu Kozaków, aby iako ná Imię Oycá S. zaciągnieni, dálżę z teyże dobrośliwey ręki odbieráli *stipendia*.

Zyczyłbym także aby ciż Ich Mość ná poćiechę Oycá S. Imieniem W. K. M. i całej Rzeczypospolitey dobre i nieodmienne dálżę, i day Boże iako naydlużey konserwacyi ligi tey deklárowali *desiderium*. Bo nie rozumiem, aby się kto znalazł tak zapamiętały, żeby mógł iakimkolwiek sposobem, albo o rozetrwaniu *quod absit*, albo o diminucyi oney pomyśleć; bo moim i każdego, komukolwiek *mens sana in corpore sano*, zdaniem; nie tylko tę trzymać, ale i owszem iako naywięcey przyczynić trzebáby kolligacyi. Nie było i nie máż żadney tak mocney Monaschii, ktoraby *sine federatis res magnas gerere* miałá. Rzymiánie *rerum Domini*, więcey *per socios*, nizeli swemi woyskami dokazowali, w kazdey woynie *Reges ad fadera* poćiągáli, náwet z samejmi żydami, iako iest w Piśmie S. ligę zawieráli. Patrzmny po wszytkich Krolách, Elektorách, ten mocniejszy, który bárdzicy

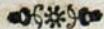
dżicy zligowani. *In privatis etiam domibus*, ten iest zacniejszy, który má więcey przyaciół, krewności, kolligacyi. Mówić dluzey o tym niechcę, bo wiem, że w tym żadney nie będzie trudności. *Dandum hoc felicitati wielkiego Imienia W. K. M.* że do zawártey przeszłego Seymu dość szczęśliwie ligi, druga tak potężna Rzeczypospolitey Weneckiey *accessit*, ktora iako słowá w originálnym liście do W. K. M. *sonant*, ná samo to tylko rozkazanie W. K. M. uczyniła. *Funiculus triplex difficile rumpitur*. Mam nádzicie w Bogu, że znaczne Rzeczypospolita odbierać będzie z tey kolligacyi poćiechy, bo choć zá zawártym pokojem, zostawác nam przecię *in perpetuum* będzie *defensiva* kolligacya, ktora pewnie nas od dálszych bronić będzie impetycyi.

Zápomnicć nie moglbym dwuch propozycyi do W. K. M. ore I. M. P. Márszałka Poselskiego wniesionych. Gdybyś był W. K. M. nie uprzedził *vota nostra* dekláracya swoia Páńska, że ná Kommissya do Woiewodztw Kiiowskiego, Wołhynskiego, Bracławskiego, chętnie pozwałasz, wnioslbym był pilná moję do W. K. M. iako do Ich Mościow nieco należacych

leżących instancya, ale że się już stało;
o prędka tylko tego iako nayuniżenicy
W. K. M. suplikuię exekucya, bo *res non
patitur moram*. Do drugiey kroćciśien-
ko o sadách I. M. P. Podskarbiego prze-
złego przymawiam się.

Dalby to był Bog żeby ten *zelus* krzywd
Rzeczypospolitey, przed Niedziel kilka
poruszył był Ich Mościow, które spłynęły
niepozytecznie *aliud agentibus*, bo tym
wygodziłoby się było nie jednemu *iustitiam
stienti*. Teraz zaś gdy *inusuato* & *inau-
dito more*, wszystkim zagrodzona drogą
preliminaribus, iako się to zmieścić będzie
mogło? niewiem. Wiem to, żeś W. K.
M. P. M. *in utrumq; paratus*, gotoweś *tam
facile obliuisci injurias privatas, quam ta-
cere*. Jeżeli zaś Rzeczypospolita znajdzie
sposob do sadow, nie ieśteś W. K. M. od
nich *alienus*, oobliwie w tych, które cał-
kę Rzeczypospolitey iawne są krzywdách,
lezye swoje prywatne, luboć i te *ex na-
tura sui*, publiczne całego są Krolestwa,
Pánu Bogu dárowawszy. Rozumiałbym
ia nie trudniac tak potrzebney Seymu
prędkiey determinácii, *lege publica cavere*,
aby zaraz po Seymie tą sprawą *sub Aus-
piciis Comitiarum* sadzona była, do
ktorey

ktorey w teyże Konstytucyi Izba Posel-
ska niech názńczy, *ut solet* do Krymina-
łow Ich Mościow Pánow Deputatow, bo
w tym rozumiem i *negotia* Seymowe u-
lácnia się, i wygodzi się *desideriu*, & *ju-
stis*, aby tá spráwa sadzona była *petitis*, &
malis, male pereat.

Jest wiele inszych máteryi, które *de
necessitate* uspokoić ná tym należałoby
Seymie; ale że będzie czas o nich mowić,
więc ná ten z zdaniem moim zadržymy-
wam, które záfwe *pro libertate sentien-
di pandam*. A teraz proszę całey Rze-
czypospolitey, abyśmy zá ręce się wzię-
wsi, *non per incertas semitas*, ale prawá-
mi, zwyczajámi, prostym i utorowánym
gościncem, do kresu całosci Oyczyzny,
do záfzczytu chwały Bozey szli, á tak
nas Pan Bog błogosławić będzie; ktore-
mu ia niegodny suplikuię, aby w tych
trudách i fatygách, posílał W. K. M. i aby
się po tym szczęśliwie skonczonym

Seymie, wyrażone w Písmie &
w Osobie W. K. M. spelníło
*votum. Vivat Rex in
aeternum, & vincat.*

RELACYA

Na tymże Seymie Ablegacyi do Kur-
firsza I. M. Brandeburskiego
in Anno 1683. odprawionej.

Radbym N. Krolu, tey, o którą
compellatus przed dni kilka iestem,
nie czynił relacyi. nie dla tego,
aby się miał za co wstydzic, bo
dosyć, że cokolwiek się na Imię wielkie
W. K. M. zaczął, *non sine gloria* odprá-
wić się musi, i zwykły *vota suos habere*
Deos. Ale dla tego, że z tych naszych
relacyi. nie rozumiem, żeby co *accedere*
Rzeczypospolitey miało, *decedit* zaś,
kiedy się *utile tempus* infzym máteryom bie-
rze. Atoli pozwolisz mi W. K. M. *medi-*
um w tym *teneré*, kiedy i *fidem meam*
W. K. M. i Rzeczypospolitey winna *evin-*
cam, votisq. Ich Mościow tego chcących
satisfaciam, i czasu nie wiele zabiorę, gdy
sine verborum cura, kroćciusienko, tey u-
slugi moiej *reddam rationem*.

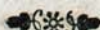
Po skonczonym szczęśliwie *in rem cá-*
łego Chrześcíanistwa przeszłym Seymie,
po odprawionych wojennych Rádach,
na których ważył się W. K. M. z Ich MM.

PP.

PP. Hetmány, siły nasze, uważylés iáko
magle infanteryi záciagow determinowá-
nie, ták dobrze iákobys sobie życzyć
mógł, *effectuari* nie mogło, bo choćby
prédko *ex integro*, lubo i to trudna pie-
chotá wystáwiona byłá, to zaráz obieco-
wáć sobie po niey, i sposobność i umie-
jętność *Tyronibus* niezwyczáyna, rzecz się
kázdemu dobrze *horum* wiadomemu zda
niepodobna. *Momentum* zaś *ad res belli*
agendas, iáké z Infanteryi *nota discernen-*
stientibus. Zdáło się tedy W. K. M. wie-
dzacemu że *ex pactis* do tego *tenetur-*
compellare amice Kurfirsztá I. M. Brandebur-
skiego, aby iczeli nie większa, to przyna-
mnicy *pactis*, iákom rzekł, nalezyta *assi-*
stere Ludzi nam chciál liczba. Gdy tedy
W. K. M. *cum Senatu* potrzebna tę uznáł
Ablegácyá, *non speranti, nec cogitanti*, bo
zawsze *in actuali* W. K. M. i Krolowey
I. M. zostáiacemu *obsequio*, w tę gotowás
roskazáć się drogę. Nie *deliberowa-*
tem nád tym, ále iákom zwykł *iussa ex-*
equi non interpretari, we Czwartek to ode-
brawszy Pánskie skinienie, w Niedzielę
zaráz wybrałem się, i posławszy *prosto* na
Poznań wozy moje. sam ná Gdansk skie-
rowałem, dla tego naybárdziej, abym był
z pewnego

z pewnego domowego intereſſu należyte mi odebrał pieniądze, i onych ná Honor wielkiego Imienia W. K. M. záżył, bo *non ex vano* ſpodziewałem ſię, że tyſiąc talerów ná tę Ablegácyá determinowane, wystarczyć nie mogło, iákom ſię ná tym *damno meo* nie záwiodł. Czas ten, którym *negotiis* iákom rackł, *privatis* we Gdańsku *impendi*, wetuiac poczta do Berliná pobieżałem, z wielka niewygoda. bo przez wſzytkie dni i ſniegiem i deſzczem, nád wſzytko támeicznych Obywátelów ſpodziewanie, *ſolitum*, zniewczáſłowány ſtánałem w Berlinie 18. (ieżeli ſię nie mylę w dniu) *Julij*, gdzie mnie noća tylko jedna P. Boim, przydány mi od W. K. M. zá Sekretarzá, uprzedził równo z wozámi memi i ludźmi. Tegoż dnia *infelici fato* záſmúcony támeiczny Dwór był ſmierćá Xur Pryncowey Iey Moſci, to ieſt ſtárſzey Synowey Kurfirzta I. M. *ex Domo* Xiażat Land Graffów *Haffia*. Wzięłem ſobie zá złe *omen* negocyacyi moicy, *fatumq;* *putabam* ſmierć tę, tym bárdziej, żem ſię obawiał áby rácyámi nie zbyto mię tylko. Proſić o audyencyá *in crudo dolore*, dyskrecyá *vetabat*. Rezydował ná ten czas Kurfirzt I. M. w Poczta-

Pocztámie mil cztery od Berliná, zdáło mi ſię tedy dzień, i drugi wytrzymać, *ne instare* o to, w czymby mi ſię možno było ſłuſznie wymowić, i ſollicytácyá moię w dáłſza odłożyć. Zeby iednak o mnie wiedziano, opowiedziałem ſię pierwſzym *Ministris*, poſłałem z komplementem do nich, *insinuando* tylko, áby o mnie námięniłi, i gdy *commoditas* Kurfirzta I. M. znięſie, o audyencyá proſili, w kilka dni potym, zda mi ſię ſzoſtego od przyiaźdu, náznáczona mi ieſt w Pocztaámie audyencyá; przyſłány Oberſzter Gwárdyi Pan Wágneym ze dwiema károcámi po mnie, który mi potym po wſzytkie, tam rezydencyi moicy dni áſyſtował, między dzieſiata á iedenáſta ſtánęliſmy w Pocztaámie. Więc że to było *sub tempus* Nabożeńſtwá Dworu támeicznego *ſolitum*, do goſpody zdáło mi ſię *divertere*, żebym był Kazánia támeicznego uſzedł. Gdy mi tedy o ſkończonym dano znáć, temiſz káretámi, z tymże Káwálerem iáchałem ná Pálác, ná dole przy wſchodách wyſiadájącego z kárety *excepit* Wielki Márſzałek *cum inſigni ſuo* Pan Kaunicz, który przed kilka Mieſięcy, iáko mam wiadomoſć, *ſatú ceſſit*. Prowádził

dził mię tedy między Gwárdyami *cum magna* Káwalerow, żołnierzow osobliwie *Ceroná*, których tám wielka iest liczba przed pokojem Kurfirsztá I. M. Gwárdya *pro more ich, strictis ensibus* stała. Zastałem Kurfirsztá I. M. ná loszku, mile *& pleno affectu* iáko slugę *& Ministrum* W. K. M. przyjął mię. A że godzina przedtym *expostulowano* zemna, i pytano się iákim ięzykiem mowić będę, i gdym namienił że po łácinie, wrocono się znówu namieniąc, ábym *hoc idiomate* mowił, które iest Kurfirsztowi I. M. *familiarissimum*, to iest po Niemiecku, álbo po Fráncusku. Więc że nie czulem się ná mocy ięzykiem Niemieckim mowić, lubo *necessaria ad discursum familiarem* ieszczem nie zápomniáł: chćiałem záś zwyczajná Póslom nášzym *servare consuetudinem*, żebym był po Łácinie to wyráził, com miał od W. K. M. P. M. M. sobie zleconego; záżyłem tedy N. K. *medio termino*, i prędko mowę moję iuż pámięci podána przekopiówáć kazálem, i onę po oddánym W. K. M. kredensie, i uczynionym komplemenćie, oddálem: z tey naybárdziej rácy, áby był Kurfirszt I. M. *in scripto* widziáł *motiva mea*, ktoremim go sobie

zyczył

zyczył *ad faciendum id, quod petebatur*, konwinkowáć. Po odpráwioney *ex utraque* parte salutácii, z wielkim áffektem pytał mię záraz siedzacego przy loszku, ná ktorým podágra *oppressus* zostawał, o zdrowiu W. K. M. wielka áffektu swego co raz *iterando expressiva*; á iáko Pan woicany, który *grandia semper diligit*, i lubo ná loszku, *fortis adhuc ferrig. memor sine ulteriori mora* chćiał wiedzieć o intencjach W. K. M. dálszych; miałem záraz okázáć *motiva* weysćia w świećá ná ten czas Kolligácii z Césarzem I. M. W. K. M. i cáley Rzeczypospolitey interes cálego Chrześćianstwa opowiedzieć, potencya gotuiacego się ná nas nieprzyaciela *exaggerare*. A przytym iákoby niehcacy *naturaliter* wpadłem *in punctum* instrukcyi moicy *essentiale*, *invitando* Kurfirsztá I. M. *ad eam gloriam*, która wszytkich tych czekála, którzyby *in tantis necessitatibus* adesse chćieli *Christianitati*. Namienilem *succincte* wszytkie te rácy, ktorem dał *in scripto*, i ktorým byđ rozumiał *permoventes*; postrzegłem ná tey pierwszey audyencyi, *desiderium quidem generosi* Kurfirsztá I. M. *pectoris, nec desuit omen*, álem postáremu bęspiecznym byđ

E

nie mogli,

nie mogł, szczęśliwego *ad votum* sukcesu, do konferencyi *cum Ministris* odłożony. Poszedłem do Kurfirsztowej I. M. Aparamentu, i tam Imieniem Krolowej I. M. P. M. M. uczyniwszy komplement, inſze *Domui Electorali* należące kontynuowałem wizyty. Więc że najstarszy Syn Kur-Prince I. M. w żalu po zesłzey Małżonce zoſtając, w Pałacu swoim dwie mili od Berliná będącym na ten czas zoſtawał, rezerwowałem sobie honor w kilkádni klániac mu ſię, w którego twarzy *inter juſti doloris indicia, tanto Principe digna* wydała ſię *qualitates*; muſiałem *ordine non ſervato*, młodszym ſię klániac. Byłem tedy u Xiażęciá Mágrábiego Ludwiká, i u Xiężney Rádziwiłowej Mágrábiney, proſzac oboygá, aby iáko do Polſki naywiększy ná tym Dworze máiacy intereſ, *aſſint, faveantq;* i chcieli moię ſekundować negocyácy. Oſiárował ſię ſzczerze Xiażę Mágraff, chęć ſwoię náwet iſcia *in perſona* ná wojnę do Polſki pokázuiac, i áſſekt ſwoy prądziwy ku nam oſiáruiac; w czym go ſzczerze wſpierać i Xiężná Rádziwiłowná Mágráбина obiecała. Jákoż nie zawiódłem ſię, negocyácy moicy znáiac *indeſſum*

feſſum iey *in rebus meis iuvandis Studium*. Poſzedłem potym do Xiażęciá Filippa, pierwszego *ex ſecundo Matrimonio* Syná, lat tylko 12. máiacego, utrzymać ſię niepodobna, żebym nie miał powiedzieć tego com widział, że w tym Xiażęciu le-dwie już nie *conſummata aetatem ſuperat prudentia*; nie mogł ſię zemna nágadac o dziełach W. K. M. pytał mię *exacte* o Krolewicu I. M. Starszym, i gdym powiedział że z kámpánia przyſzła *aſſiſſet* W. K. M. P. M. M. zaráz bez ceremonii, iá-ko byśmy ſię dawno ználi, z zupełná konfidencya proſić poczał. ábym Kurfirsztowi I. M. Oycu inſynuował, i proſił, aby przy ludziach, *ſi quo, vult miſſere*, on mógł iſć, nie dziecinne máiac *deſiderium*, *ſed quod non viribus illis conveniebat, ſub ſignis* W. K. M. *militandi*, ſłowem zámknę zem *attonitus* oſzedł od Młodego tego Xiażęciá, widzac że w nim *multum Paternae mentis ineſt. Felix notorum turba coronat.* Kurfirsztá I. M. ieſt trzech inſzych młodszych *ex eodem ſecundo Matrimonio* Synow, i dwie Corce: Albert, Fryderyk, Károl, Filip, Kryſtjan, Ludwik, Marya, i Eliſabeth Zoſia; wſzytcy ci młodeſi ſa od wſpomnionego Xiażęciá Filippá, którym

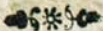
w Berlinie mieszkający, oglądając Pałac
támeczny, zdało mi się *ex officio civilita-
tis* zwyczajney klaniać się, & *tanti Pa-
rentis venerari prolem*. Niechcę W.K.M.
longa relatione morari preliminaribus, iako
Kurfirsz I.M. *magno certabat amore*, kiedy
w Osobie moicy cokolwiek może bydź
honorow i faworow, wszystko wyswiada-
czył; *rem tedy brevibus, ut se habuit,
fideliter edissero*.

Nie zdało mi się do Berliná wracać
dla konferencyi, boiać się żeby oddali-
wszy się od Kurfirszá I.M. albo w długi
nie poszło, albo iakie *obices* założone
nie były. Prosiłem tedy aby *in vicini-
tate* samego Kurfirszá I. M. negocyować
mogłem, upewniając, że lubobym cokol-
wiek podał niewczasu, *minoris id duco*,
byłem tylko mógł bez ten krotki czas
Ablegacyi moicy, & *vicino* kortczyować
Kurfirsztowi I.M. śnádnó ná to pozwoło-
no. Gdym tedy náziutrz, czy dnia trze-
ciego, konferencya zaczął, z iednym *ex
Ministris confidentioribus*, P. Fuxem, máła
czyniono mi nádzicie, tłumaczyć páktá
Bydgoskie, że w ten czas tylko *tenetur*
Kurfirsz I. M. dodania sukursu, kiedy
novum aliquod bellum oritur contra nos;

Więćz

Więc że *hoc in casu* wiedzszy w Kolliga-
cy z Cesarzem I. M. myśmy wojnę o-
głosili, *non teneri se in pactis*, do dania
sukkursu, deklarawáno. Ná to że będąc
w Kolligacyi z Cesarzem I. M. który *ex
vi debiti Electoribus Imperij*, należącego po
podobnyż przysłał sukurs. Gdy tedy
jemu dany będzie, *perinde* to iest iako
nam *uti Colligatis*. Dać zaś *utrig*, niepo-
dobna, nie máiać zupełney ná ten czas
in vicinitate securitatem, bo właśnie *sub
illud tempus* Xiażat Luneburskich *sub in-
cude* była negocyacya, dość wielkiey kon-
syderacyi, bo ci Xiażetá 30 mil. *ad fa-
mam*, ále w rzeczy samey 24. tysięcy lu-
dzi mieli gotowych, ná co oglądać się
Dworowi támeicznemu należało. *per re-
gulam ordinatae charitatis, proximum quod
sibi*: Nie ustrąszyłem ia się temi exku-
zacyami, & *validis quamvis rationibus*,
ále solwowawszy, i wywiodszy, że pocza-
tek wojny nie z nas, bo niedotrzymanie
pakt Zoráwinski, gwałtowne rozgráni-
czenie, przywłaszczenie sobie Czortkowá
cum adjacentis, i tak wiele inszych od
Porty *praeiudicia*, będąc nicomylnym ho-
stilitatis znakiem, *per rationem Status no-
stri*, ákceptować tę zdało się nam kollig-
acya,

gący, ktoreyieśmy tak dawno przez różnych, *novissimè vero* przez Xiażęciá I. M. S. P. P. Podkánclerzego W. X. L. szukáli. Powiedziawszy że icieś W. K. M. pełen nádziecie, iż iáko *nunquam suá dexterá segnis ad ferrum*, że i teraz *bella sacra dabunt socium*, i nie czyniac reflexyi, czy to ná zgotowanie się *alteri parti*, dania sukursu, czy ná trudność dla záttrzymánia *equilibríi*, między dyfferencye máianiami fasiádami, iedno lmię W. K. M. *pro mille clypeis* wziętem, zá którym *omnia tuta ratus*, spodziewałem się *non ex vano* do skutku przywieść to, coby było *in rem* Rzeczypospolitey. Ze iednak miałem przestrożę, iż dla ufacilitowania publicznych interessów prywatne wprzód zgódzić było trzeba, to iest záchodzący interes Xiażat Ich Mościów Podkánclerzyców W. X. L. od Xiężney I. M. Rádziwiłowney Margrábiney: pokazałem tedy *eam facilitatem*, ktorey sobie Kurfiršt I. M. życzył do zupełney przywieść *negotii huius* ákwietácyi. Wyfadzono ná to przytymże P. Fuxę, P. Fálkowskiego Marzałká, i Reierá Podskárbięgo Xiężney Margrábiney, z ktoremi przez dni prawie cztery á *mane usq. ad vesperam* *negotium*

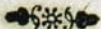

to traktowałem, nie mogąc się rezolwować ná wielką Xiażat Ich Mościów szkódę, bo koniecznie *evincere* chcieli, áby máiętność Kopyse po śmierci Xiażęciá Koniuszego, od Xiażęciá I. M. Podkánclerzego w pretensyách sfnznych trzymána, *exnunc* oddána była, *levi nece prætensionibus* *equivalente prænumeratá summá* kilká rázy ledwie się ten nie zerwał traktat, bom sobie pozwolić nie mogli, *renuncyować* dobrá trzydzieści tysięcy intrypy, wynoszące, zá 20. tysięcy tylko talerów. Gdy iednak obawiałem się, áby iáki *in publicum* był *fructus*, odważyłem się pociągnawszy strony ná dziesięć tysięcy talerów więcej, i tak ná 30. tysięcy talerów támečných, ktore po piáci złotych tu ida, tę sprawę ugodził. Spodziewając się że tę, ktora iest znáczna, dofyć, Xiażat Ich Mościów szkódę, i W. K. M. P. M. M. swoia láska, i Rzeczpospolita czasu swego należitym przy intrypych pretensyách nádgrodzi respektem. Więc iák prędko tá się skóńczyła sprawa, záraz *ad publica* udałem się. *Repetita sunt mihi* iák znowu rácy, przed cięz iuż *spes melior affulgebat*, i tak *post certamina* wprzód tysiąc, polym dwanaście

ście fet, wprzód ná trzy mieście, potym ná szczę swoim kółtem sustentować o-
biecano. *Quibus zás conditionibus*, iest trákrat, wolno go kádemu czytác w Kancelláryi I. M. P. Kánclerzá W. K. gdzie go oddał, i iczeliby kto miał iáki w punkcie ktorym skrupuł, gotowem go justyfikować, lubo nie rozumiem że-
bym w czym miał *excedere*, bóm się tak starał, ábym usłużyć mógł iáko nálepicy. Skonczywszy tę relácii, należałoby infor-
mować o dyspućie moiey *circa preceden-
tiam* u stołu Kurfirszowego *cum Ministro Gallico*, i iáko się to *sine prajudicio* wiel-
kiego Imienia *et aequalis dignitatis* skon-
czyło. Ale *hec malo ex aliis*, bo w tym nie pretenduję sobie *meritum*, áni sławy, co się z powinności czyni.

Nie mogę przytym ná sobie przewieść N. K. ábym nie miał wspomnieć tych, którzy W. K. M. w Osobie moiey usługę i áffekt swój ná támtym Dworze wy-
świadczáli, i oprócz tedy wspomnionego P. Fuxá, ochotnie *in favorem* W. K. M. i Rzeczypospolitey deklarácye Kurfirszá I. M. do ekzekucyi przywodzacego, Xiażę Anthálski *observantissimus* wielkiego Imie-
nia W. K. M. táki mi áffekt, *et zelum*
pokazał,

pokazał, iákiego ia słowy wyrazić nie po-
trąfię. P. Hetman támczny Derfling, człowiek *moris antiqui retinens*, żołnierz tak wiela expedycjami sławny, poczcíwo-
ści, i honoru pełen, *magnum rebus meis* przydał *momentum*, osobliwy Polskiemu Narodowi w kádey okázyi świadczac áffekt. Jáko tedy I. M. P. Woiewoda Ruski M. M. P. zalecał go W. K. M. i cáley Rzeczypospolitey, áby mógł honor mieć Indigenatu, ktorego *honore solo* prá-
gnic tytułu, tak i ia zá nim pokornie suplikuję, boday tácy do podobnych przychodzili prerogátyw. P. General Truxes, i ten, iáko potym *ex consequenti* ná dwóch Kampániách doznałestego W. K. M. osobliwy swoy mi w Interessach Polskich áffekt świadczył. Do tych zász wszystkich, *sicute et notitia mea*, P. Wicherst Resident Kurfirszá I. M. teráznie-
szy, gorące swoje (áby interessa prze-
cznie *proponenda* promowowali) pisał listy, *quod vidi testor, et pro fide mea* upewnić mogę, że *meretur* człowiek ten zá oso-
bliwa do wszystkich publicznych interes-
fów Polskich inklinácii, u W. K. M. i cáley Rzeczypospolitey respekt. Zápo-
mnąć mi się zász nie godzi P. Boimá, kro-
E5 regos

reǳoś mi W. K. M. za Sekretarzá Ablegacyi moiey przydał, który dość *competenter* dla honoru W. K. M. i Rzeczypospolitey ozdobił mię, i prac dopomagał. Zeby tedy *officium* iego nie było mu *damnosum*, gdyż *nemo propriis stipendiis militare tenetur*, poważam się suplikować za nim, o dálszy W. K. M. i Rzeczypospolitey respekt. A tak *strictim* powiedziawszy to, co do mnie należało, to tylko przydam, że sobie W. K. M. wszystko cokolwiek tylko chciałbyś, po Karlsru J. M. obiecować możesz: bo mię nie raz, ani dwa, ale *toties quoties* upewniał, assekurował, o pewnym prawdziwym, i nieodmiennym swoim ku W. K. M. affekcie, od którego nic go *divellere* nie może, bo mi nawet to *solemniter* i goraco insynuował, aby go przestrzegł, *inquantum* by iakie, iako to o nie często nie trudno, *sinistra* bywały interpretacye, i mogę *pro ea fide*, która W. K. M. i Rzeczypospolitey *juratam* winieniem assekurować, że od niego wszelkie Rzeczypospolitą mieć będzie zawnież ukontentowanie, do której konfidencyi, *si gloriari licet*, i ja iakom mogł pomoc *non intermisit*, wiedząc, że nic szczęśliwszego Rzeczypospolitey

litey *accidere* nie może, iako kiedy w dośbsey *cum vicinis* bez swoiey szkody, zostawiać będzie konfidencyi. Praca tę moję, usługę, i koszt, iako pod nogi W. K. M. P. M. M. składam, tak Rzeczypospolitey, *libens dedico*.

Na tymże Seymie ex occasione Opátwa Oliwskiego inter vacantias podanego.

U Trzymać się: niepodobna N. Krolu; aby nie miał z okazyi podanego naprzod *inter vacantias*, a potym teraz wspomnionego Opátwa Oliwskiego głos wzięwszy, *in dolore vicibus* Oyczyzny naszej, że coraz to nowe *in apertum* wychodzące materye obrony iey támuia, *tempus utile* Rzeczypospolitey biora, co raz to nowemi *involvunt* ia trudnościami. Nie rozumiemci ia aby ci Ich Mość, ktorzy obranego przez Zakonnikow, iako wolney Elekcyi prawo mającego, przez W. K. M. tylko potwierdzonego X. Opátá Oliwskiego *impugnant*, nie rozumiem mowię, aby *contra iustitiam distributivam* cokolwiek mieli, kiedy wiedzai-

dza, że *maturum* w rozładzeniu godności i zasług W.K.M. *judicium*, na każdego wiernie służącego *plenus velis laus* spuszcza; kiedy się nikt na zawiedzione nadzieie skrzyżić nie może, *penitus spes huius miles populi sub Principe tanto*. Ktokolwiek zasługę iako pretenduje, pewney i bezpieczney byź może nadziei, prędkiyszczodroblivey ręki W.K.M. rekompensy, *Regum gratiam statim merere, ut statim recipias*. Jesteśmy świadkami wszyscy, cokolwiek nas jest w Senacie, na wszystkich (bo bezpiecznie rzecz mogę, że żaden poskrzyżić się nie może, aby nie miał laus W.K.M. doznać) widziemy co dzień, *domina tot munera dextra fundi*, kiedyś W.K.M. za codzienna *maximè* i domowa *praxim* wziął złote owe słowa, *nullum magno Principe immortalitatemq. merito impendi genus dignius, quam quod erogatur in Cives*. Bårdziey tedy podobno, albo prywatne iakie, *quod tamen minus credo in personam Xiędzà Opátà Oliwskiego odia*, albo rzeczy niewiadomośc, iako się ma *in particulari hunc* w Ich MM. sprawuic, *zelum*, krućsiusienko tedy iako trochę wiadomy *informabo*. Jest to tak N. Krolu, że się słusznie Rzeczpospolita uymowácby

circa

circa jura Patronatus W. K. M. miał, boć to są jura Regni i nie masz tak małej kondycyi, ktoraby *cum zelo jura Patronatus* sua bronić, i konserwować niechciała. Ale że *judicium discernens realitatem* onych, chce *omnino ex fundamento* rzeczy wziawszy, doskonale mieć probácye, których *fato* Rzeczpospolitey & *incuria solita* w chowaniu praw, przywileiow, & *immunitatum nostrarum*, iezeli iakie były, znaleźć nie możemy; tak doskonałych, i dostatecznych dokumentow, ktoreby *scrupulose juxta praxim* & *aquitatem* wszystkie przetrzaiające, kontentować mogły *judicium*. Cokolwiek byź mogło, z Osoby W.K.M. wstyrko to *impendere* raczyłeś. *Inter prima instructionis puncta*, dano było Xiażęciu I. M. Nieboszczykowi Podkanclerczemu, w wielkim Poselstwie do Rzymu iadacemu, aby był mâte-rya tę, to *opus saeculorum*, od tak wielu Antecessorow W. K. M. podobna z Zakonnikami trudność mających zaczęta, i usta- wicznie agitowana uspokoił sprawę. Mam od tych czas wiele pakietow, ktoreby wielkie starania, i pilne około tego chodzenia Nieboszczykà Xiażęcià I. M. *evincere* mogły. Poszło to iednak w dłuższa, kiedy *sufficientia ad probandum ius nostrum ad manum* nie były *documenta*. Uprosil

Xiążę I. M. I. M. X. Opátá Koronowskiego, aby był záczetá té spráwę z Zakonníkámí, iáko interes prywatny, ná ten czas máiacý, *per iudicium* uspokoił *Eadem* I. M. X. Opátá Koronowskiegoratio, *cum multum laboraverit*, náostíatek fawor w czym uczyniono, że tego przynamnicy nie osádzono. Gdy tedy nie było inszego *medium*, tylko w iáka kompozycýa wniść z Zakonníkámí, áby *partes* między soba uspokioione, ápprobácyá ztámtad wziáwłzy: *ubi de jure* naleáy wiécey trudności nie miáły. Sprowadziłes W. K. M. Xiędzá Kommissarzá Cysterfow do Jáworowá, zleciłes I. M. X. Podkánderzemu Koronnemu M. M. Pánu, áby był z nim tráktował, byłem też i ja do tey wókowány sessyi, i mogę powiedzieć, żeśmy támi wielkicy záżyli trudności. Atoli przecie gdyś W. K. M. dobroćia swojá Pánska z tym Zakonem poszedł, gdyś Koádiutoryá Lendzkiego, ledwie znáiomemu Synowcowi X. Kommissarzá podpisał, gdyś áffek swoy *Ordini* deklárował, dopiero i oni poczęli z námi *mitius* tráktowáć, *longum esset* wšytkie trudności *particularitate* referre. Wiéć tylko co się támi konkludowáło *edifferam*. Rozdzieliły się N. K.

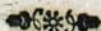
Opáctwá

Opáctwá *Cisterciensium*, których jest piętnáście ná trzy części, redukowáliśmy je *ad tria capita*. Ustapili piáciu Opáctw *ex pinguioribus* w Koronie, (bo w Prusiech *ab immemorabili tempore* Zakonnicy bywáli) do których W. K. M. *absolutam* zostáwili *nominatorem*, i wolność dysponowania *in favorem* Ich MM. XX. Prálatow Swieckich, *salva per omnia* w Rzymie *confirmatorem*, drugie pięć *cesserunt* také *dispositioni* W. K. M. ále tákiey, żeby ci, którzykolwiekby o te Opáctwá konkurowáli, ná wzięcie tego Hábitu odwázylí się, trzeci rzad tych Opáctw, zostáwiony wolney Elekcyi Zakonnikow, i ledwośmy to ná ten czas wydysputowáć mogli, że przecie *umbram & speciem juris* W. K. M. zostáwili, kiedy ná *confirmatorem* i potwierdzenie *Elekti*, Máiestatowi W. K. M. ledwo á ledwo *indulserunt*. Stáncłá tá zgodá *ex consensu* cáłego Zakonu, á do tych czas iészce postáremu nie jest potwierdzona: lubo I. M. X. Opát Mogilski z nieporównána pilnościa i ápplikácyá okolo tego chodzi, áby przynamnicy *per viam gratie*, kiedy *per viam iustitie* nie możemy defektu *probationum* otrzymáć się to mogło. To tak, co do generálney wšytkich

wszystkich Opactw należy dyspozycyi powiedziawszy, przychodzę do Opactwa Oliwskiego. Rzeczem już, że Opactwa Pruskie, *ab immemorabili* pod Zakonnikami, pod Professami Opátami bywały, ná co máia práwá dobre, przywileie doskonałe, *diplomata* nieporuszone, á nie tylko że Zakonniká miewáli, ále że zázwize *medio sui, uti liberam Electionem* máiac, obieráli. Gdy tedy wákuie to Opactwo, álbó ráczeyiejsze zá żyworá X. Opátá ostátniego, widzac támechny Klastor, że dla choroby tego, dobrá Opactwá *deteriorantur*, obieráia Koádjutorá: i *tandem* po smierci tego, i Opactwu wákuiaemu X. Háckiego záslużonego przez lat kilká W. K. M. sluge, *ex qualitatibus cuius muneris parem eligunt, & per honor* tylko, o konfirmácii tego prosza, *hunc, & non alium* obrawszy. Uczyniles to W. K. M. tym chętniey, że i práwo swoje tá konfirmácii utwierdzić, i dobrego sluge *beneficio augere* mogles. *Venis* tedy *in quaestione*, iezeli to iest w mocy W. K. M. choćbyś i chciał, lubo *beneficium Principis decet esse perpetuum*, odmienić to, do czego *cum venia* Máiestatu W. K. M. *sic dictum*, zupełnego nie masz práwá. Jest

Státut,

Státut, żeby *ex genere Nobili Abbates* byli, o tym nie dysputuie *in hoc casu*, lubom trochę slyszal, że w terážniejszy X. Opacie, álbo ráczey Przodkách iego *abusus* tylko iest *Nobilitatis*, przez który śácnieyszyby mu niż *merè plebejus* mogli bydz *accessio*: bo tenże Státut, *Abbates ex Nobilibus, aut si ij defuerint, ex plebejis, modò sint Poloni creentur*, wszelkiey disputácii zágradza drogę. To też przydáie, że tá trudność áni przez W. K. M. áni przez Rzeczpospolitá całá, uspokoiona bydz może, bo ktokolwiek wie, iáko expedycie podobne z Rzymu wychodza, iáko się *oracula* támté odmieniać nie mogą, iáko ná tych, którzykolwiek *impugnare* by chcieli determinácii támechny, *fulmina* exkommunikácii są záložone, *non est amplius dicendi locus*, bo to iest *extra dubium*, że w rzeczách do Kościoła należących, *supremum S. Sedis iudicium absolute* decydować zwykło, i powinniśmy iáko dobrzy Kátolicy głowy nasze pod to skłádáć *Imperium*, któremu sam Chrystus *viva vocis oraculo* rzad ten, i władza nádal, i przeciwno któremu *porta inferi non prevalebunt*. Jeźeliby iednak *zelus alia via, vel alio quopiam modo, vindicandorum*

F

jurium

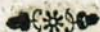
jurium W. K. M. ruszył kogo, żeby chciał
eam ná się wziąć *Provinciam* iachánia-
do Rzymu, wiem to dobrze że W. K. M.
gotowes goracemi listami, i instrukcya
swoia wespzeć. *Et merebitur de Repu-*
blica, którybykolwiek miał *tantum animi*
starać się *efficaciter* o to, czegośmy dotad
per tot discrimina rerum, przez tak wiele
trudności nie otrzymáli. To tak *ex no-*
titia mea powiedziałwszy, I. M. X. Podkán-
clerzgo M. M. P. profzę, aby, iechelim ja
co zapomniał, mógł *plenius* W. K. M. i
Rzeczpospolita informować.

Na tymże Seymie ex occasione
wielu materji zaczętych.

ROzumiałem N. Krolu, że głosy one-
gdąysze niektórych Ich Mościów PP.
Posłow, przy deklaracyi ná prolon-
gacya *has conditione* pozwolone, abyśmy
opuszczony czas wetuiac, to, co *primo* &
ultimo bydź powinien Seymu terażnicy-
szego *objecto*, przed się wzięli. Rozumia-
łem mówię, żeśmy mieli kiedykolwiek,
uważywszy czas tak daremnie *aliud agen-*
tibus spływający, te zacząć materje, któ-
reby

reby prowadziły nas do pożądanego
rad naszych skutku, alieści widzę *vitio* po-
dobno *vergentis in pejus saculi*, czyli też
fato nostro, że iakobyśmy szczęśliwych o-
wych czasów żyli, których wolnoby było
od roku do roku Seymować, *Iudice calo-*
et terra, oczywiście do zguby nie *fata*,
ale nas samych czy *voluntas*, czyli zapá-
mietáłość pędzi. Radbym milczał, gdy-
bym mógł, bo lubo iestem z ostatnich
między Ich Mościami XX. Biskupami,
M. M. P. P. przecięż iakom to raz rzekł,
iuz tam *sinè discrimine Ordinis*, rozkaza-
no nam wszystkim *opportune, importune*
instare, obsecrare. Video mala Carthaginia.
Nie wspominam iuz przeszłych *sinè ullo*
fructu in publicum, cum magno prauidicio
in privatum fortuny, substancyi nas wży-
tkich ná tym Seymie strawionych, nie
wspominam mówię, przeszłych siedmiu
Niedziel, niechce *insanum* ich *renovare*
dolorem, tristitia silentio sepelienda, zwłazczá
że *praterita magis reprehendi, quam corrigi*
possunt: do dzisiejszego dnia mówię, osmy
iuz pędzimy tydzień, zapátruic się cały ná
nas świat, dziwnie się co się známi dzieie,
ledwo podobno nie pytáia, *quod genus hoc*
hominum? Ludzie rozumni, Religiozni,

literæ culti, sami nie wiedza, i gdzie początek znaleźć, nesciunt, quid faciunt, &c. &c.

A lubo te materye, które *proponuntur*, są dobre, pożyteczne, potrzebne, kiedy iednąk uważemy *statum rerum presentium*, kiedy się obudzimy z tego snu, w którym iako głęboko utopieni jesteśmy, że *mala nostra sentire* nie chcemy, kiedy w reflexyę bez paſsyi, bez intereſsu (bodaj kiedyżkolwiek Bog ſprawniwy Oyczyznę naszą z nich uwolnił) Kiedy mówię bez prywat, które i nayostroźniejszy *pro bono publico* oczy zaſtaniaia Zelantom, uważamy, w jakim my teraz położeńi fortuny zoſtaliśmy ſtopniu; nieprzyaciół *pro foribus*, wie naszą słabość, niegotowość, nieochotę, oziębłość, ieſt tak dobrze informowany o naszym terażniejszy pozał się Boże! nierzadzić: bo wiem to *absentibus*, że ledwo niepierwey w Kámienicu, niżeli w Krákovie, o konkluzyi naszych rad dochodza wiadomości. Czegoż się tedy ſpodziewać, tylko tego, że ná nas wſzelka ſiła uderzy, aby potym lániczy dálſze ſwoie mogli *proſequi* imprezy. Ja niewiem co już i za rácyę dawać, *tam motiva Chriſtianitati morat*,
tym,

tym, którzy tu od Kolligatow nášzych ná to Seymowanie naszą zapátruia się: wiążemy ręce tak dobrotliwemu ná nas Oycu S. bo kiedy informácyę słuszne, prawdziwe, (bo się inákszey nie godzi *Ministris*) ztad od I. M. X. Nuncyusza odbierze, to nic pewniejszy, że będzie wolał ná tę stronę *liberalitatem suam* obrócić, zkad *majus momentum Chriſtianitati accidere* może. Wziawſzy w uwagę czas ten, którego Seym ten ſkonczemy, *vix, ac ne vix quidem* ſpodziewać się potrzeba, żebyśmy mieli utrzymać tę sławę, którąeś W. K. M. Narodowi naszemu uczynił, i ktorey dálſze *obices* tá naszą w rádach ociążałość, iedną z drugiey rodzaca się trudność zakłada, choćbyśmy Seym ten w ten tydzień ſkonczyli, czego bárdziej życzę, niż się ſpodziewam, to *Senatus conſilia*, po Seymach zwyczajne, to *conſilia bellica*, to inſze potrzebne, i bez ktorych obeysć się niepodobna z Ich MM. PP. Hetmány, z Ich MM. PP. Generalami Artyleryi konferencye zabawia: Z podatkow o rekrudách myſlić dárce mna, niepodobna, á bez tych wynieſć trudno; to *in hoc casu* o ſpoſobách myſlić potrzeba, które iak są trudne, káždy *equus*

rerum assinator, snadno uważy, zgoła. Sejm skńczywszy, *magnum iterabis W. K. M. aquor*, boć to wszystko o głowę się oprzeć musi Pánka, my się luzujemy, *nos mutamus*, teraz w Senacie wolno nam wynisć, *W. K. M. zawsze zostaiesz, tu autem permañes non sine radio*, w ten czas osobliwie gdy czas darmo trawisz á my *in vaniloquio verbiq; otiosis*, pędzimy go niepożytecznie; Bogu tylko suplikować nam trzeba, bo już *humana media deficiunt*, ábyśmy kiedykolwiek obaczyli się, ábyśmy dla tej niezgody *ludibrio viciniis, prada barbaris, z wieczna fromota, i niepowetowana szkoda* nie zostali. Proszę tedy Ich MM. PP. Posłow M. M. Panow, áby te sprawy, "które ná terážnieyszym Sejmie uspokojone byđz nie mogą *differre* chćieli, á przystąpiliśmy do tego, co ich *unice* potrzebna, *unum porro necessarium*, ábyśmy o obronie myślili, bo tak dawno, iako i nowe prawa żgina, ieżeli tak ospale *negotia perimentia* Rzeczypospolitey traktować będziemy. Czemuż kiedykolwiek z ciężkiego tego Oyczyzny nie obudzić się ietargu? *in malis hoc unum tuum bonum est, Tiesia, quod mala ignoras tua.* tym cięższy Tráiedus niešťczęśliwego Ticiá,

está, my *excludimus* od siebie, i tę smutną, *aliás* poćiechę, że mala non ignoramus nostra, scire miseri & fautores miseriarum. Supplikuję iterum, iterumq; całej Rzeczypospolitey, *per decora Gentis*, chćieemy kiedykolwiek obaczyć się, iużęścimy dożyć *superq;* z prostego zszedłszy gościncá, *per devia viarum*, nábladziłiśmy się, *non aliquid, sed multum dedimus*, mnicy potrzebnym dyskursom. Zápiszmy sobie, *non plus ultra*, pomożmy sobie komukolwiek *sensus est boni publici*, nie dopuszczaymy inšzych máteryi, *preſse* do obrony mowmy.

Konstytucya Ich MM. W. X L, obwárowawszy, boć *data* Imieniem W. K. M. i Senátu całego *servanda fides*, do tego przystapmy, co należy do konſerwowánia nas samych, *sí Republicam saluam volumus*.

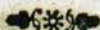
Na tymże Sejmie ex occasione iednych urgentium, drugiśb nie pozwalaiących na *sad J. M. Pana Podskarbiego Koronnego*.

Niepodobna N. Krolu táń *promere verba*, gdzie *materiam* sam *suggestis* fluszny

szny Żal, widzac, i uważając, iako to mu-
si *angere* Młóściz W. K. M. kiedy *quid*
agere, quidve non agere debeat, między
różnemi *idem volentium nolentiumq.* zdą-
niaćmi, *barere* musisz. Zdąło się wielom
z Ich MM. PP. Posłom, *ex puro boni pu-*
blici zelo, aby tę sprawę *felicitioribus* od-
żywszy *temporibus*, obronę tylko Rze-
czypospolitey, która *totus nos occupare*
powinną, przed się wzięli, z naturalney,
ktorey nikt nigdy odsadzić W. K. M. nie
może klemencyi, dąrowawszy P. Bogu
notas calo injurias, insinaveras uczynić to,
wygadzać & *desideriis* tych Ich Mo-
ściów, & *rationibus* gwałtowney *adjuvan-*
da Patria potrzeby. Aż kiedy znowu
inni Ich Mość *urgent* Sady, kiedy o nie-
niektorzy *non sine aculeis instant*, kiedy
upewniają, że Sejm bez tego skończyć
się nie może, kiedy klemencya *pro con-*
ventia tłumacza, składać musisz *toleran-*
tiam amplius non ferendam, i iako *non*
nisi coactus exuere poczynasz klemencya,
conscientia recti pewien przystępuiesz do
sadow, aż znowu *quod lubet, non lubet*
jam id continuo, aż zachodzą kontrady-
kcyę, *an imus huc, hinc, illinc, quum illuc*
ventum est, ire illinc lubet. Już też ro-

zumu

zumu nie stać, czegośmy wczorą chcieli,
dziś niechcemy, nie mamy kompasyi nad
W. K. M. który się całego *impendit* Oy-
czyźnic. Nie może by nayzárliwszy *livor*
uwać tego, co wszyscy, *quá curas, quá sou-*
licitudine chodzisz, aby nie tylko Rzeczy-
pospolitey, ale prywatnych wszystkich do-
godziło się interessom, *quid amplius face-*
re potuisti, & non fecisti? Ey przecięć jest
Bog, *qui que nos gerimus, auditq. & videt*.
Na coż bronimy tego, coby potym na
różne, które są częste, ale teraz naybár-
dziej *vicio vergentis in pejus seculi, sinis-*
stras in eminentes przyszło interpretacyę;
Nemo ire quemquam publicá prohibet *videt*.
Wazył I. K. M. komuby dogodzić, a wi-
dzac więkze wielu *desiderium* sadzenia,
przystępuję do niego. Nie powinna tedy
w tym zachodzić kontradykcyę w czym
iuz stąnęła Izby Poselskiey zgodą gene-
ralna, która *vel ex eo palam est*, że Ich
Mość PP. Depuści do tej *precise* sprawy,
sa náznaczeni, *quod semel ergo placuit, quo-*
modo displicere daley może. W ośtátku
mamy K. I. M. *in utrumq. paratum*, byle-
śmy się sami między sobą porozumieli,
gotow i sadzić, i pokazać, że w podo-
bnych kryminałach, w których *in omnes*

E5

peccatur.

peccatur, rigorem pro aequitate habet. Nie zbroniłyby się, i nie sadić, byle zaś potym inaczej tego nie tłumaczono, palam loquitur nobis. Micymysz tedy, iąkom rzekł, należyta nád Pánem kompássa, nam extrahamus tempus, á kiedy ták dobroć iego Pánika eo se demittit, pokażmy drogę, quo se vertere debeat, boć ia rowney w ták wielkicy náfzey wolności, więkšzey nie znáyduię niewoli, kiedy quid eligere, quid facere debeat, ten Pan niewie, któryby rad wszystkim wygodził. Per gloriam tedy Gentis proszę Ich Mościów wszystkich M. M. PP. áby tandem in hanc, vel illam partem zgodzili się, bo wiem to záprawne, że W. K. M. P. M. M. ieśćs iąkom iuż rzekł, in utrumq; paratus.

*Na tymże Seymie sentencya w sprawie
P. Podskarbiego Koronnego miana.*

WZiawszy N. K. P. M. M. in examen veri & iusti, wszystko to, cokolwiekeśmy przy kontynuácii sprawy tey, ktorey z wielka szkoda spraw publicznych, ták wiele dni impendimus, wszystko mówię to uważyszy, cokolwiek praes contra byđź moźe, znáyduię kilká obiekcyi,

iekcyi, ktore qua facilitate asseruntur, eadem rejiciuntur. Widzę że uspokojenie szeczy, znowu się wskrzeszają, á przecięż bona fides non patitur sapius idem exigi, á żebym długo nie báwił, kroćsiusienko do punktów przymawiam się. Już tu dosyć dobrze przedemna N. M. Krolu statum causa presentis, de qua res est, injurię Rzeczypospolitey wywieǳiono, ktorých nec negare, nec excusare pars citata potest, kiedy ipso facto, ten iniustus byđź muśi, ktory quod debet non reddit. I lubo się obwinionej strony przydani Pátronowie, ná rózne rácy, i wymowki sforcowali, przecięż káždy z nas słuchaiących, konkludować muśiał, że inanis est oratio, ubi est prava actio. Odiechanie zwiászczá, tákim sposobem P. Podskarbiego przesłęgo nikt chwalić nie moźe, luboby się podobnego owego Rzymianiną exkuzować mogli rácy, ktory w podobnym przypadku, choć miał spráwiedliwa, etiam in causa justa, maluit iudicio abesse, quam saluti deesse. Nie oddanie skárbu mogłoby słusznie argui, álcć przy bytności ieścze iego, dobrze z nim W. K. M. dysponował, kiedyś administracya iego, wielkiemu człowieckowi oddał, satis ergo pene w tym,

w tym punkcie będzie, że *deserens deferetur*. Ráchunki od Seymu Grodzińskiego, i *in dubiis* przed Sejmem Grodzińskim satisfakcyja jest potrzebna, która gdy uczyni, *solutione ejus, quod debetur, resolvetur omnis obligatio*. Plus offerentia tą go *aggravare* musi, bo *qui damni causam praebet, damnum dedisse videtur, & pro conscientia* sadzac każdy, *ad strictam restitutionem* obligować go musi, i rozumiem że i w tym punkcie, i w inszych potrzebna *per inquisitionem* dedukcyja, *ut constet de certo quanto, utq; id restituatur, quod cum publica injuria* wzięto. Illacya o rękawicznym po dziesiątku tysięcy czerwonych złotych *magis movet, quam evincit*, jest ci to prowent *industria*, za któryby odpowiadać nie był powinien, chyba żeby dowiedziono, że temu prędzey *arendawano*, kto więcej rękawicznego dał, boby tu już *defraudatio* Rzeczypospolitey była, a zátym *teneretur ad restitutionem*. Prowentá pod czas *Interregnorum* już sa *examinowane*, i oprócz solnych, niewiem iakoby znówu wzruszać ráchunkow, i rozumiem, że *in aliis gravatus, in hoc relevari deberet*. Z máteryi z ktorych budowane mosty, szopy, & *alia*, wiem że

się

się *pars magna* do Klasztorow dostała, znać że ta *ialmużná* nie wiele mu pomogła, bárdziey Rzeczypospolitey, iako *originaliter* iey własna, kiedy się takie pokazuia, i odkrywaią, a zátym *in posterum impediuntur* szkody. O Tátáskich upominkách w ten czasby mowić trzebá, gdyby álbo więcej nád postanowienie Rzeczypospolitey ná nie wyszło, álbo żeby się tamten naród o depáktacya skárzył, czego oboygá gdy nie widzimy mowić o tym niechcę. Dziesięć tysięcy czerwonych złotych ná Legacya *Francuska* wzięte, wroćieby się powinny, ponieważ *ex effectu constat*, że bárdziey swoje, niż publiczne traktował *interessa*, ktorych dość *aliunde* Rzeczpospolita przypłaca. Ani to isć ma *in consequentiam*, żeby i drudzy ktorzykolwiek *pro similibus* wzięli *Legationibus* wracać mieli, bo tamci *bona & integra fide* Rzeczypospolitey służyli, tu zaś że sobie bárdziey, *evidentia rei evincit omne probationis genus*. Wziawszy tedy N. M. Krolu wszystko to *in massam*, niktby mi za złe nie miał, gdybym niektóre dość ciężkie Rzeczypospolitey uważywszy szkody, *ad panas peculatus* się pisał; boć w podobnych kryminalách

nałach, w których *in omnes peccatur rigor pro aequitate habetur*. Ze jednak káżdemu, ále mnie ofobliwie Duchownemu *melius de misericordia, quam de severitate reddere rationem, in paenalibus mitiorem amplector sententiam, bo solutione ejus quod debetur, resolvitur omnis obligatio*. Rozumiałbym tedy, áby w tym Dekrecie, iáko naysćisley obligowác, áby w tym, iáko nayprédzey Rzeczypospolitey *satisfaciat*, cokolwiek od niego *ex aequo & iusto* *petitur*. Widzę ja w osobie P. Podskár-biego przeszłego, że *quos vult fortuna perdere, eosdem facit desipere*, dosyć iednak będzie káry, kiedy odstąpiwszy wolności nászey *servituti se addixit*, kiedy Podskár-bstwo oddáne będzie, kiedy we wszyrkich Rzeczypospolitey pretensyách dobrá iego *uti Fisca obnoxia* odpowiadać będą. To rozumiem, że W. K. M. zwyczajnego zázyiefz *attributum*, i Páńska errory iego okryć zechcesz klemencyą, á iákom ná początku tey sprawy suplikował, tak toż teraz iáko nayuniżenicy powtarzam, áby w Dekrecie położono było, że to *bona & integra fama* Ich MM. PP. Moršty-now, dobrych sług W. K. M. *nocere in posteritate* nie powinno, bo máiąc w kon-

sideracyi

sideracyi honor Domu Ich Mošćiow; *quando non accusatur nomen, sed persona*, słuszna, áby taki ferowány był Dekret, coby Ich Mošćiom *bona & integra fama in posteritate* nie szkodził, *delictum unius non debet redundare in detrimentum, ac prejudicium aliorum*. Tak rozumiem, że ci, których *integra fidei*, i dobrego *in publicum* záwšze *sensus* znamy, z których iedni Synow swoich *in obsequio* Rzeczypospolitey przeszley kámpánii potráćili, drudzy odważnie záwšze krew, i zdrowie, swoie ná zászczyt Máieřtatu W. K. M. niořa, inři *tot Ablegationibus clari*, iáko rozumiem mowię, że ten o który z micysćá mego suplikuię u W. K. M. i Rzeczypospolitey z nayda respekt; wšák nie słusznieyszego nád to, tylko żeby wedle *práva ita iustitia exhibeatur, ut aliū iniustitia non fiat*. I. M. P. Stárořtá Málborski *ex alterius facto non obligatur*, záczym áby *indoles* iego *civis servitio* Rzeczypospolitey *par tñmiona* niewinnie nie byłá, i żeby go *libertas* potkáłá, iáko nayuniżenicy W. K. M. P. M. M. prořę.

*Na tymże Sejmie, ex occasione
wniesionej Materyi o circum-
skrypcyi Podskarbiego.*

Podobą mi się zelus tych Ich MM. którzy o circumskrypcyi przyszłego Podskarbiego mówią, chwalić go trzeba, bo *experientia edocet, quanta in publicum, przeszłych czasów wyszły praesudicia tristia, silentio cooperienda, chęcieliby in posterum Rzeczypospolitey providere.* Gdyby to tylko czas znieść mógł, gdyby w ten czas kiedy my o circumskrypcyi dysputujemy się, całcy Oyczyzny *circumscribere* nieprzyjaćiel nasz nie myślił. Nie życimy w takiej Rzeczypospolitey, iak ową była, w ktorey przez dwieście lat żadnego nowego nie postanowiono prawa, bo się nikt proponować go nie odważył, kiedy ktokolwiek *suadere* go chciał, *collo in laqueum inserto suadebat, ut si non placuisset, lex Cives mox strangularent auctorem*, bośmy się w tey urodzili wolności, że każdemu wolno *pro sensu suo* starego się domówić, nowego upomnieć. Ani nas *moveret*, lubo dobry owego narodu przykład, który przez siedm set lat,

isdem

isdem legibus nunquam mutatis, sicuti neque moribus pacatissime vixerunt. Non movet Wielkiego Cesarzá Caroli V. in condendis legibus parcitas, który wiele lat Krolem i Cesarzem będąc, per pauca legum capita sanxisse legitur in veteribus tantum vindicandis, serius fuit. Bo w Oyczyźnie naszej nie masz tego Seymu, żebyśmy nowych praw nie stanowili, żeby *novi casus, novas non faciant leges.* Ze się to iednak nam nie nádzie, i szkodzi, częstokroć *mutatio legum etiam qua adjuvat utilitate, novitate perturbat*, kiedy prawo nasze *immenso aliarum super alias coacervatarum legum cumulo* inwolwowane, iuż *sua magnitudine* poczyną *laborare*, kiedy dochodzimy tego *per experientiam*, że lubo kto pilno dogląda, aby prawem *certum provideatur, vix cavet tum etiam cavet.* Wywlezione tu przed dni kilka przedemna, że im bardziej się co prawem obostrza, tym mniej się rewerencya jego. Rozumiałbym tedy, żebyśmy tę circumskrypcyę *feliciari tempore* odłożyli, zwłaszcz że W. K. M. tak wielkiemu człowiekowi ten urząd *destinuiet, który non expidine habendi, non libidine* zborżenia się, ale *desiderio* usługi Rzeczypospolitey,

G

i pokazać.

i pokazania, że ten tak niebezpieczny urząd *inviolata fide* piastować będzie. Jest tak wiele o Podskarbin Koronnym praw naszym, kiedyby ich kro chciał wszystkie czytać, wielki musiałby na to zabrać czas, nie rozumiałbym aby nowe pisać, kiedy na to zwłaszcza konsensu publicznego nie masz, &c. &c.

*Na tymże Seymie po Wielkiej Noey.
ex occasione wniesionej Materji
o summy Neapolitanskie.*

Takem rozumiał N. Krolu, że ten czas utraczony, *temporibus Reipublica* zagubiony poczytany być nie miał, kiedyśmy go *avita, & debita pietate* Uroczystości świat chwalebnych poświęcili, *porro unum necessarium*, sumnienia naszego rekolekcya, pospolicie *major post otia virtus*. Miałem nadzieję, że ten dopiero obumarł, który cudownie i tryumfalnie powstał, który na ręku prawie Ojczyznę naszą piastuje, Krol nad Krolmi sprawić miał, aby iczeli nie obumarł, ale widomie *languida Reipublica cura*, rzeczwo powstała, i wzbudzona była chęć dobra polskiego:

politego: alieści widzę że postaremu nieublagana grzechom naszym, i codziennie *vergenti in pejus seculo*, sprawiedliwość Boska, iczcie nam do końca się mieć nie pozwala, kiedy co raz to nowe *in medium* wychodzą materje, które bardziey trudnić, niż ulaćnić Seym, bardziey *in mare disceptationum* spychać, niżeli do portu zbliżyć mogą.

Co do summ Neapolitańskich, będąc po części w tey materji informowany, krociusiensko *sine verborum cura*, rzecz, *uti se habet*, W. K. M. i całej Rzeczypospolitey *aperio*. Nie wchodzę ja tu w dysceptacya, iako te summy Rzeczypospolitey *de jure* należeć powinny, ponieważ będąc od Krolowej Bony *Domus Jagellonica* dąrowane, czyli po niey na ten Dom spadłe, bobyśmy rad iako naygruntownieysze widział prawo nasze, i żeby to się znowu do nas wrocić mogło, co zabydacya, i potym odiazdem Krola I. M. Kazimierza odeszło, który że rozumiał, iż te summy iako Domu dziedziczne, do dyspozycyi jego należały, w testamencie swoim czyniac *ex assse heredem Xieznę Palatinam*, ródzoną Siostrę Krolowej I. M. Ludowiki, *expresse*, i o tych summach

czyni mencya, i onę teyże Kieźnie dąte,
daruie. Ze zaś Rzeczpospolita, *per pacta*
conventa, i *per Diploma*, od Krolow Ich
Mościow *ex eadem Jagellonica Domo*, do
rych sobie summa pretenſya ścielę, pamię-
tam że ieſzcze za Krola I. M. Michała,
negotium hoc pod bytność moję w Rzy-
mie, przez pewnego Monſeigneurá Lam-
berti nazwanego, traktować się zaczęło,
a dotąd że się nie skończyło, rącyą tą.
Is Hiszpania *prætextu* wielu pretenden-
tow, którzy się do tych summa intereſſuia,
nikomu wydać ich niechce, aż wprzod
partes inter se, albo przez ugodę, albo
przez iaki ſad, który sobie *ex arbitrio*
wbiora, uſpokoieni będą. Dano i mnie
ſylo in commiſſis toż *negotium*, iadacemu
w Ablegacyi do Krola Hiszpańskiego, i
doſyć dobra na ten czas otrzymałem de-
klaracya od tamtego Dworu, iako to
ex inſtrumento originali do Kancellaryi
oddanego *patuit*, ale poſtaremu do kon-
cá trącić *per eandem rationem* trudno.
Cokolwiek może bydź pilności, wſzytkę
z ſwoicy ſtrony W. K. M. *adhibuiſti*, i I.
M. X. Opát Mogilſki w Rzymie rezydu-
iacy *inter prima Inſtrukcy ſwoicy puncta*
ma to, aby tę ſprawę *quoquo modo*, byle

ſine

ſine præjudicio Rzeczypoſpolitey uſpoko-
ił, czego do tych czas dla przeſzkody
iako rzekł, Pretendentow uczynić nie
moż. Ci zaś ktorzy pretenduią, ſa oprocz
W. K. M. Kieźná Palatina, iako *ex aſſe Te-
ſtamento* zápiſana Hares. Krolowa ſzwe-
dzka, iako *naturalis ſucceſſrix* oſtátnia
ex linea Domus Jagellonica Hares. Xiażę
Kondeuſz pretenſye ſwoie do ſukceſſyá
Nieboſzczyká Krolá Káſimierzá máiacy,
Xiażę Neyburſkie *ex ratione* zony ſwoicy
Krolowey náſzey. Gdy tedy trudna
kombinacya *inter tot variis rationibus præ-
tendentes* byłá, a od Krolowey ſzwedzkiej
doſyć powagi, iako w Rzymie, tak i *apud*
Regem Catholicum máiacy, miałeſ W. K.
M. *tentativam*, żeby oná to ewinkowála,
czego my albo trudno, albo nierychło
doſćbyſmy mogli, *hac conditione*, żeby na
tym cokolwiek, i dla nas, i dla ſiebie,
wygrála, dożywoć mieć mogła, a
po iej ſmierci, Rzeczypoſpo-
litey to náſzey się po-
wrociło, zleciłeſ
to W. K. M.
&c. &c.

Mowa na Radzie w Łotkwi 6. Decembris, Anno 1685. miana.

Krotko, ale pełnemi wdzięczności ustatami *siñe verborum cura*, ale szczerą życzliwością wyznać ia powinien N. K. P. M. to Oycowskie stáranie, ktore okolo nas mieć racysz. Nápátrzemysię *non siñe iusta nád zdrowiem Páñskim compassione*, iako *à mane usq. ad vesperam*, wszystkie *impendere magnis cogitationibus* racysz *momenta*, porzuciłes wszelkie przeciadczyki zdrowiu potrzebne, i rázu iákośmy tu w Łotkwi stánegli, wolnego nie záżywszy powietrza, pokázuieysz, że miłość Oyczyzny *ratione valentior omni*, kiedy to czynisz, to myslisz, ná wszystkie strony pilnym zápatruiac się okiem, áby przysła kámpánia iák nayrániey záczac, iák naylepiey *prosequi*, iák naychwalebniey, i naypożyteczniey skóńczyć. Niechże ten Bóg, ktory nie tylko w ręku piastuie, ale i pátrzy ná pełne odwagi i miłości ku Oyczyźnie serce, posila w trudách, niech dodaie wigoru w fatygách, *longos faciat dies tuos*, niech da *inoffensum rerum cursum*. Co do punktow: idac ich porzadkiem. nie mogę umknac tego, co

mi

mi się nie tylko *tot nominibus oberrata* przyiażn, ale i samá *dictat* słuszność, należytego I. M. P. Márszałkowi Nadwornemu podziękowánia; że zá ptywodem, i pozwoleniem W. K. M. Imię Polskie *non interrupta armorum serie*, káżdey kámpánii *portat coram Gentibus. Bonum vinum non eget hadera*. Nie potrzebuie lego Mość ile mego lichego zálecenia, bo zna náaturalna W. K. M. ku ludziom Rycerskim inklinácy, zna osobliwy, i dáley znać *non ex vano* spodziewa się przeciwko osobie swoiey respekt. Z relácii wczoráyszey lego Mości skándalizowac się nieco przychodzi, i gdy się nád nia reflektuie, przychodził mi ná pámięć pewne Pismá S. mieysce: *succedentibus prosperis oblitus est prapostitus pincernarum interpretis sui*. Szedłes W. K. M. *solita* *generositate* nie wchodziłes w ściśle kontrákt, *facio, ut facias*, zostáwiłes Krolestwo, i to w nim co było, i iest naymilszego, salwowałes, i ich, i całe Chrześcianstwo? pokazałes co może Polska, *száblá, quid valeant humeri Ubi est nunc os tuum quo loquebaris?* trzeba by ich spytać iák im rzecz miła była, widzieć obronę swoię, zá co, iáko teraz nádgradzáia nie-

G4

chcę

chcę zażyć słusznego *ressentimentu*, bo wiem, że W. K. M. iakoś zwykł *ignosces illis qui nesciunt, quid faciunt*. Taki często bywa, że *insolescimus fortunā*, która, że samą ślepa, tych zwykła *obscure*, którym nad miarę jest *propitia*. Nagrodzi to Pan Bog W. K. M. i Narodowi naszemu *aliunde*. Rozumiabym iednak udąć się w tym do Oycā S. który nie tylko, że jest *communis Pater*, & *federis hujus garrator*, ale tak kochający Osobę W. K. M. i Narod nasz, wywiesić mu *iusta petita nostra*, quibus *denegatur non tam gratia, quam iustitia*. Namienići to, że nie tylko *lukkursu* potrzebnego nie dāia, ale ieszcze *pro eo, ut nos diligere, detrahunt nobis*, kiedy o mała diwersyā przymawiaia; a przecież gdyby ci Tatarowie, których przez te dwie kāmpanie na nas trzymaliśmy, u nich się pokazali, dymem Morawy, Czechy, Śląski poszłyby, & *agnoscerent*, że im ta diwersyā pożyteczna. Należy to Oycu S. z strony naszej widzieć bo tym *ad solitam* & *maiorcm ex compassione* przeciwno nam po budzić się może *liberalitatem*, w którym liście namienić się mogą niektóre punkta, które z relacyi P. Gulczewskiego, i z listu X. Kościłneckiego slyszeliśmy. Do Kommissji

sji

sji Hybernowej nie przymawiam się, życzyłbym tylko, żeby ia prędko skończyć, bo mi żal tak wiele interesantow czekających, bo ci co Hybernę wezmą, pewnie ia we Lwowie ziedzą, ci, co krzywd dochodzą, więcej niż krzywdy ważą, tak długo czekając strąca.

Do przygotowania się na przyszłą kāmpanię *nihil intantum* z osoby swoiey W. K. M. *relinquis*, posłałeś do Francyi I. M. P. Kancelrzā, i jest z przyięcia osobliwego, i znaczney od inszych Posłow dystrykcyi, *non vana spes*, że *prout prima cessere, erunt univcrsa*. Pisałeś W. K. M. listy do Kurfirsta I. M. *etiam* uprzedzając przyiaźd I. M. P. Kancelrzā, wyprawiłeś skarbem swoim, do którego *ex more suo*, skarb Koronny wrab niciako wolny sobie uczynił do Moskwy, wszelka na to zgola obraca się aplikacya, aby ta kāmpania, która jest fortuny naszej *decretoria* wcześniej się zaczęła. To pewna N. K. P. M. że Rzeczpospolita *supra vires* na podatki się sili, i jeżeli tego roku pożytku iakiego *in publicum* ta wojna nie przyniesie, obawiać się, aby Grodzinski Seym, na dalszą zezwolił, i żeby *publico nomine pacem non poscimus omnes*. Zkadby zaś

G

zås zacząć tę kámpánia, *non est meum* dyszkurować o tym, *peritis in arte* zostawię tę radę, ofobliwie W. K. M. nieporównana z nikim *in arte militari* máiac przeźorność, *supplikuie, ostendat viam populo tuo, per quam ingredi. Et opus quod facere debeat* I. M. X. Nuncyuszá *exspectari* trzebá, co też na ten rok ofiarować zechce, lubo wiem że nic *determinatè* nie powie. Nie warpię iednak, że *de liberalitate* nášzym dziełom *proportionata*, od Oycá S. upewni. Wywioda mu ci Ich Mość, co náznáczeni będą od W. K. M. *necessitatem* *supplementu*, áby *secundum morem uniuersae terrae* determinowawszy się, ná imprezę gotować prowianty, *emere panes, ut manducent hi*, ktorzy zdrowie swoje zá calość Oyczyzny poniosá. Podatki *non sufficiunt* ná wszystkie *expensi*, iáko to statkow budowanie, Artyleryi zupełne prowidowanie, *argentum et aurum non est nobis*, á bez tego woiovác, iest to *sine pennis* volare. Gdyby pieniądze były, iáčno o wszystko, bo ludzi máia dosyć *vicini nostri*, ktorych *abundantia inopiam nostram* mogláby *supplere*. Nic požádáńszego nád to, áby żołnierze *Stationem suam* pilnowáli, od ktorey że w Trybu-

Trybu-

Trybunałách sprawy *procurant*, i odrywáia, listem W. K. M. do Trybunału nápisany, *causarum militarium* regekt, w Máiu ofobliwie, i w inszych Miesiáczách do woiovania sposobnych, iáčno się zámknie. Uniwersaly zaś do Woyská wczesnie będą potrzebne, áby przyszli porządnie, wedle dawnych zwyczajów, nie ná tydzień i drugi, ále ná puł roká do obozu, *Circa disciplinam militarem, praestat silere, quam parce loqui*. Zyczyłbym z duszą tego, áby przeciwko tym, ktorzy kámpánii, á ieszcze wzięwszy pieniądze, omieszkiwáia, dwá Rzymkie postanowione do exekucyi przyszły práwá Pierwsze, *Miles gratuitam annonam non comedat*. Drugie, *Imperatorem magis quam hostem timeat*.

Z Trybunału Rádómskiego wielkie *in publicum commoda derivari* mogą, zyczyłbym tedy, i *supplikuie* W. K. M. áby listem swoim *vigore praesentis Senatus Consilij*, dalszey im pozwolić raczył *prolongacyi, indemnitati* Dekretow oncy u Trybunału Piotrkowskiego, bo się ten iuż kończy, á w Lublinie teraz, *et in futurum providendo*.

Konsolácyá iáka Ich Mościom Pánom Sena-

Senatorom *realiter* tam mieřzkáiacym, zyczylbym opátrzyć, áni się podobnego iák ná przeszłym Seymie, ná nářze *Senatus Consilia* obawiam nářzekánia, boć *nemo tenetur propriis stipendiis militare*. á do tego nágrodzi się to *publico*, kiedy dobrze wprowadza, iákó iuż zázczęli po-
rządek.

Kommissya *conquationis* Mennice, że nie doszła, iest to *commune consiliorum nostrorum fatum, quae proferuntur facilius, quam sunt*. Pilczemy práwá, *executio* ich *nulla*, éś nie się wielu, áby wpisani w ró-
żne Kommissye byli, á *interea* gdy czas im przyjdzie, *non comparent*, zkąd *est* in *publicum* szkoda, i kredyt u postronnych tráciemy, których *Ministri punctualiter* stáneli w Poznaniu, á dla nářzych, ko-
zym iák w domu, limitowác się musiáli. Zyczylbym tedy iákó naygoréřsze do Ich Mořciów Pánów Kommissárzów nápiřac listy, áby *pro tempore* przez limitacya de-
řinató stáneli. Jákoř bowiem, i z Kur-
řirřstem I. M. expostulowác, że zła mo-
netę bię, przeszkodzić mu prowentu te-
go nie możemy, kiedy kockwowác się
samiřz niehecmy, *est malum indigna pati, quam corrigere*. O řzelagách, ábo klepá-
czách

czách gdy się myřli, *heret animus, est ratio*, co pewna, że řa lepsze, niż ordná-
ryne řzelagi, bo nie mieřza się w nich
inřza, oprócz dobrej miedzi máterya,
pozwolić im *liberum cursum*, iest to ná-
pełnić cáła Polskę řzelagámi, dobra (ie-
żeli i řrebrna monetá dobra názwác się
może) zágubić. Nie mogłoć się dosko-
náłřze wymyřlić *medium*, nád te Uniwer-
řały, któreř W. K. M. wydał, ále widziemy
pořtaremu, że řkwierk między ludźmi, in-
opia, *caristia*, podatki, niepodobna, żeby
wydáli, bo ubogi człowiek, to tylko dáć,
co zá zboře weźmie, przedác go zář
trudno, kiedy inřza *non currit moneta*.
Malum quod minus est, iam minime est malum, pro sensu meo obořrzywřzy iák
nayřurowicy Uniwersálámi, promulguac
ich po wřzytych Grodach, dawřzy in-
cumbentiam quibus de iure, żeby więccy
nie bito tych klepáczów, i inquantum
się pokaże, *exemplariter* řkarác, á *interea*
niech iuż ida i klepácze do Seymu, ná
którym znajda się řpořoby przez otwár-
cie Mennice, która bárdzo rádá wykupi
dobre *ex natura sua* klepácze. *Mihi ergo*
erro, mihi sentio, censura W. K. M. P. M. M.
i inřzych Ich Mořciów po mnie mowa-
cych, cále zdánie moje poddáć. *Mowa*

Mowa na Radzie we Lwowie d. De-
cembris, Roku 1686. miana, po
expedycyi Budziackiey.

Choćaszbym chciał N. Krolu zapo-
mnąć tego, od czego starsi Ich Mość
przedemną zaczęli, boię się aby do
mnie owe Piśmá S. nie obrociły się sło-
wá: *dico vobis quia si hi tacuerint, lapides
clamabunt.* Zapomnieć tedy nie godzi
się, do czego powinna wdzięczność po-
ciaga. Więc oddać i ja, *quod est Caesaris
Caesari*, z mieyscá mego należyte iako
nayuniżenſze Máieſtatowi W. K. M. dzie-
ki, że dla dobrá tey Oyczyzny *impendi*,
& *superimpendi* prágnać, tak ciężkie
trudy nád naturálne, ile z wiernych, bo
to *vel ipsa livoris* przyznáie *cenſura*, sły-
ſzeć ſię doſtáie relácii, ponieſć raczyłeś
fatygi. Drżała ná nas ſkorá, w progách
domowych zoſtáiaczych, kiedyſmy ſobie
ták dálekie, tám niebeſpieczne imáino-
wáli oddalenie, wiedzac żeſ W. K. M.
*ſui oblitus, noſtri ſolicitus, pericula non
contemnere ſueſtus, ſed querere*: w ten czás,
gdy *incolumitati proſpiciet publica*, zwykłeſ
częſto *deceſſe Tuae*. Dałby Bog, żeby iako
poſtronne

poſtronne Kolligatow, tám poddáných
W. K. M. *judicia*, należyte, & *ex aequo
excutere* chcieli, wſzytkie W. K. M. ákcyę,
i ſpráwy, kiedyby ſzły w *Anátomia etiam
intencye*, i myſli, *deſciant ſcrutantes ſcru-
tinio*, przyználiby pewnie, że iákoſ W.
K. M. zaczął *liberare Iſraél de manu Phi-
liſtinorum*, tám i dálecy wſzytkie ná to
obracasz *conatus, ut & illis, & nobis bene
ſiat*. Piſaliby ná pokoiách W. K. M.
Grecki ow wierzſzyk, *unus eſt ſervus in
domo Dominus*. boć W. K. M. nie ſobie,
ále im pracuieſz, *Servus quidquid acqui-
rit, Domino acquirit*. Nie dáieſz ſobie
odpoczynku, *nulla quies ſervi*. A lubo
częſtokróć przez zazdroſć, czyli złoſć,
oblivioni datur dextera W. K. M. nie wa-
tpię iednák, że ktokolwiek ieſt *agnus
rerum aſſiminator*, á uczyni pilná ná prze-
ſzłe czáły *reflexya*, uznáć muſi wielkie
Kolligatom *beneficia*, Oyczyźnie *commoda*,
á zátym i wiek teraźniejszy, i przyſzłe
czáły *memores erunt nominis Tui*. Niechże
Bog poſiła nádcárgáne zdrowie, niech
doda wigoru *in decuplo* więcey, ile go
W. K. M. *ſaluti impendes publica, benedicat
Filiu Tui in Te*. Co do punktow, kiedy
ſię N. K. ná te reflektować przyidzie,
przychodzi

przychodzi mi na pamięć wiadoma ową
Pismá S. Historya, ciężki ow na Arcy-
Kápláná Aároná raz, diedy Lud Boski
w zła wpadłszy tonia, nie rozumiecie, aby
ich ręká ludzka *ex loco horrore & soli-
tudinis*, wydzwignąć, i wyprowadzić mo-
gła, ostepem nápadli ná niego, *Fac nobis
Deos*. Ktokolwiek jest *intelligens tem-
porum*, przyznac musi, że w takich teraz
zostáíemy terminách, że ieżeli *assitrix*
Tronowi W. K. M. *sapientia*, ieżeli *Divina
mens Augusti nostri* z tey nie wyprowadzi
toni. *quo nos vertamus* nie znáyduię,
&c. &c.

Hic desunt multa que arcana fuere.

Platy *in Ordine* punkt, bom już ocze-
rech wspomniał, jest, ieżeli *non expe-
diret* posłać do Cesarzá I. M. *sub illud
ipsum tempus*, gdy tam PP. Moskiewscy
będą. Ciężkać to ná Rzeczpospolitą
dość *exhaustam*, rzecz będzie, ále lepsza
szkodká, niżeli szkodá, lepiey tego kosztu
odżalować, áżebyśmy przecię tey nie-
omieszkalí tak potrzebney koniunktury.
Wiedza Kolligáci N. M. Krolu *tot exbau-
stos pro re Christiano susosq. abunde sudores*,
W. K.

W. K. M. niech wiedza i to, co dla nich
tráćimy, niech wezma w reflexya, że
oni zyskuia przez tę wojnę Miásta i Pro-
wincye. *atq. tráćimy, oni propter Regiones*,
my tylko *propter Religionem* woiuemy.
Czytałem o Janie de Lásko Arcybiskupie
Gnieźnierskim, że kiedy w Wenecyi be-
dacemu rzekł Xiażę támczny: *Veneti
terra marisq. bella gerunt, áz on vos qui-
dem pro gloria, & fructu, Poloni pro Chri-
stianitate*. Pokazałeś to W. K. M. *ferens
bella usq. ad finem terra*, dla nich tylko
sic fatu permittentibus samych, niechże,
przynamniey uznáia to *beneficiu*, niech
się dekláruia co też dálej my spodziewáć
się mamy, Zczyłbym także N. M. K.
aby i z Poselstwem Weneckim przyspie-
szyć, bo przy reciprokácy i onym nie
záwádzi *ad oculum* pokazać, co się przez
tak wielką dywersya *in rem* ich dzieie.

Punkt o Seymie jest delikátny, i wie-
lom interpretácyom podległy. bo obawiać
się trzeba, z nas káżdemu woruiacemu,
aby ináczey nas nie tłumáczono, i kiedy
pro sensu suo ktokolwiek co rozumie,
rzecze, żeby ná suspicya nie padł *consilii
ad paucos referendi*. Niedbam ia jedná-
o to, i to cobym *in facie* dálej Rzeczy
pólpolitey.

pospolitey mówić się nie wstydział, *libere pro conscientia, & debito senatorio eloquor*. Jest prawo N. M. Krolu wyrażne, żeby co dwie lecie Seymy bywały, ale to prawo postanowione w ten czas, kiedy *veteri Republica* Seymy we cztery *ut plurimum* kończyły się Niedziele, kiedy *res non verba exercebantur*, kiedy więcej mogły *boni mores, quam bona leges*, ale teraz, gdyśmy prolongacyom częstym, niezadecm naszym *laxavimus* drogę, kiedy Seymy *in immensum* tak się rozrosły, że ani *privatim ad sua munia*, ani Rzeczpospolita czasu do wojny przed Seymowaniem nie ma. Prawo dawne *post biennii elapsum* czas Seymu nąznaczyło. Jest drugie prawo, które *extraordinaryny*ch Seymow zakazuie, weźmy w komput od szczęśliwey Koronacy W. K. M. i uznamy, że nie co dwie lecie, ale prędzey niż w pułtorá látá Seymy się odprawia, kiedy zrachuie my czasy, iak wielkie Seymowaniu *impendimus frequentibus Comitibus agendi tempora perdentes*. Wiemci ja N. M. K. że W. K. M. i zdrowia swego, ná którym *salus publica*, á zátym, *& lex suprema* zawiśła, nie żalowałbys, ale iako W. K. M. *submissa* iest *ad legum præscriptum*

scriptum facilitas, tak w nas powinna być *moderatio discretionis*, aby *non onerare supra vires* zfatygowánicy, i złománicy, tak wielkimi niewczasami, *& curis publicis* głowie, trzeba mieć czas *respirij & quietis*, *numquid caro mea est? quis sustinere* może takie prace? Jest wiele racyi N. M. Krolu, moie wspierájących zdánie, z których niektóre tylko námienniam, wiać trzeba w *reflexa*, i uwagę, co iest potrzebniejszego, Seym, czy kámpánia, bo się oboie zgodzić nie może, w ten czas gdy Seym odprawowác się będzie, iuż nási Kolligaćci *operationes* záczna *bellicos*. Iak wielka zaś w Seym Senatorskich, *& Equestri Ordinis* fortun *clades, & dispendia*, kiedy ciągnąć się ná Poselskich funkcjach *vassare opes* musza, i ten koszt, coby na wojnę, usłudze Oyczyzny, i Chrześcianstwą obrocić mogli, tam trawić musza. Więc tak dalekie oddalenie do Grodná, przeciwko ktoremu przeszło Seymowe mówić nam nie pozwaláia woxy, i prászczęćá, á oddalenie w ten czas, kiedy Turcy w tak bliskim z námi zimowác będą *insiedztwie*, bo slyszac, że i z częścią Tátárov w Siedmigródzkiey ziemi kwátycy mieć będą, iżeli to słusza,

odkryć ten kray, boć *major pars* Rycerstwa pierwszego tam się ściagnie, niech każdy uważy, ieżeli to nie iest dąć okazy, *ut Comitibus prius quam Castris vincamur*, właśnie iakoby czasów Władysławowskich dla zabawy tylko Scymuiac. *Causam dicent omnibus saeculis*, ktorzy *per exhibitionem* ná Rzeczpospolitę Seym Grodzński wydysputowali; bo gdyby we Lwowie bydź mógł, *manibus, pedibusq; libenter in eam irem sententiam*. Opponitur N. M. Krolu, że podatki nie poyda, radbym wiedział, ieżeli iest iakie Woiewodztwo, któreby *ex integro* postanowienie przeszłego Seymu wydało. Nie rozumiem żeby była taka Chorągiew, ktoraby u swego, gdzie iest náznaczona, długu nie pretendowała Woiewodztwa, zátym, kiedy wálne rady Scymowe skutku nie biora, kiedy *invalidum legum auxilium* mówić się może o Scymach, *magna opera, magnum nihil*. Obawiać się tego trzeba, żeby *prima ferè vota, & cunctis motissima templu*, o uszy W. K. M. *publico nomine* nie obiały się, *pacem te poscimus*, boć *fatiscit sub oneribus* cała Polska, fulgor tylko *Nominis Poloni*, á sekretá *male audiunt*. Co gdyby nási PP. Kolligaci,

iako

iako to łacnaby im wiedzieć, bo żadnego nie masz sekretu, wiedzieli, ktoż wie iesliby nas zawarciem pokoju nie uprzedzili, i ten u światá nie wzięli pretext, że my o tym mówimy, pamiętaiac, że *sua quemq; advigilare sibi, iussit fortuna*. Jest i tá dość mocna rácy, że gdyby Seym był ná tym. &c. &c.

To tedy wżytko *pro sensu meo*, námieniwszy, *sub censuram* Máiestatu W. K. M. poddaię, i słuchać będę *qua dicet Deus*.

Mowa na drugiey Radzie 20. Decembris miana.

Pamiętaiac N. Krolu ná powołanie moie *unusquisq; in qua vocatione vocatus est, in hac permaneat*, ráczyby co do pierwszego rady terażniejszy punktu, naprzod ná zwyczajne *indefessè* zelo, około dobrá rey Oyczyzny W. K. M. spuścić się stáranie, który będąc *Pater Legionum*, naylepiey iako woiować, tak i ná wojnę gorować się umieysz, á pótym ná Ich Mościów wiadomych, *quam illi norunt artem*, podpisać się sentencye, ániżeli dyszkurować o tym, co iest *supra*

H 3

capacita-

capacitatem meam. Ale że punkt ten, jest tak essentialny, że na nim wszystka Rzeczypospolitey zawisła fortuną. Bo kiedy w Kolligacya Moskiewska już wchodzi, *ingens belli iterandum aquor*, nowa iakoby, a nie sobie nie wytehnawizy, zaczynamy wojnę, pokoju od Turkow trudno się spodziewać, chyba *sub clypeo*, a zátym iako w naylepszy trzebá stanać posturze, żebyśmy albo *utile bellum*, albo *honestum* mieć mogli *pacem*, i na tym punkcie kádego z nas *desudare* powinien by dowcip, iakoby Woysko, i wczásnie, i dobrze wyprowadzić. Naypotrzebniejszy zaś rzeczy do tego nie dostać, *argentum & aurum non est nobis*. Radbym ia *cum aliis*, imò *pra aliis*, punkt drugi z pierwszym złączył, to jest żeby tá summá, która jest przy I. M. P. Woiewodzie Półnániskim, dostać się mogła, czy to ná zapłatę iakiey ćwierci, czy ná posiłek i ná wyprawę do obozu, gdybym nie uważał dalszych konsekwencyi, a nie powinien był, *non in praesens magis, quam in futurum cavere*. Nie rozumiem żeby kto inaczey rzeczy brać chciał, niżeli w sobie sa. Instrukcyja Ich Mościow Pánów ná stolicę dana *evidenter sonat*, ko-

mu

mu ma tá summá *cedere*. A nie tylko dać *Exulibus ad rem*, ale *& in re*, kiedy ich uczy, co máia czynić *in casu non satisfactionis*. Wiem to *propter quod & longior, quo zelo* około swoich chodzić ząbieráia się interessow, i nie dziwować się: bo to jest *ultimus sanguis*, już więcej takich spodziewać się trudno okázyi. Poznana jest *ratio*, miłość Oyczyzny *omnes clannitates complectens*, ale i oni *bene ordinata charitatem* przed oczemá máiac, odpowiedzieć mogą, że *etiam fortissima rationes non pascunt esurientem*, że nie powinni tak *in publicum* kochać, żeby *in privato* ginać sami mieli, zgoła tysiąc rącyi iednego, nie zapláca długu. Wiem to, że dane między soba trzymać będą słowo, *& ne inconstantes videantur, pertinentes fient*. A zátym trudno o tym mówić, trudno się spodziewać, bo nie wiem, iako kto się odważyć może, ná to podpisać *Senatus Consilium*? przeciwko ktorému *ob contractatam rem alienam*, tak wielką przyszłym Sejmie *in fundamento*, i spráwiedliwości, i práwá, gotuie się głosów; Jáko tedy *& per rationem conscientia, & per rationem status*, ná ruszenie tych pieniędzy z mieyscá mego, (lubo

H4

wiem,

wiem, że kontradykcyja in *Senatus Con-*
ilio nie idzie) pozwolić nie mogę, tak
 wcześniej Maieſtätowi W. K. M. ſupplikuę,
 abyſ *providendenda* przyſzłe trudności Sey-
 mowe, *indemnitati* ubogich *Exulum pro-*
videre raczył, wſzak ieſt ten naywiękſzy
actus meritorius, kiedy *intelliges* *super ege-*
nos, & pauperes. Przestrzegę także Brá-
 terſko *cum bona venia* I. M. P. Woiewodę
 Poznańſkiego, żeby preſe trzymać ſię
 chęiał inſtrukcyi ſwoicy, & *intentionem*
 Rzeczypoſpolitey, przeciwno ktorey nie
 ſię czynić nie powinno. Więc kiedy
 N. Krolu, ta Moſkiewſka ſumma Woypo-
 ſiilić ſię nie może, trzebá ſzukać inſze-
 go ſpoſobu; *Remis utendum cum deficit au-*
ra. Suppoſito eo, że I. M. X. Kárdynał
 Nuncyusz da ná rekruty, iáko deklárował,
 Inſanteryi; w czym trzebá go prędko
 zágrzać. Rozumiałbym, żeby iák nay-
 prędzey konkluzya przeſzłego *Senatus*
Conſilii do efektu przywieſć, i poſłać do
 Kolligatow náſzych, otworzyć im *apertę*,
 boć pewnie wiedza *indigentiam noſtram*,
 pokazać że *magno ſumptu, fructu nullo*,
 dotąd woiowälismy, ſpytać ſię poproſtu,
 czy życza oni fobie tak wielkiey, *quidquid*
obſtrepent invidi, & dicant malevoli, dy-
 wersyi!

wersyi!

wersyi! Jezeli nie życza, niechże pozwo-
 la pokoy záwrzeć, á watpić nie trzebá,
 żeby nie był z więkſzym pożytkiem, ni-
 zeli dáłſza woyná. Jezeli zaś *ſocietatem*
armorum noſtrorum życza, niechże nie ſlo-
 wami, ktore nas iuż tak wiele rázy zá-
 wiodły, pokaża, niech znáczna ſupple-
 mentuia ſumma. Czás tylko *urget*, żeby
 to prędko czynić, á nie watpić, że iáko
 Kolligácyja náſzá, nie wſpominać *initia*
oncy, ſucceſſuris in avium temporibus mie-
 niowi W. K. M. *glorioſa*, i teraz ieſt im
apprimé potrzebna, tak *matura facta deli-*
beratione, niepodobna, aby nas zápomnieć
 chęieli. Wſzak kiedyby Ceſarz I. M.
 według pakt *partem*, według ſpráwiedli-
 woſci *reliquum* z Decim Hiſzpáńſkich u-
 ſtąpił, znácznaby byłá ſumma, w czym
 nie tylko *compensare*. ále życzylbym &
compellere pokazaniem *impoſſibilitatis* dá-
 ſzego woyny prowadzenia. Trzeci punkt
 ieſt nayciężſzy, bo w nim zámyka
 ſię *lucta neceſſitas cum defectu*, wiem to
 iednáć, że kiedy inſze nie udádza ſię *me-*
dia, ktore podobno ſa *fontes ſine aqua*,
 znaleſć ſię może taki, i tu we Lwowie,
 ktory ná przyſzły rok o cáła Rzeczypo-
 ſpolitey, byle miał kontrákt, ſummę zná-

H 5

czna

czna *prenumerare* by mogł. Należy kil-
kćć kroć sto tysięcy ieścźce od Moskwy
niedoliczonych, kiedyby też poráchowa-
wszy się z Pośłami, *pravia nihilominus E-*
xulibus securitate, przekazać im to, co na-
leży ná Stolicy.

Do punktów ná rozmowor, byłoby co
przydać, ále kiedy oczywiście widziemy,
ze co raz to bárdziej *prolongat se veritas*,
et appropinquat mendacium, że &c. &c.

Upomniawszy się tedy tego, co *non jure*
sed injuria possident, po zówartych trá-
ktatách náleże sobie usurpuac, umowiwszy
iáko dálej tę wojnę mamy *prosequi ab*
utring, reliquum quod assequi non possu-
mus, sequi desinamus, i iák najlepiej ży-
czyłbym ich odpráwić, żeby i swegośmy
nie stráćili, i onych nie zgubili dywersyi.
Kiedyby iednąk można *evincere* u nich
positivum promissum, ókaránia, *et si possibile*
zrzucenia Sámuyłowiczá, boby się to ná
wiele przydać mogło. któż wie ieżeli ná
pokazanie zupełney lubli, tego nie uczy-
nia? Około woyská Koronnego mówić
nie umiem, dopieroż około W. X. L. *quam*
quisq. norit artem, in hac se exercent. Zo-
stawię to Ich Mościom MM. PP. po
mnie mówiacym. Zeby ássessorya Lite-
wska

wśka sádziliá zależących ták wiele spraw,
kompásiya nád czekáiacemi, *non sine fide*
spráwiedliwości, *suadet*. Pugat zaś prze-
ciwko temu zwyczaj, i obawiam się, żeby
kto, iáko nie mogą byđź wszyscy a de-
kretow kontenci, nie zarzucił potym prá-
wem, które *non nisi* przy boku W. K. M.
sádzić ordynuić, i nim wszelkich *judicata*
ruinować niechciał, coby przyszłemu Sey-
mowi nowa nágotowało trudność. Je-
żeli iednąk *prevaleret*, w sercu W. K. M.
respekt spráwiedliwości S. która po całym
świecie słynie, życzylbym áby sady Af-
fessorskie *in loco publico et vicino*, to ieśt
w Lwowie, sádziły się i *determinatum*
Niedziel kilku mieli *tempus*, żeby zaś *su-*
cessu temporis, iáko to *prajudicata* wiele
wáży, Affessorie nie odmieniły się w
Trybunały.

Mowa na Radzie w Buczaczu 26. Au-
gusta, 1687. miana.

J Eżeli kiedy N. K. P. M. extraórdyná-
ryjne W. K. M. należy podziękowanie
pro cura *nostris*, to teraz osobliwie, kie-
dy ná ieden ogłos, że się nieprzyiaćiel
zblizá, *nec momenti dispendium passim*, ty-
szkę

szkę prawie od gęby upuściwszy, tegoż dnia, dość wielkie trzy mile, z Żółkwi ziachałeś śpieszno do Złoczowia iść, zkad zaraz ruszyłbyś był, gdyby *in contrarium* władomości nie zatrzymali, i iednego dnia dla wzięcia potrzebnego lekarstwa *spatium* nie dali. Znamy zaś W. K. M. & *gloriamur, in Gentibus invictum animum, & latitudinem cordis*, i nie jest to rzecz nowa, bo *quietem nomine magis, quam re noscere* zwykłeś, i owszem zwyčajna tam nie leniwe *gressus suos dirigere*, gdzie *presens vocat periculum*. Ale kiedy naturę samę zwyciężasz, na złość słabym siłom satygę przed się bierześ, nie skończywszy lekarstw, *rem aggredieris*, już nie tylko *mirari*, ale i winne oddać należy dzięki, które ia iako z ostatnich *aliis*, dziś nayspierwszy *in ordine* niewybornemi słowy, boć tu *res non verba exercere* należy, ale wdzięczności należytey pełnemi nayuniżeńszc niosę W. K. M. podziękowanie, upewniając, że *dies super dies adjiciet* Pan Bog, za ten affekt kutej Oczysznie, i że na złość wszelkiej niechęci żyć nam, i pánować długo *cum immortalis* Imienia swego *gloria* będziec. O co ia niegodny Bogu memu nieprze-

stannie

stannie supplikować powinienem. Co do rady należy dzisiejszey *objectum Senatús Consilii presentis N. K. P. M.* jest, co czynić daley *in prosecutione* terażniejszey kámpánii? Dał Pan Bog W. K. M. *cor sapiens, & intelligens, prudentiam multam nimis*, żeby mnie bezmal nie lepiej nie było *ad dicendi sententia excusari*, wspomniawszy sobie, że *male cum Domino agitur, qui docet villicum*, zwłaszcza w tych materyách, które *ad sphaeram meam* nie należą: *quam quisq. norit artem*. Atoli że *vili iudicio meo, non quomodo bellum meum gerendum, sed omnino non gerendum in Persona W. K. M. absolutè* rozumiem, muszę nieco *sensus mei rationes depromere*, a podobno *non contemnendas*. Niech mi nikt nie tłumaczy, żebym miał *ubicum ponere desiderii* tych, którzy sobie życzą prezeney W. K. M. w dalszym tej kámpánii czasie, bo pod dyrekcyą W. K. M. iako wojować dobrze, tak *clari gloria, lati te bellante mori*, ani żebym miał zagradzać drogę *gloria* W. K. M. ktorey i we mnie pewnie z należytey powinności *insatiabile votum*. Ale że nie widzę, ani znaleźć mogę, iakoby tá *ad proportionem meriti*, i Imienia W. K. M. *parari* mogła, *hinc est,*

ac

że też *convinci* nie mogę, żebym dąleć
 iść W. K. M. *pro conscientia* radził. Każda
 rzecz *à sine* brać trzeba, i niech mię kto
saltem probabiliter upewni, boć *eventus bello-*
rum dubii, i tylko od Bogá samego *depend-*
ent, niech mię mowię kto upewni, że
 iest godna Osoby W. K. M. ná cały świat
 sławney imprez, że się co dobrego *in rem*
Christianitatis, i Oyczyzny zrobić może,
dabo victas manus. Jeżeli tylko zaś dla
 tego iść, żeby *imminentes* pod Jesień *tem-*
pestates doczekać się, i pátrzyć tylko ná
 woysko, pod ten czas zwyčajne choro-
 by, i nuża, żeby czekać tylko, á podobno
 nie doczekać się nieprzyjaciela, boć dąleć
 iść i nie mász po co, *experientia teste*,
 i czas nie pozwala. Attakować też Ká-
 mieniec, *santa molis parem Exercitum*.
 Infanteryi szczupłość, znaczne teraz, iáko
 mamy z relacyi, uprowiántowanie, & *ra-*
tiones nostri Status nie pozwaláia. *Ter-*
gium non datur. Więc kiedy nie widz
 końca, dla ktoregoby miałś W. K. M.
 dąlsze sadygę podeymować, *clare vel cum*
periculo offensionis wymowię, że mi się nie
 zda *absolure*, żebyś W. K. M. dąleć po-
 stał. Mam to z starszych N. M. Krolu,
 leh Mościow XX. Biskupow, którzy *diser-*
me

me compellunt, ábym Imieniem *totius Cleri*
 suplikował W. K. M. żebyś zdrowia swe-
 go, ná którym nas wszystkich zawiślo,
 izánował, i ná terażniejszy nie chodził
 kámpania, każdemu życzliwemu to rá-
 dzie należy, coby było *cum gloria augmen-*
to W. K. M. czego gdy bárdziey życzyć,
 ániżeli się spodziewać należy, trudno te-
 go rádzić.

Naywiększa *suadentium* dąlsze W. K. M.
 ku Obozowi ruszenie, tá rácyá iest. Kol-
 ligaci nási, co o tych nie rozumiem, áby
 tego po innych tak *strictè* potrzebować
 ząwsze mieli, czego sami (*sit cum venia*
dictum) nie czynia nigdy, á moim zdá-
 niem, dosyć dywersyi ich Woyská máia,
 kiedy Tátárow *mošem*, álbo ná sobie trzy-
 mamy, álbo Prowincyámi, tak wiele oku-
 pioną Moskiewską dywersyá, &c. &c.

Moskwá naycięższa, bo tam w trákta-
 ciech, *ut multa alia inconvenientia*, i to
 weszło, że się W. K. M. obliguiesz *in per-*
sena woiować. Czynisz temu W. K. M.
 dosyć, kiedy tu stánałś, gdzie iestś prá-
 wie ná odwódzić Woyská, widział wyie-
 dzáiaczego Posłanik, i musi *testimonium*
perhibere póspiechu; bo dla prędkiego wy-
 lázdu, i *expedycyi* nádażyć nie można;

że musiał po nie aż do Złoczowā śia-
gnąć, i o nie wiele *promittunt, & non
servant, asseverant & fallunt*. Nizeli do
nich wiadomość *contraria* tey która nie
chybnie uczyni Poślanik; przyjdzie, kām-
pānia się skończy. Nie obligowałeś się
też W. K. M. bydź w porzebach, bo też
podobno do tych tego roku nie przyjdzie,
a jest też w traktarāch, żeby Kāmieniec
oblec. Więc i to uczynić, blokować go
mocno, ieszcze czas jest, byle nie odwła-
czāiac, & *hoc agendo*, śiānā przyczyniāć,
prowiāntow przysposobić, zameczki osā-
dzić, i ufortyfikować, iako to zda mi się
bardzo był dobrze zaczął I. M. P. Krako-
wski, pod czas Wiedeńskię od W. K. M.
opportunissime zostāwiony. A kiedyby
ieszcze uprosić ktorego z Ich Mościow
starszych, żeby realnā Kommendę māiac,
sam chciał tego dożyć, boby się, czu-
iac *Seniorem aliquem*, nie rozieżdzali do
domu. Ja rozumiem, że terāźnieysza,
kāmpania nie mogłaby się *gloriosius &
commodius* skończyć, iāka realnā a ściśła
blokada, zātrzymaniem Woyskā, żeby
do Polski nāzad nie weszło nā zimę, w
czym, iako W. K. M. z tey okāzyi, Imie-
niem całego Duchowienstwā supplikując,

tāk

tāk Ich Mościom PP. Hetmānom flowo-
dane przypominam, żeby przynamniey
trzęćiego roku dotrzymāne nam było,
boć wierę, *nemo duplici pana puniendus*.
Tāk wielką wydāliśmy Hybernę, a przecię
ulgi nie mamy, bo lubo to od stānowisk
uwolnieni iesteśmy, ale przechody są cięż-
sze, *medicina peior ipso morbo*. Konfer-
wācy Woyskā, wiem że jest *cordi W. K.*
M. bo będąc *Pater Legionum*, z ktoremi
tantum glorie & victoriarum otrzymałeś,
kiedy się nie znuży, kiedy wcześniej nā
tey blokādzie osadzi się, kiedy Hybernā
prędko pośilone będzie. Podatki też, u-
pewniām, że poydā śnādnicy, kiedy nād
głowāmi poddanych ubogich przewodzić
ad intra nie będa, zkąd i Błogosławien-
stwo Boskie, i gorace ubostwā do niebā
wzdychānie, i one przenikāiace, uprosza
u Bogā *felitem eventum*. *Inquantum* do
pokoju przyjdzie, iācniey nam będzie wy-
dysputować, kiedy w realney blokādzie
będzie, a to jest *summa votorum nostro-
rum*, i podobno *utinam sim falsus vates*,
ten tylko iedyny tāk wielu spendowanęch
millionow, tāk wiele wylancy krwi, w
tey wojnie pożytek. Do I. M. X. Kār-
dynalā życzylbym wcześniej *ex Senatus*

J

Consilio

Consilio posłać, wywieść mu wszystkie rące nasze, czas, *numerum* wojska, ochorę bez zapłaty ociążała, &c. i pokazać, że inaczej żadnym sposobem byź nie może *realiter* wywieść blokadę różnieszka, tak klade, że *convincetur rationibus*, prowiantami pośilkować będzie. Nie zawadziłoby także *egestatem nostram summam*, o ktorej już wiedzieć, jeżeli tylko chce *intelligere supra necessitates nostras*, musi i wcześniej namienić mu, iż nie pewnością nad to, że Sejm cały przysły *pacem postet*, jeżeli tedy chce dalszej wojny *prosequutionem*, *providet unde emanus panes*, żkad wojsku płacić, ponieważ my dalej *subsistere* nie możemy. Widzieć on, że nam nie tak łatwo wojować iako w innych królestwach, gdzie prowianty przy wojsku rzeka płynie, *abundantia* wszelka, nieprzyjaciel, byle tylko chcieli; a śmieli być się z nim, bliski, a my tego wszystkiego nie mamy.

Jest rąca jeszcze radzących W. K. M. dalsze pomknienie, że się nieprzyjaciel zbliża, ale to nazbyt fa autentyczne nowiny, zwłaszcza, że się już nie na ich dnych zawodźmy, *ale sit sanè*, żeby było. Co u wasz W. K. M. jeżeli to jest *tanti*

momenti

momenti, żebyś tak wiele razy, cała potęgę Turecką albo z gruntu zstąrszy, albo na sobie zatrzymawszy, miałeś się na kilka tysięcy, choćby też, i na kilkadziesiąt fatygować.

Mówia naostatek, że jeżeli W. K. M. nie poydziesz do Obozu, tak wielu Ich Mościow zostanie, a z tym zmniejszy się *belligerantium numerus*. Jest i na to sposób, bo jeżeli się rąca Ich Mość znajda, którzy *per indispensabiles, & invincibiles rationes*, muszą się powrócić, potrafi w to *auctoritas* W. K. M. że swoich ludzi, otam do asystencyi prywatnych należących, dla usługi W. K. M. i Rzeczypospolitey posła.

To tak *pro sensu meo* namieniwszy, *religiosa peritis in arte* zostawując, suplikuję W. K. M. *iterum, iterumq;*, abyś *generosos spiritum feliciori* zachował okazyi, zdrowia na następujący blisko Sejm szanował, niech Pan przytym da *Angelum Consilii* W. K. M. abyś tak chciał o nas radzić, żeby zdrowia naprzód Pańskiego, i sławy Imienia swego wielkiego, *ex integro* była konserwacya.

Mowa

Mowa na Radzie Pojskomieyalney po
zermwanym Seymie Grodzinskim
22. Martii 1688. miana.

Kiedy N. K. P. M. M. zgromádzoney
tu ná to *publici Consilii* mieysce cáley
Rzeczypospolitey, nieodżałowánym
nieszczęściem záwarte ustá, nie bez wstę-
tu, i ościętości ięzyká, káżdemu, szczerze
Oyczyznę, i honor iey kocháiacemu, mo-
wić przychodzi. Bo iáko woiováć nam
widzimy *ex eventu* nie iáčno, ták i woto-
wáć trudno. Uważáiac terážnieysze rze-
czy nászych *vices* & *vertigines*, z cię-
żkością *invenire modum verborum*, á iesz-
cze z większa *rerum*, iákoby się rátowáć!
Seymy bywały *quondam robur*, á terá-
źnieyszy *ruber nász*, *nescio quo pacto res*
bona facta, mala est? Ziażd ten, boć go
niewiem Seymem iáko názwáć, podobny
jest do owych imprezy, którym się dáło
diluvium we znáki, więc że po szkodzię
mędrsi buduiá *altissimam Turrim*, iuż nas
też nie nie zátopi, waża kószty, máteryá
gwałt, práca, á potym *confusio linguarum*,
ieden woła cegły, drugi wapna, i rozie-
cháli się, coś *skleciwszy*, co się ná nie nie
przydáło.

przydáło. Wstydzić się i my przed Bo-
giem, ktoremu żadna rzecz nie iest táyna,
przed sąsiádami przyjaciemi, którzy *mi-
sererebuntur*, ále postáremu moim zdániem,
non succurrunt, przed nieprzyjázniemi, *qui-
bus opprobrium facti sumus, & subsannatio*.
Wstydzić się mowię przed cáłym światem
tákich *abusus* musimy, kiedy niezwyczaj-
nym ieszcze sposobem, *vergentibus in pe-
ius fatis, transgressi sumus terminos anti-
quos, quos posuerunt Patres nostri*. Cu-
downa iákaś ięła się nas Ewángeliczna
ábnegácyá, nie będąc *soliciti de crastino*,
nie czuiemy *mala nostra*, á to iest *lethali-
tatis signum*, bydź *extra sensum* choroby
swoiey, i długiey trwáłości obiecowáć
sobie, *humanis mediis* niepodobno. Tákéi
pospolicie bywa, kto z gościnićá bitego
skieruie im dáley idzie, tym bárdziej
błádzi: ktokolwiek zás tego przyczyna,
causam dicet omnibus saeculis. Cokolwiek
inundabit Rzeczpospolita, cokolwiek nie-
szczęścia ná Oyczyznę przyidzie, z tego
źródlá wśzytkiego złego wyniknie, bo
hac forma, práwie *infermi*, dáliśmy *in ca-
sua* Oyczyznę i obawiáć się, áby i z tej
nászej terážnieyszey Rády. podobny po-
żytek nie był, iák z owey śiecyby, która
J3 około

około Adwentu w ziemię wrzuciła. A toli przecię iako ogarnąć sukni, rak nie do-
bywając, tak nie godzi się, *salvo Te Prin-*
cipe N. K. desperare de Republica, którego
erudita tot bellis, & victoriis prudentia,
chybą nam samą pokaże, *quis bello geren-*
do trahendo, maduit? Wiem dobrze i
lubo przez ten czas *ad oculum* nie służy-
łem, nasłuchiłem się iednak *in solitudine*
mea, iaka usilnością chodziłeś W. K. M.
aby rozbiegłe tego Seyma utrzymałeś był
koła, aby umarłego *resuscitare Lazarum*,
obalone *readficare* mogłeś był *Jericho*?
iakaś miłość *supra omnes charitates* Oy-
czyźnie pokazać chciał? Choćby zasiadł
pro Tribunali malevolentia, invidia censura,
lubo rządy *venerationi* podlegać powin-
nyby akcyje W. K. M. niż *censura*, choćby
czynyły ściśle *scrutinia*, podawały *inter-*
rogatoria, na kądze *quare, in rationario*
dobrych intencyi, znalazłaby się oczywi-
sta *in rem* Oyczyzny spraw liquidacya, i
ten naylepiey chwalićby ie mógł, ktoby
ie szczerze opowiedział. *Iste laudasse opti-*
mè videtur, qui narrat fidelissimè. Czemu
że ani terażniejszy czas, ani moiá wy-
starczyć nie mogłaby miłkość, łączę do
stárszych Ich Mościow iako nayuniżeń-
sze

że podziękowanie, bo te niezagubiona
pamięć, *servi narrabit spontè Nepotibus*.

Sequor, i obligacyi moich dawnych po-
chop, i stárszych Ich Mościow mowia-
cych przedemną przykład, kiedy należy-
ta Krolowcy I. M. czynię weneracya, nie-
ustrąszone *supra sexum* w przeszłych kámp-
pániach widzieliśmy serce, w iednych *in-*
dividua W. K. M. *comes*, w drugich iák
naydaley odprowadziwszy *in excubiis* Re-
gni *imperterrita* zostawała, gotowa i dą-
ley *comitari si necessitas voluisset*, W. K. M.
że do tych czas *non sumus consumpti*,
od tak ciężskiego nieprzyjaciela *deber-*
nos fatemur. Ze zaś zdrowie W. K. M.
tak wielkimi trudami, pracami, fatygá-
mi nádtargane *subsistit cura, amoris solici-*
tudini Krolowcy I. M. przypisać powin-
niśmy, *ideò* winne oddaćmy dzięki.

Krolewicz I. M. Jakub idac *vestigia* wiel-
kiego Rodzicá swego, W. K. M. *pectore*,
in hoc Pater est, żadney nie opuszcza-
kámpánii, żeby nie miał *propriis stipendiis*,
czyli to *sequi* W. K. M. czyli *manumissus*
uprościć *ad fortia agenda*, dla czego sobie
wielkie skárbi Imię.

Do punktow w propozycyi wyrażo-
nych, radbym się przymawiał, radbym
J4 od

od mówienia miał dyspensę, bo *magis ad summam rerum nostrarum pertinere arbitror, quid agendum nobis, quam quid loquendum sit.* Ze iednak powinność każe, choćby najgorzej mówić, *meus ut animus est, eloquor.* Kiedy uważam tak wielkie, już nie *è longinquo imminetia*, ale rzecz sama następuiące *pericula*, każdy nie tylko Ojcu S. *solicito circa bonum Christianitatis Patri*, i osobliwemu W. K. M. i całego narodu iako z listów onegdąyszych *patuit, assinatori.* Nie tylko Kolligatom dogodzić, ktorzy już ledwo nie *sa in ordine, classicum* tylko czekając; nam zaś iak daleko ieszcze do tej postury *scientibus loquor.* Nie tylko ciężka onę nieprzyiżanych postronnych, o nas zámaząc przymówkę *gens generosa, sed otiosa*, ale gdy już nie *proximus ardet Ucalegon*, lecz my sami tak wielki czuiemy pożar, *parvem haberet voluntas, bellum necessitas, non tam beneuola tedy, quam necessaria sumenda arma.* Wyćiska nie iednemu z oczu lzy tą ostatnia wiadomość, *horret animus cogitare, lingua loqui*, co się blisko już ode Lwową działo, co się teraz dzieje. Słyszałem *ex viva vocis oraculo* W. K. M. iako ci *prodrami sequi, aequè ac fugere prom-*

pti, pale, ścinania, krew Chrześcijańska *impune, nemine defendente*, leiz. Dzieci niewinnych wielka liczba po drogach pomordowanych widziano, Choragwi, *kontow nemine resistente* nabrano, i nowemu zakazuiać się Pánu *cum triumpho suo* z wstydem, i załem naszym, *approbrio* Chrześcijaństwa posłano. Nie mam słow N. K. P. M. M. na wyrażenie *doloris iusti*, i nie wstyd mię, że się do tego przyznaję, bo komuż w tak ciężkim żalu *ad numerum* słowia iść mogą? Kto nie zadrży *consequentias* dalsze uważając. Do tych, ktorym teraz tak dobrze się poszczęściło, *confluet* niechybnie większa *colluvies, spe lucri, nulla formidine parca*, Kiedy *'non invenitur hic, et nunc qui resistat eis!* Ktoż wie, jeżeli *ex premissis audaciá sumptá*, nie tylko po Wisse, ale i daley nie poyda? Kto wie jeżeli około Lwową koszt osadziwszy, ustáwicznemi *velitationibus* zbranie, i złączenie się wojská naszego *non praepedient?* Kto wie, jeżeli części iakiej, *ex praesidio* Kámienicá, który dobrze naszym teraz własnym uprowiańtuia chlebem, z armata nie sprowadza? a fortec ktore tam przecię odpor im dawać mogą, miaclimy się skartuiemy, nie poruinuią?

Kto wie jeżeli *ad famam* szczęścia nie trącać *momenta belli*; za odebrania pewno-
 ścia o zerwanym Seymie, o niegotowo-
 ści naszej, *in hanc uti debiliorem partem*
 cała się nie obroci *potentia*, aby przez ru-
 inę naszą tym przesłzenniejszą do dół-
 fzych imprez mieli drogę. Jeżeli tedy
non movet nos miseratio super proximos,
 którzy już iedni poginęli, drudzy bliscy
 są do zginienia, *subeat* przynajmniej o
 własna skore boiaźń. *Movere* powinien
 i wstyd, bo wiesz dobrze W. K. M. iak
 w wielkicy estymie Tatarowie u postron-
 nych są narodow, bardziej ich sposobniej-
 szych *ad preda*, *quam ad praelium* kładą.
 Jakoż pokazałeś to W. K. M. tak wiele
 razy sam, kiedyś szczupłą garscia ludzi,
 liczne ich konfundował woyską, wielkie
 ścierał potencye. Im tedy *in estimatione*
 oni u postronnych słabsi, tym większa
 hańba naszą, że się lada komu szarpać
 damy. Dałby Bog żeby nas *in extrema*
hac prawie *necessitate* poruszył *zelus*, iako
 owę choć słabą płeć, która *in imminente*
periculo, i własne włosy *pro conservatione*
sui, na powrozy rnać sobie pozwalala.
 Zginie obron Boże wszystko, i to co ma-
 my, i to co mieć możemy, jeżeli wcześniej

(lepicy

(lepicy i wyraźnicy rzekę) jeżeli teraz
 zaraz *media efficacia* przed się nie we-
 źmiemy. O których gdy myślę, gina mi
 słowá, *haret ingenium & ratio*, ledwieby
 nie trzeba z szkatuła owa Bracka, od ie-
 dnego do drugiego chodzić, aby upadła-
 iaca podźwignął Oycyznę, *animus in me*
promptus, opera autem infirma. Smiał-
 bym tedy tych o *efficax* prosić *consilium*,
 u których *ad manum & in manu* znaleźć
 się może *auxilium*. Chciałbym upraszać
per amorem Patriae, wszystkich tych Ich
 Mościów, którzy asystencye swoje mają
 gromádne, żeby ich zázywşy *pro decore*,
 na potrzebę tak gwałtowną, niżeli się
 woysko ruszy nie żalowali. Zyczyłbym
 abyś W. K. M. na pospolite ruszenie przy-
 najmniej tym Woiewodztwom zawisłnym
 iako nayprętsze kazał wydać wiści, *pra-*
sentia remedia, praesentibus providenda pe-
riculis. Surowc zaś Uniwersały *interea*
 do Choragwi wydać zyczyłbym, żeby
 iak nayprędzey *aliquam* zebrałszy *manum*,
 zganić im bezpieczeństwo, bo łącznicy te-
 raz mniejszą skonfundować kupę, spe-
 dziwszy ich, aniżeli przybywającym, co
 raz to nowym *resistere*. Kiedy wiedzieć
 będa o obronie, nie odważa się na powroty
 i tak

i tak iakakolwiek Oyczyźnie *securitatem* i sobie dłuższy *providebunt* odpoczynek. Kiedybym nie wiedział iako schnie Heroiczne W. K. M. serce, że tu siedzieć musisz, *ubi sum ibi non sum, ubi non sum, ibi est anima mea*, bezpiecznie mówić się może. Supplikowałbym W. K. M. abyś chciał ku tamtej stronie *divertere*; bo *ad samam* samego imienia, które jest u nich *terribile*, nicomylnie bezpieczeństwo by strącili. To *pro presenti periculo, ex mero zelo*, który u każdego Oyczyznę kochającego będzie *excusabilis*, namieniwszy, na drugą obracam się stronę, *indolendo* i na to, że podatki naznaczone na Sejmie, prywatne tamnia Seymiki, że *leges prius ferre frastra, quam facere*. Ze *impossibilitatis* służnego starżyznie ludzi swoich bez płacy wyprawienia, *tolle obligationem*, kiedyby *medium* wczorajsze Xiągęciá I. M. X. Biskupa Krakowskiego, który niezsatygowana praca nayıperwszy tu stánawszy, około tego Seymu *sudavit & aspit*, za co z mieysca mego I. M. niskie *pro impensa opera*, niosę podziękowanie. Kiedyby mówię podane *medium* uysć mogło, żeby *ex presenti Senatui Consilio* áskkuracya zaślug swoich woysko

miało

miało przyszłych, przeszle zaś, aby tym prędzey Woiewodztwá, których wielka do zapłaty uznawáia renitencya, zaplátili. Rozumiałbym N. K. P. M. M. abyś W. K. M. Ich Mościow Pánów Senatorow iednych uśnie tu *presentes*, drugich goracemi listámi *absentes* zágrzać raczył, żeby na przyszłych Seymikách relacyi-nych, sami byli, & *authoritate sua* w to się wdáli, *amore* spolney Mátki Oyczyzny, & *tanta necessitate* Woiewodztwá *ad exsoluendum id*, co z przeszłego Seymu *debitur*, przywiedli.

Seymiki zaś relacyine dać, i przez Uniwersáły W. K. M. naznaczyć *expedit*, boć to jest *prædictatus mos & consuetudo*, że ile rázy się Seym zerwie, kiedy naznaczonego *per legem* nie máia czasu, od W. K. M. determinacya iego micwác zwykli, á tam Ich Mość PP. Senatorowie i Posłowie *genuinam* zerwanego Seymu uczynia *relationem*. Sukkurs od Kurfirszta I. M, *in paucitate hac nostra* ludzi, widzę potrzebny, ieżeli zaś nie zbytnia tá *expensa*, i ieżeli nie lepieyby na rekru- dy zwyczajnieyszych do niewczásow ludzi to obroćić, niewiem? *Et que nescio, fletis amo.* *Stabit to arbitrio* W. K. M. i

Ich

któryby swoim kosztem *in hac egestate publici ararii* to uczynił, co *novissime praesitit non sine gloria nominis* I. M. P. Stara Málborski. Ktokolwiek zaś tam po-
iedzie, suplikuję W. K. M. aby mu w in-
strukcyi włożono, żeby iako naylepiey
doyrzał tego punktu *securitatis* dobr na-
szych, bo *ex prateritis* miarę biorąc, oba-
wiać się, żeby sobie *more solito* nie po-
zwalał, nie zawadzi w kápitulacyi do-
żyć tego, żeby z tych pieniędzy ktore-
ich co Mieście dochodzić máia, krzywdy
Injuriatorum, kiedy się kto odczwie *ex-
nunc* płacono. Bo to pewna, że więcey
lat przeszłych przechodem swoim szkody,
aniżeli pożytku nam uczynili.

Jeżeli zerwany Sejm *publico praepudat*
i' *privati* bez wielkicy nie są krzywdy,
osobliwie *Exules*, ktorzy do summ Mo-
skiewskich *ex jure & iustitia* należa, kie-
dy własnemi substancyami uspokoienie
od tamtey strony zastąpili, i choćby
nie miał prywatnego, domu mego inte-
ressu, samá słusznosc inaczey mowićby
mi nie pozwoliła, tylko *ius sum cuius
tribuendum*. Ná tych summách *nisi iura*
sobie Rzeczpospolita pretendować może,
kiedy w Instrukcyi ná przeszłym Seymie
dancy,

Ich Mościow Pánow Hetmánow *in arte
peritorum*, ktorym że ná Seymie nalezyte-
go nie oddałem zá takie koszy, trudy,
sadygi, *ex Statione mea* podziękowania,
czynię to teraz krotkiemi *pro tempore* slo-
wy, ale *prolixo* życząc *affectu*, aby Bog
pro gloria nominum Ich Mościom Pánom
ulterioribus błogosławił *conatibus*, żeby iak
nayczęściey mogli *victos ostendere* Civi-
bis hostes. Wracając się do mego pun-
ktu záczętego, rozumiem *ut calculus po-
natur*, czyli *expedit* tak drogie brąc *sub-
sidium*, i takie *praepudatum* *admittere*,
żebyśmy *debitum aliis* okupować mieli.
Jeżeli jednak *sic videbitur* W. K. M. *ex
rationibus* ktorych ja *protunc* u siebie nie
znáyduję, życzyłbym naprzód, żeby spytać
I. M. P. Posła Kurfirsztá I. M. tu będące-
go o intencyách Pryncipála swego, żeby
zás iaka pozorná rácyá nie retractsował,
hoc anno tego, co przeszłego obiecał. Ná
to rozumiałbym także *requirendum* I. M.
X. Kárdynała Pállawiciniego, jeżeli *pere-
ssit in data* roku przeszłego *declaratione*,
jeżeli nie? Nie widzę ia sposobu, zkąd-
by tak wielki ná sustentament tych ludzi
koszt znaleźć się mogli? jeżeli zaś *persistit*,
lącniocy będzie znaleźć W. K. M. takiego,
któryby

dancy, samym tylko *Exulibus* tę szczipła dosyć, za tak wielkie stráty przysadziła porcy, czego *retrahere* nie może. Boć iczeli *proprium etiam Mantentum vi repetere* prawo *vetat*, iakoż *rem privatam* i *alienam* gwałtem prawnie wziąć, i *publico adjudicare* ma się godzić? *Modestia Exulium pro assensu* bierze się, trudność máia inaczey postąpić, musza *precario* do W. K. M. i obecnego Senatu rekurs uczynić. Ani to *movet*, że przeszley zimy *privata securitate* pozwolili *partem* wziąć, botym dyskretniey z niemi obcyśby się potrzebá *dum amicum liberalis est, discretus esto*. Racya tá, że to nie zginie, że Rzeczpospolita nágrodzi, wartię, żeby miała kontentować, uważaiac, taka ościętość w wydaniu podarków, sto też racyi iednego długi nie zápláci. Niech i to będzie *in consideratione* W. K. M. że to przysły Seym tak potrzebny bárdzo zátrudnić może, bo się trudno dziwować będzie, iczeli *zelose* stawáf będa *Exules* przy reście tey, dosć záprawdę za tak wielkie stráty, szczipley, *satius* tedy rozumiałbym zápomnieć o tey summie, iakoby icy nie było, bo wigcey niebezpieczeństwa przyszłemu Seymowi tá *dispensa* przyniesć może, *aniżeli eorummodi in publicum*.

Waryácyá

Waryácyá monety iuz *sensim non sine sensu publicam invehit paupertatem*, bo się rzec może, to iest *quintum elementum*, ktorego, álbo umknawszy, álbo zśáfłowa-wizy, záraz zgubá nástępuie. Wielka ruina záczęła się roku przeszlego, á drugie *sequentur* zaboystwa, przekléctwa wielkie, żaden nie wyda grofzá ubogi żebrak, nie schowa go, żeby nie przekli-nał, w niebo nie weyrzał. Byłyby ná to sposoby, gdyby dał był Bog szczęśliwie ten Seym skonczyć, bo tá máterya należac *ex natura sui*, do całej Rzeczypospolitey, trudno aukcyi, álbo *diminucyi valoris* monety rádzić, i *presse* trzymać powinniśmy się postanowionej ná przeszłym Seymie ordynacyi, ktorey że Kupcy naybárdziej nie słucháia, *ad libitum* sobie podwyższaiac monetę, *interest* áby przy góracych W. K. M. Uniwersałach, *etiam* Grody tę miały *licencya peremptorie excessivos* w tey okázy sadzić, i nie wartię, że iednego i drugiego skarawszy, inși ká-iac się, i my takiey penuryi mieć nie, będziemy, kiedy w każdym mieście, *diverso pretio* brąć, i wydawać talery, i funty musimy.

Kommissya

K

Kommissya koequacyi widząc *more solito* odprawiła się, to jest nie skoniczywszy roziechali się. Zyczylbym tedy goracemi listami Ich Mościow Pánow Kommissarzow, *quod non factum fiat*.

Posłaniká Moskiewskiego dobrzeby *ex vi Pastorum* ná rezydencyi trzymać, żeby i nász *pariter* tam zostawał, i dla dánia informácii W. K. M. był tam *continuus*. Kosztzás rozumiem iest zwyczajny skarb W. X. L. do ktorego to *praeise* należy, nie watpie, że iest informowany.

Do Persyi posłać *omnino expedit*, bo lubo slyszałem, że támczny Monárchá *ad luxum & otium proclivior*, niż do woyny, przećięż gdyby się mogło *evinci*, żeby *offentationem armorum*, choćisżby reż bardzież *ad pompam* niż *ad usum*, Persowie pokazáli, mogliby siły Tureckie, tym *divertere*, lubo moim zdaniem *bona si sua norint*, zá táka koniunktura wieleby *in rem suam* dobrego uczynić mogli, nie, watpie nic, że *Divina* W. K. M. *Prudentia* to im w instrukcyi pokaże *lumen*, upewniaiac, poniewaz skrupuł o Mácho-metánskiey wierze, że to *non de Religione*, ále *de Regione agitur*, i nádziciá w Bogu, że wielká z tego Poselstwá mieć możemy pomoc,

pomoc, confuncti prosunt etiam vehementer interest.

Páná Reýnerá, i oderwána pensya iáka zadržymać *expedit*, bo takich ludzi *melius habere, quam querere*,

Długi z prywatnego W. K. M. skárbu záciagnione, że ie záplácić trzeba, z wielką wdzięcznością *nullus dubitat*. Rozumiálbym, żeby prowent iáki ordynaryiny ná exsolucya onych obroćić. *Inquantum* iedrák i to się nie zmiesći, to przynamnicy *securitatem ex praesenti Consilio* opátrzyć. W wyprowadzeniu zaś Artyleryi *ad solitum gratiarum fontem*, do I. M. X. Kardynała Pállawicyniego rekurs zyczylbym uczynić.

Kleynoty I. M. P. Starosty Málborskiego zostáiace, poniewaz ná Seym *Remissa* stánelá, támby zostawać miály *ad decisionem* Rzeczypośpolitey, chyba żeby *publica necessitas* zostáwić ie przynagliła, poniewaz one nic nie wyleża, a *interea necessitas* iáka zástąpić się może.

Milexcor super sortem Woiewodztwa Wołhynskiego, bo wiem, że do takiego lud pospolity tam przychodzi ubóstwá, o iákim w Moskwie wspomina Historia: *tanta inedia hominum, ut passim proclama-*

rent, da quod manducem, & postea interficeme. Spytány przeszłych wieków ieden, ktoraby też była najszczęśliwsza Rzeczpospolita? odpowiedział, że ta, *in qua uni illatam injuriam omnes propulsant.* Należy tedy nie tylko *misereri* nam wszystkim, ale & *succurrere*. Więc z miłości mego prośzę Ich Mościów Pánów Litewskich, aby chcieli *adinvénire media*, ią-koby od ostatnicy to Woiewodztwo uwolnić ruiny.

Kościół Piłtyński, i sprawę jego *pietati* W. K. M. iako nayuniżenicy zalecam, prosić, abyś *hanc DEI causam* iako nayprędzey *dijudicare* zechciał.

Pupillaris causa Icy Mości Pani Mie-dzyrzeckicy zalecona jest od Pasterza własnego W. K. M. świadom będąc kosztów tych, które nieboszczyk dla usługi Oyczyzny *erogavit*, przypominam interes ten pamięci Pánki, i Ich Mościów Pánów *excitabuntur*, żywi do usługi Oyczyzny, kiedy obacza, że to nie ginie umarłym, co dla niej wyświadczyli.

Trybunał Koronnego konserwacya, iak jest potrzebna, wywiedziono przedemną, który ieżeli kiedy, tego roku utrzymać trzebá, *propter defectum* Deputatów, należeć

należeć tedy będzie ustawiczna I. M. P. Woiewodzie Sierádzkiemu, *uti Directori*, residencya, który ieżeli dla tak wielu ná usługi publiczne, prześluszywszy *substanti*, *subsistere* & *resistere* długicy rezydencyi niemogłby. Smiem upraszać W. K. M. aby go dobrotliwa łaská, która nikogo *inconsulatum* nie zwykła *dimittere*. *ex prima vacantibus* wesprzeć chciała. Ich Mościów Pánów Posłów Woyskowych dyskrecyi skárbu Koronnego, & *solita liberalitatis* zalecam, bo ieżeli *honozare medicum propter necessitatem*, pogotowiu Ry-cerstwo konserwować pod czas wojny, należą.

P. Myśliżewskiego, i P. Sekretarzá do expedyeyi Moskiewskich zalecam. Także I. M. P. Podskárbiemu Litewskiemu ieden *non tenetur dispendiis propriis militare*, drugiemu *officium suum non debet esse damnosum*.

Kończę zdanie moje, *supplikuiac* Máiestatowi Pánkiemu, aby *eam* W. K. M. *inspiret mentem*, która *in arduis quibuscumque* mieć zwykła, to com niedawno z Kátedry życzył, przydawszy *votum*: *Ut Avorum superes evum. Et mortalis natum nil nisi immortale sentias.*

Mowa na Sejmie Warszawskim za-
czętym 17. Decembris 1688.
miana.

Kiedy nam czas N. K. P. M. nie po-
zwolił *per turnum vota fundere*, za-
długoletnie W. K. M. zdrowie; i pa-
nowanie, godzi się i należy nie tylko pry-
watnie, *ex debito* za nie Bogą prosić, ale
i tu publicznie, nie tak już *prolixis verbis*, i-
ako szczerym i życzliwym życzyć sercem,
sit longum Regis imperium probi. Bo to
nieograniczona żadnemi terminami ku
tey Oyczyźnie W. K. M. miłość *meretur*,
ktora we wszystkich iego akcyách tak
czytamy, iako czytała starożytność imię
owego Iztukatora na tey stątni, na ktorey
ie dla sławy swoiey po wszystkich stro-
nach poroskładał. Wydacie się tá miłość
W. K. M. płynaca przeciwko nam we wszy-
tkich dziełach, ale nigdy lepiej iako te-
raz, kiedy wszystkie dolegliwości nasze,
za swoje własne máiac, i często z owym
świętym Przełożonym powtarzaiac: *quis
infirmatur & ego non infirmor*, a przecięż
w terażniejszy terminie, recyprokacyi
áfektu przelzskadzać, natury prawie za,
pominąć,

pominąć, interessa Domu swego Nayia-
śnieszego *poshabere*, gotowe *pro debito
zelo* poddanych, iesli nie sercá, to ięzyki;
i publiczna deklaracya, i prywatnemi zá-
kazami wiaząć, i wstrzymywać, tak cięż-
szka obelgę *bono publico* dárować, *silenti-
um* w tak wielkiey máteryi *indicare* raczy-
teś. Niechże się nie chelpi ow wielki
Cesarz, o którym Historia, *ratus est in-
gentem esse gloriam Principis, Rempublicam
magis amare, quam suos*, to dolożywszy,
*piis Principibus hoc pretium est, ipsum eti-
am sanguinem publici iuris facere*. Dał
Pan Bog W. K. M. takie potomstwo, o
którym mowić się może, *si Mars Minerva
nuberet, tales nascerentur*, ale osobliwie
Krolewic I. M. Jakub, po którym poćie-
chy *non speras, sed spectas*, kiedy już nie
in herba, ale *in fructu* pokázanie, że *quo
traxit sanguinem, ztamtad hereditate ac-
cepit virtutem*, odpráwiwszy *proprie* *Hi-
pendis* kilká kámpánii, *usq; adeo* Regium
bullit sub pectore sanguis, pokazawszy *vi-
gorem animi*, & *quo sit Patre natus*, zá-
służył ná respekt u całej Oyczyzny, ná
áfekta i ná owe pytanie: *Quomodo, filius
pro extraneo eris in Domo Patris tui?*
Ktokolwiek *penitius* zna Krolewicá I. M.

konkludować musi, że *non est honor, qui non debetur ei*. Berlińska trąsaka, kto uważy, chociażby niewiem iaka złością zarażone miał serce, niepodobna aby kompasyi, i słusznego ressentimentu nie pokazał, w ośłátku akkommoduiac się do geniuszu W. K. M. *adimplendo beneplacitum* jego, lubo z ciężkością to przychodzić musi. Życzliwym, boć tak Maiestat Páński złączony jest z wolnością, *ut quidquid in unam partem accedat, vel recedat, id in alteram redundet est necessé*. Zapomniawszy tey kwestyi, która iako jest *problematica*, tak słusznie podysputowaćby o nie, należałoby, jeżeli W. K. M. krzywdy swoicy, zwłaszcza takie, która *authoritatem* & *Majestatem Regiam involvit* odstąpić możeli, albo jeżeli Rzeczpospolita, in *Persona* W. K. M. *lesá*, miłczeń nie powinna, nie wzbudzać między miłością W. K. M. ku Ojczyźnie, & affektu Ojczyzny ku W. K. M. *dulce certamen*. Chćieymy tylko uważać *consequenzas*, o których *etiam presentibus ambiguis* mówić się godzi, bo nie rozumiem, aby się tak prośby w tey izbie znalazł *arbitr*, któryby się nie domyślił, na co to zakroiono. Jest jedná N. Krolu szko-

ła ná

ła ná świećcie nikczemna, licha, ládaiaka, w ktorej i samo imię nie pigkne, & przecię wychodzi z niey bárdzo wiele ludzi mądrych, & tá szkoła zowie się *szkodą* mądrych, & bodáy się nie śniło, & przecię imię szpetne, bodáy się nie śniło, & przecię dobre tám lekyc, *qua nocent, docent*, nie jednego *adversa erudiunt*. Ták nas świat zdawná sádzi, że my jesteśmy *studentami* w tey szkole, & *quidem prima classis*. Po szkodzie Polak mądry, dawna przypowieść. Więc kiedy do tych czas ná tey tablicy notować niechcemy *tot jacuras*, przynamniey teraz obudzić się należy, &ni ták záfypiać, żeby nam nie rzeczone, *eris sicut dormiens in medio mari, traxerunt me, & ego non sensi*. Jeżeli Rzeczpospolita nie Domowi W. K. M. coby przecię byđz powinno, widzac ták wielka ku nam miłość, to przynamniey sobie *providere* powinna, jeżeli wolności swoie *immunitates práwá in integra* zachce zostawić, bo moim zdaniem ten *saśiad* nie jest taki, iakiego miał ow, który *vendens predium, proclamari iussit bonum ibi vicinum esse*, w czym rozumiem gdy *ad media* przydźcie, i mnie się mówić dostanie obzernicy.

Była tu dnia wczoráyszego *materya*,

K5

qua

que directè Senat W. K. M. *tangit*, to iest żeby nagradzaiac nami *fatorum* krzywdę, żeśmy worá násze expedyowác nie mogli, stánęło práwo, *nè id in futurum fiat*, co iáko iest rzecz słuszná, tak rozumiem. kontrádykeji ná to nie będzie.

Seymu przelęgo Wárszawskiego Duchowni wżyscy, Swieckich Ich Mościow kilká mowiło, teraz tylko czterech z Duchownych, Swiecki żaden, co raz to gorzey.

Przypadam ná zdánie I. M. P. Woiewody Sierádzkiego M. M. P. który máia *in numerato* przez dluga w tey Oyczyźnie usługę, wżyskie *rationes status* życzy Konstytucyi, ktoraby nam to *savere* mogli, lubo przyznam się, wolałbym *ut potius ius antiquum servemus, quàm novum constituamus*.

Do spráwy Toruńskiej nie przymawiam się, wiedzac, że iuż ma I. M. Xiadz Biskup Chelminski M. M. Pan deklarácyá iáskáwa W. K. M. w ktorey gdy temu czas będzie, przy spráwiedliwosci *zelum*, krzywdy Boskiej, *et honoris* *last* I. M. M. M. Pánu pokazać nie omiężkam.

Ex occasione Sadow, życzyłbym, áby wzgląd máiac ná tak wielu *iustitiam* *tientes*,

tientes, per consensum cáley Rzeczypospolitey, tydzień iáki choć po Seymie, ponieważ ináczey nie zniešie, ná te się sady dyspensowác. Błogosłáwi Pan Bog rády násze, gdy *iustitia injuriatis reddetur*.

Woiewodztwo Wołhynskie *iusta petit, non denegari* powinniáby *gratia*. Tá szezęśliwa Oyczyzná, w ktorey *uni illatum injuriam, omnes vindicant*, ále że *diutius* stáwác się zda W. X. L. życzyłbym ábyś W. K. M. náznaczyć raczył *Deputatos*, ktorzyby *conferre in medium*, i sposoby ználeś do satisfakcyi iednych, bez krzywdy drugich mogli. Czytána tu *de pretiis rerum* wczoráyszego dnia Konstytucya, nie słusznieyszego, boć iuż nád námi Kupcy tak dokázuiá, że *pro libitu* co chcą, to z námi czyniá, monetę, iáko chcą podnosza, i zniżáia, *pretia rerum* sá tak *intolerabilia*, że dokupić się nie może. Słyszaleń o kilku, i bez málá ktorego nie znam, że z krupkami chodźili zrázu, teraz po sto tysięcy i więcej kápitału ráchuiá. Wygániał Pan Bog z Kościółá *vendentes*, mowiac: *Domus mea, vos autem fecistis illam speluncam Latronum*, bo znác tam iáko w Polzeczce, ci co przedawali,

dawali, bezpiecznie mówić się mogło, że rozbiłali. Czegoby w porządnej Rzeczypospolitej nigdy nie pozwolono, i na co czasu swego *pro sensu meo* dam niektóre *efficacia media*. Teraz zaś życzyłbym tę Konstytucję tak przecię napisać, *ut soli iustitia liceat*, a nie dala się raczej *vera etiam innocentia* okazy. O krzywoprzysięstwach tu namieniono. Jeżeli komu, to nam Biskupom mówić o tych należy, i pewnie tej materji nie zaśpię, bo cokolwiek *malorum inundat* na Ojczyznę, nie pochodzi tylko ztąd, że Bogą, ustawicznymi *perjuriis* obrażamy, *ad vindictam* pobudzamy. Złe się dzieje w Ojczyźnie, dla czego gotowa odpowiedź, *numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum?* *Summa Religio* jest, i ma być przysięgą *cum timore et tremore* przystępować do niej potrzebą. *Juramentum* Stáro-polskie było obiecować *verbo Militari*, teraz *Pseudo-Theologia*, największe obowiąski, najsłabsze *ligamenta* *dissolvit*, *dispensuit*, rzadkie *subsellum*, i podobno go nie malsz, gdzieby *manifesta*, *et qua tangi possent*, nie pokazały się *perjuria*. *Non deerunt* i na to *media*, gdy *ex ordine* ta materyja wnidzie. Teraz &c. &c.

Mowa w' Materyi Xiążęcia Neybur-
skiego ex occasione ożenienia
iego z Xiążną Margrabina.

Zyczyłbym był sobie N. K. żebył się ta Deputacya, do ktoreys mie W. K. M. naznaczyć z imzemi Ich Mościami raczył, skonczyła była, żebym był dostateczna oncy uczynił relacya. Ktora *differri* musi nieco, kiedy zaś przyjdzie, to tak kładę, iakośmy *ad primum* tylko *intuitum* postrzedz mogli, że *zelus* W. K. M. *pro Republica per ea ipsa illustrabitur, per qua petebatur*. Prosić dla tego będę W. K. M. aby na ten czas listy wszystkie do Ich Mościow Pánow Poslow od W. K. M. pisane, czytane były, bo się pokaze miłość W. K. M. ku tej Ojczyźnie, *cum enim omnes Principum virtutes possideas, ab hac una possideris*. Prosić będę, aby i *Senatus Consilia* czytane także były, jeżeli iakie w tej materyi *intercesserunt*, bo za te nie W. K. M. ale my ktorzysmy się na nie podpisowali, odpowiadać powinni. Teraz zaś żebym drugi raz głosu nie brał, do materyi zaczętej o Xiążnię Neyburskiej przymawiam się. *Liberè* i *launice*,

iawnie, prout Spiritus dabit eloqui, mowić w niey będę, tyle W. K. M. tyle Rzeczy. pospolitey dając, ile potrzeba, ilem Religione obstrictus powinien Juramenti. Dwoiaki dedukcyę bywały imienia Senator. skiego, jedni ie brali *a sanando*. co teraz nie służy, bo choćbyśmy naybárdziej chcieli uzdrowić nie możemy prywatnych affickcy, *Comitalem morbum*, a do tego *lethalitatis est signum infirmitatem non agnoscere*, nikt się nie przyzna, że okazy, czyli dyspozycya iest do ciężkich Oyczyzny paroxyzmów. Insi brali imię nasze *a non sinendo*, żeby nic nie dopuszczać, cokolwiekby Oyczyźnie *periculum proximum, vel remotum* przynieść mogło, ale i to in *pejus vergenti saculo evanuit*, bo choćby kto z nas chciał przy cności, wierze, *tantum praestare, quantum vel maxime potest*, choćby chciał *vulnera attingere, qua nisi tacta sanari non possunt*, choćby chciał *liquidam, et obviam veritatem* pokazać, choć komu *extorquent pondera vocem*, ná nie się to nie przyda całę, bo najlepsze *consilia*, nayzyczliwsze Oyczyźnie rady, *privatus affectus* psuie, przyczyná zaś tego nieszczęścia, kára Boska zá grzechy nále, *numquid non factum est illud*,

illud, quia dereliquisti Dominum Deum tuum? Gdy Bog chce Krolestwo iakie skazać, disponie wprzód, *ut pericula non sentiantur, non considerentur*. Odcywnie *sensum*, że choć kto widzi ogień, przecię się od niego nie oddala. Cera *nutrit inimicum ignem*. Tak się właśnie u nas dziecie, kiedy miasto wolności, podoba się *percundi licentia, et quidquid aliud, quam libertas*, bo kiedy się zdamy, że zá niebárdziej *certamus* to w ten czas *libertas*, naybárdziej *libertate perit*. W ten czas naybárdziej ná nie następujemy, poszedszy ná koło z góry, choć nikt nie nágli, pędem ná doś do zguby bieżemy, mogą *occurrere*, oczywistym ná nie impetycyom, gdybyśmy wczesnie chcieli, nie czynimy, a co z początku w naszej iest mocy, to potym nie będzie. Rzuconego ná przykład nie mogą utrzymać kamienia, lubo mi go wolno było przedtym nie rzucić. Nie rozwodzę się N. K. *ad iustam causam, tria verba satis*, podziękowawszy pokornie W. K. M. zá tę nad naturalną łaskę, która Oyczyźnie wyświadczaśz, kiedy *nec quidquam Tuum credis esse, quod publicum non sit*, kiedy *dum bono prospicis nostro, deus tuo*, kiedy nie życzyśz, i nie życzyłeś nigdy

nigdy *exspoliare quemquam, sed super vesire, pro scuto maiac niezmazane rectissimas intentiones*, a iako *in privata fortuna*, za świadectwem tych, co to dobrze pamiętała, *ita te gessisti, ut nemo audiverit, non querelas solum bonorum, sed & calumnias malevolorum*, bo żadney sprawy w Trybunale, żadney protestacyi w Grodzie nikt nie znalazł. Tak i teraz widzimy nieskonczona ku tey Oyczyźnie miłość. Czy mógłśes W. K. M. dać dowody większe affektu tego, iako kiedy ustąpiłś *etiam tych solatia*, na ktoreby się *grata Patria* zdobyć mogła. Podziękowawszy za to dobrodziejstwo, Boga proszę, aby ten, który sobie zostawił *vindictam*, nagrodził to W. K. M. nagrodził Krolowey I. M. ktorey ta illusia Xiężney Nymburskiej, Maćierzynskiej naybardziej musiała *ledere ferce*, kiedy *Matrem & Dominam* w tak wielu listach nazywawszy, *contra fas, iusq. omne inclinavit ex hoc in hoc*, tu słowami tam *factis* affekt swój ostatni wyświadczyła. Znalazł ktoś cząstki jednego *Aeglaum puera scientem*, aż on, nie śmieć się zemnie, aż ci da Niebo takie potomstwo, aż będzie widział, co za affekt musi być Rodzicom ku dzieciom.

ciom. *Teneritudo* Maćierzynskiego affektu nad tak ciężkim affrontem wyrazić się nie może, domyslić się iednak snadno, bo jeżeli naywiększe, i Kardynalne prawo każdey Chrześciańskiej duszy, *sine distinctione sexus, charitatem in proximum* przykazuje, ktoremu gdy Krolowa Jey Mość ku obcym *satisfacit*, nie tak z interessu swego prywatnego, iako akkomodując się *ad supremam voluntatem*, ktora sercem W. K. M. kieruje, *Panisko* swoię łaskę, i protekcyę wyświadcza. Jeżeli mówię tę miłość ktora *lex suprema iubet, in remotiores* świadczy, coż o niej mówić. *quies occasio venit*, swoiey własney kiwi pokazać ia. Niechże ten, i insze żale Pan Bog Krolowey I. M. aliunde nądgrodzi *benedictionibus infinitis super stirpem suam*. Niech nądgrodzi N. Krolowicowi I. M. Jakubowi, aby na tym ciężkiej afflikey prześpawszy się kámienniu, z odmienney fortuny denuncyacya, z należytym wielkim przymiotom, & *Regis virtutibus* błogosławienstwem, *descendentes* do ściebie widział *Angelos*. Niech wzbudzi Bog te w nalczyćie życzliwych sercach poznanie prawdy, abyśmy *cognoscere* dobroć, zwazyc słusność, odwzdig-

czyć i ogli W. K. M. *eam aquanimitatem*, kiedy *impetitur honorem, laesum famam, expugnatam dignitatem* zapomniawszy, nie uważając tak wielkiego *crimen*, które doło mało, *prava intentione, data opera commissum* Reipublica (iakoż *nosler hic dolor nostrum vulnus*) dawać to raczysz, uśtá, iakom to raz już rzekł, iezeli nie fercá życzliwych zawięzuiesz. Ale N. K. iezeli się stánie woli w tym W. K. M. dosyć, to i nam iako znać się ná wdzięczności ku Máiestatowi W. K. M. tak z drugiey strony sobie *providere*, mierzyć niełzczęście nasze trzebá, wszák *metiri sua Regna docet. Omnia operatus est Dominus in pondere & mensura*, á u nas *ex mensura* tak wielki nierząd, i iezeli go tu w Polsce, *mendaces filii hominum in stateris suis*, bo mamy *iniquam rerum stateram*, *superficiem* tylko uważamy, *profunditatem* nie tknawszy, gruntu fundámentu nie ruszywszy, *longitudinem* niełzczęść *non praevidemus, altitudinem* zapomínamy, co też z tego urość może? *Degeneres mundi incolae* názwał ieden, *quos posteritatis cura non tangit*. Opátrzny oracz *ferit arbores, quae alteri saeculo profunt*, lepiśza jest wczáśnie zábiegáć, niż nierychło

chło zálowáć, álbo chćić, á nie móc, nie prędko się postrzegłszy windykováć, dla czego *alte securus est, qui tempestivè metuit*. Niepodobna N. K. ktokolwiek *prudenter* Oyczynę kocha, kto ma *sensum aliquem* tey wolności, w której iako przodkom naszym, tak i nam żyć miło, zá która umierać nie stráżno, áby nie miał, *reflexya* czyniac nad tym małżeństwem (*aliquid semper mali, propter vinculum malum*) áby mowić nie miał konkludować, że *no vatula sub hac sponsa, vincula sub hac reti utatione*. Niech Bog odwróci od Polski takie Proróctwo, które wydał żarliwie ow kocháiacy Oyczynę w podobney, iako my téraz iesteśmy, okázyi, *altiori voce tam publice quam privatim protestatus est tediis huius hymenei, usque aliquando fore ad libertatis Latius funus*. Obawiać się trzebá N. K. *liberè* mowić, i ná piśmie *etiam ad exolvendam conscientiam* gotowem to podáć, obawiać się mowić trzebá, żeby Oycyzná náśzá kiedykolwiek (bodáiem tego nie doczekał) nie náłzekáła, *Lactavi lupum (absit injuria verbo) uberibus propriis, in me rursum exiit fera, postquam creverit ex me*. Jużci to *sama publica testis*, iako oprócz moich,

cnych, i nąd które mocniejszyeh Europá, bliższych my nie mamy Kolligácii, i inszych szukaia protekcyi, *non dico, quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam, quod secretum erat, jam rumor est.* Wprzód Reyer Podskarbi, teraz *novissime* Słucki Gubernator ná Stolicy *comparuit*, ták kláde, że nie dla soboli. Coż się to znaczy N. K.? tylko że piemy *cum melle venenum*, i nic pewniejszyeh, że *majora perdemus, ni maturè parva servaverimus.* Kiedy teraz gdy czas ieśt, gdy możemy, sobie *non cavebimus*, to pewnie ná potym, byle tylko ná tym stánęto *parvebimus.* Teraz *damnum ad paucos*, luboby i ná to były sposoby, żeby nikomu krzywdá nie była, á potym *metus lad omnes.* Szczęśliwe bywały czasy, kiedy owe kwitnęły máxymy, *malè sit parti, ut consulatur toti, praestat conqueri aliquandiu aliquos, quam genere ad omnem perpetuitatem universos.* Krzywdá zowiemy, gdyby *in panam* uczynku tak Osobę W. K. M. iáko i cáley Rzeczypospolitey *ladentis* powagę, iáka część dobr. Xiężney Neybuskicy, kiedy nie, Domowi W. K. M. lubo *praescriptum* to sonat ręki wlasney *Decretum*, czego *generosissime* odstąpił W. K. M. to przynamniey

bono

bono publico ná zapłatę Woyłkái oddzielił się, á nie mamy i mieć koniecznie niechcemy zá krzywdę, kiedy *inbiantem* wolnościom nászym *apertis* prawie *ulnis* (Bog zna, niewiem zkąd tákie zákochánie;) przyjmuiemy. Chlebem Oyczyzny *nutriri* chcemy, áby nim potym ná nie, nie tylko ziewał, ále żeby *incrassatus, impinguatus*, przeciw niey kiedykolwiek ten dilekt *recalcitret.* A należałoby *per alienos casus, nostris prudenter cavere.* bo dufać sobie nie trzebá, *tam ardea, quam Roma capta est.* Co się z sąsiádami nászemi, co z ták wielá inszemi wolnemi, *quondam* Narodámi stáło, to się i z námi stáć może, kiedy *haeret lateri lethalis arundo*, kiedy wásypiamy ná to dość twardo, *bene dormit, qui non sentit, quam malè dormiat.* Tráćimy *sensum malorum, quae imminant, á day Boże, ne premant, & perimant* Oyczyznę, kiedyby podobno i samego Doktorá Narodow pomogło spytanie: *Quis vos infascinauit?* Gdy naybárdziej czuć trzebá, my *sicut dormientes in medio mari*, tego nie uważamy, nie czuiemy, *traxerunt me & ego non sensi.* Mámy ták wiele Konstytucyi, które *in favorem aequalitatis*, ostrożnie bárdzo, i le-

dwie *non ad casum presentem, provida futurorum* Rzeczpospolita postanowiła. Czytam Konstytucyę 1631. o dobrach ziemskich dziedzicznych. Wárujemy to sobie terażniejszy Konstytucyę, że dobrá ziemskie dziedziczne *nec modo donatio, nec emptionis, albo Hypotheca &c &c.* Coż może bydź N. K. nad to práwo wyrażniejszygá iá przecięż czyli to *possessyi*, czyli *detencyi* pozwálamy, lubo práwo czyniac *distinkcyę* uczy, *aliud est possidere, aliud detinere, hoc iura est, illud injuria.* Detencya bydź nie może, boby to krzywdá od *possessyi* práwo *arces* przeczytane i tak wiele inszych pod tytułem Cudzoziemcy dobrá dziedziczne *indigenaty*, i inszym wyrażnych *in favorem aequalitatis* práw, iakoż to *approbare*, co *lex improbat* á dobrze tu powiedziano z statutu nie dawno: *Lex est donum Dei, qui legi resistit. Dei voluntati resistit.* A iá dołożę z Piśma Świętego, *non auditores legis iusti apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* Bo iákoż *Republicam salvam diu putemus, si nihil valebunt leges, nihil instituta malorum* Iniedarmość rákie práwo postanowione, bo iákoż proszę Szlachcie doydźe sprawy z tym, który *non subest paritati*, ná ktore-

go *extendi* pana nie mogą. Albo tu mieizkać, to iák iastrzab nád berłem, tak on nád wolnościami, *quis vicino serpente securus dormiat fieri potest ut me non mordeat, tamen potest fieri, ut aliquando me mordeat.* Jeżeli mieizkać nie będzie, to tak wiele summy zá granice wychodzić będą. Z Hiszpaniy i sta talerow wywieść się nie goǳi, we Francyi, we Włoszech, i wszędzie tenże porządek. My zaś *millionami* wywozić pozwólamy. *Miserum sanè & fatuitatis quoddam genus, te nudare, ut alium vestias.* Co podać i W. K. M. i cáley Rzeczypośpolitey do uwagi, i do *reflexyi* to przydać, kiedy Bog chce tak ábyśmy nie mieli *sensum* nie tylko *futurorum*, ále & *presentium*, osadzać *in equali Republica aequalitatem*, wypuszczając z ubożoney Oyczyzny bogáctwa przynámnież *circumskrypcyi* *fortec*, intrat wychodzących po trzebá, ktorá urázić nikogo nie może boć káżdemu w domu swoim, iák chce, wolno uczynić porządek. Gniewać się o to i insi iego Kolligáci, i Cesarz Imé nie powinien ponieważ *ignorantiam intentionis & facti* áż po czáście *alleguic*, i sam W. K. M. *rigidus exequutor* ligi S. iáko Kolligata *fraternè* *exkuziue*sz. Wszak gdy *práwom*

należym *sine praedicio* Kolligacyi, ktorey
 ruszyć ubron Boze) *providemus, facien-*
tes id quod iura nostri est na censurę u ni-
 kogo nie zarobiemy, choćbyśmy i na to
 dbać nie powinni, gdaie idzie o prawo,
 nad ktore nie mamy żadnego delikatniey-
 szego. Wszak Pánów naszych obierając,
circumscribimus, i tym więkza ich sławę,
 że wolnemu narodowi *ex praescripto legum*
pania Reges Regum słusznie się nazywa-
 iac, wszak samemu W. K. M. ktoremu
 to Państwo *non donum, sed merces fuit*, boś
 sobie do niego przez karki nieprzyjaciel-
 skie, drogę uisłał, i gdyby był za swoim
 szedliwostynkiem, i geniuszem pewniebyś
 był wołał *mereri quam habere*, bo nie wy-
 gąsło z pamięci naszej, iako *renuenti*, i
 przez dni kilką mniej chcącemu *ultero se*
purpura supplex obtulit, *et solus meruisti re-*
gnare rogatus Wszak mówię samemu W.
 K. M. lubo z respektem, iako i komu na-
 leży upomnieć wolno się prawą, wszak
circumskrypcya Regnantium w każdym
 pakrach konwentrach dość *stricta*, dość
rigida stawa. ktoż tedy przeciwieć się mo-
 że? czego ia *et boni vocemur omnes*, aby
 oglądać się na *pericula* wolnościom na-
 szym (niechcie Bog w iak nayrychleysze
 oddala

oddala czasy (*fluszn* uczyniliśmy *Xia-*
żęcia Imć: *Neyburskiego* *circumskrypcya*
non debet ei per obliquum concedi, quod dire-
ctę prohibetur. Już też tu *Nayiaśnicyszy*
Krolu nie *zawadzi frigidum illud verbum*
meum et tuum, ktore bardziey zapala,
 niż ziębi, bo się to goraco umawiać
 zwykliśmy, chybaż *et frigidum*, że iako
 mroź wszystko, tak i prywatą powarzy,
 którą kogo opąnuie, zaraz go ograsza na-
 pada, ciągnie na się, co może, radłby ze
 wszystkich zdarzyć, siebie okrył. Ucho-
 way Boże takiego paroxysmu na nas wszyt-
 kich, wszak nie idzie inuż o to, a choćby
 też i szło, każdy z nas Oyczyznę kocha-
 iacy, i to zdiać z siebie, wczym chodzie,
 powinienby, *operando non cibum, qui perit,*
sed qui permanet. Proszę tedy W. K. M.
 i całej Rzeczypospolitey, i tego przy-
 znam się *per rationem status* nie odstąpię,
 gotow z każdym, *et privatim et publice*
 prawem *et rationibus* rozmówić się *da le-*
onem et certabo, bo widzę *et avertere po-*
 winienem oczywiste *periculum*. *In minu-*
tis vigilandum, ne paulatim incidamus in
maxima, bo się boję, aby *vindicativa* Bo-
 ską owę swę strážney u Proroká, wyrá-
 żoney na wolność naszą, z tcy okazyi nie
 exequo

exequowalą pogroźki: *Exterminabo de de terra, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum.*

W teyże Materyi.

Trześci raz N. K. P. M. w tey odzywac przychodzi mi się sprawie, czemu suplikuję Majeſtátowi W. K. M. i całej Rzeczypospolitey proſzę, aby ſię nikt nie dziwował, bo pamiętaiąc ná naukę Doktorá národow, *sit zelus vester secundum ſcientiam*, w materyi ták delikatney, gdy ſię kończyć *fato Reipublice* nie może muſzę ſięznową odezwąć, lubo niecieſtem z przyrodenia *garrulus* przecie, trudno *ſilere cum doleas*, w ták wielkicy materyi *res verbis explicari* muſi. *Conſilium res eſt ſacra, religioſe pureque dandum.* Kto ſię inwidy boiać, álbo diſplicencyi, boć nie podobná wſzytkim ſię, i záuſze podobiać *ad opinionem* ráczey *privatorum*, niſi *ad neceſſitatem* ſklaniałby ſię *publicam* blaźcióby muſiał, bo *in iis qua ad Rempublicam pertinent, qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter.* Kto proſtym bitym idzie gościncem, ten *non deviat.* Powinniſmy W. K. M. wierna i ſzczera życzliwość po-

winniſmy

winniſmy Oyczyźnic zdrowa bez ietereſu ráde bo *arctè ad utrumq; & indiviſibilitèr obligamur.* Regu & Reipublice utilitates *augmentabo, quidquid nocivum ſcivero, praeculodiam, avertam, & me opponam.* Czynie tedy powinnoſć moię Senatoſka, á czynie *non in conſulto impetu*, ale *pro conſcientia*, *pro debito zelo*, prout *ſpiritus dat eloqui* mowię co *ſenſus dictat rationis Miniſter*, kochám ſzczерze, i prudenter Oyczyźnę, i konſerwacya icy, W. K. M. wiarty nigdy nie zmienie *libertatem* i cnotę moię *nemini donum vel venum feci*, ile rázy obaćzę, co *in publicum praepudicioſum*, ſzczерze przeſtrzegę, *fortiter* iáko wolny, ſlachcić, i tylko ſama W. K. M. Rzeczypospolitey obowiazany przyſięga Senator, *me opponam.* Pamiętam ná przeſtrogę Proroká, *nolite ire poſt Deos alienos ut ſerviatu eis, adoretisq; eos.* Mowię tedy, w klar pray práwie, *toties* cytowanym, do całej Rzeczypospolitey: *eſtote ſoliciti, ut cuſtodiatu puncta, qua ſcripta ſunt in volumine legis, non declinetis ab eis, neq; ad dexteram, neq; ad ſiniſtram.* Wiemto, *ac nullus, collabente Republica, ſtatuſ potere eſſe diuturnus,* [powiniennem, cokolwiek publi-

*publicam quietem bonumq. tangit, non per-
functorie, ale serio curare, i choćiażby vera
pro gratis loqui, ingenium me non moveret,
cogeret necessitas.* Powtarzam znowu N.
K. com iuż rzekł, i mówię *clarā, distinctā,
& liberā voce video infelicitatem* Oyczy-
zny, uważam to, że kiedy przykładem
Rzeczypospolitey Athenſkiey idziemy,
nigdy w pokoiu nie będziemy, a náosła-
tek, tak iako ona (niech Bog od nas to
odwroci) zginiemy, bo tam, iako u nas
teraz chcieli, aby prywatney ich wolno-
ści dobro Oyczyzny usługowało, co opak
ma bydz. Równał ieden swoje Rzecz-
pospolita do niewyprawionej skory, iak
ná ieden koniec następia, podnosi się cała
skóra; tu nie ná koniec, ale ná sam szrod
ná samę wolność następuią, a tego *sensum*
mieć nie chcemy. Powinnismy mieć stá-
ranie spolney Mátki Oyczyzny, powin-
nismy *ad hanc ideam* obracać, wzy-
tko, nie iest to odległa apprehensya,
ktora inszego nie ma fundámentu,
tylko opinie, bo tego káždy, ktokolwiek
się reflektuię, *vel minimum* dotknąć
się może. Dawne Argonautow, a pier-
wsze prawo, *navim, in qua navigas,
ne perforato*, uykac wszyscy powinni
okręć,

okręć, idzie tam o zdrowie káżdemu, a
nászá tak oczywistym *periculo* niechce
cavere providentia, samiz tak wielka dziu-
tę *ad penetralia* wolności nászych zostá-
wuiemy. Uciekli pewni w Athenách z
potrzeby, pytał się ieden: *sumptumnē de
illius supplicium?* odpowiedziano że nie,
quod potentiores essent. Toć nas czeka,
bo iakom tu iuż powtornie rzekł, nie spo-
dziewać się, aby żaden ukrzywdzony Szlá-
chćie sprawy dość mógł z tym, *qui pari-
tati non subest, in quem pona extendi non
possunt.* Gdy circumskrypcyi tey *cave-
mus*, łamiemy prawo, *quod convelli sine
exitio convellentium non potest*, zda się to
nam nie, nie uważamy *consequentias*, ro-
zumiemy, że to tylko *vana apprehensio*, a
la mówię, *Asparagi molles sed vicide cyma.*
Tak się zda zrazu, że to nie, a kto sobie
ow Apolog przypomni u Ezepá, w kto-
rym owo zwierzę, wprzod nogę iedną,
potym drugą, a náosłátek całę, nie tylko
weszło, ale się tak impetrowało, że Pan
micyścá ustąpić musiał. Day Boże, aby
tak z wolnościami nie stało się nászemi.
Nie mam nic przeciwko Osobie, *causae
ejus procul habeo*, bo go i nie znam, Kol-
ligatow nie ruszam, bo im należy wenerá-
cja,

cya, ale *causa inimici* bydl muszę, widząc tego *inevitabilem* Rzeczypospolitey *necessitatem*. Gdyby można *ejus vetus in executione* utrzymać, nie prosiłbym albo o reāssumpcyę *antiqui*, albo o postanowienie nowego, ale że to zda się *inpracticabile*, choćby też i dla tego samego, że byśmy tym *in principijs* *ipsis* zeli od dalszych *hunc prociū arcere* mogli pretensyi i myśli. *Allegatur* Xiażę Margrabi, że on *eodem vinculo* związany, a nie był *circumscriptus*, pokazałoby się, gdyby nie przy tak wielu *arbitros*; dyfferencya, ale że czasem zły spowiednik niedyskretnie pytaiąc, grzeszyć, nauczyć może, *abstineo*, to tylko przydaię, że w ośrątku *errores non sunt allegandi, sed corrigendi*. *Allegatur* i to tu, że W. K. M. na Seymiki w Instrukcyach zdał się krzywdę swoję *condonare*, ale to *non sequitur inde*, żeby Rzeczypospolita nie miała *ius vindicandi honoris* W. K. M. *providendi* sobie. Zyczę tedy, *ut aperiuntur oculi nostri*. Kiedyby Bog dał takie prerogatywy, swobody drugim Narodom, iakoby tego umieli zżyć na swoje dobre, a my na zgubę zżywamy, *non fecit taliter omni nationi*. Ledwo nie należałoby Oyczyzny naszcy nazwać, iako

Regnum

Regnum Trajanum Poctą zowie, *lamentabile Regnum*, bo w nim Bog *viam fecit* *finita via sua*, gniew iego chodźł przedtym ścieżka, teraz iuż wielkim gościńcem, ślakiem puścił się na nas. Nie fortuna Rzeczypospolita, która się ratować nie może, nieszczęśliwsza, która może, a niechce. Nasza właśnie taka. Nie masz takiego rozumiu, ani takiey subtelności, kiedy co po czasie uczyni, żeby służyć mogło, owszem wszytką *prudencia civilis*, w tym iest, żeby była *occasionum intelligens*, bo iako czas minie, nigdy tego nie dogoni, iuż na ten czas *non consilio, sed casu regitur*. Więc N. Krolu teraz czas, *ut quod omnes tangit, ab omnibus cognoscatur*. *Non repeto dicta*, iuż tak wiele słyszeliśmy tu racyi, które musza *convincere* wszytkich, chybaby się znaleźć mieli, *qui ne inconstantes videantur, pertinaces sunt*. *Sine hac securitate interna*, Scym ten niewiem iako skończyć? *circumscripta* jest tak *simpliciter necessaria*, że icy odstąpić trudno, a zątym żeby projekt ten czytany *tandem aliquando*, po tak długich dyłacyach był, suplikiuie. W ośrątku N. K. skándalizować się *posteritas* będzie, że pod pánowaniem W. K. M. który całym mogłby

mogłbyś rzadzić światem, *his consiliis* za zasiadających tak wielkich z urodzenia godności, i zasług ich MM. PP. Senatorów, za tak żarliwych *Patriarum libertatum* ich MM. PP. Poślách, którzy *id* *decora Provinciarum*, zcierpieć się mogło, żeby kilka ich Mościów grzeczniemi chcieli bydz, a cała Rzeczpospolita (*absit injuria verbo*) nie wiedzieć w co postrzydz. Niech nikt nie alleguie *liberum sensum*, niech tey kontradykcyi (nie exkuzycie *beneficio libertatis*, bo ja nie mam tey wolności za wolność, która *impugnat* prawá, która *sollit* siebie samę, która dla interesów prywatnych gubi *publicum*). Prawdá, że tu *tantum unus, quantum mille*, ale w ten czas, gdyby wszyscy następowali ná wolność, a ieden iey bronił, *sed non e converso*, kiedy wszyscy *libertati* listant, a ieden. *vel pauci*, przeciw niey biia. Kocham i ja Oyczyznę, konserwácyá iey, W. K. M. wiary nigdy nie odmienię enotę moię, & *libertatem* iákom rzekł *clumini donum vel venum feci*, i deklárnę się *plura dicturus*, gdy tego będzie potrzeba, że tego, *quod boni volumus omnes*, odstąpić nie można, bo *servitutem hanc pati, despotici sumus ferre* ciężko. Supplikuję W. K. M.

abyś

abyś W. K. M. ná ten upor, tákie znależć raczył lekárstwo, przez któreby *salus & libertas Reipublicae conservari & restitui* mogła.

Wiecejze Materyi.

Nie darmo N. Kroll w Paćierzách nászych Kápláńskich *commemoratio* tylko SS. *Perpetua & Felicitas*, bo oczywiście wiádziemy, że w Polsce nigdy, álbo nierychło *sub duplici ritu* celebrować się *Perpetua Felicitatis* będzie Święto, kiedy iáko te Ss były Męcenniczkámi, tak my *finē quovis respectu, hanc Perpetuam Felicitatem* Oyczyzny mártyrizujemy. Słyszałem niedawno *ex pulpito*, że iáko kiedyś pytáncemu się *ad felicitatem quā via pervenitur, Delphicum Oraculum* odpowiedziało, *se te agnoverit*. Ták káżdemu z nas N. M. K. P. M. mysláncemu, iáko by też Oyczyznę tę do onych szczęśliwych w ktorych żyć była iedán *felicitas*, przywieść czasów. Ná pámięć zaráz przychodzi, że naywięcey ná tym należy, że byśmy się sami ználi. Dał imioná pierwszy Rodzic nász wszystkim zwierzętom, sobie dáć nie mógł, bo lubo miał *insulam*

M

scientiam,

scientiam, przecież iawiego siebie nie znal
Multi multa sciunt, & seipfos nesciunt, po-
 dobni do oká, ktore gdy widzi wszystkie
objecta, siebie doyrzec nie moze, do ręki,
 ktora *apprehendit omnia, se excepta*, do
 światła, ktore świat oświeca, *sibi caligo est*,
 do Medyká, ktory drugich rátuie, sam
 się rzadko leczy, do owych náostíek,
 ktorzy *Ulyssis investigant, errores suos ignorant*. Nie mász w Chrześcáinstwie
 takich Zakonników, iáko owi Pogánscy
 Derwiszowie, o ktorych sławna do Je-
 rozolimy Peregrinácy świadczy, że z
 zwierciádlami chodzą. Káżdemu, kogo-
 kolwiek potkáia przegladáć się káza, *nosce
 seipsum*. Bo gdyby się Oyczyźnie nászey
 przeyrzeć teraz przyszło, bez málá nie
 ználázłaby się podobna do owcy w Piśmie
 S. wyrażoney státoy, u ktorey głowá zło-
 ta, pierśi srebrne, żóładek miedziány, ko-
 láná żelázne, nogi z błotá, co raz to go-
 rzezy. Mogłby kto słusznie zárzuć, *Tema-
 pus erit, quo te speculum inspexisse pudebit*,
 boć iákos zstárzáła się we wšytkim, po-
 kázuiá się *ruga*, máłom nie rzekł *nuga*,
 pómarszczyła się, nie dośłyży, nie doyrzy,
 przez okulary zász pátrząc, káżdą rzecz
 zda się większą, obrón Boże żeby iej nie
 rzeczono,

rzeczono, *impossibile est senem diu vivere*.
 á to wszystko nie zkad inąd pochodzi, tyl-
 ko że w wielu rzeczách nie tylko nie-
 rzádu widzieć niechcemy, ále owszem
 coś w tym poszliśmy ná kóło z góry, lub
 nikt nie nágli, pędem há doł do zguby
 bieźemy. Byłoby u náš świat Polski iá-
 ko Ray, gdyby w nim była *scientia boni
 & mali arbor*, i takéi się świat zászł, że
 ludzie rzucili się do tego drzewá, i fruktu,
 będziemy mieli wszystko, skoro to roze-
 znánie *boni & mali* nieć będziemy, teraz
 to drzewko ušlo, nie uważamy, że
 Oyczyzná nášzá iest iáko ów Obraz má-
 lowány, ná który pátrząc ieden rzekł
 żartuiąc: *frater tuus dimidius est*, że dá-
 leko mnieysza iest Polšká w kráie, w siły,
 á naywięcey w sobie saméy, bo co przed-
 tym iednego Bogá, iednego Páná, iedno
 práwo máiac, mieliśmy iednę Wiárę, ie-
 dno *salvanda Patria studium*, pámiętali-
 śmy ná przestrogę Apostoła: *ut id ipsum
 dicatis omnes, & non sint in vobis schisma-
 ta, sitis perfecti in eodem sensu, & eadem
 sententiá*. Gdzie idzie o dobro Oyczy-
 zny, tám nie powinien byđz *diversus sen-
 sus*, tám nie powinny *scindi corda*. Strá-
 szniemy byli przedtym káżdemu nieprzy-
 Ma iacielowi

iaćielowi Polacy, á iáko kiedyś *difficile erat contra Demosthenem erigere trophaea*,
 tak żaden nas *aggredi* nie śmiał. nieprzy-
 iacieł, pókad miłość Ojczyzny *in pectus*
ribus dobrych ich *vigebat* Synów, teraz
 wszystko inaczej, *quod dicere nolo*. I obá-
 wiáć się, żeby zá táka spráwa *tandem*
 zginać, uchoway Boże, nie przyszło, boć
hū fluctibus absorbetur, qui per hac maria
navigat. Jeżeli náleży káżdemu mówić,
 to co widzi, czego się dotyka, *si vera po-
 tius, quàm dictū speciosa dicenda sunt*, rzecz
 oczywista, że *morbus hic supra curam*,
 kiedy *leges & antiqui mores ex integro*
mutantur, są práwa, te *contemnimus*, są
 dawne zwyczáie, tych nie tak zápomi-
 namy, iáko ubita ta od Przodków nászych
 niechcemy droga. Gdyby którzykolwiek
 z stárożytnych Polaków, w ktorego tercú
 była miłość tej Ojczyzny i reputácii jej,
 stánał między námi, nie czekáiac Wiel-
 kicynocy uprzedziłby násze Paćierze, i
 wyznałby: *Ecce nova video omnia*. Upo-
 mniałby się *serio exultam Majestatis W.*
K. M. reverentiam, ubi est honor Pána,
 pytałby gdzie się podziály nie tak rády,
 iáko miłość Ojczyzny, bo tych z láski
 Bożey nie tylko *vestigia* w Senacie, ale

tákieżby

tákieżby znalazł. Wydáło się to dnia-
 onegdajszego, kiedy tak wiele Ich MM.
 Pánów Senatorów, u których bárdziej *ve-
 ra ratio, quàm privatorum opinio* pánuie,
 którzy wola *periculosam sequi honestatem*,
quam utilitatem securam, którzy tak otcy
 Rzeczypospolitey myśla iáko włásnie po-
 winni, *ut sciat quisq. rem esse populi non*
suam, szukałby Izby Poselskiej w sameyże
 Izbie, bo tá izżeli nie zginęła, to przyná-
 mnicy tak ukryta, że icy *absoluté* nie znáć,
nota loquer scientibus. Czy tákaż była
 przedtym nie w ludziách, bo pewnie wię-
 cey tákich nierównie, w których tenże
zelus libertatum, táż miłość Ojczyzny,
 którzy nie zápomnieli co W. K. M. co
 Rzeczypospolitey winni, ale w rzeczy sa-
 mey, czy zábronionoż kiedy czytać Pro-
 iektów? czy bywályż takie okrzyki? czy
 znáydownáli się tácy? którzyby byli oczy-
 wiste práwo impugnowáć chcieli, i ówszem
 stáre násze przysłówie: *erubescendum*
contra legem loqui, tak poszło w niepamięć,
 że codzién násluchámy się tego. Postá-
 nowiony był od Zenona Cesarzá urząd
silentiarii Urzędniká, co milczeniem zá-
 wiádował, i tak to znáczny był tytuł, że
 co po nim nástąpił, *Anastasio* był *Magnus*

M3

Silenti-

Silentiarium, powinność była jego prze-
strzegać, aby się nigdy w brew prawu nie
działo, aby każda rzecz odprawowała
się bez hałasów, aby w radach, hukiem
leden drugiego nie opriunował. Nie-
trzebá nam N. Krolu nowych postána-
wiać Urzędów, żeby nam nie rzeczono,
honores antiquos perdidisti, novos habeo: Niech
się wroci miłość Pánów nászych, która-
memy i slynęli, i słusznie się *coram na-*
tionibus popisłować mogli. Niech się
wroci *reverentia legum*, niech się nie go-
dzi przeciwko prawu nie tylko czynić,
ale i myśleć, to nádziecieá w Bogu, że *re-*
debunt in eum secula priscum. Dał nam
Pan Bog W. K. M. takiego Paná, który
nástawicznie formuješ w zamysłách, w
konceptách, w sercu miłości ku nam peł-
nym, wielkie delincácy, ktoremi *quam*
optime uá tey swoiey i nászey Oyczyznie.
Zyczysz iá widzieć zá dni swoich, i *relin-*
quere nie tylko *Marmoream*, boby to ká-
mieniste iákies *Saxeum votum* było, ale
auream. Czy mogłes W. K. M. dáć
większe dowody miłości, *solicitudinis*, *vi-*
gilantie opátrznosci, rozrzutności dla do-
brá pospolitego, kiedy nie żáłować tak
wiele razy káwie, ná oczywiste niebešpie,
czenštwá

czenštwá zdrowie twoie rzuciáć, koszt,
substáncyá dla tey Oyczyzny *toties* wa-
żac, teraz *reliquum id*, co każdemu nay-
milsze, *honor svey minus habes*, odstępu-
iesz nie interešsów, bo te dáleko od fer-
ciá Páńskiego, ale tey reputácyi, ná kto-
raś sobie i u postronnych, i u nas dość
dobrze zárobił, nie dla pospolitego dobrá,
ale dla uporu niektórych, przecię P. Bog
wie, iezeli *non accipitur sinistra quod por-*
rigitur dexterá, Co gdy uważam N. K.
lubo *profunda veneratione* iáko nayuniže-
nicy W. K. M. dziekuję, z mieyscá mego,
przecięż modłę się do Bogá słowy Pro-
roká, *da sermonem rectum in os meum, ut*
placeant verba mea in conspectu Principis,
nie tak *concinne*, bo też to niezbyt nále-
ży, iáko *recto sermone*, to iešt Bogiem á
prawda idac, mowić muszę, że mi się to
podobáć nie może, że W. K. M. uštepo-
wáć raczysz *plús iusta petentibus*. Wiemyć
to, że W. K. M. nie sobie wygadzaš, ale
Orbis negotium agis, wiemy, że iezeli gdzie,
to *in Augustali*, ná podwoiách W. K. M.
pišac się ow Grecki należałoby wieršzyk.
Solus servus in domo Dominus, bo prácu-
iesz W. K. M. zá wšzytkich, *nulla quies*
servis, i nárzekać musisz, że poddáni woi,
M4 ájieszcze

a ieszcze w rzeczach nielufsznych *domi-*
mantur tibi. Więc my N. K. którymkol-
 kowiek *ineſt amor Patria*, ſupplikuiemy
 pokornie, *ſinas nos antiquis moribus vivere.*
 Pozwol Miłościwy Panie, żebyśmy ten
 reſpekt Maieſtatu W. K. M. tę wierność
 Oſobie Pańſkiej, tę życzliwość pokazali
 Oyczyźnie, która Przodkowie ſłynęli naſi.
 Jeſt nas takich więcej N. K. którzy pą-
 miętamy, na ofertę Poſtlow Hentyk, zą-
 cżynaiącego nam tylko pánować, którzy
 na Elekcyi *inter alia ſpecioſa promiſſa*, to
 też obiecali: *Sereniſſimus Princeps noſter,*
eius eſt propenſionis in Regnum Polonia, ut
etiamſi ſibi offerretur, conditio extruendi
pontem in Viſtula ad Varſaviam ex auro
ſolido, non abnueret, dummodo non ex Hun-
garico ſed Rhenenſi. Wolmy in *antiqua*
libertati nawi, przez Wiſłę tę, która alwie
ſacrarium libertati, tę Izbę naſzą, prze-
 wozić ſię, aniżeli po złotym tym *ad per-*
ditionem wolności naſzych przechodzić
 moſćcie. Jeżeli zaś *evincere* tego niepodo-
 bna u tych Ich Moſćciow, którzy in *pro-*
fundum cum venerint, wſzytko *condemnunt,*
aniſenſum zguby tak drogiego czasu, zguby
 Oyczyzny nie mają. *Cauſam dicant omnibus*
ſeculis, niech ſię wielkiego Biſkupa onegdą

ſz zlewa na nich pogroźką, *conturbet eos*
Deus, qui conturbant nos. A my życzliwi
 Maieſtatu W. K. M. życzliwi Oyczy-
 źnie, tak ſię złączmy, żeby nas nikt
ab hoc iuſto nie oderwał zło, *ſi Filii Abraha-*
ſumus, opera Abraha faciamus. Nie ro-
 zwodzac ſię więcej, nie trawiac czasu
 darmo, czy ſtanie, czego ſerdecznie życze-
 i Bogą dla tak wielkiej potrzeby *totius*
Chriſtianitatis proſzę, czy (obron Boże)
 zawiętoſćia, i uporem roznidzie ſię ten
 Seym, zoſtawmy *veſtigium amoris in Pa-*
triam, niech widzi poſteritas, iaka ieſt dy-
 ſynkcya tych, którym żarliwość ku Oy-
 czyźnie, a tych ktoremi intereſſami inte-
 reſſa prywatne rządzi. Nie wapiſz W.
 K. M. że ktokolwiek Oyczyznę kocha, *pro-*
viam Regiam conſtanter ibit, ambiguſ tem-
poribus juxta ac latius. Nie dopuſzczay
 Miłościwy Panie, żebyśmy na to nieſzczę-
 ſćie przyſzli, o którym Rzymski Hiſtoryk
ed redactus populus Romanus, ut ſaluſ eſſe
non poſſit, niſi beneficio ſervitutis. Zebyśmy
 tego ſię za dni naſzych doczekali aby,
attollens ſe ſupra aequalitatem, za-

wziętość, miał po kąt

kach naſzych

deptać,

M s

W trze

W teyżc Materyi.

JEzeli kiedy N. K. to ośobliwie w tych dniach, owe *recurrunt* czasy, o których Historya, *dies Festi erant subditorum, quibus etiam Dominus imperabant*, z tadytynkcy, że tam tylko dwa dni w rok podobne *recurrabant* Festy, a tu iuż to Niedziel kilką *solemni ritu malo magis exemplo, quam concessio jure, z tawielka in publicum szkoda celebrantur*, kiedy i W. K. M. i cała Rzeczpospolita, tak się obracać musi, iako sobie w pugilares napisałano. Radbym milczał, *et ponerem libenter digitum super os meum*, widzac *infelicitatem*, do ktorey *redacti* jesteśmy, kiedy *malum indigna pati, quam corrigere*, gdyby mię *jurata fides*, fluszny żal, i powinność przyćśniona wyraźnym Kánonem, mówić nie przynagliła, *quicquid metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quam Deum*, mówić każe miłość Oyczyzny, miłość wolności, kiedy widzę, że *carrus bovem trahit*, że fluszność przy prawie tak upada, że więcej spodziewać się nie trzeba *regulam equitatis, et equalitatis*, *Folia nunc cadunt*, niechybnie naszą wolność, za taką sprawą, *et arbores cadent.*

cadent. Radbym (Bog zna) nie urąził nikogo, *si fieri potest cum omnibus hominibus pacem habentes*, przestrzegając mię Apostoł; zaraz kondycya, *si fieri potest dispensare, ut quia semel capi, loquar ad Dominum meum.* Nie mam w tym interessu prywatnego, *candidum gero pectus*, co się podoba, albo niepodoba, in publico wymowie, i lubo darmo, nie strąć przez to nic, zyskam zaś, gdy *juratam exsolva fidem, bene velle sufficit, licet non possis, bene posse.* Widzę N. K. *et certo quodam modo inculpate* nie powinienem dobroci W. K. M. ktory pamiętać, że *facile imperat qui temperat*, zwykłeś wszelkie *etiam ad publicum bonum* należące otrzymywać rzeczy, rączy po Oycowski *impetrando*, niż po Páńsku *imperando*. Mówić się bezpiecznie do W. K. M. może słowy *Dátielá, Tu Rex es Caput aureum*, bo iako złoto między kruszczami nappowolniey-lze, *in tenuissimas laminas deducitur*, tak W. K. M. głowá, *flexibile caput condescendere* skłaniać się racyzł *ad desideria* podanych swoich. A naydzieśz tu *invidia* ielzecz, czego by się chwyć? Mogło to bywać kiedyś przed szczęśliwym Pánówániá W. K. M. początkiem, że Dwór iakq

iako *seminabat* dissidencie, tak też słusznie *metebat, quae metuebat*, zbierał zamieszania, niepokoje, & *quidquid in ambiguo ponit Rempublicam*, omylać to były aphorysmy. *Divide & impera, superabis si separabis*, ludzi wadzić, aby nie zawadzić, uczyniwszy sobie przestrzeństwo. Widzicie my, mówię, teraz za Boska łaska co innego, *primogenita W. K. M. cogitatio*, iest *congregatio pacis, congregare fratres in unum, animos sociare, & faciare*, a co u inszych Pánow *lucra*, bywały *dissidia populorum*; to W. K. M. za największą masz to pociechę, aby *etiam cum periculo reputácyi* swoicy Pánscy, *aspera in vias plangere* mogliś *reducere*. Day Boże tylko, aby tá dobroć W. K. M. która *ea qua vulnera sunt, sanare potius, quam recidere* zwykła, (*medicus bonus suam credit mercedem, agroti sanitatem*) uzdrowić mogła *fonticos morbos*, tak ciężkie publici boni pároxyśmy, życzę, aby *quod porrigitur dextrá, non accipiatur sinistrá*, aby tak tłumaczyliśmy *rectissimas intentiones W. K. M.* iako słuszność każe. Zyczę *quod inferius Majestas W. K. M. se submitit, altius surgat*, boe to oczywiście każdy widzieć może, *inter tot oculos nulla sunt latebra, ac W.*

K. M.

K. M. *necessitati cedens*, choćby nayeźszsze akceptuiełz, lubobyś ie dawać powinien kondycye, byle tylko Scym mogli się szczerliwie skonać. Dałby Bog, aby przykładem W. K. M. chcieliśmy się i my reformować, *si rediret in praeordia virtus*, gdyby tylko ieden publiczny interes był przed oczyma, gdybyśmy dobro Oyczyzny, za *hypotheticum necessarium, sine quo non*, przed się wzięli. Ale ieżeli w inszych materjach, które *cernunt conservationem universi, teñ znowu morbo, non causá, loca contradictionum* otworza się, obawiam, *nè sit quotidie deterior posterior dies*. Co dzień. to nowe náydowały się sposoby, *ibant in adinventionibus suis*, do remory szkodliwcy, nie tylko Oyczyńie, ale i całemu Chrześcianstwu, że się mówić mogło, *unus edificans, alter destruens*. Przyszło náostátek do tego, że przynaglony, przyćśniony będąc, náznáczyłś W. K. M. sefisy do explikacyi cyfer, aż i relacyi przefskadzáia, aż ná nie záchodza kontradykcye, i czego tak goraco dopomináli się Ich Mość, i prawie *cogebant* to znowu zgadzać się ná toż, *quod antecederet placuerat*, niechca. *Imus huc, hinc, illinc, cum illuc ventum est, ire illinc libet, inerte*

incertè errat animus. Więc *in hac incertitudine*, gdy wszelkie nie pomagają *medicis*, gdy się *sufficientia* do ukontentowania *publici boni & privatorum honoris* znaleźć u nas nie mogą. Smiem prosić Ich Mościow słowy wielkiego Senatora, długo nas pod obuchem trzymać będą. Proszę z miysłą tego, aby samiz podali takie sposoby, któreby i całość Ojczyzny, i honor Ich Mościow *salvare* mogły, a mam pewną nadzieję, że W. K. M. u którego *amor Patria ratione valentior omni*, dobroci swojej nie zapomnisz, *ignoscere pulchrum, jamq; pana genus est, vidisse precantem.*

W tejże Materyi.

Mlczalem przez kilką tych ostatnich dni N. K. nie tak dla tego, żebym był niechciał *effundere sermone, ubi non est auditus*, lubo widzę, że choć tak wiele wielkich ludzi oczywistemi racyami, to *hypotheticum necessarium, sine quo non*, wywiedli, przecież do tych czas *non profuturū littora bobus arant.* Ani dla tego nie zabierałem głosu, żebym się śmiał w tak iawnicy *in rem Reipublica* sprawie o-

bawiać

bawiać, inwidyi, bo chociaż tey poniekać upiłam, chociaż różne zachodzą pogrozki, przypominam sobie odważnego Apostoła słowa: *verbera & tribulationes Hierosolimitae me manent, sed nihil horum vereor.* Nie odstraszy mnie pewnie nic, żebym nie miał *benè sentire de Republica, & liberè loqui*, przy dobrej sprawie *invidius* iekiem *adversus ea, quae ceteros terrere possunt.* Ale dla tego często dusilem w sobie słowa, widząc *indignitatem* W. K. M. *indignitatem* całej Rzeczypospolitey, bo *minuuntur iura, ubi gliscit potentia privatorum*, dla tego mówię, *posueram ori meo silentium*, spodziewając się, że *tandem post varios verborum, magis quam rationum conflictus*, pokazawszy Ich Mość *contradictantes* przez tak długi czas, że czynili co mogli *in rem* tych, którym się obowiazali, *tandem* samą miłością Ojczyzny przyćśnieni *cedere gloriosius publico bono, quam illud perdere ducent.* Miałem nadzieję, że *plusquam Paterna* W. K. M. *indulgentia* proficere co mogła, kiedy przykładem dobrego Medyka, *morbes non agros tollere*, chciales przez Konstytucyę konfidencyi, kiedy *etiam cum praesudicio* tak wielkich ludzi, których Bog uchował od tak szkodliwej

dlużej Rzeczypospolitey, i imieniom
swoim noty, *anonymè* Ich Mościom urąży
swoie kondonować, cyfer zapominąć,
śpiśki *annihilować* chciałeś. Pokázowa-
łeś W. K. M. że lubo *ingens* na sercu Pań-
skim bydlę musiało *vulnus, nulla tamen*
cicatrix apparebat, spodziewałem się, że
to, *quod magno assensu* tak wielu Woje-
wodztw i Ziem *receptum est*, miało bydlę
okazać *contradictentibus* do ustapienia tego;
w czym *per speciem libertatis publica, uti-*
litati propria służąc, *majori pertinacia, quam*
constantia stawali. Rozumjałem, że du-
ra hac całej prawie Oyczyzny *emollires*
miały *talentes preces*. Niechciałem *obtun-*
dere sapius eadem, widząc, że ile *humani*
consilii adjuvari poterat res, nihil omis-
sum. Ale kiedy oczywiście widzimy, że *non*
datur remedio locus, ubi quae fuere vitia,
w starey Rzeczypospolitey, *mores sunt*
w terażnicszey. Kiedy dotykamy się
prawie tego, że *in male captis honestior*
videtur pertinacia, quam penitentia. Już
też choćby kto większa, niż była *Stolica*,
miał pacyencya, choćby kto naywięcej
pásłyc na wodzy trzymał, niepodobna że-
by więcej *despoticismum hunc in libera Re-*
publica kilku na wszystkich ścierpieć mogł

poteſtatem,

poteſtatem, si nos tacerimus, lapides clamas
bunt. Nie szkodziło to Doktorowi Na-
rodow, że w pewney materyi swoiey i
názzey głowię *restitit in faciem*, iakoż Oy-
czyźnie prawie całej za złe kto ma? że
przy prawie, przy słuszności dopomina-
tego, co iż teraz dotyka, a potem *perime-*
re może. Niech mi nikt nie zaruca
libertatem vetandi, że w tey wolney Rze-
czypospolitey może często *pejor pars me-*
liorem vincere, może ieden wszystko ze-
płować, i nie o to idzie, żeby sobie kto
kolwiek *presumere* więcej miał *poteſtatē,*
quam habens, bo tu *in tantum persuadetur,*
in quantum persuaderi poteſt. Ale prosze,
uczynmy *proportionem aequalitatis Arithme-*
ticam. Nie wolno Rzeczypospolitey *in*
potiori bene scientium parte kontradyko-
wać projektom Ich Mościow, *omnino*
trzeba, żeby te stawaly tylko, które so-
bie albo za granicy przyſłane mają, albo
tu *cum Ministris externis* z komponowali,
a kiedy projekt *pro bono publico ad mentem*
całych Prowincyi napisany czytać ma-
I. M. P. Marzalek, to *in primo gradu* na
czytanie nie mają zgody, *in secundo, in*
verbi unius vel alterius latebra *contradi-*
ctionis bierze się *ansa*, a widziemy, że

N

vero

vera rerum vocabula strąciłiśmy. In *tertio simplex* zachodzi *declaratio*, że choćbyśmy tu jeszcze drugie Niedziel trzynaście się dzieli, ná żadną rzecz nie pozwala. *Quoniam* tedy *spem publicam*, ad *speciosę otiosam anchoram alligabimus*? Pokadże dla Bogá, *in eadem servitute* zostawáć będziemy? kiedy do tego *evidenter* rzeczy przycho-
dza, że *pro libera Republica habemus nullam*, kiedy Ich Mościom wszystko námienić się godzi? Poráchuemy czas tak drogi, *nulla honestior*, iáko *tempora nostra*, poráchuemy koszty, wiele *millionow* trącimy te-
raz, wiele strącimy náporym, kiedy *beneficentiarum rerum* upływaia okázyc, á *paria sunt non agere, quam non in tempore agere*. Imminet spowiedź Wielkonocna, ná ktorey żaden Xiadz rozgrzeszyć tego nie może. *Tenentur N. K. ad restitutionem damnorum*, Rzeczpospolitey, kosztów nászych tak wielkich, ktorzy *propria quadrá* żyjemy, ktorych pytać nie trzeba o monetę Cudzoziemską, *cujus est hoc Numisma*? co przez kogo mowi? *Tenentur* mowie ad *restitutionem* ci Ich Mość, ktorzy *parcant, si volunt, obcati in malitia*, zátwardzeni w uporze, tak długo nas trzymáia. Jeżeli dla tego, żeby

swoię

swoię pokazaáli *potentiam*, *judicet* Oyczy-
zná *inter Israël*, & *inter filios Bnnon*, ieże-
li to nie iest *directe* przeciwko *equalita-
tem*, kiedy *ad paucos res devenit*, wśák
non possumus, quod vidimus, non loqui, wśák
proprii oris confessione czytamy, slyszeliśmy
skrypt, ktorego teraz oczywiste widziemy
skutki. Trąciśz W. K. M. (*quod primo
loco* kładę) zdrowie swoje, *sedentaris* has,
bez żadnego *in publicum* pożytku, i owszem
często z ciężkością sercá swego Páńskie-
go *mordacia diŕteria, precipites, condemnas*
słucháć musisz, ledwo *non ingeminan-
do*. *Quid faciam populo huic? adhuc pau-
lulum & lapidabit me*. Masz sobie iedną
zá poćiechę, kiedy *impendi*, & *super impen-
di* zá tę Oyczyznę podáie się okázya,
nie odbiegasz wszelkich sposobow *essan-
cum prajudicio* Osoby swoiey Páńskiej,
bo cobyś miał dáwać zá takiemi dowo-
dami, to wszelkie dáne ákceptuiesz kon-
dycye, byle tylko Rzeczpospolita *salvare*
się mogła. A ná coż się to przyda, ná-
nie N. K. tylko czas zá czasem, dni za-
dniami płyna, *sicut hodie, sic & cras*, co
się w wieczor konkluduje, to noc zepsuie,
& *in circuitu ambulatur*. Wspomniono
tu reces w Piątek przyszły, tak to iest

Na

presenti

presenti malo remedium, iako kiedyby kto na nogi plaster przyłożył gdy głowa z szwie leci. Jeszczeby tym bardziey, *implicari* mogła Oycyzna, i miasto ulaczenia iey, w nowe wdaliśmy Scym przyşly trudności, & *charitas proximi* nie dopuści, bo co teraz kilkadziesiąt tysięcy Ryńskich zbył, toby podobno quadruplikować *desm* trzebá. Podoba mi się *medium* I. M. X. Biskupa Poznańskiego, który uczynił *prudētissimē* dystrykcyá honoru W. K. M. *in praterito*, & *lesionis Reipublica in futurum*. Co dopierwszego, kiedy Ocieś S. medytácyá ná się bierze, rozumiem, ákceptować trzebá w tym punkcie, bo nie wątpię, że iako *communis Pater*, przy tak oczywistej krzywdzie, w tak słuszney sprawie znajdzie sposoby, ieżeli *non sufficientis* bo tę przytrudniey, to przynamniey, *competentis satisfactiois*. Co do leszy Rzeczypospolitey, wspomniawszy sobie ná dobrá bardzo tegoż I. M. X. Biskupa reflexyá, że to po Domu Neyburskim *in casum*, iako to w rzeczách ludzkich nie nowiná, zęscia iego, potężny *vicinus* iest sukcesor, z którymby podobno przyćięzey párlamentować, bo ten Ryńskim złotem, ále zamorskim swęgoby docho-

dził

dził żelázem. Ale nie chodząc tak dáleko, álbo Xięźná Neyburská mieć będzie potomstwo; álbo nie? Jeżeli mieć będzie: *subsumo*, i pytam się, czy będą nam *equales*, czyli nie? *Aequales* bydź nie mogą, bo nie zá Mátki, ále zá Oycá poyda konduccyá, ieżeli *equales* nie będą? to przy fortecách, których *non sine ratione* tak broní *pars*, przy takich dobrách, iako *Mantua*, *Modena*, i insze mnieysze we Włoszech Pánstwá, tak *Dominium* Domu tego w poyśrzodka Polski będzie, i stánie się Oycyzná nászą przechodnią kámiénica, bo máiac dom ten *jus recipiendarum legationum*, ustáwiczne pewno będą przeciádzki. Jeżeli ieszcze i co więkşzego, á obronę Bożę, nie przedşzego nas nie czeka. Wracam się znówu do drugiej *dilemmati* nieodbytego części. Jeżeli dziećci mieć nie będzie? któż wie, iako to *non ex vano* mogłbym mówić, czy inż *in viduali statu* będąc, álbo ieszcze biorac wyżey czas, zá przeszłym będąc mężem, kto wie mówię, ieżeli komu (*quem dicere nolo*) á potężnemu substáncyi cáley nie inwadiowála, która *ex vi* zapisów, *ex more & usu* W. X. L. nie tylko teráznieyszego mężá *spes* záwieść, ále i tych, którzy się suk-

cessi *iurē*, *an non*, nie dysputuję. spo-
 dziewaia, oszukać nie mogła? Niechże
 uważy Rzeczpospolita, w iakie trudności
 wprowadzaia nas ci Ich Mość, którzy
 bardziey *presentia*, lubo i te nie są *tuta*,
 niżeli *futura* & *periculosa* uważaia. Coż
tandem positis in medio niebezpieczeństw
 z iedney strony, a nie mogac i racyami
 i prozbami, i prawdy *expressa* przywieść
 drugiej strony, aby pozwoliła w tak oczy-
 wistych niebezpieczeństwach *providere*
 Rzeczypospolitey czynić: to znowu na-
 dysputach czas trawić, *non convenit, nec*
expedit. Rwać tego Seymu, uchoway
 Boże, bo ktokolwiek ma *sensum sanum*,
 konsekwencye łączno uważyć może; skoń-
 czyć zaś go bez tego, niewiem iako &
per conscientiam, & *per amorem Patrie* ży-
 czyć. Przecież *ex duobus malis minus eli-*
gendum. *Remus utendum, dum deficit aura*,
Idę in sensum Prowincyi Wielkopolskiej,
 i mówię, że kiedy wszystkie *gradus* nie-
 uszły, kiedy żadne racye przeważyć wa-
 żnych obowiązkow nie mogą, prótesto-
 wawszy się przed Bogiem, i przed całym
 światem, żeśmy chcieli salwować Oyczy-
 znę, napisawszy sobie *propter memoriam*
bene sentientium, cokolwiek takiego; coby

nas w niey *in proposito* obrony dostate-
 czney trzymać mogło, przystąpić *simplici-*
ter ad externam securitatem, tę tylko o-
 patrzywszy, skończyć Seym iak nayprę-
 dzej. Ciężkość to Rzeczypospolitey
 będzie, że tak wielu mało przeciagnęli,
 ale lepiej dać się przeciagnąć, niż sznur
 ten zerwać, a tym się cieszyć będziemy,
 że *est profectò DEUS, qui, quae nos gerimus,*
& videt, & audit. Sprawiedliwy Bog
erit luecx & vindox, tak ciężkich całej
 Oyczyzny *oppressi*, które iako mu się
 podobać nie mogą, tak w dalszych *male-*
volentium imprezach *prosperare* nie może.
 Nádzieciá w Bogu, że ten, który sług swo-
 ich *de ore leonum, de fornace ardente*, i od
 inszych tak wielu uwolnił niebezpie-
 czeństw, zwyczajne swoje nád Oyczyzná
 pokaże dzieło. Bo kiedy *humana defici-*
unt consilia, Boska *supplebit* łaská. Sup-
 plikuję tedy Máiestatowi W. K. M. proszę
 stanów Rzeczypospolitey, aby *considerato*
eo, że się spodziewać nie trzeba, ut etiamsi
persuaserimus, persuadere possimus, niechciey
my effundere sermonem, ubi non est auditus,
zatrzymuiac hanc iustam causam ná Sey-
 miki Relacyine, a potym, *si sic videbitur*,
ad totam Rempublicam, gdzie iako owo

w iedwabnym kłębkku, lubo go gląsowne otaczają nić, rozwiłając uośtátku pokazuje się pęczynką: tak nie omieszka Rzeczpospolita w tym, żeby fundámentu i okázyi *actorum*, ná tym Scymie doźlá, á my *interim* agamus, *ea qua possumus*, ponieważ *agere* nie możemy, *ea qua vellemus*, & *deberemus*.

Relacya Deputacyi ad excipiendum calculum, z Summ z Stolicie przywiezionych.

Nlżeli zącznę N. K. P. M. tę relacyą, przyjdzie nieco użalić się nád nie-fzczęśliwością Oyczyzny náłzey, która *expectabat bona & venerunt ipsi mala*, ípodziewała się, że ten tráktat miał cokolwiek *commodi* przynieść Rzeczpospolitey, áż się pokázanie *citra controversiam veritas*, áż trudno ináczey rzeczy chcieć bráć, niżeli w sobie są, zgoła dáremne, mądrych wywody, trudno szkoda niezwáć szkody. Kápitolium Rzymskie, gęsi obronili, my więcęy przelgęsić pío-ro, niż przez żelázo trácimy, *fato donata nobis sors est, ut bellis sapius victores, statibus semper vincamur*. Niechcąc iá wywodzić

wywodzić *praedicta* tego, co inż ákceptować się musi, & *quonquam acerba sint, tolerari debent*. A lubobym mówić mógł, że *satis est mali, nihil fecisse boni*, przecięż przyznąć się musi, że *consilio in aliud tempus valituro, praevaluit necessitas, remis utendum, dum deficit aura*. Ó czym *praestat flere, quam parce & publice loqui*. Więć do Relacyi przytępuię:

Náznaczeni N. K. P. M. ná wysłuchánie *perceptorum, & expensarum* z Summ Moskiewskich, ztąd zączęliśmy, i *terminum a quo* wzięliśmy, żeby było przeczytać Instrukcyi od W. K. M. i cáley Rzeczpospolitey punkt, dla tym lepszey informácyi. Jákoż z rad był nász początek, lubo zaráz *in limine* dziwować nam się przyszło, że lubo instrukcyja autentyczna od Ich Mościów Pánów Senatorów i Deputatów z Izby Poselskiej podpisana, przecięż była bez daty, Rok tylko zapisano, Mieściacá i dniá zápomniawszy. Czytáliśmy punkt czternasty do rzeczy náłzey należący, w którym okienko dość wielkie, error znáczny Káncelláryi, ále *fides* Ich Mościów Pánów Posłów *in integro*, bo go nie zápisali. Czytam ten punkt, bo iest potrzebny.

Pro finali, inquantumby już przy-
szło *ad tantam bonorum Reipublice*
avulsionem, zasadza się Ich MM. PP.
Posłowie *fortissime* na wytargowaniu
Summy znaczney *pro injuriatis*, kto-
rzy dobrą swoje *pro bono publico* &
conservatione Rzeczypospolitey u-
tracili, i trąca, iako to:

Tu okienko Wielkie.

Opponendo Pánom Moskiewskim *pro*
majori & *fundamentali* tę racya, kto-
ra ich *convincere* & *flectere* może.
Ze inquantum privatos nie ukonten-
tuia, tedy na Seymie *approbazio* Trá-
ktatu niepewnie będzie, boby *pri-*
vati na nią pozwolili, a zátym, i
Seym na tym rwącyby musieli.

Upominaliśmy się potym Tráktatu ori-
ginalnego, ale nam go nie produkowano
tylko kopia álleguiac, że u I. M. P. Kán-
clerzá W. X. L. zostáć, lubo przecię zdá-
niem wszytkich Ich Mościow przysyłáć
inśze

Inſte documenta Authentica, i toby przysłáć
był powinien, i należałoby, aby podobne
Originalia, in Archivis Regni zostawáły.
Upomináli się przytym *zelosť* Ich Mość
PP. *Interessati* Tráktatu tego, *ad evincen-*
dam Ich MM. PP. Posłow (o ktorey ia-
nie wątpię) *fidei suam*, bo w tcy kopii
liczba tylko specifikowano Summę 146000
Rubli, ktore Ruble *diversimode* rachowa-
no, bo Ich Mość PP. Posłowie redukuiá
ich do 1460000. a że ci co się znáia ná-
rámtcy Monecie rachowáli, że uczynia
Talerow 265454. Co uczyni ná szelagi
redukuiac, 1592727.

Byłby tedy *error* znaczny, bo według
tego rachunku nie dostawáłoby 132722.
Ale że to nie do nas należało, zostawili-
śmy ten rachunek *in ſuſpenſo*. Chcieli-
śmy N. K. uważyc, iczeli Ich Mość PP.
Posłowie obserwowáli *gradus* w Instru-
kcyi sobie opisane, aby się była pokazała
tak wielka strátá Ich Mościow PP. Exu-
low, i tym więkſza onymże, za tak wiel-
kie *in publicum Sacrificium* miána była
obligácyá, bo to pewna, że te Summy
que videntur dona. damna sunt. Nánoto-
waliśmy byli już *usq. ad novum gradum*,
ale *ſupervenientibus* Ich MM. niektórym
nie

nie zdáło się *excedere* włożoney na się funkcyi, która nie była tylko *praeise* na odebranie rachunkow, *ex-perceptis* & *expensis*.

Tegoż dnia rewiduiąc dokumentá oryginalne, nápadłem *casu* ná list ieden przy cyfrách oryginalnych decyfrowány od W. K. M. i czytałem go wśzytkim lech Mościom, którego tenor był. Nie możemy dáć inśzey rezolucyi nád tę; co iest opisana w instrukcyi, chyba żeby rzeczy náleżące lepiej iść miały, *interim* nie życzymy *per abrupta* kończyć Tráktatu. Dla tego to wspominam, żebym przypomniał W. K. M. próżbę moię o czytanie i listow, & *Senatus Consiliorum in hac materia*, bo się zdá *illustrari* może miłość W. K. M. ku Oyczyźnie, *per ea ipsa, quae petebatur*, i pokaze się, iezeli *gradus observati* Instrukcyi, i iezeli *plus ultra* sobie (iáko iest *evidens*) pozwolono.

Upomináliśmy się przytym, o któraś *in publico* była *questio*, Grodzińskiey Instrukcyi, ále tej nikt nie ma, nikt o niej niewie. I. M. P. Łowczy Rzeczycki informował nas, że tá Instrukcyja była ná Kommissyá Kádzyńską pisana, á nie ná Poselstwo, przecięż moim zdániem, i táby się

się tále nie powinna, przynajmniej *ad solvendas scrupulos*, które ztad *occurrere* mogą. Przyśtapiliśmy *tandem* do rachunkow, zostáwiwszy *disquisitionem* o Monécie, & *de quantitate Summy* ztad *provenienti*, tym których W. K. M. i Rzeczpospolita *ad decisionem* tego deputowác racysz, bo my tylko *dispositive non conclusivo* słucháliśmy, i przyjmowáli wśzytkie rachunki. Naprzód tedy N. K. wiedzieć trzeba, że różnemi ratámi, i różni te pieniądze bráli.

Naprzód wyciędzájac lech Mość PP. Posłowic z Moskwy, wzięli *million. Regabat 400000*.

Posyła po nie I. M. P. Woiewodá Poznáński P. Nessowicá, nie zwiéził Moskwa wśzytkiego, oddáli tylko 319000.

Powieć potym, co z tych pomienionych Summ wziął I. M. P. Woiewodá Poznáński Niebośczyk, co I. M. P. Kánclerz.

Posyła potym I. M. P. Podstoli Koronny po *residuum Summy*, I. M. P. Gurow skiego Pisarzá Wschowskiego, przywozi ten 141000.

Co wśzytko zkomputowawszy, wynosi Summy 1460000.

Z tych wśzytkich pieniędzy I. M. Pan Woiewodá Poznáński 600000.

I. M. P. Káncierz W. X. L: 453333.

I. M. P. Podstoli Koronny, tak od Sukcesorow, i Plenipotentow I. M. P. Woiewody Poznańskiego Nieboyszczyká, iako i I. M. P. Gurowskiego, 271000.

W Smoleńsku wzięli ná się 40000.

Sciendum zaś, że po skończonym Traktacie, w umowionych punktách, wyperśwadowáli Ich MM. PP. Posłowie *Ministri*, ná stolicy, żeby dla tym pędzszego pozwolenia ná ten Traktat, tych którzy się *aggravatos sentiunt*, iáką Summę *à parte* deklarowali, co i uczyniono *specifice* miánujac, Kościół Kiiowski, Sukcesorow I. M. P. Gańewskiego, i I. M. P. Referendarzá Koronnego, ná których wszystkich *nisi memoria fallit*, wzięli 60000. iako to *inferius in calculo particulari* pokaże się.

Restat tedy rachunek od Sukcesorow I. M. P. Woiewody Poznańskiego 600000.

Od I. M. P. Káncierzá, 453336.

Od I. M. P. Podstolego Koronnego, 271000.

Dwa tysiąć *restant*, ktore *Plenipotens* I. M. P. Gurowski *allegat*, że slugá I. M. P. Káncierzá zatrzymał.

Przystąpiliśmy tedy do Ráchunku I. M. P. Podstolego Koronnego, ktoremu muszę

dáć.

dáć *publicum testimonium*, iákom to *privatim* iuż doniosł W. K. M. że miásto tych konfuzyi, ktore *stul ex mala informatione*, i nie skutecznego wysłuchánia otrzymał, *meretur* słuszne podziękowanie, bo oprócz 20000 ktore I. M. P. Woiewodá Poznański teráznieczyły ieszczepředtym, niżeli rak iego doszły, te pieniądze ná ludzi swoich wziął, i ná ktorych iest obligácyá doskonała, oprócz 6000 Ktore *per Senatus Consilium Posł. Comitale* Grodzínskie náznáczone, dáł ná Ich Mościow Pánow *Exules*, do rak I. M. P. Stárosty Łukowskiego, żadney expensy nie kładzie, gotow będąc *exnunc* cáła Summę, byle miał ordynáns W. K. M. i Rzeczypospolitey oddać i liczyć *realiter*.

Po skończoney tey ká kalkulácii ktora była krotka, bo bez żadnych *expens acessimus ad excipiendas rationes* po Nieboyszczyku I. M. P. Woiewodzie Poznańskim. Produkowano nam naprzód *Senatus Consilium* we Lwowie miáne bez daty, w którym iest to, żeby ná pilna Rzeczypospolitey potrzebę, dla wyprowadzenia woyská ná kámpánia, *pravia securitate* Ich Mościow Pánow *Exulum*, & *habito corundem sensu* ruszyć tey summy, i pożyżyć icy,

do

do rak Ich Mościow PP. Hetmánow, i I. M. P. Podskárbięgo, co Ich Mość PP. *Exules* notowali, i prosili mię, żebym W. K. M. poniosł, i Rzeczypośpolitey, że tylko tych specyfikowano, a to dla tego, że wielkie summy do inszych rak wyszły, ponieważż *Sennatus Consultum* nie sa tylko *practis* ci Ich Mość specyfikowani. Ze, iednak nie nászła rzecz byłá *disquirendi de validitate* kwitow i ássygnacyi, notowaliśmy tylko, a nie przyjmowali, ani odrzucáli.

Czytam tedy ten rachunek I. M. P. Woiewody Poznańskięgo Nieboszczyká, którego kopia káżdemu z nas dano z oryginału ręká Nieboszczyká I. M. P. Woiewody Poznańskięgo podpisanego.

Regestr Summy szesćinuroć stá tysięcy, którem do moich rak odebrał w Smoleńsku, Dnia 13. Junii, Anno 1686.

1. I. M. P. Woiewodzie Ruskiemu, Hetmánowi wielkiemu Koronnemu, 150000.
2. Do skárbu wyliczyłem, 100000.
3. I. M. P. Kuchmistrowi Koronnemu ná Regiment. 100800.
4. Ná Chorągwie I. M. P. Woiewody Ruskięgo, 19600.
5. Zá ássekurácyá I. M. P. Podskárbięgo

Na;

Nadwornęgo Koronnęgo ná Chorągwie Krolá I. M. 18600.

6. I. M. P. Woiewodzie Kiiwskiemu Generałowi Artyleryi, 18600.

7. I. M. P. Dorżwáldowi, 34960.

8. I. M. P. Woiewodzie Poznańskiemu, 26666. [20.

9. I. M. P. Podstótemu Koronnemu, 17332. [10.

10. I. M. P. Kasztellánowicowi Kámieckiemu, 17333. [10.

11. I. M. X. Biskupowi Kiiwskiemu, 20000.

12. I. M. P. Szczuce Regentowi Koronnemu, 15000.

13. I. M. P. Białożorowi Chorażemu W. X. L. 7650.

14. I. M. P. Droiewskiemu Chorażemu Lubelskiemu, 10000.

15. Laureckiemu ná Stolicy, 1000.

16. Furmánom z Mohilowá do Lwówá, 850.

17. Krzysatofowi ná stráwę do stolicy, 100.

18. Kápitanowi Moskiewskiemu z Káczulami, 100.

19. Inszey drobniejszey expensy, 60.

20. Zá koniá z Telega pod picniadcę, 50.

P. Nosowicowi do Stolicy na strawę,
4000.

21. I. M. P. Kuchmistrzowi Koronne-
mu, 59400.

Dano nam także Regeſtr expenſy I. M.
P. Kancelerzá W. X. L. taki:

Informácia względem Summy Mo-
ſkiewſkicy, *pro ſorte* W. X. L. odebrány.

Naprzód przy odebraniu millioná zup-
pełnego, wzięł I. M. P. Woiewodá Poznań-
ſki *pro parte ſua*, 600000.

A I. M. P. Kancelerz W. X. L. *pro ſua*
parte, 30000.

Reſiduum zaś ſta tysięcy, oſobliwym
ſkryptem *inſimul* podpifanym, rozdali na
 pewne Oſoby tamże w ſkrypcie wyrażone.

Drugą rathą z Smoleńſką przez depu-
towanego odebrał I. M. P. Kancelerz W.
X. L. *pro parte* X. L. 153333. [10.

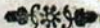
Wſzytkiego tedy *in ſumma* odebranych
facit 453332. [10.

Z tego wſzytkiego takowa dać Rze-
czypoſpolitey informácia.

Naprzód.

Vigore Senatús Conſilii wzięł I. M. P.
Woiewodá Wileńſki *ad fidem publicam* na
 różne aſſekurácye, 68823.

I. M. P. Káſztellan Wileńſki tak *vigore*
tegoż

tegoż *Senatús Conſilium* iáko i *noviter*
na Seymie Grodzińſkim od I. K. M. wzglę-
dem dobr odpádlých aſſygnácyá, *pravia*
ſua aſſecuratione, 52000.

I. M. P. Podſkárbi W. X. L. *ad fidem*
publicam na aſſekurácyá, 30000.

I. M. P. Márſzałek Nadworny W. X. L.
in idem *pravia aſſecuratione*, wzięł 19600.

Inſiſtendo temuż *Senatús Conſilio*, na wy-
prowádzenie, i ákkommodácyá Pułku
ſwego, wzięł I. M. P. Kancelerz W. X. L.
z tychże pieniędzy 30000.

Tenże I. M. P. Kancelerz za wydána *ex*
Senatús Conſilio (*pro auctione provisionis*
in bonam monetam) aſſygnácyá. Co ma
z ſkárbu X. K. *reſtitui*, wzięł z tey ſum-
my 35660 [27.

I. M. P. Miecznik W. X. L. iáko Poſeł
in vim funkcyi ſwoiey *pro viatico*, co po-
winno z ſkárbu W. X. L. *reſtitui*, wzięł
vigore Senatús Conſilii aſſygnowáncy pro-
wizyi, 37900. [27.

I. M. P. Doumontowi Rezydentowi, za
ſkarb X. L. co ma od niego *reſtitui*, 6000.

Poſłom Moſkiewſkim, na co teſt *Senatús*
Conſilium za ſkarb X. L. co ma od
niego *reſtitui*, dał I. M. P. Kancelerz, na co
ſa kwity, 36000.

Kuźmie Poślanikowi, i jego Przyśławowi, 4000. Item Goncowi Moskiewskiemu Aytymitowi, na co iest *Senatus Consultum*, za korm i podwody, 1650.

P. Skopowi Goncowi od Krolá I. M. na stolicę, 1000.

Furmánom prowadzacym Sumnę do Lwowá, tudzież na expensá w Smoleńsku, i wikt przy odebraniu od zesłanych tej summy, 10000.

Zá Dom w Smoleńsku *ad usum Religionis* kupiony, w którym OO. Jezuići po dziś (dzień *Exercitium Fidei*, odprawuia *liberé* 5000.

Summá tedy wydanych: 336623.

Restat 116610.

O czym lepiej I. M. X. Smoleński informować będzie. A ia, iákom wyżej rzekł tak toz imieniem Ich MM. PP. Exulow powtarzam, że w tym się *aggravatos sentiunt*, że *ultra Senatus Consilii* Lwowskiego *contenta*, te pieniądze wydane, że we wszystkich kwitách to dołożono, żeby na Seym terażniejszy zwieziono, i komputowano te pieniądze, *quod non factum*, że na monęcie wielki zysk bydl, á ich

szkoda. Ze wielkie w tych rachunkách *occurrunt* szkrupuły, ktorychesmy *resolvere* nie mogli, nie mając *potestatem aliam*, tylko *excipiendi & connotandi*.

Co gdyśmy skonczyli, prosili nas Ich MM. PP. *Exules*, ábym przypomniáł W. K. M. P. M. Księgi ich Kiiowskie, áby przez Poślaniká W. K. M. ewindykowane bydl mogły, bo wielkie *stad privati* máia *prajudicia*.

Krzywdę tákże I. M. P. Łazińskiego zálecáia łasce W. K. M. o pośczerzenie w Dymidowie.

O łasce W. K. M. i sprawiedliwości, że im w windykácyi tych summ pomoc zechcesz *efficaciter, non sperant, sed credunt*. Jákoż N. K. nie ták interes przywatny, od ktorego mam wolne záwżse serce, iáko krzywdá oczywista, i kompásiya náleżyta nád Ich MM. Exulántami, ktora i niemych *solvis in verba*, przymowie się kaže. Instrukcya dána ná Stolicę Ich MM. PP. Poślom *evidenter* pokázanie, komu tá summá náleżeć ma, że Ich Mość *Exules*, nie tylko *ad rem*, ále *& in re*, práwo ták zupełne máia, że dysk wizycyi, *cujus est hoc Numisma*, nie potrzebá, *ne licet unum altare discooperire, ut aliud operiatur*,

riatur, boby to było Kościoł odrzec, dzwonicę pobić, *contrectare rem alienam*, i chcieć *per injuriam privatorum*, publico wygodzić. Nie dziwnie się tym Ich Mościom, którzy chcą do Rzeczypospolitej *asciscere, imbrem sub tecto audire incundum est*, ubron Boże, gdyby ta koleją na Ich Mościów przyszła, inaczeyby rozumieli, łączność to cudzym disponować, *omnes cum valeamus, recta agris consilia damus*. Pozorna rący, miłość Ojczyzny, *omnes charitates complectens*, ale i Ich Mość PP. *Exules*, *benè ordinatam charitatem* przed oczomá máiac, odpowiedzieć mogą, że *etiam fortissima rationes non pascunt esurientem*, że nie powinni tak publicum kochać, żeby in *privato* ginać sami mieli, i owszem *singula servari totius interest*, zgola tysiac rący iednego nie zapláca długu. Jest to N. K. *ultimus sanguis*, iuz więcej takich spodziewać się trudno okázyi, ile stráćili, tyle nigdy nie zyszcza. Nie może bydz bardzicy *meritorius actus*, iáko kiedy W. K. M. kiedy cała Rzeczpospolita *intelliget super egenos et egentes*, kiedy sprawiedliwość S. przez która, i ná ktorej Krolestwá stoia, *servabitur*, kiedy tym czas *non extrahetur*, co się

się ná nic nie przyda, bo to wiem, *et positive* mówię, że Ich Mość PP. *Exules*, co iest własne ich, áni odstąpić chcą, áni mogą, áni powinni. *Non convincit Constitutio*, i owszem *pugnat pro illis*, bo że tak *cesserunt necessitati Reipublica*, (i Instrukcyá tamtá byłá różná) nie są obligowani ząwśze. *Allegatur*, że Ojczyzná *Exul* nayıpierwszy, ubron Boże tego, i pomyślic, prawdá, że iáko ow obaczywszy Obraz málowány Brátá swego, rzekł, *Frater meus dimidius est*, tak i my widzac, iák wieleśmy stráćili, *incusare felicitatem hac in parte* powinniśmy, ale iest ieszcze z łaski Bożej tak wiele Prowincyi wolnych, ná což ciągnąć ná się to niezszaście, od ktorego z Boskiej provideneyi iesteśmy wolni. Jest pewnie Ojczyzná *Exul*, ale *continens in continenti*, w tych *quorum res* teraz *agitur*.. Jeżeli o to idzie, że Poselswo tak wiele kosztuie, bodáyby było nic niekosztowáło, tak kláde żeby byli Ich Mość *Exules* *equivalentem* złożyli summę, gdyby do tak strážnych nie przyzło izkod było, bo to, o co teraz *disputatur* iákom rzekł, *qua dona videntur, damna sunt*. Supplikuia tedy przezemnie W. K. M. áby tá máterya nie trudniła więcej, tak wielu

máteryi, ktore sa *majoris importantie ad conservationem universi*, bo się tá dysputá ná nic nie przyda, tylko *extrahetur magis necessariis*, kiedy Ich MM. PP. *Exules* przy słusznosci i prawie swoim stojac, ustąpić tego co im *de jure* należy, żadnym sposobem nie mogą, i owszem zyczyłbym aby do czytania *Diplomatis* przystąpić, po skończeniu ktorego, do máteryi inszych *accedamus*.

*Mowa na Radzie Poł-Komicyalnoy
po zerwanym Seymie.*

TRudno nie boleć N. K. á lubo *difficile est magno dolori paria verba dare*, przecięż przyćśnionemu *sava tempestate* sercu, słowy przynamnicy ulżyć należy, ktoreby ciężki żal, i należyta kompásya nád nieczczęściem Oyczyzny tey wyrażiły, kiedy po skończonych piętnastu Niedziłach, nálamawizy W. K. M. i siebie samych, *laeditur opera, perit impensa*. Nie rozumiem żeby się tak nieczuły znaleźć mogli, *quem non commoveat takowa ákcya, nec ipsi quidem, qui fecere laudata*. Zerwámy Seym N. K. tak potrzebny, *santa spei, tot suspiriorum*, bez prawá, bez rozumu,

surpi

surpi ausu, mniey uważny mądrych, złośliwy dobrych, ieden wsaytkich zkonfundować, i zaprzedać ważył się, *nesciens sedum Rempublicam vendit, etiam venire*. Jak piękny był tego Seymu początek, tak kromotny termin, *capimus melius, quam desinimus, ultima primis dedecori sunt*. Wytychło nam poćiechy, ktoraśmy my mieli *ad lata Seymu exordia*, kiedy w kilku godzinách *par oneri* Człowiek *utraq. Pallade* zasłużony, iákby się prawie do tey urodził funkcyi, zá Direktorá bez kontrádykcyi obrány, áż teraz *dies festi* Oyczyzny náfzey pozał się Boże, *versus sunt in luctum, Sabbatha ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum*. Nárzekać w tym ná *fata* trudno, *frustra illis convicium facimus, bellum vitia sunt, non temporum, factorum, non fatorum*. Niech mi nikt nie ma zázle, że z Páwlem S. *inimicus factus sum* *verum dicens*, że iáko ná Seymie nie umiałem, tak i teraz, i záwíze *durus res emollire* słowy, áni kolorować nie potráfig. *Si nos tacuerimus, lapis de pariete clamabit, et lignum quod inter juncturas edificiorum est, respondebit*. Choćby kto *loquendi non haberet usum* nescirez tamen *premere silentium*, serce żalem, który i niemych *in-*

O5

verba

verba solvit nápełnione, nie język mowi, że *dum pauci privato commodo student commune patitur*. Nie radbym nikogo urąził, ále samá rzecz oczywista mowi, *nemo erga se à me tangi putet, nisi cui ulcus est*.

Lachrymas quis restituet? któż zdrowie W. K. M. *tam diuturná & tadiosa sedentariá* náprawi? á ile częstokroć *inter mor- dacia dictoria, temeraria iudicia, precipites condemnationes*, tak dálece nádtárgáne, że ledwo nie raz, (řákom to *soties* mowił) zawałać nie przyszło, *quid faciam populo huic, adhuc paululum & lapidabit me?* Wytrzymywałeś wszystko W. K. M. *tam patienter, quam Paterne*, nie uważając ná honor swoy *in essentialibus* zdeptány, często *non accidentaliter*, ále gotowemi, i ułożonemi słowy áttakowány.

Desudabat Xiążęcią I. M. Kárdynała Prymása bez ochrony żadney zdrowia *exacta* áplikacya, nie opuszczał żadnych sposobow, ktoremiby mógł być *mederi malá*, czynił *satis?* *superq.* officio suo *Archipastorali* dołyć, ná coż się to przydało. A to ná to, często *invidia* padała ná W. K. M. że nierychło zásiadał, lubo to *intuitu* zgody zá samychze Ich Mościow próžba czynić *plerumq.* musiałeś, Zepchnawisz *interq.*

internam securitatem, in indemnitate dobr szlacheckich *gloriosa scelere*, z żalem uniwersalnym dobrych tej Oyczyzny synow, z konfuzya Narodow, z pościecha nieprzyjáznych, Seym ten zerwany. Ktoś náprawi wszystko to, co zá zerwaniem tym idzie, & *quod dicere nolo*. Ktoż wroci koszty náłze? *non scientibus tantum, sed & patientibus loquor*, iáka drogość, nádz przeszle inſze Sejmy, dáleko więkſza była *perit impensa*.

Desperowábby ó Oyczyźnie przyszło N. K. widzac zewſzad bliskie, iáwne, i nieuchronne niebeſpieczeńſtwá, kiedy *neo tanquam in bello parati, nec tanquam in pace securi*, ná dyskretyi *fatarum* zostíciemy. Desperowábby mowię przyszło, kiedyby wprzod tá nie była pościechá, że iest ná Niebie Bog, *est profecto Deus, qui que nos gerimus, auditq. & videt, nunc testis, mox ultor*, chociaź zásiuścił iáko Pan, nie odrzucił nas ieſzcze iáko Oóice, ukarał, ále nie zgubił, náchylił, ále nie popchnął do upadku, dáć czas podźwignieniu náſzemu, kiedy przy takich fatygach konserwuje nam zdrowie W. K. M. który *impendi, & superimpendi* zá tę Oyczyznę zwykleś, Więc, *qui exasperant non exaltentur*.

exaltentur in semetipsis; nadzieia w Bogu, że Oyczyzna ta pod panowaniem W. K. M. premetur, sed non opprimetur, fluctuabit sed non submergetur, i owszem za sprawiedliwym Sadem Boskim, Miseri fient, qui miseros faciunt, a W. K. M. zachować raczysz, ut ego, ut boni vovemus omnes, eam aquanimitatem, że nie uważając na tych, ktorzy solem quoad si possent, extinguerent, respektem życzliwych poddanych zaśypiać nie będziesz przy tym styrze, iako ow Pan swiata, tylko się raz zmordowany zdrzymał, aż motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur, ale pertinaci amore et curā certare, z niechęcią fatorum, scientem fortunam in adiutorium sui pudore victam convertere zechcesz, za co nie tylko wieczna wielkiego imienia pamiątka, ale et perpetua w sercach poddanych zostanie gratitudo.

Co do Punktów N. K. na terażniejszy Radę podanych, ledwoby nie przyszło nadsładować owego sławnego Iurisconsulti, który hodie quasitus nonnisi in crastino respondens, bo pułgodzina wzięwszy przed przyściem te punkta, ledwo czasby był przeczytać je, nie tylkoby resolwować. Ale ja niechcę byż reus temporis, co-
kolwiek

kolwiek in mentem venit, krotko się przymawiam.

Náprzod quaritur. Iako subvenire rebus periclitantibus, po złościwie rozerwányym Seymie? woysko konne, i pieśze, iako daley trzymać, inquantum pokoiu nie zysci się nadzieia? Jest to rzecz, na ktorą bez deliberacyi odpowiedzieć się nie może, że desunt media. haeret oratio. Niech zdrowie W. K. M. Pan Bog konserwuje, cetera adjiciuntur. Mens Divina W. K. M. temu chyba poradzi, ja nie nie wymyślę.

Jeżeli Relacyine Seymiki wraz naznaczyć, czyli ad beneplacitum PP. Posłów każdego Woiewodztwa? Po Seymach skonczonech przy deklaracyach Ich MM. PP. Posłowie Ziemszy determinować zwykli czas, i dzień Seymików, kiedy się niebezpieczliwie (iako terażniejszy) zerwie, to W. K. M. stat arbitrio, ta determinacya, rozumiem iednak, że mieć będzie Kancelarya W. K. M. respekt, i ten czas który najlepszy pro commoditate Woiewodztw rozumieć będą Ich MM. PP. Posłowie, zapisze.

Jeżeli do Moskwy posłać z oświadczeniem się, że i yo rozerwányym Seymie chcemy onym korrespondować przeciwko nieprzy-

nieprzyjacielowi Krzyżá S. Nic potrzebniejszego nád to, *á sine cunctatione*, żeby wiadomość tego niešťczęśliwego zerwania nie wprzód *záfzła*, i żebyśmy *Gentem illam satis sufficiensam*, do desperacyi nie, przywiedli, ale ich *spe meliorum* niż sobie obieccować mogą, zá *táka* spráwa poćiefzyli.

Co czynić z X. Sekretarzem Cyfrantem, przeciwko ktoremu *lis contestata in Consistorio Loci Ordinarii*. Albo iest winien? albo nie? iezeli nie winien, gdyby nie, Káplán, byłby sposób, cyfrá przez się nie nie waży, trzebáby tedy przy niey, albo ná tego, który piśał *unitatem*, to iest dobrá *iáka* przetrzepać *laska*. Gdzie *zás* ma zostawć Włoch, iest przysłowie Włoskie, *chi sta bene non si movi*, tłumaczy się po łacinie: *malum bene positum ne moveas*.

Iezeli i *iáko* wyświadczyć *kompássiya Exulibus*, do *summ Moskiewskich* zá dobrá *swoie pratendentibus*? *Misereor super turbam*. N. K. *ták* wielka *Exulum* *krawdá* *woláć* *będzie* *do Bogá*, *czemużby* *teraz* *nie náznaczyć* *Kommissarzow* *ad exdivisjonem* *togo* *co iest in paratú*, *tym quibus de iure* *co należy*, *á in reliquo* *będzie*

dzie Rzeczypospolitey ewikcyá, *co iest* *przez ássygnácyę* *wydano*. *Inquantum* (lubo *nieśluszenie*), *ták* *sobie scrupulosz* *z niemi* *postąpić* *chce*, *boć* *rozumieć*, *że* *luboby* *caley* *nie przyszedłá* *summy*, *przećięż* *wszystkicy* *de iustitia* *á* *aquitate* *odśadzić* *nie może*.

Iezeli *náznáčení* *PP. Deputáci* *máia* *iáchać* *ná odebranie* *luramenti Eventualis*, *co* *z tym* *czynić*, *iezeli* *się* *Kurfiršt I. M.* *woyna* *wymowi*, *iáko* *to* *iuż* *raz* *uczynił* *przed* *Scymem*, *nie* *bez* *zawodu* *destynowanych*, *i* *iezeli* *tymże* *nie* *dáć* *Instrukcy* *i in ordine ad Commissionem* *względem* *pretenzji* *peragendam*. *Ná* *coż* *odmienić*? *kiedy* *ia* *Ich MM.* *destinata pars manet*, *chýbáby* *ieszcze* *ex Equestri ordine* *przydác* *z Wielkicy* *Polskicy* *iednego*, *z W. X. L.* *drugiego*. *Luboć* *iá* *watpieć*, *żeby* *do* *togo* *przyisć* *mogło* *togo* *látá*, *kiedy* *Kurfiršt I. M.* *zabáwny* *woyna*, *obligować* *zás* *go* *do* *togo* *nię* *pámieć*, *iezeli* *páktá* *pozwaláia*, *ktore* *hoc in puncto* *prze-czytałbym* *był*, *si tempus permisisset*.

Co *z Kozakámi* *czynić*, *i* *iezeli* *imdác* *Hetmáná*? *Malé agitur cum Domino*, *quem docet Villicus*, *lepiey* *to* *W. K. M.* *i* *rozumieśz*, *i* *uczynić* *sam* *przez* *się* *możesz*, *á* *niżelibym* *ia* *rádźić* *potráfil*. *Ho,*

Hospodár I. M. Wołoski Petryczyńko, ośiaruie się *cum fidelitate* wżytkiey tey ziemi, wnożac pewne *desideria* respektem praw, ieżeli do wysłuchania náznaczyć iáko deputácyá, siebie przytym záleca, aby náznáczona mogli się cieszyć pensyá! Tráktowác dobrze náleży tego Hospodára, *fides servanda* w wypłáceniu pensyi, deputácyá náznáczyć zyczę, iednák żeby Deputáci nie wchodzili w nic, *inquantum* iáka będzie *materia statús*, która ad *decissionem* cáley Rzeczypolitey náleży.

PP. Posłowie Woyskowi bez żadney konsoláeyi, nawet i bez góspod tak długi czas tu mieśzkáiac, tylko po tyśiacu złotych wżiawszy, *qua proportione* mogą byđ pośileni i ukontentowani? Nie trzeba. W. K. M. który ieśteś *Pater Legionum*, zálecać Ich MM. PP. Posłow, ále przecię niepodobna, żeby i ia przyczynić się iáko zá woyskiem cáłym, tak i zá Ich MM. nie miał do W. K. M. Nie dziwować się N. K. że *molimur bella. non facimus*, nie, dziwować, że częstokroć *recurrere* musi wielu skárgá, *transiit messis finita, est afflu* *et nos salvati non sumus*, bo co prawdá, przytępiáá ochotá, *tela hebetata sunt*, á nie zkád inád to pochodzi, tylko że *jejunus*

jejunus pugnare timet, tylko że musi byđ *malus miles, qui Imperatorem gemens sequitur*. Czytamy w Piśmie S. że táń *Sapientia edificavit sibi domum. posuit mensam, misit suos ut vocarent ad Arcem, et mania Civitatis*, do murow, do szturmu, ale záraz stoł nákruty, *posuit mensam*, boć tak *legisse* mówia, *alimenta negare, est necare*. Jeżeli tedy *trahimus bellum potius, quam ducimus*, ieżeli ad *ignem accensum non calefacimus*, w ten czas gdy Kolligáci nási Miásta, Prowincye biorá, my dotad z tey woyny nie mamy żadnego pożytku, á tym ézásem poddáni nási, bá prawdę rzekáy, my sami *gravi pondere usq. ad lassitudinem gemimus tributis*. Nie zkád inád tylko z nas samych pochodzi, że PP. wiele omieśzkania *rerum gerendarum*, áni W. K. M. áni Ich MM. PP. Hetmáni nieplátnym Woyskiem wládać nie mogą, á tym czásem okazye upływaia. Zyczylbym tedy, áby ukontentowawszy iák naylepicy Ich MM. PP. Posłow zágrzałes W. K. M. Ich MM. PP. Senatorow iednych tu *praesentes* uśtnie, drugich *absentes* listámi, áby ná Seymikách byli Relacyinyh, i *amore Patria* zágrzali Ich MM. PP. Bráci w domu pozosta-

pozostálych, żeby mieli respekt nie tylko na tak dobrze zaśluzone Wojsko, ale na własny interes, bo postaremu *serius vel citius* zapłacić trzeba, czyż nie lepiej powoli ciężko sobie nie czyniac, niżeli potym z ággrawacya wielka poddanych, i ściebie samych.

Liquidacya Ich MM. PP. Hermánow za niedościem Seymu, ieżeli bez dalszey zwłoki przynamnicy *ad rationem* może bydz wypłacona? Nie słuszneyszego ná to, *redde suum cuiq.* *Excitabuntur* Ich Mość do dalszych *expens*, kiedy przeszle zapłacone będą, i tychże samych pieniędzy, tak kładę, że ná dalsza zázyia uslugę Rzeczypospolitey.

Artylerya Koronná zkad się ma prowidować, i ieżeli *urgere*, co za nádziciá może bydz od Oycá S. Sámá tá za się mowi, i interes publiczny. *Paria sunt non agere, & non in tempore agere.* Pilno ia *providere* trzeba, ieżeli chcemy co dobrego spráwić. Ná co obiecał I. M. X. Nuncyusz znaczny *supplement*, ale ten postaremu watpie *ut sufficiat*.

Kommissya Menniczna z PP. postrobnemi, względem koequacyi monety ná Seym odłożona, iáko ma *terminari*, ieżeli

ma

ma bydz reásumowana *per Senatus Consultum*? Kiedy Seym nie doszedł, *nec aliter constituit* Rzeczpospolita, musi przeszle prawo, które do exekucyi nie przyszło *adimpleri, & ut quod non factum fiat.*

Officiná Menniczna w Bydgoszczy nie máłym kosztem ná sto tysięcy dla wygody Rzeczypospolitey wystáwiona, że się ruinie, i nie máłaby ziad szkoda była, iáko, i zkad wczesnie temu zabiczc? Máły koszt, á wielka szkoda *sit in consideratione* dla czego lepiej nie żáłowáć go, niżeliby potym sta tysięcy okupowác.

Stoła także Olkufska iż upadá, iáko icy *subvenire*, i ieżeli wydać Kommissya, aby nie wszyscy ktorzy máia *mutuum commodum* spólnie należeli *ad subveniendum*. Przyznam się, że się ná tym gospodarstwie nie znam, *& quae nescio, silere amo.*

I. M. P. Káwálerowi Proskiemu dług z liquidacyi, z okázyi rezydencyi w Turczach, u Rzeczypospolitey zostáiacy, dotad nie wypłacony, záleca się respektowi i spráwiedliwosci. Słuszna aby tak długo noszone zelázne *compedes*, w złote się obrociły, *& nemini officium suum debet esse damnosum*, nie tylko *in corpore* I. M. Cierpiá, ale *& in are*, swoię żózywšzy ná

P 2

uslugę

użycie publiczna subskrypcya, *dignus ergo est mercede sua.*

I. M. P. Oboźny Koronny *quernlatur* iako jest onerowany *triplici pensione* Dekretu Trybunałskiego Rądomskiego, iako tedy iak zasłużonemu (*subvenire* Kawałcowi? Godzien *utrag*, *Pallade* sławny I. M. P. Oboźny, i W. K. M. i Rzeczypospolitey tak dawno zasługuiący, i w obozach, i na Sejmach wszelkiego respektu, nie mąż tej rzeczy, na ktoraby *in favorem* I. M. M. P. nie pozwolił, *inquantum possum, & ille indiget.*

Monetá aby według prawá, *cursum & valorem* mieć mogła, iako zabezpiecz *privatorum impositioni*? Jest to *materia Statu*, o tym *in Senatus Consilio* mówić nie umiem, lubo na Sejmie moglbym był cokolwiek *pro sensu meo* powiedzieć. Jest Konstytucya w ktorej walor opisany, *interest*, tym ktorzy mają prawo na to *providere, ut lex adimpleatur.*

Sukcesorowie Niebofszczyká Páná Jerzego Wołodychowskiego Stolniká Przemyskiego, *iusta petentes* aby swoje mieli satisfakcya suplikuie Máiestatowi W. K. M. życzać serdecznie, aby w tych dniach Cierpiący Bog i Człowiek dodawał W. K. M.

M. Rady, ktoroby mogły Oyczyznę mierną *salvare.*

V O T U M

Na Sejmie Warszawskim 28. Stycznia
Roku 1690. *Miane.*

Nieszczęście moje N. K. P. M. M. że w ten czas na mnie przypada *Votum*, kiedy spóźniony czas, *tadium* w służeniu, przynieść musi, dla czego zaczęnam ie *à captatione benevolentia*, suplikuiac Máiestatowi Pánskiemu, Stanow Rzeczypospolitey prosić, aby *vacuus aurium* ades użyczywszy, cierpliwie wysłuchać chcieli, cokolwiek *Zelus boni publici dii* *Habit.*

Wielkie to jest *problema* N. K. czego bądzicie z dobrego ku W. K. M. i Oyczyźnie życzyć *affektu*, czy żeby za pánowania twego Sejmow wiele było, czyli nie? Zygmunt August siedm razy tylko, i to na krotki bądzco czas Stany Rzeczypospolitey sprowadził, a przecie narzekano, że się ludzie przez publiki wniwecz
P 3 obracali.

obracali. Następniwszy po nim Henryk, nie dla tego, żeby się miał strzedz tak częstego Seymowania, iako podpisow iemu uprzykrzonych, ale że czasu nie było, ieden tylko miał Seym. Za Stefaną cztery. Za Zygmunta III. (że świeższych nie wspomnię) trzydzieści i ieden Seymow było. Ten ktoby nie życzył wiele Seymow, mowićby mógł, że gęste po Medyką posyłanie, nie dobry znak *periclitantū a groti*, ustawiczne ná Ratusz wołanie, znaczy gwałt, włożenie nowych ciężarów, tak częste składania Seymow, pokázuia *ardua*, *perplexa*, zawiąkanie *Reipublica temporā*: bodáy się bez tego, ile prawá pozwola obeysć, bodáy káżdż był śicho, *unusquisq. confidenter sub vita sua, sub fide sua*. Płaczoly w ten czas naylepiecy zdrowcy, gdy hucza, *ex murmure bene valeres intelliguntur*. Nie tak u nas w Rzeczypo, spolitey: gdzie huczno, rojowo, tám nie miodowo. Bodáy tak roślá, tak wstawáła moles szczęśliwości názey, iák owej sławney struktury, kędy wšzytko śicho się sporządzało, daleko były *malleus & securus & omne ferramentum*. Ja przecięż z temi trzymam, i życzę wielu Seymow zá Pánowania W. K. M. nie tylko dla tego, żeby

żeby

żeby miała obradę Oyczyzná, poprawę (bo stary Páńc często poprawiać trzebá, żeby nie upadł) álbo czego bárdziey chciałbym, konterwacya dawna práwa, swobody, wolności. Nie tylko żeby mieli Synowie ukontentowanie, cieszyć się z twarzy Oycá swego, nie tylko, że W. K. M. musi być miło pátrzyć ná poddanych swoich, dźiatki swoje, lubó czásem widziśz á tu, ieden wyciąga rękę, inšzy nárzeka sám niewie często o co, ow się drażni z drugim, *Filii sicut novella olivarum in circuitu*. Ale dla tego, choćby nie bywały Seymy; tylko wedle prawá we dwielećie, życzę ich iák naywięcey zá Pánowania W. K. M. bó gdy ich będzie ieszcze 50. to nam będzieśz krolował lat sto, to poydźiesz ná Piaśń, ktory obrány Roku od urodzenia swego 70. á pánował lat 40. Życzę káždy powinien, i przedciągleyszego ieszcze wieku W. K. M. ktokolwiek życzy Oyczyźnie, i sobie szczęśliwości, bó w zdrowiu Twoim, *in manibus Tuis sortes nostra*.

Veneror w tym naywyższe Náypiekie wšzey Kościolá Bożego Głowy zdanie, ktory *recentissimē* mowiac z I. M. X. Kárdynałem Prymásem o tym, iako zápgdem

swoim zawiętość napięta Pogańska znależła *obitum* W. K. M. *felicitem*, kiedy *fastis quam auspiciis* szczęśliwszy, *salisti Regium in pericula Caput, tanto Christiane rei obventu*, niosłeś imię swoje barbaru *indeclinabile, magnorum* teraz w Chrześcijaństwie *successuum grande initium*, tę Naywyższy a dobry Pasterz przydał ipso *effectu infallibilem* konkluzya, że iako Camillo manente, *Roma capi non potuit*, tak gdyby nie W. K. M. więcęby do tych czas było w Rzymie Bąszow, niż Kardyńałow. Więc kiedy głowa nález obchodzi *memoriam* W. K. M. *cum laudibus*, czemuż i my? zwłaszcza podobnaż praca przyznawać nie mamy, i mówić? *Quoties Patriam videmus, toties beneficium tuum videmus*. A to *flamiae adhuc ipsis suffulti casibus*, komuż to przypisać? *sub pondere tanto succubuisse Orbis potuit*, jeżeli nie W. K. M.? który nie tylko waleczną ręką jednym zatrzasił, drugie utwierdził Państwo, nie tylko dla Ojczyzny *profundis tua, ut publica tuearū*, dobroczynnością swoia *praeueniendo desideria populorum*, ale w trudnych Rzeczypośpolitey częściach nie opuszczając, lecz i o wzajem otwierając szczodre ręce, cokolwiek

wiek *humanitatis* czynić się może, *facio abunde*.

Nie jest temu czas N. K. abyśmy ja na pochwałę W. K. M. nieudolne otwierali usta, bo lubo *in quovis nutu tuo invenia quūq; panegyrim, ale in quovis panegyri nema satus verborum*. Nie potrzebuiesz W. K. M. pochwał, *qui victoriū orbem implēsti, & testem virtutis tuae malis hostium conscientiam, tuorum taciturnitate frui potius malis, quā ostentatione*. Kwituiesz z rzeczy niepodobnych, tego tylko zadasz, abyśmy nie tak słowami, iako rzeczna samą toć oświadczały, cośmy poprzysięgli. *Sap magna samē o sōbie lequeris, dum spectaris, a wszelka mowa rei magnitudine vincetur, & minus esset, quod diceremus*. Affekt W. K. M. ku tej Ojczyźnie jest tak oczywisty, że *mensuram* iego z prac, saryg, stąrania, i około nas pieczołowania biorac, zmierzycby się nie mogli, kiedy *continuatū negotiū, & in se quodammodo quasi Orbe redeuntibus semper exercitiū* iesteś, kiedy niechcąc *Principatu magis excellere, quā labore, non seignior gerere, quā subere*, nigdy nie prożnuiesz, *quū cernere curis te vacuum potuit?*

Kiedy i teraz *sincero boni publici accens*
Ps *sus amor*

suu amore, Seym ten składaśz, na którymś
dilatabitur cor W. K. M. jeżeli obaczysz,
 że Ojczyzná będzie miała obronę, *Cives*
 ukontentowanic, cała Rzeczypospolitey
 Oekonomia rząd dobry. Za te wszystkie
 dobrodziejstwa i łaski *in publicum*, ja nie
 dziękuję, bo słow do dziękowania nie,
 tylko, moją nieudolność, ale i najwyższą
 nie znalazłaby wymową równych, *quid*
quid dixerimus, tua magnitudo stupefaciet
facundiam, vel obruet. Bogá tylko, *senti-*
endo, copiosius, quam loquendo, niegodny
 proszę, aby, *multiplicentur dies, anni vite*
 bo *in hoc voto reliqua includuntur*.

Taż życzliwość podobnie *appendit ap-*
prekacye, i Krolowcy I. M. P. M. *maior*
voto, quam splendore verborum życząc, aby
 iako *virilibus curis, sexum exuens, suorum*
populorum incrementa procurare zwykła,
 tak aby Bog w nadgodę tego, *longitudine*
dierum impleat, aby długim ciężką się tym
 błogosławieństwem Boskim, które jest tak
 piękne, aby to Nayaśnieszce Potomstwo
sub flore fructuum alens, co raz to nowemi
 oczy i serce Páńskie rozweselało poćie-
 chami.

Krolawicowi I. M. Jakubowi *santa vo-*
lens, ut nequam ampliora. Nie wątpię nic,
 że

że mając przed oczymá *vivendi normam*
Parentis vitam, kiedy mu pewnie *studia*
accendit Patria virtutis imago, pokazawszy
arduum semper do wielkich czynów, a pu-
ro mentem, będzie da Bog *ingeniorum*
labor, & sudor, deliecy Ojczyzny, poćie-
 chá nie tylko Máiestatow Páńskich, ale
 i nas wszystkich życzliwych.

Rzekłem N. K. że życzę wielu Seymow,
 ale takich, iakich nam przykłady, *instituta*
Majorum zostawiły w Piotrkowic, Ro-
 ku 1549. dziewięć tylo dni Seym trwał, a
 przecięż tak się ciężkie tych kilku dni
 zdało przedłożenie, że go *passim fatua Co-*
mitia nazywano, cożby było Przodkow
 nászych o Seymach teraźniejszych za-
judicium? Seymy *Latia & Hetrusco sermone*
 nazywają się *dicta*, a to dla tego, że iako
 ná diećie należy zdrowie ludzkie, tak
 Seymowe obrády za *basis & fundamentum*
salutis publica, moderata diata jest rzecz
 najlepsza, kto iej chować niechce, albo
 nie umie, wnet szwánkuie, a lubo *nulla di-*
ata powiadaia *lethalu*, przecięż *prolonga-*
ta damnoza. Seymy iako nam źle wy-
 chodzą, przez długie, tęskliwe, kosztow-
 ne, i szkodliwe ze wszech miar prolon-
 gacye, sami to lepiej wlcmy, ani tego
 mówić

mówić chcę, co wszyscy widzą. Zieżdżamy się żebyśmy to, co się do upadku nachyliło podparli, co się zepsowało naprawili, co się rozwiązało spoili, co się zraniło zleczyli. A dżecisz się to? długo nad tym aż nązbyt siedzimy, a mało sprawuicemy, wiele siciemy, a iako Prorok mowi: mało, albo nic użynamy. Obraca rąka Oycyzná oczy ná nas, poddáni nási ręce podnosza, mowiac iako oni Egipcjanie do Jozefa, zdrowie násze w ręku wászych, weyrzycie ná nas, abyśmy nie zginęli, ieżeli o nas źle rádźić będziecie, my poginiemy, a wy po nas. A my ná to co? a to nie uważaiac ná nieszczęścia *et angustias undiq;* boć *nihil fingi potest mali, quo non urgeamur*, przecięż z tym wszystkim *decernamus magis, quam decernimus*, coby im i nam pomoc mogło. *Nimirum ad omnia alia vocamus, praterquam ad salutis negotium*, iak owi Athenczykowie, ktorzy *quid sit rectum sciebant, sed id facere negligebant*.

Ile rázy N. K. reflektuję się ná Seymy násze, przypominam sobie owe dawne od Herodotá, i Plutarchá wspomnionc, a w Bábilonii zwyczajem exequowane práwo, że kiedy kto záchorował, nieść go powinni

winni byli krewni, albo przyjaciele, ná publiczny rynek, a tam żaden minąć go nie mógł, żeby się nie zbliżył, o chorobę nie spytał, i ieżeli iakie wiedział *remedium*, *sub panis* szczerze go powinien był komunikować. Trafiáło się tam, że nie jeden ná nieszczęście swoje *incidit in manus medici* albo nieumieiętnego, albo niedyskretnego, lubo *ager non quarebat medicum eloquentem, sed sanantem*, a tu pomieszała głowę wielomownego Doktorá *loquacitas*. iak owo Alexander Wielki názekał: *Medicus garrulus agrotanti alius morbus est, bo to sanare est, non sanare*. Bywało to, że drugi nie zrozumiawszy choroby, niezrozumiane także dawał *preserwatywy*, *si vis sanari de morbo, nescio quali, accipies herbam, sed qualem nescio, vel quam, pones nescio quo, a zátym konkluzya, sanabere nescio quando*. Lekkiey chorobie, przydęższe drugi *chymica medicamenta adhibuit*, ktore nie ta ruta, cito curant, cito perimunt. Zdesperowaney chorobie prędzsy inszy do śmierci pomógł, lubo Hipokrates *vetat desperatis adhibere medicinam*. Dotknał inszy zbyt ciężka ręka ran, *que melius non tetigisse fuit*: ná co inszego chory utyskował, ná

co in szego leczono, a Hieronim S. prze-
strzega: *nolo cures, qua sana sunt, vulne-
ra medicare.* Nie uważając *noxum con-
arum latentium*, nie zabawiwszy się, bez
reflexyi in szy porządził, *nemo peritus in-
transitu curat*, ale i owszem *incumbis malo*,
& *medicam manum admovent*. Powierz-
chowne drugi leczyl rzeczy, nigdy z grun-
tu *originem* choroby, dalszych iey progres-
su nie uważał, zapomniawszy, że *nunquam
ex integro sanus erit, cuius morbus superfi-
cialiter curatur, nec ad mali fontem descen-
ditur.* Nie miał niedyskretny kompasyi
nad chorým, a *medicus qui non fert infir-
mitates, curare nescit*, & *qui non fuerit
cum infirmo infirmatus, non potest conferre
sanitatem.* Jeden prędko chciał uleczyć,
i niewczesne dał *remedia*, a *magno in mor-
bo nunquam certior imminet interitus, quam
dum remedia intempestive adhibentur*, albo
też dał się chorobie szerzyć, a *malum
inveteratum non facile pellicur, principis non
obstabat*, a tym czasem *invalescibat mor-
dum malum*, & *medicam omnem artem superavit
ubi invaluisse*, zwłoczył potrzebne recepty,
aż *procrastinatione remediorum plus virium
morbo accessit.* To takie bywały w Babi-
lonii (iako tu *in confusione linguarum*)
kuracye,

kuracye, na publicznym rynku expon-
wanych chorych, coż ztym szło, a to nie
jeden narzekał: *centum me tetigere manus
Aquilone gelare, non habui febrim. Simma-
che, nunc habeo.*

Coż są nasze Seymy, ieżeli nie publi-
czna chorób Rzeczypospolitey expozy-
cya? na Seymie powinaby bydy w dobra
sprawę *medicina triplex*: *servare, cavere,
mederi*, z Seymu spodziewaby się *securam
& diuturnam sanitatem*, bo Bóg przez Pro-
toka mowi: *ubi multa consilia, ibi salus.*
Leczyby się powinny ciężkie Rzeczy-
pospolitey choroby, które ledwo nie są
takie, na iakie kiedyś Belgium narzekało:
*Egritudo mea & morbus supracuram velut
hydra est, alia ex aliis symptomata tanquam
capita subnascuntur*, boć nie pochlubiac
sobie mowić możemy, że *vivimus magis,
quam valemus*, kiedy oczywiście widzimy
non ita *agrum Reipublicam, ut consueti re-
medii sanari possit.* Niechcę ja tu *tadiosa
computatione retexere fonticos morbos*, tych
zwłaszcza, którym *efficacia media* szukac
czas nie pozwala, bo też *non sufficerent
tot medicamenta, quot medicanda*, ani tych
wspomnie, które w imaginacyi się rodzą
non tam dolore, quam opinione doloris vexant.
ani

ani owych, ktorym podobne w pewnym
tāk opisano mieścić: *nunc quidem novo quo-
dam morbo Civitas moritur, ut cum omnes
ea, quae sunt acta improbent, querantur,
doleant, aperit loquantur, & jam clare ge-
munt, tamen medicina nulla affertur.* Bogu,
à quo medela te nāże non ad morbum mo-
dō, verūm ad interitum quoq; causas ofiāru-
ię, wszāk dla tego Salomonowc *de cura-
tione omnium morborum* Ezechiasz popalił
Xięgi, nē morborum medelas inde accipiens
*populus nihili fateret ad Deum confugere,
petereq; curationes.* W. K. M. zaś po Bo-
gu, ktoremu *arbitrium nostra fortuna sa-
bitis tradidit*, i ktory pewnie *Tuam credū
mercedem, egroti sanitatem*, pokornie
curam ulteriorem zbolāley Oyczyzny z
mieyscā mego zālecam. Lubo wiem ze
iākō *non est in medico semper relevetur ut
ager*; tāk i W. K. M. temu mniey pomo-
żesz, gdy sami *amore Patria non movebimur*,
boć à *capite bona valetudo*, à w nas *non
est extrinsecum malum, àle intra nos est,
in visceribus ipsis sedet*, i iākōż zākochā-
liśmy się (lubo wiemy, że *sanus fieri ne-
quit, quem delectat agrotare*) w tych nā-
stych choć przykrych pāroxyzmāch, kto-
rym dawśzy pokoy, iednę tylko ciężką

Oyczy:

Oyczyzny chorobę rādbym żebyśmy na-
terāźnicyszym uleczyli Seymie. Nāwie-
dzāiac Agesiłaus chorego Apellefa, potā-
iemnie włożył mu pod głowy kilkā tā-
lentow zlotā, prędko potym po odesćiu
gościā postzegiży Apelles, zāwoła: *agnō-
scio manum medici*, poznawam dobrego
medykā, bo on choroby moiey z pulsu
doziedł, że bārdziey nā mieszek niź nā
zdrowiu chory iestem. Dwie dawne cho-
roby w Rzeczachpospolitych bywały, di-
vitia & paup^{er} v^{er}o antiqui & magni Reipub-
lice morbi. Nā pierwzē z woli Bożey
nie stękāmy, bo wszelkie dostātki zwa-
szczā *ad publicum* należace, dālekcie od
nas, & *nihil magis fatigat, quā pecunia
conquisitio*, àle nā tę ofiātniā tākēsmy zā-
pādli, że niewiem iākō dāley *in hac aru-
mnarum serie* żyć. kiedy zda mi się samā
ultima calamitas, lubo *sive voce vocalis* zu-
bożoney Polski, widzac *fortunam non ad-
versam tantūm sed penitus eversam*, uśławi-
czne à gorzkie amaritudines, ciężskie eju-
latus tāk wydācie, że musi bydz wszędzic
Ryszāna, à zātym iāk owo sławne owe
simulacra, kiedy *impendebant publica cala-
mitates*, sudabant, wzruszāły się, audiebant
ich łemānia, *collisiones manuum*, tāk
choćby:

Q

choćbyśmy byli kolumnami, niemymi
 skałami, musielibyśmy widzieć *praesentium*
malorum crudam imaginem, uważając *qui-*
buis fluctibus iactemur, boć *nullum malum*
est, quod in nostra calamitate non sit, kiedy
 ledwo do tego nie przychodzi, że *multi*
venisse tempus premenda plebis putant, mu-
 sielibyśmy mówić nie tak *manus complere*,
 iako rączy *extendere* do podania,
 tym, których *profundissimos gemitus* słysze-
 my, których krwawy płacz niebiośa prze-
 biła, głos żalofny Ojczyzny nąszey prze-
 nika, przeraża uszy, *nec quiescet vox ejus*
in ploratu, nec oculi à lachrymis, pokad *effi-*
ciat na tym Sejmie wynaydziemy *media*
 do zadržymania *ultimorum spirituum ex-*
hausta, magnitudine onerum satiscientia, i
 ledwo inż tchnąć mogacey Ojczyzny, o
 których im bårdziey się myśli, tym się
 mnicy ich znáyduie, *res adversa consilium*
adimunt. Jeden ia tylko widzę sposob
 porátowania iey, który lubo *hujus consilii*
 (mnie osobliwie) *periculosa libertas* Má-
 żeńskatowi W. K. M. i Stanom Rzeczypos-
 politey *futura respiciens, prateritorum me-*
mor, tak proponuie, żebym rączy był
necessitatis nostra index, quam consilii author.
 Jeżeli się nie podoba, nie będę owym

Olbrzy;

Olbrzymem Greckim, który urywająca
 się nąd iednym Miastem gorę, rękami i
 głowa chciał podpierać, ale i sam zgnie-
 ciony; i Miasto ruina przywólone. Dosyć
 na tym, że widząc iż cała Ojczyzná tak
 płacze, iak owá białogłowá, o ktorey A-
 postołowie do Chrystusa mówili: *dimitte*
illam, quia clamat post nos. Niech nie,
 skwierczy, ná co się przyda płacz, boiac
 się *nè omnia deficient*, atg, *uno tempore de-*
sint, żeby *eundo ad extrema non eamus ad*
praeceptum: widząc, że *nulla salus bello*, a
 wiedząc że Medykowie *ubi usitata reme-*
dia non procedunt, tentant contraria, życząc
metu majoris in nos mali, i radzę ábyśmy
 się *servatis omnibus* z Kolligatami nąsze-
 mi *gradibus* o pokoy stárali.

Spuścił się ktoś w loch, i zdrow, ze-
 pehniono drugiego, i szyię złamał. *Mul-*
tum interest an delapsus sit in puteum, an
demissus? Lepiey że się sami spusćmy w
 tę otchłań wczśnie, niż żeby nas potym
 miały *praeipitare fata*, kiedy *steriles trans-*
mittimus annos, kiedy co rok same tylko
manent vestigia irrita spei, należy *ut provi-*
deamus, żeby nieśczęśliwa Rzeczypo-
 litey nawá, *dum prora non potest, lateribus*
naviget. Wszak dawné Argonautow *pra-*

Q2

ceptum:

ceptum: per prudentes circumductiones causus portum petet, quem Regia tenere via non potuit. Dofyć się łowiło, lubo Divina legis imperio, tot annis laborantes nihil capimus; dofyć mowię się łowiło, czas śiesć, praesulzyć, lepszych się dalszey wojny skutkow niewiem iak spodziewać? Nihil boni divinat animus, bo za grzechy nalsze quibus barbari fortes fiunt, dedit nos Dominus in manum, de qua non possumus surgere. Poimaliśmy Tatarzyną, ale nas niechce puszcic, może bydz, że in tanta luce alium singuli vident solum, ia to co mi sumnienie, co ratio status, co futuri timor, tam longi incommodi recens memoria suadet mowię, i radbym żebyśmy to serio uważali, iako iuz ☞ domi lachrymas, ☞ apud visinos miserationem perdidimus.

Czytamy w Piśmie S. proste ná pozor, ale wysnienite w koncept podobienstwo gospodárskie. Pilny gospodarz máiac silá pracy, labor improbus omnia vincit, chce dokazać. Weźmie sobie szmát gruntu, rolę iaka kwásna, sapowata, prácuie, obáli ia po kilkákroć, upráwuie, nápráwuie ustáwicznie, ciągnie się magno tonatu nihil agente, á nie sporo, expectavit ut faceret uvas, fecit autem labruscam, nie rodzi się tylko

tylko miosłá, kóstrzewá, pożytek non respondet arantis labori, nie wroci się i práca, i násienie. Czeká cierpliwie rok, drugi, i trzeci, aż deplorata Colono vota jacent, aż longi perit labor irritus anni, aż nic ze wszytkiego, iest coś w sromie, á nigdy nic w ziarnie, coś w nádzići, nie w samey rzeczy, záwsze mentitur seges, á dlugoż tego będzie, widzac, że to tylko kósz, i zawod dáremny, utráta czasu, tanto damno, emolumento nullo, expectatywá prózna, robotá bez nagrody, solamen ambiguum, certa cura, práca bez place, dolor ad irritum cadentis spei, iak sobie znasz, frustra tentata relinquit, dofyć tego, porzuca owę zabáwkę, necessitate in rationem versa, iakoby rzekł: fortuna ne magis quam animus, ☞ virtus deserit, daymy temu pokoy. Nie będę czynił apodosis bo tey káždy iáčno się domysli, i nie radbym N. K. arma viris, in arma natis z rak odbiczał, i owszem stosuiac się do woiennego geniuszu, W. K. M. gáybym widział możność, pożytek, skutek dobry dalszey wojny, zágrzewałbym generosa pectora. Concidite aratra vestra in gladios, ☞ lignes vestros in lanceas, ale deficit me, non voluntas, sed spes, widzac oczywiscie, że vincimur

vincimur sine ferro, lubo żadney z kłeski Boskiej ná Woysko nášze nie było kłeski, zá mánudukcya W. K. M. opátznosćia Ich Mościow PP. Hetmánow M. M. PP. ktorym z mieyscá mego *pro indefessis curis*, zá tak wielkie erogowane *pro publica ex privata fortunis* kosztzy, zá ciężkie fatygi, pilne ile z Osob. Ich Mościow było stáránía, winne oddać podziękowanie. Nie wątpię nic, że iáko W. K. M. intencye dobre, bárdziey niż skutki, ktoremi Bog kieruie, *sufficientia nostra ex Deo est*, i ktore nie są w nášzey mocy *in libram* bierziesz, tak i Oycyzná iáko Ich Mościow PP. Hetmánow, tak i całego Woyská, *non exitu acta probabit*, bo *sorte rara comes*, wdzięczna *bonae voluntatis* odważnego fercá *assimatrix*, wiedzac, że *semper equum virtutis*, & *fortuna suffragium* znacznych zasług, *perennem* mić będzie *memoriam*, i respekt należay. A ia oddawłzy *ex statione mea*, com *Magna Nominibus* Ich Mościom MM. PP. winien, wracam się do tego, com rzekł, że lubo żadney nie miało Woysko kłeski, *magna penuria*, *quam pugna consumis exercitum*, iáko o sławnego *Corbulon*u czytałem wojsku, *ipse exercitus, ut nullis ex praelio damnus* ita

ita per inopiam & labores fatiscibat, á lądwo to nie iedno niszczyć, *ad incitatus redigere* tak wielu ludzi, bo nie iesteśmy *generatio sicut arena*, á iezeli nie w ludziach, to w sposobách co raz to więkzja trudność. Bo raz drugi stráciwłzy Towarzysz, choćby płaca wczesnie dochodził, nierychło do siebie przyidzie, dopieroż kiedy nie dochodzi, dopieroż kiedy zapłaty, i to dosć máley, i szczupley, *expectatio inter causas paupertatis est*.

Jest tak wiele rácyi N. K. ktore *non movent sed evincunt*, ábyśmy *positis ab aliis curis, soli in hac* byli *cura*, iezeli niechcemy, *ut prius deficiamus, quam lucere incipiamus*. Kládę naprzod *necessitatem*, ktora *ante rationem* chodzi, i mówię widzac i wiedzac co się dzieie *in populo*, iáka nędzá, iákie nbostwo, że *ipsa pereuntium necessitas non suadet, sed cogit*, ktora *magnum humana infelicitatis patrocinium est*, ktorey *causa sine delicto*, żebyśmy o tym myslili, co nas salwować iákokolwiek, tego poprzestáli, co nas, ubroni Boże, zgubić prędko może. Przyszłego Scymu winniśmy byli Woysku (*ni fallor*) czternaście ćwierci nie ubyło, i ówczem przybywa codzienn długi, to trzeba tákie po-

datki złożyć, któreby *preterita* zapłaci-
 wizy *ex integro*, znówu ná zapłatę przez
 te dwie lećie do przyszłego Seymu wy-
 starczyły. Jeżeli temu dosyć uczynić
 będą mogli poddani nási każdy baczny
 rozsadzi, á ieszcze teraz iáko plácić má-
 ia, kiedy ná wielu mieyscach, iák owo
 kiedyś u Pogan, *acclamatum erat frumen-
 tum omne Deos comedisse*, tak iest wiele
 dobr, z których iedne przechodáni cie-
 szkami zruinowane, drugie máiac ná
 konfystencyi Choragwie *sentiunt, quám
 sit miserum cum armatis semper vivere*,
 boć to darmo choćby tylko dách pozwo-
 lony mieli, pozwaláia sobie więcej, a
fulsi gemunt, gdy ie przywala ciężar ar-
 mati militis. Pytam tedy *quomodo rivi
 fluent, si sentis originem impendimus?* iáko
 będą pares do wypłacenia przeszłych tak
 wielu terážnieyzych i przyszłych zasług,
 á zátym samá *impossibilis*, wszelki wo-
 rowania gdy *excludit* sposob, *uná voce
 gemitur, patem te poscimus omnes*. We
 wszystkich rzeczách N. K. woli Bożej ák-
 komodowác się powinniámy. Poca się
 nád tym Teologowie, iák też wola Boża
 poznác, á przecię konkludnia, że kiedy
 Bog chce *finem*, dáć *media ad finem*,
 gdy

gdy zás niechce, nielża szyki, umyka-
media. Nie będę ná objaśnienie tego
 inszych przywodził przykładow, oczywi-
 sty przed soba máiac, żebyśmy byli w tak
 potrzebna Chrześciánstwu weszli kolligá-
 cya, żebyśmy byli zącżeli wojnę owę
 przed zączczeniem, i dokončzeniem Sey-
 mu 1683. widzieć moglibyśmy Boska w
 tym *realiter* wola, kiedy wszystko to do-
 rak przychodziło, coby mogło było *obi-
 tem ponere* szczęśliwey konkluzyi. Wi-
 dzieliśmy tę wola Boża z skutku, kiedy
 w kilku Mieściacách, lubo po skončzonym
 Seymie lubo niepodobna było zaraz po-
 datkow skłádác, á przecięż tak piękne
 wyprowadziłeś W. K. M. woysko *in succu-
 sum vicinorum*, tak sławnie obroniłeś ich,
 wieczne sobie, i Páństwow swoim, poki
 świat *st* ość będzie láty, zokáwiwizy
 imię. *ywsi successus* pocztaku tey
 wojny, *abiliter* widziemy, że Bog icy
 chciał, podźmysz do dalszych lat, áz *qua
 initis lata erant*, potym *tractu duras*, day
 Boże, żeby *eventu* nie były *tristia*. We-
 źmy Zwániecka i Budziácka, kiedyś W.
 K. M. *szedł per desertum, quod non habitan-
 tur*, kámpanie, á obaczemy, że *omnia
 ceciderunt, quae diligentissime erant cogitata*.

Ná pierwszey obfite i nicuſtájące deſzcze,
ná drugiey niezwyčajna, i extraor-
dýnaryna ſuchość, iakoby *conjurata* przeci-
wne *elementa* pokázywały, że i támtę,
látá, i przyſzłe nádać ſię nam nie miały.
Jakoż ſię to ziſciło, w przeſzłych náſzych
pod Kámieniec peregrynácyách, których
quis finis? quis fructus? bona vota ſniſter
ſemper eventus excipiebat, ad eundem lapi-
dem záwſze á dármo *offendimus*. Winowác
dobrym ſumniéniem nie możemy! Ich
MM. PP. Hetmánów, (ktożby ſobie ſlawy
nie życzyl) ieżeli nie byli *pro voto felices*
w oſtátniey Kámpánii, *bene velle ſufficit,*
ſi non poſſis, bene poſſe, chćieli, że nie mogli,
nos haſtam trahimus, ſed vim Deus ingerit
haſtis, á codzién iakoby *velocius* pomyká-
iac ſię, miáſto tego, co zá Jozuego ſtá-
nał, *ſpes praeſidit, vota eluſit*. Táki to,
curram & equi parantur ad praelium, ſed á
Jehova victoria. Lubo nieco z tey oká-
zyi muſzę námiénic, dla czego Bog nam
tey láſki dotąd nie dał. Przypominam
ſobie owego Pułkowniká Ewángeliczn-
ego który przyſzedł do Chryſtufa powiá-
dájac: *Puer meus jacet Paralyticus*, gdy ſię
dobry Pan ná ſukkurs gotuie, iſć do niego
chće, áá on: *Domine non ſum dignus ut*
intres,

intres, poſliy kogo, rzecz ſłowo á ona
zdrow będzie. Podobála mi ſię bárdzo
Doktorá Kościelnego rácyá, dla czego
nie życzył ſobie ten *Centurio*, żeby Chry-
ſtus wízedł był do domu iego, która leſt
rá, że będąc żołnierzem, nie iedną rzecz cu-
dzą wzięta, wydárta, poſtrzegłby był
Chryſtus w domu iego, ſpytałby go był
podobno, zkąd to, iáko nábyto, á zá-
tym zárobiłby był ná indygnácyá Pánſką,
ſchrania ſię tedy, odpraſza, niegodnoſćia
ſię wymawia. Táki ciężkie ubogich lu-
dzi oppreſſyie woýſk náſzych (*ſine preſu-*
dicio, ubroni Boże, mowię wielkich ludzi,
ktorzy ſię pierſiámi ſwemi zá nas záklá-
dáia) *arcent* nas do tych czas, *arcebant*
od wejſcia do Kámienicá, *non ſumus digni,*
at intremus, wſzák *propter miſeriam pa-*
perum elewans *alliſti* nos, wſzák *Regnum*
á gente in gentem transfertur propter im-
juſtitias & injurias. Nie ieden Acháb
cudze zátrzymawſzy rzeczy, przyczyna
ieſt karánia Boſkiego. Ze ſię záś to
dziecie, wymawiaia ſię, (lubo nie ci, kto-
rym Bog w ſercu, ſumniénie, & *honeſti*
ratio przed oczymá) że nam nie płaca,
trudno wiátrzem żyć. I prawdá to, nie
pędzi ten ná pożywiecie Woýſká iáko
dla

dla Moyzeusza zapędził był tak wiele ptas-
stwa, ile na pożywienie sześciukroć sta-
tyścy, i więcej ludu dosyć było, sam tyl-
ko Bog wiatrem wojsko pożywić może,
a w prawie *codice de alimentis pupillo pra-*
standi czytamy, *nemo praesumitur vixisse*
de vento, i tylko o jednym śmiećna rzecz
czytałem Demokrycie, że przez trzy dni
głodnym otworzywszy gębę, samym tyl-
ko karmił ich z chleba zapachem. To
pewna, że Wojsko nieplątne, *plerumq;*
z nas samych, że tych niebezpieczeństwach
przyczyna, że żołnierz *pratestu indigen-*
sia insolescit, więcej sobie pozwala, ale
zaś z drugiej strony iako płacić maia
poddani, kiedy *media* ustają.

Uznawam i w tym jeszcze woła Boże,
iako przeszłego roku byli, iako na ten
przyszły, ile gospodarska *divinare* pozwo-
li *experientia*, gotuia się nieurodzajcie,
za ktoremi wielka następnie drogość,
ktorey i tu w Warszawie doznawamy,
kiedy między innymi owe złe *occurrunt*
czasy, ktorych *potuit fortasse minoris pi-*
scator, quam piscis emi, pewny potym *ex*
consequentia głód, a ztym *impossibilitas*
wystarczenia wojnie oczywista.

Nad to każda rzecz powinna mieć
swoy

swoy koniec, wszystko się dzieje *propter*
finem. Koniec, termin, skutek tey na-
tęczy wojny był obrona Chrześcijaństwa,
recuperatio ablatorum, uspokojenie na czas
ile bydz może naydłuższy. Bo do pier-
wszego *nemo negabit*, że iako *causa causa*
est causa causati, *satis superq;* uczyniłeś te-
mu dosyć, cokolwiek teraz tryumfow,
profitow, *accessio Christianitati* przyby-
ło, tegoś był początkiem. Co do reku-
peracyi *ablatorum*, ia mówię o tym nie
umiem, bo wątpię żebym tey pościechy
doczekał, *non ea celeritate repetuntur per-*
dita, quam perduntur, wątpię mówię, że-
byśmy i to, cośmy stracili, zubożeli przez
wojnę, nagrodzić sobie, i odzyskać mo-
gli, i owszem każdy kto niechce *verita-*
tem offendere tacendo, przyzna, że nie ra-
chuiac tego, cośmy stracili *ex occasione*,
przez traktat wszystkim wiadomy, nam
passivis ciężki, i teraz tracimy to, co nam
przez prawo należałoby, i cobyśmy byli
przez insze mieć mogli sposoby. A to
już wiemy; *quid sperare possimus, omnis*
spes Danaum summa laboru Kamieniec, to
tylko nam, i nieprzyjaciele osiáruią, i przy-
jaciele tym gębę zatykają, a ia sobie wspo-
minam text Chryzostoma S. na owę E-
wangelia,

wągelia, gdzie Chrystusa kámiéniami zá chleb częstował nieprzyjaciel, *lapides esurienti offert, humanitas talis est inimici, quora i dále wysmiewa mowiac: ze nec tentare novit, esurienti blanda debebat offerre, non dura.*

Nie wchodzę ja w diskwizycya, bo to *evidens* ieżeli też więcey nie záslużyliśmy, ále tylko mowię: *si pace procurari potest, quid bello opus est? Beneficio pacis przyięć może in partem, á czemuż się nie chwycić tego, ponieważ per experientiam pacum profici armis widzimy?* Expugnácya iego *pro incerto habenda*, i ieżeli icy dáley zechcemy probowác, móiam zdániem *plus voti laudabilis, quam certa fiducia* rzecz byłaby. Ostatni koniec wojny nászey iest uspokóienie ná czas. Jáć tego narodu nie znam, i bodáiem nie znał, z Księg iednak, i z relácii wiadomych wiem, że po takich klęskách, strátách, nie prędko, álbo nigdy głowę podniosła, o skroceniu tylko mocy Tatarskiej, i zábieżeniu częstym ekskursyom, i do nas wpadániu pomyslić trzeba. *Ceterum Turcy rádzi będą ná długi czas swemu pokóiowi, podobni do owego: Pestilentia venit ad portam, & petit nummum, da illi duos, & ducat se quo*

quo vult. Więc ie przyczyny ustáia, á záтым *cessante causa finali, respectu totius communis perit obligatio*, i my o sobie rádzić powinniśmy, *consilia in pacem potiora zábiérác*, bo iuż dosyć *pro angustia terminis*, á i to darmo *digladiantes, amplius minus terris spoliati sumus.*

Jeszcze i tá rácyja oprócz tak wielu, które puszcza, rezerwuiac ie sobie ná inšy czas. Ze tey wojny M. K. żadnego dobrego skutku spodziewać się nie możemy, że *ia eodem stylo*, iáko przez te lat kilka prowadzić bédzicemy, á záтым, *& clavem frangemus, & seram non aperiemus*, Oyczyznę wyniszczymy, á nie nie wskóramy. Ze zaś lepszych sukcesow spodziewać się nie trzeba, wywodzę się. Wojny tey bez płáczu ubogich ludzi, żadnym sposobem wicéć nie możemy: *necesse est, ut opprimant onera, qua ferente maiora sunt.* Jáć się zaś, taka wojna, nádać, wspomniemy, dla czego 80. tysięcy Izraelczykow zábito, 40. tysięcy w niewola wzięto, co zástrásiło one tak potężne pod Choynicámi zá Kázimierzá III. woysko, á to Historyja nászá Polska mowi: *fletibus & ejulationibus Sacerdotum, & agrestium, quorum facultatibus Poloni ad id*

id bellum proficiscentes, crudeles & sacrilegas manus injecerant, id supplicii expensum est. Co taki żołnierze dobrego sprawi, który ipso facto per extortas w dobrach Duchownych stationes, iest w klatwie Kościelney, a w pospolitym ludzi ubogich złorzeczeniu przeciw nieprzyjacielowi nie idzie, ale we łzach płynie, zapomniawszy pogroźki Boskiey, non facies violentiam pauperi, quia pauper est, neq. conteras egnum, quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus. Więc ieżeli kiedy misericordia & veritas obviaverunt sibi, toby teraz należało misererer nad ubogimi, prawdę sobie mówić, a consilium pacis przed się omnino wzięć, ktore non est populare magis, quam iustum, nec in vulgus, quam optimo cuiq. gratius.

Dwie rzeczy opponi mogą N. K. Kolligacji nasi, i sławę Naroda. Co do pier-
wszych, nie narzekam (Boże uchowaj) na to, żeśmy w tak sławną nam, z początku Chrześcijaństwa, zawsze potrzebną sasiadom osobliwie (lubo vicinus prae-
satiadom non satiat) pożyteczną weszli kolligacya, mówię tylko, że na wyspie Lesbos, iest iedno bardo piękne Miasto, o którym to napisano: Mytilene magni-
center

center est aedificatum, & eleganter, sed pos-
tum non prudenter; znąc że nas Bog z
owemi zrownał robotnikami, ktorzy Ar-
kę zbudowali, sami w nią nie weszli, bo
się znąc iako i my, za dopuszczeniem
Boskim, nie postrzegli, nie dożyżeli, i
dla tego z owym narzekać musimy, per
me luce alii gaudent, ego sorbeo fumum.
Kiedy nie tylko pożytku in privatum nie
mamy, ale i owizem tak wielkie szkody
ponosimy, ktorychby długi był register,
bo już sto millionow od Scymu 1683. na-
ręsimy wojnęłożyli, a nad to nomine da-
mini illud omne venit, quod nobis abest,
quod adesse potuit. In agro connexo uberi-
ori segeti nie zazdrościmy, kiedy quidquid
etigerint, tenent, kiedy tam bellum seipsum
olus, niech Bog szczęści armis Christianis,
bylesmy iak Rzymianie per societatem cum
Saguntinis przeciw Kárhágczykom za-
czawszy wojnę, Wiare zachowuiac, do
ostatniego przyszli byli prawie upadku,
tak i my non nostrarum necessitatum, sed
illorum causa w tę wojnę wiedzszy, za-
trzymuiac na sobie takiego nieprzyjaciela
ktory nec victor, nec victus quiescere potest, a
z niego uti inopere & vago, fructu nullo, dobrze
naszego nie przyplacił affektu, a zguba
B. swoja

swoia ratować nikogo się nie godzi, *disspendio nostro alteri compendium facere minime debemus.*

Wszelkie Kolligacye, *fadera, societates, nulla res magis stringit, aut laxat, quam propria utilitas.* Weźmy *antiquiora*, aż obaczemy Oktawiusz'a Cesarz'a zdanie, który *nullum bellum suscipiendum iudicabat, nisi cum major emolumenti spes, quam damni metus ostenderetur.* Wspomniemy *recentiora*, quorum *adlio, nostra deberet esse institutio, exempla*, znaydziemy, że *quod non erat licitum in lege, necessitas fecit licitum*, obaczemy, że gdzie się nadzieia *utilitatis vel lucri* pokazywała, *non una contenti manu plures movebant*, gdzie zaś tego nie było, *nemo in arma adeo promptus erat, ut non idem pretium quietis, quam periculi inutilis malisset*, i owszem każdy *propiora sua pericula quam aliena* kładąc, *magis, quid potuerit, quam quid debuerit, attendebat*, składając się *regula juru: illud possumus, quod commodè possumus.* Za te nam tedy nikt mieć nie może, że *ad incertos belli eventus* pewnego nie mając *subsidium*, o sobie pomyślimy, *quolibet statio tempestatem* sugientibus pro potu *habenda est*, Rozumiałbym iednak na

leżyc

leżyc w tym *cum Colligatis* zachować *gradus*, a iakom ná Rádzie we Lwowie 1686. życzył, tak toż potwierdzam, żeby *sine ambagibus* w klar *cum Colligatis* poysć: albo im Kolligacya naszą potrzebna *in futurum*, bo *non est dubium de praterito*, i według siusznosci należałaby nadgroda szkod naszych, albo nie? Jeżeli potrzebna? ponieważ musimy to *vel inviti fateri*, bo *propriam non nosse miseriam miseria summa esset: ne ulteriori bello proficundo impares* iestemy, niechże nam pokaże takie *media*, ktoemybysmy dalej prowadzić mogli wojnę. Wszak zaciągając ludzie w inszych kráiach *ad defensionem sui*, to mogą i nas *si ex interesse suo crediderint*, jeżeli diwersya Tátarów im potrzebna, i pożyteczna posiłkować. Inaczej zdaniem całego świata, *non jure is arma vicini adversus hostem invocat, qui pugnantem in eundem hostem vicinum nulla opem juvasset*; wojná bez pionędzy bydz nie moza, my ich nie mamy fami, i mieć z podatkow (iako to czasu swego wywiodę) nie możemy, *arborem nemo sua radice privat, pendat & solvat sua tributa populus, ut vivat simul*, wywieść im tedy, że *belli mala* znosić nie możemy, *sciant nos*

R2

quod

*quod maximè vellemus, non posse: á zátým
gdy nulla bella sine sumptu stetere, quem
qui ferre non potest, arma ponere cogitur.*
Niech to co oczywístie widza, on nas
wiedza, że nam nie tylko ciężko, ále i
daley postąpić niepodobna, ieżeli nas
chca, nie słowy, ále rzecza sama niech
pomoga. *In quantum* zaś tá nářzá Kolligácy
nie iest im potrzebná, zá włożeniem
się w to Naywyższej Głowy nářzey, kto-
ry pewnie im *beneficium* praśtando, nam
nocere nie zechce, i nie wątpię, że iáko
communis dobry i Święty Oście uważy-
wšzy wšzytko, *melius succurret illi, qui
certat de damno vitando, quam qui de lucro
captando, á tak salvá per omnia amicitia,
in futurum* zostáwiłszy sobie ligę defen-
sivam, *in quantum* byđż moźce, spólnie to
iunctis animis rázcm pokoy záwrzeć. Je-
żeli zaś ehca tak dobrym poczatkom in-
sistere, opisałwšy, że iáko *necessitas plus
posse quam pietas solet*, tak nie mogá wy-
stárczyć woynic, zá ich wiadomościa (co
e de septemtrione rozumien) nřuci-
śmy się umknać, á zátým ieżeli nie rázcm
tedy przynamniey *cum bona* ich venia-
(*salvâ e defensivâ in futurum*) sami nie
uipokoiemy, wšák *non curat quâ portâ*
exeat,

exeat, qui urbe exire cogitur. Náostátek
N. K. pytam się co iest lepszego dla Kol-
ligatow, i całego Chrześciánřtwá? czy
żebyśmy *maturè providendo* zgubę nářze,
umknęli się od niey? czy wytrzymać nie
mogac, (co iest *plus quam certum*) ubroni
Boże zginęli? wrota do Chrześciánřtwá
ruina nářza otworzyli, i ich potym zgubili,
bo *dicant quidquid velint, hoc utinam
falso supposito*, pewnieby nie wystárczyli,
á zátým i dla nichże samych *satius est*
ábysmy o pokoy się stárali.

Idę teraz do drugiej obiekcyi, o która
nie trudno, iáko to *plenus venter de jeju-
niis* *facile* zwykł *disputare*, że konserwácy
sławy narodu nářzego tego nie dopuszcza,
że tá nářzá o pokoy *solicitude*, labo iest
necessaria in tanta egestate nostra, przecięż
będzie *indecora*, że *cum periculo gloriosius
est summa, quam tuto humilia sequi*, że
nam ostendere factis, hoc virtutis opus.
Stroná poki zwiniona w motku, nie nie
iest, tylko kłębek, nie trzebá się kurczyć
ieżeli chcemy sławy, i owszem należy się
ciągnąć, że to *vilis animi* byłá owá ele-
kcya, *malo quietem, quam si me toto laudet
vicinia pago*, że *omnis laus in actione consi-
stet.* Ná co krotko odpowiádam, naprzód

iakom to już wywiódł, choćbyśmy chcieli nie możemy, *nec a centum armatis nudus spoliari* może, zbyt wyciągniona strona, i długo nie spuszczone, rwie się prędko, *plus debet virum esse in latore, quam in onere*, Piękna to jest *insistere fama*, szukać iey, ale lubo *multis proficius, pluribus tamen inutilis, & supervacuuus* to bywa labor. A nądewszystko pytam, czy nie większa byłaby sława (że pożytku Oyczyzny nie wspomnię) gdybyśmy byli dawszy sukkurs Wiedniowi, ognawszy z wielkiey części Węgry, Strigonium, Szczecin wziawszy o pokoiu, pomyśleli, aniżeli teraz, kiedy przez te kilką lat wielki koszt łożac bez pożytku ná tak ciężkie przychodzimy od tych, którzy *nihil ad rationem revocant*, przymowki, że już nas do owych równaia nácyi, którzy *nec vitare sciunt tela, nec jacere*. Nákoniec iáko sad wszelki sadi się *super praesudicata*, tak rada *ab exemplis* naylepsza bywa. Nie będe wspominał wielu Nácyi, o których czytamy, że *petebant pacem, cum bellum tolerare non possent*, ale tylko samych wczmy Rzymian, którzy *pacem etiam cum vincere poterant, volebant*, którzy *maius ex eo decus sperabant, si pacem inirent*. Jeżeli która ná-

cy

eya glorie avida & capax była, to Rzymianic, a przecię *consilio res extremas moliri, arma procul habere*, lubo mieli potężne woyská, *disciplinam perfectissimam* sobie życzyli, nigdy *fortunam non tentarunt armis*, gdziekolwiek *consilio* rzeczy komponi mogły. Opisuiać nam *strenuos Duces* przydawia, że ci *libentius componebant bella, ne merita per multos annos glorie ultra periculum facerent*. Wszak kiedy od Párthow ściśnieni, i obleżeni byli, aż ná exkuzacya schronienia się *ab evidenti periculo*, dáia przyczynę: *validam quoque ac laudatam antiquitatem quoties fortuna contra daret, saluti consuliisse*. Zgoła iest się czego od tych sławnych, którzy *Orbis universi Domini* byli náuczyć, Politykow. I to się we wszystkich od początku świata znáydowało Narodách, gdziekolwiek rozum, miłość Oyczyzny, *cura futuri praevalerebat: iustum est bellum, quibus necessarium, & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes*. Nikt lepiey ol rzeczách nástzych, iáko my sami sadić możemy, iák wielki pożytek, iák wielkie (*ut contraria magis elucescant,*) z tey woyny mamy szkody, *nullus artifex profectior, quam quem errores docuere*. A zátym ia nie-

R 4

tym

tym tę Radę moję konkluduję, aby ten kto wojnę dalszą życzy, *ante aciem ponatur primus*, ale kiedy woli Bóży nie widzimy, kiedy sposoby nas *deficiunt*, kiedy *impossibilitas pro summa ratione, ad pacem hortari non desino*, bo w tych circumstances *pax tuo cuius bello etiam iusta est preferenda*.

W. K. M. bądźiesz szczęśliwy, *felix Princeps, si felicem populum facis*, błogosławieństwá Páńskie ná Ofobę, i Dom Páński spłyną: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem*, podniosła się do góry *attrita fortuna*, kiedy żyć będziemy *presentibus lati, futuris securi*, odetchnie Oyczyzná, nádziecia w Bogu, *ubi pax, ibi omnia prosperantur*. W ośtátku powiedziawszy to, co mi się *in puncto hoc* według sumaienia zdało, tym kończę tę materya, i mówię do całej Oyczyzny: *audisti quid te invitare possit, quid absterere, proinde aut naviga, aut resiste*. Jeżeli się wojná podobą (ktorey ja nie jestem przeciwny, byle z honorem i pożytkiem wiesć ja) tedy przymamniej *non impediamus cursum*, zwłóceniem Seymu, *tempora, agendi* nie zabieramy, *assequimur omnia, si prosperamus, si cunctamur, amittimus*. Jeżeli i

pokoy,

pokoy, to postaremu *arma paranda, si pacem bonam* mieć chcemy, bo ten naylepszy *sub clypeo, arma tementibus*, łączney traktat poydzie.

Materia przez instrukcyę ná Seymiki, i teraz przez propozycyę od W. K. M. podana, iako w czásie Seym skonczyć, dawno jest *in questione*, i rzadki Seym, żeby o tym nie mowiono, żaden żeby to skonczone, a tak *de modo concludendorum consiliorum* mowiac, tegoż samego skonczyć nie możemy, kiedyby znaleźć takiego (o krorych w inszych okazyach nie trudno) Achimáasa, żeby nauczył *viam compendii*, kiedyby była *mens omnis una*, kiedyby miłość Oyczyzny mogła námi rzadzić, prędkoby wszelka była konkluzya. Nie mąsz takiey materyi, ktoraby przez dzień, i drugi skonczyć się nie mogła, zwłaszcza, że *more et instituto Majorum*, ná co záchodziła kontrádykcyá: *non reassumebatur* znowu. Gdyby to obserwowáliśmy, wieleby się materyi znaleźć mogło. Bywały Soboty przedtym náznaczone gdzie Woiewodztwá swoje *desideria* miewały, radbym żeby i to wrociło się, bo nie tylko, żeby inszych dni te nie trudniły publicznych materyi, ale że przecię należy

R 5

leży dać tę konfolacya ich MM. PP. Posłom, żeby z samemi tylko podatkami nie powracali do Braci.

Zyczylbym i tego, miałac pochop z Ich MM. PP. Posłom MM. Pánów, żebyśmy we trzy Niedziele z Izba Poselska się złączyli, bo tak prędzey *iunctim* konkludować się mogą *consilia*. Zyczylbym lubo i te *fato nostro* czasem przydaia *artem difficultatis*, tak że *more solito reassumere* fessye, na których porozumiewały się przedtym Woiewodztwá, á z gotowemi rzeczami przychodzac, nie trudnili ná-
fzych máteryi.

O zapláćcie Woyská (ktora jest tak potrzebna, *ut non sit necesse nobis quidquam loqui*) ia tylko to mowię, że iáko *qui non laborat, non manducet*; tak ci ktorzy pracowali tak długo, i tak ciężko, iáko to *constat*, że teraz i Usarskie Chorągwie, ná podiaždy i straży chodzą, á zátym iák jest wszystkim ciężko pokázuia, *digni ergo mercede*, i należy ábyśmy przy należytay pracowitemu Woysku wdzięczności o zapláćcie *serio et unice* myslili. Ze zás podatki, niepodobna áby mieli temu wystárczyć, *agraria contributiones* nieustanne, koequacyi w Woiewodztwách nie
máiz,

máiz, iedni mnicy, drudzy więcej szukac sposobow inszych trzebá, ktore ia *pro vili sensu* podam czasu swego, niechac *onerare* mowa dłuższa uszu W. K. M. *multa ad hoc dicere habeo, sed non possumus portare modo*. Albo iezeli tak *videbitur*, iáko *prudentissime* I. M. X. Biskup Poznański námiennil, żebyś W. K. M. deputacya *ad referendum* cáley Rzeczypospolitey náznaczyć raczył, ná ktorey znależć, i konnotować się mogą sposoby ulżenia tak ciężkich podatków, ktore *vix, ac ne vix quidem* wystárcza.

Spráwá Torunska, tak rozumiem, że zá instancya I. M. X. Biskupa Chelmińskiego, czy to z sadu W. K. M. spráwiedliwego, czy z zgody *authoritate Regia* wpartey, skutek swoy weźmie, dla tego tylko wspominam ia, żebym *et zelum pro Domo DEI*, i áffekt I. M. X. Biskupowi M. M. Pánu wyświadczył obowiazány.

Seymиков Relacyinych częstemu *cum magno praesudicio* rwaniu iáko zabiczcć, jest to punkt delikátny, ia nie nie wymyśle nád to, co *in antiqua* bywáło *Republica* po Seymie *non suberat disputationi sed ad executionem lex deducebatur*, Seymiki Relacyine *non debebant* im popráwować

wac Seymow, bo też nie bywały tylko *in crasino* po Deputackich. W dawniejszych Konstytucyach nie znajdziemy *modum contribuendi* do Braci, a to jest *scopulus*, na którym się *sancita Reipublica* rozbiła, bo każdy chce sobie ulżyć.

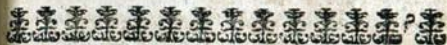
Tatarskim inkursyom iako zabezpieczając pamiętając, że ten punkt nie moicy profesyi: *ignarus ne tractet habenas*, to tylko mówię, że kiedy będzie płatny żołnierz, to się wroci *disciplina militaris*, to *imperatorum magis, quam hostem timens*, będzie odważny, ani będzie wymowki, gdy punktualna dochodzić go będzie placar: *et perinde securitas*, Kraiom naszym nieomylna.

Successores P. Boratyniego *iusta* a tak dawno *petunt*, dług ten ile ma *informaciy regulatur* do W. X. L. Proszę tedy Ich Mościow PP. niech kiedykolwiek taki znajda sposób, żeby oddać mogli, *quod debetur*.

Ja i insze materye iako to o monecie, *de indemnitate* dobr Szlacheckich, o krzyżowprzysięstwach, *de exulibus*, o Woiewodztwie Wołyńskim, *de abusu* w pozwolaniu indygenatow, Nobilitacyi, ale też na inszy odłożywszy czas, *veniam petentem*

żem

żem podobno zbyt zabawił. *bo res verbis explicari* musi, konczę *inmeno voto*, aby Pan! Bog posilał w tych pracach W. K. M. abyś nam długo pánował. *Faveat beneficiu Calum suu, si aternus nobis esse non potes, concedat diuturnum.*

V O T U M

Ktore lubo *per exclusionem Votorum* nie miáne *in publico, per partes* iednak do rożnych ákkommodowanie materyi, po blisko przeszły Konwokacyi wydáne.

Anno 1696.

K Toby chciał pomysłiwszy szczerze, wyrazić *genuine presentem* Rzeczypospolitey naszej *Statum*, w ktorey *succedant an concurrant infortunia* zgadnać trudno, łącznieby mu o łzy, niżeli o słowa: *proruperent lachryma* a nie *quam verba*, kiedy pod ten czas, ktorego *coram scientibus* nie wywodzę okoliczności, *veros imperat planctus iactura magnitudo*. Strąciłismy

ciłismy Páná, który *ita Patria, ita Dominus* miscebat officia, *nè alterutri deesset, aut obesset*. Tego Páná, który *viscera sua in usum Patrie nunquam clausit, sapius effudit*. Zniknął z oczu naszych *expletá mortalitate* ten, który *ita maximus erat, ut optimus quoq. haberetur*. Nie rozwodził się ani z żalem, który *quasi laborantibus in ruinam nostram fatús*, káżdego uważając opánować musiał serce, ani z pochwałą *demortui Principis*, która i słusznóść, bo ną tę pewnie sobie zárobil, i obligácy moie przy szczerym áffekcie wyciągając, zostáwając to Historyi, która pizę, bó tam *devotam Regi meo mentem, procul á omni assentatione*, prawdę samę wyrażając, obszernie *sine prajudicio* drogiego czasu pokażę, i obaczy tám káždy, że i posmierci *plus amo eum qui dedit, quam quæ dedit*. Do Propozycyi Kárdynała I. M. Prymása w Uniwersale podánęj przystępując, oddać naprzód z miycisá mego należyte podziękowanie, nie tylko *pro felicitudine, quæ est incomparabilis, et inimitabilis* około dobrá pospolitego, ále i zá to osobliwie, że w pierwszym icy záraz punkcie to zálecić raczył, ná czym wszystko należy. Gdyby tylko *Primate*

pro

pro authoritate animadversio słuchána, byłá: *bene eum sequuntur omnes, qui ducit omnes bene, icssem pewny, et sperando firmiter, et credendo constanter*, żeby tak pilne stáranie, *boni publici emolumento cederet*, ile kiedy widzimy więcej kándoru Stáropolskiego ná sercu, niż purpury ná szácie, kiedy *sine intermissione impendere* siebie, *et superimpendere* rączey *prosperitati, et posteritati*. Dálby to Bog, áby *ad vota et piissimas intentiones* terázniczyza Konwokácy nászá, *et alii actus subsequentes* odpráwiły się, i podobne były do owych dwóch w Piśmie S. wyrażonych. O pierwszy czytám, *convenitq. omnis Israël ad Civitatem, quasi homo unus eadem mente, unoq. consilio*. O drugi, dobry kiedyś Pan, *cordis iubilo* wyspiewywał w Syonie, *Principes populorum congregati sunt cum DEO Abraham*, áby mówię ná tey Konwokácy to oboie prawdzie się mogło, żeby *ante omnia congregatum Deo*, nie tak coby nowa moda ná pozor Oyczyźnie służyć, ále *attendendo ad petram, de qua excisi sumus*, po Stáropolsku *cum Deo Abraham*, iáko dawni Pátryárchowie *Arvi, civitáq. Religionis* Przodkowie nási, *non ad speciem, ále gruntownie, non disertis*

disertis verbis, sed solidis consiliis ratować. Ciężmy się mogli. *Nonne ita egerunt Patres nostri?* Czytać *in simili casu* przeszłych wieków *acta*, zaraz spisowano *Konfederacye, in ordine ad salvandam Rempublicam: providebatur securitati externa; & interna:* ktoby był chciał mieć zać rzeczy, *libera Electioni* przeszkadzać, *pro hoste Patria* wytykano, o tym wszystkim myśl, aby chwala Boska, prawo, siuszność swobody mile, złota wolność, pospolite dobro, sława Oyczyzny utrzymana była: *cum DEO Abraham*, który *ambularit in visis Domini*, prosta droga nie ścieżkami idąc. *Inspicit* tedy Pan Bog *eam* nam wszystkim *mentem*, *abstrabat* od interesów prywatnych, o których *nec somniare quidem etiam inter pulvinaria Deorum licebat*. Uwiedli się za interessem, za smakiem prywatnym, pierwsi Rodzice nasi, coż wskoráli, á to *cognoverunt se esse nudos*. Inakższy przykład same nawet grube dáo nam Pogani, nie znály Czarze Rzymskie *zastaw*, któreby *pro bono Communi* Bogom oddawáne były. Między gestami ogniami, które we dnie i w nocy *ram Jove Statore* gorzáły, samá nie tylko ku dobru pospolitemu *Religio* wydawála, cokol-

cokolwiek *privato affectu* pachnęło, wciśnać się *inter ibura publica* nie mogło. *Neminem suo privato nomine Capitolino Iovi votum solvisse, omnia pro Patria dedicabantur*. Wszytkim dobro pospolite iáko w sercu, tak i ná celu było. Czemuż nas ten *movere* nie ma przykład? Synowie ićkiesmy Rzeczypospolitey, a tá Mátká z nas się tych czasów, bezpiecznie mówić mogą, rodzi, bo ia tu z nas złożona, á podiechy swoiey tak potrzebney czeka- iaca widzimy, *Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me*. Schorzáła, zbolála do káżdego z nas mowi: *Fili, omnia mea sunt* Madrość Przedwieczna, głosem tak piękna i wpániála máchine- światá tego wystáwiła, głosem konserwuie; *Verbo virtutis sua*. My tych czasów, i konserwowáć, i zgubić, ubron tego mocny Bóże, Oyczyznę głosami nászemi możemy, ieżeli iáko Grekowie, którzy ięzykiem, nie iáko Rzymiánie, którzy sercem mawiali, o tym myślić nie będziemy, żebyśmy mogli *adificare domum*, w którym iáko kiedyś *arca Domini quiescebat*, tak wolność nászá bezpiecznie odpoczywála. Nie zarábiaymy ná nárzekanie stárego Doktorá Kościelnego. *Tota rerum natura*
S
deperit

deperit bonum commune, nos miseri toto ingenio, & facultatibus à Patria acceptis, adversus eandem desertamus. Jeżeli przed tym woleliśmy widzieć publiczny nieład, niż prywatney chęci naszey przeciwność, jeżeli przedtym znaydowała się przedzey pszenicą bez prochu, szkło bez wady, wodą bez mułu, niż rada bez pożytku własnego, *tantum ex malis publicis sentiebamus, quantum ad res privatas pertinebat.* Jeżeli przedtym bywała wolność w uściecech, ale nie w fercu, jeżeli przedtym chlebem tym, którym nas Ojczyzná náfza wypafła, ná nięmy żiewáli, á ona *in caput suum* iáko *Annibal*, *cicutam* alebat, ze łzami tak wiele ludzi utrapionych, z wzdychaniem tak wielu Miał, Wsi zruinowanych, z płaczem samych popiołów Przodków naszych, gdyby oczy miały: *exaltavi Te, & Tu fecisti Tibi Deos alios, quia sua cuius utilitas DEUS.* Demus initium meliori consuetudini. Zgromadziłiśmy się teraz ná to miejsce, żebyśmy tonaca miła Ojczyznę *in communi periculo* salwowáli. Więc czynimy to *non amentito boni publici zelo*, nie uwilaymy w koopertę dobrą pospolitego prywatnych, wżytkie *discordantis animi motu* ná

ná stronę odrzucmy; á tak *saluti publicae auxilium, non impedimentum* przyniesiemy. Była w Arce zgodá, lubo między tak wielá nieprzyiąznemi subiekctami, czemu? bo była żywa ápprehensya przy wálney ná ten czas całego świata ruinie. Słyszały one zamknięte zwierzęta płacz, i lamentá ludzi tonacych, Arki się iáko mógł kto, próżno, bo późno chwytaacych, widąc było po wodách pływaiące gęste trupy, dla tego chcąc się same salwować, dziwnie się z sobą zgadzały, wrodzonych swoich pássyi, áffektow, nieprzyiązni zápomniáły: ázasz, i u nas nie to się dzieie, niechcę *odiofam* czynić *comparationem*, dosyć ná tym, że iesteśmy tak iák owi, o których czytałem, *nil sciebant, quid cum illis deliberaret fortuna, nil agi quid deberet, nisi quod omnia pessime agerentur.* Jużci prawie w tym naszym nierządzie, nie tylko niewiemy *quid agatur in Patria*, ale *in ipsa Patria perfertur* Seymy nieSeymami, o tych i mówić wstyd. Prawo ná kámiennych przedtym tablicách wyryte było, bo nie ma bydz woskowe, áby to prędko spłonać, i stopić się mogło, ale wyryte, A nasze práwa, *folia sine fructu*, bo ich rzadko kto słucha;

Dobrze ie ktoś do paieczyny przyrownał, w ktorey to tylko małe muchy, i drobni komorowie więzła, a bacy się i szerzenie przebiia. Ná coż się przyda i prawo: *inanis lex, quam servare populus detrectat*, ledwo nie do nas *directe* stosuia się do Piśmá S. sławá: *Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem?* Więc teraz iákom iuż rzekł, czas ieść, *ut demus initium meliori consuetudini, filum prioris abrumparamus*, wszák *bona consuetudo exuere debet, quod mala instruxit*. Teraz czas *diligentiá tam curativá quám preservativá* náprawić wszystko to, cokolwiek *vel amissus fortuna, vel admisimus infortunii* w wolnościach i prawach naszych. *Statuendum salubriter, cavendum providenter*, pámietaiac że *in rebus humanis Secula & Persona intereunt causa & eventus interdum recurrunt*. Nigdyć Rzeczpospolita do uleczenia chorob swoich nie znáydowała sposobnieyszego czasu, iáko gdy *sibi relicta liberé & mala sua eloqui, & remedia providere* mogła. Przewróćmy wszystkie Práwa nasze, znajdziemy *optimas legum nostrarum nos interregnis debere*. Znáydziemy że *nunquam magis libertati profici potest, quam dum sine Principe sumus*.

Postis

Postis tedy *aliis curis* do tego iáak nayprędzey udać się życzylbym. *Pridie caveamus, ne faciamus, quod pigeat postidie*. Wprzód iednak czas Elekcyi umowieć; bo pokad tego nie konkluduiemy, *errabunt Consilia nostra, quia non habebunt, quo dirigantur*. Jest to rzecz całé różna dáć *consilium*, ieżeli Elekcyi, aż ná Wiosnę będzie, álbo ieżeli prędzey; bo *ignoranti quem portum petit, nullus suus ventus bonus est*; I ten ieść fundáment, ná którym wszystkie insze tróterye budować się będą, bo álbo zdáć się będzie Rzeczpospolitey, żeby prędko przed zimą do Elekcyi przystąpiliśmy, álbo nie? *Si primum, to hoc casu* zachodzić się trzebáby záraz około exorbitancyi, około postánowienia porzadku przyżłey Elekcyi, około umowienia *dispositive* Paetorum *Conventorum*, *ut mala prohibeantur, pratipiantur bona*. Bo ieżeli to wszystko odkládáć będziemy do Elekcyi, to *sem falsus Vates*, z tego nie będzie nic, *ob rationes*, ktorych nie śmiem *in publicum proferre*. Bo często nicostrożny Spowiednik grzeszyć náuczy. Czytałem Aktá przeszłych Elekcyi, i widzę bárdzo piękne porzadki opisané: ále mi się zda, przydáłyby się ná

S 3

to,

to, iáko owá podług przyśłowia: musi sziárdá po obiedzie. Opisiuie się porząddek Elekcyi, á ten do Drukárnie wychodzi áz po Elekcyi, rozumiałbym tedy, żeby tu zaráz nánowić się o wszystkim, i raki, álbo podobny iáko bywał przedtym, prawem obostrzyć, exorbitáncye teraz zaráz poprąwić, *Paſta Conventa* spisać teraz: *quale Regnum & Rempublicam electo tradiderimus, tale reſturus & habiturus eſt*, á tak gdy czas przydzie Elekcyi, która ieſt *Acto Privilegiatus*, ná ſamo tylko obieranie Páná, inſze Rády prawić *ceſſant*, álbo nie ręka idá, dó exekucyi nie przychoďza, czego experiencyá tak wiele rázy náuczyła, gdy mowię czas przydzie do Elekcyi po wyſłuchánia Poſlow iáko *vicinorum & Amicorum Principum*, tak Kándydatow, gdy wszystko bęďdziemy mieli gotowe, cokolwiek *ad internam ſalutem* náleży, iáco poyďzie wszystko. Bo *proviſis quae tempus, & neceſſitas monebat*, tylko ſamá *reſtabit* nominacya, wygotowác to zás iáco ſię moźe, byle między námi bylá ſpolná konfidencya. *Dividenda negotia deſſignentur* przez Xiaźęciá I. M. Kárdynałá *ex Senatu*, przez I. M. P. Márſzałká Poſel.

ſkiego

ſkiego *ex Equellri Ordine*, iedni do tych, drudzy do inſzych máteryi, ktorzy *hont á publico conſenſu liberis*, niech tylko ſzczęrze poprącuia *ad referendum publico conſenſu*, to prętko *per has ſeſſiones*, choć naytrudnieyſze uſpokoia ſię máteryc. Zeby zás nie zwłoczac po náſzemu do iutrá, pilno ſię *negotia Reipublicae* odpráwować mogły, śmiałym W. MM. PP. upraſzać iáko i oro, żebyśmy publiczne ſeſſyano odpráwowali, *v. g.* od dziewiatcy *praciſe* do pierwſzey, dla tym pręďszego dokonczenia: poniewáź zdánie moie ieſt zgadzáiace ſię z wielá Woiewodztw, i Ziem Inſtrukcyami: żeby Elekcya ieſzcze przed žimá moglá ſię odpráwić. Moźe byď że *in tanta luce alium ſinguli vident ſolem*, iá *depreſor contrarium ſentientes*, & *magis pro intereſſu Oyczyzny eligo*, żebyśmy upáďlá cále, koniecznie dźwigáiac, oczywiſte *ex tarditate* niebeſpieczeńſtwá *vitare* mogli: wſzák wolno káďdemu *pro ſuo Genio loqui, pro voto ſentire: non indecorum* tedy *puto*, choćby ſię i ináczey zdáło Rzeczypoſpolitey, *nec vanitatis ſumamus metuo*, poniewáź wielu ſię Ich MM. tak zda, ile że *cenſeo, non pugno*. Zebym zás nie zdał ſię bez rácyi mowić, które *ad perſua-*

S4

persuadendum faciunt, non ad extorquendum, krotko te nāmieniam, które non persuaserunt, sed convicerunt, i mnie samego ad id consilii dandum. Wszystkie Pánstwa tak się rzadza, iako ie wola Boska, & suprema illa ktorey sprzeciwić się nikt nie może, prowadzi dispositio. Nie wspominaam absoluta Domina, ktorých praeputivi Herodes rowno z życiem imperabiora. O naszey Polfczce mowie, że Pan Bog Rzeczpospolita naszą ex tribus Ordinibus złożona mieć chciał, i od tak dawnego czasu mirabiliter & miraculose, bo przy naszym nierządzie konserwuje, toż iego nie iest wola, abyśmy długo sine primo ordine byli, ieżeli chcemy satisficntia Oyczynny spes & attritam oney dzwigac fortunę. Non dormit securit Regnum, nisi Princeps excubet. Kiedy nie mamy Pána, to ani externa securitati, tak iakoby należało providere, ani interna nie możemy. Externa securitas zawiśła ná woynie, albo ná pokoiu cum vicinis; mamy teraz wojnę, poiełismy Tátarzyna, który nas nie chce puścić, per experientiam patuit non bene constare belli rationes, nisi cum uni redantur securi, & periclitantur omnes, ubi plures regere, quam obsequi cupiunt. Jako

daley

dáley wojnę cum fructu prosequi w tej ościętości straszney wydawania podatkow, do czego Domina paupertas naybárdziej pomaga, i w tym nieporządku nicwiera ieżeli potráfimy? iák i skonczyć spoko- bu nie masz, pokad Pána nie mamy, sine quo nil auspiciati geri tot ingentibus damnis, przesłych wiekow Rzeczpospolita sensit. A zátym ieżeli nie chcemy byđ & foris inglorii, & domi inutiles, pośpieszyć nam trzebá, praevalente in tranquillitatem publicam voto; żeby Pan o tym myślił, rádził, ząbiegał: quod multi curant, nemo curat, chyba żebyśmy chcieli owych periculorum inconsulte chwyć się remedia, si non intelligantur. Ząbieży się wszystkiemu re- mu, ubi idoneum Elezio nostra invenerit. Gdyby Koronowany Pan mogli, byđ ná Wioinę, wzięby media przed się, albo dobrey wojny, albo gruntownego pokoju; zarázby novis auspiciis, (iako to przynamniey acribus initiis, bywac zwykło) chciał się ząszczyć; wzięby przed się cogitationes odwałenia kámienia, lapis offensionis, finis podobno, & fructus tak ko- sztowney wojny; z ktorego uti ex equo Trajano tak częste pokázuią się hostilitates, nie szkodziłyby więcey Oyczyźnie naszej,

§ 5

zechciał

zechciałby dla pozyskania sobie affektu *ad intra*, reputacyi *ab extra* dokazać, czego dobrego z tamtey strony, myślać o innych ścianach, które iako głaśkać, tak przeciwko nim gotowymi byćdź zawżę nam potrzebą. *Conseruaretur* przez tę akceleracyę *securitas aeterna*, kiedyby powstały konkurencyje o to najsze iabłko, jeżeli pokoy stanie do czego blisko *in Christianitate*, szerzyć się w tej materii nie chcę, i radbym żebym nie mówiac dało do wyrozumienia to, do czego iasne, i oczywiste są apparence. Zgoła iacieli sobie wolney *per omnia* życzymy Elekcyi, *si saluam Rempublicam volumus*, spieszyc się potrzeba w podobnych okazyach: *Actu celeritate consistis, assequimur omnia si propinquamus, si cunctamur*, obawiać się, *no amittimus*. *Interna securitas* i tą *conseruaretur*, bo oprócz tego że *utilitatis specula* illabuntur *Candidati* im dłużey o nich się myśleć będzie. Sprawiedliwośćeia stoli Krolestw, zabawy wojenne, słabe zdrowie ś. p. Krola I. M. nie pozwalają często, iakoby należało, *vacare iudiciis*. Jest tak wiele spraw, które *in deliberatione* i tak wiele które odlogiem leżą *dijudicanda*. Czemu przysły *Regnans*, jeżeli także obierzemy,

obierzemy, żeby się szczerze aplikował *ad officium suum*, prędko *mederi* może Trybunały, Gródy otworzą się. Wskanę tak długo *cum magno praedictio etiam* sprawiedliwości zatrzymane. *cedent* zasłużonym, Woytku prędsza satysfakcyastanie się, którego uwinać koniecznietrzebą, bo lepiey mniej go mieć, a pewnego, a niżeli więcey a na papierze, które postaremu realney zapłaty upominąć się będzie. Zgoła mówić muszę *tam liberè, quam verè*: że *multe sunt commodae* prędkiey Elekcyi, a iefacze więcey *incommodorum* z późniejszey; które uprzedzić potrzeba, bo już i o zwiasku coś mówić porzynają, *non ut desinant tanta mala, sed ne nos etiam obruant*. Prędko salwować nas może *a conspectu malorum, quae nostra res per annos videt atas*, uwolnić *publicam expectationem*, skutkiem ućieszyć, i ukontentować, kiedy *evenient, quae eventura optantur*. Zkonfunduicemy opaczne o nas *exteriorum* opinie, że się tnie zgadzamy, kiedy pokażemy, że *optimi citò conveniunt*. Im dłużey Páná nie masz, *etiam* w prywatnym Domu, tym większy nieporządek, tym większy kłopot, gdy powroci. Czemuż nie mamy zafatczyć *Regna*,

Regnatura, i popisać tym, że prędko; nie tak iako owo źli Dozorey nasi, którzy sobie nigdy Páná widzieć nie życzą. Czemu mówię przystąpić prędko nie mamy do obránia tego Páná, którego nam Pan Bog destynował, nášze, i iego *inter spem anxiam* osadzić fortunę, im dłużey Rodzice bogata w domu trzymają Corkę, tym więcej odżywa się *Procas*, i często bywa, że tá która wybiera, nągorzey trąfia. Dogodźciemy *accelerando* potrzebom Rzeczypospolitey, czasom niebezpiecznym, utęsknieniu, *expectationi publica*, kiedy długo przez Páná, bez obrony, bez skuteczney sprawiedliwości nie będziemy. O czym dobrze do nas Krzesłowy Historyk mówi: *radio sum sine Rege vivere, dum in libero populo apud potentiores libertas, in licentiam absente Supremo Rectore, amat degenerare.* Prowadź nas do tego miłość Ojczyzny, *qua diu viduas sine sponse, secura* bytć nie może, według tegoż kochającego Ojczyznę Senatorów: *Circumsepta est Respubl. variis Gensibus cum rapace manu paratis, datur occasio universis, absente Pastore populi desolati cum gregem opprimendi, qui vel libertatem ejus invident, vel imperium afficiunt.*

Wywodzi

Wywodzi on tam szeroko *graves in vicinia potentias, liberis populis inimicas*, i konkluduje: *non posse regimen diu subsistere sine Rectore, nec presentia periculorum remedia haberi absente medico.* Zątym, ktokolwiek *prudenter* to uważyć zechce, zgodzi się i z nim, i zemna, *tardum non debere esse consilium in arctis rebus.* Gdy ná głowie schodzi, członki słabieją, i uśtaia. Sprawy i trudności Rzeczypospolitey, Krolá głowy potrzebuie, bez ktorey *corpus agre moventur*, wigoru żadnego mieć nie może. W terażniejszy okazy jesteśmy, iako owi, którzy zeglując rądzi by iak nąprędczy do portu, *quibus tarde venti et omnis pigra velocitas.* Dáie nam Bog czas, że dotad zá iego łaska, i żąpillnym stáranicm Ich MM. PP. Hetmánów *utriusq. Gentis* spokojnie ná gránicách, którym z mieysca mego unizone ia oddáie dzięki, *gloria in posteritate et grata memoria rependet zelum* Ich MM. *et amorem Patria* nádgrodzi pewnie. Dáie nam mówię czas Bog, więc pámiętaymy ná to, *cui tempus est, tempus non expectet.* Wiemy, i podobno znamy tych, co konkurruia, iuż się ten urodził, ktorego Bog nam destynował. Więc *haud diu procras sinandum,*

*Simandum, ne aut ignorare videamur eligere, aut concordēs fieri, ut eligamus. I owszem czemuż tym więcej nie obli-
wać tego, komu ten honor cedere ma,
bis dat beneficium, qui dat celeriter. Ile że-
ciś w czym z łaski Bożej wybrać: non
Sceptro digni, non huic viae desunt Proci.
Ubroni Boże, o które etiam vivente Prin-
cipe nie trudno, inkursy Pogańskich: Sa-
guinem zagnbionych dusz de manu nostra
requieret Bog, gdybyśmy odkładali; bot-
emu zabić & auctoritate & libertate
łácnicy Pan może, amittuntur multa tur-
ditate, quàm res nostra, icżeli kiedy, to
teraz naybárdzicy non ferunt minima mo-
menta Reipubl. gravia, i owszem beśpie-
cznie nulla invidia formidine rzekę, si
hanc rem serò fecerimus, omnia opera se-
faciemus: bo zewsząd oblata occasio-
perá vicinitas, nutantes to ná wojnę, to
ná owę stronę, iáko in veritate liberi po-
puli byđź muśi, widzac animos, poty my-
ślic o nas, á podobno, i przeciwno nam
będzie, pókad sobie dobrze nie poradzi-
my. Ná coż tedy mala accersere, które
nas & vincere, & obruere mogą? Już
nápisany iśť w Niebie, który ná tym Tro-
nie siedzieć będzie, który libera Genti con-
iunxit*

287
innētim cum Ordinibus, jura dabit. Cze-
muż tedy resistere woli, Boskiey chcemy,
i to differre dobrowolnie, co ab aeterno
constituit Deus. Uwazyć i to, że przez
te kilka miesięcy, summa injuria Rzeczy-
pospolitey będzie. Bo kto tu tak długi
czas rezydować może? Ubroni Boże, że-
by woysko licentius sobie nie postąpiło,
kiedy Elekcyą aż ná Wiośnę przedłużymy.
Prawdą, że się zda nie daleki bydyć czas
ná Wiośnę, ale pamiętam ná to, że vide-
tur parum nostrum, si perdamus tempus,
gdyby się obawiać nie trzeba ne nos ipsos
perdamus in tempore, kiedy cuius audaci &
potenti ad perversa consilia dany fryztu,
kiedy zewsząd niebezpieczeństwo, nisi pro-
videatur. Obijcitur że czas krótki, iuż to
September, zimná nastapia Campus Electo-
ralis byłby niewygodny, Konwokacya
nie rychło się skóńczy, ieżeli się dobrze
skóńczyć ma, niż preliminaria ná Seym
Electiois wynida, mosty, & alia prapara-
menta wygotować się nie mogą Brevibus
ná to, quod sentio, quodq; complures alios
meum sentire scio. Co o czasie, ieści go
dofyć, byle go ná tych mátyryách, perq;
clam tacitam tempus abire solet, a często
dámo nie trawili: incepta non relinquimus,
reliq̃ta

relicta non repetamus, to będzie go dosyć. Jedną materią się zacząć, nie puszczamy iey aż się skńczy, bo albo na nie konsens stanie, to mieć ią *pro conclusa*, albo nie, to wiedząc, że *evinci* nie może *per rationes libertatis vetandi*, to iey dać pokoy, ani więcej *Lazarum non suscitare*. zgoła dobrze tam ktoś powiedział: *si me volneris per devia ducere, celerius ad id, quo tendo perveniam*. Byliśmy tylko *presè* do tego, co teraz naybárdziej *pro conservatione universi* należy, mówili, byliśmy się chcieli aplikować do tego wszyscy, co iest z dobrem Oyczyzny, byliśmy mieli spólną konfidencyą, i doskónała: to Konwokacya tá, iuz nie tak iak przed Elekcyą Stefanowską, bo tá tylko dzień jeden trwałá, ále we trzech naydóley Niedzielańch skónczyć się może, á do brze, á porządnie. *Providebuntur, uti provideri debent omnia*. cokolwiek do Elekcji potrzebnego, á rák kiedy wszystkie materye teraz umowione będą, mogłaby się *ad initium Novembris* zacząwszy, *circa Festum Marciná* skónczyć Elekcyą, (bo to nie iest práwo, żeby sześć Niedzieli trwałá, i owszem sá *prejudicata*, á tylko trzy) koni się ieszcze pożywi, i lepiej

Pospolite

Pospolite ruszenie łacnicysze do sprowadzenia, niż ná Wiosnę zaraz, siána sá, zbożá táńsze, *commoditas* większa. Wszak i Choćimska w ten dzień byłá. A ieszcze lepicy tego Roku, mieliśmy láto mokre, nádziciá w Bogu co nam i Astrologowie obiecuią, będzie Jesień długo piękna, á choé też troché zimná, ućierpieć, zágrzać nas powinien *zelus in publicum*, lepicy przez tydzień niewczásu záżyć, á ná długí czas *commoditatem publico providere*. Przodkom naszym *bimestre interregnum grave habebatur*. Dawne zwyczáie *in Gratia esse deberent, quorum certitudini non opinio, sed experientia subscripsit*. Stefanowska Elekcyą złożona byłá Die 4. Novembris. Elekcyą Władysławowska stánęła Die 8. Novembris. Elekcyą Kázimirzowska skónczyła się Die 17. Novembris. Czemuż i my pokazać nie mamy *secutura etati?* że iáko *cunctus amore Patria leviores curas* kładziemy, ták i niewczásy dla Oyczyzny chętnie podáiac sobie życzymy, ile że nie tak iest *res operosa volentibus*. Jeżeli móst, szopá, ták prędko nie będą się mogły skónczyć, lubo wiadoma káżdemu, *exemplaris* we wszystkim Ich MM. W W. PP. Podskárbiich M. MM. PP. *Activitas* w to potráfić może.

T

Ale

Ale choćby się też, i wozić przez wiatr, byle do portu szczęśliwie zawinać, wszak *Et ventus dum directus non est, captatur obliquus.* Co o Szope, Elckeya Henryka, Stefaná, Zygmunta, pod namiotami odprawiły się. O Stefanowskiey mowi Historyk: *erat tempus anni alienum, et standu consiliu sub dio, et papilionibus ineptum.* Do tego ktoby się intemperiem Cali obawiał, ledwoby stary ow nie rzekl *Damocles: vide, ne dum Calum consideras, et times, terram amittas.* W ośtátku czemużby wszelkie infze máterye do Elckeyi należace, nie miały się i w Kościele takim odprawić, á w sam dzień Nominacyi náznáczony, *in campo Electorali more Majorum comparemus, et mittuntur quadam mala minora, ut propellantur majora. Quilibet statio tempestatem fugientibus pro portu habenda est,* rozumiciac, i przyznawáiac to bydz *legitimum* (słowá sa Práva nášzego) co się *pro salute Reipubl:* dzieie, ktora samá, i ludziom, i czasom roskázuie. Wiéc ábyśmy iáko Kónfederacya Jędrzowskiá sonat przykładem Przodkow nášzych wolność, i swobody násze, á nawięcey tę, ktora iest źródłem wszelkich swobod nášzych wolne obieránie Pána,

in

in tanta temporu zostáiac egestate utrzymáli; chcěimy tylko *accelerare*, áplikowác się wszyscy: *maledictus qui facit opus Domini negligenter,* á mam nádzicie w Bogu, że *per gratiam ejus adjuvantem,* do nkontentowánia nášzego opus suum facient fata. Caterum powiedziawszy to, co mi się *coram Deo* zda, bo oczywście widzę *plura quae terrent,* kiedy zwłeczemy, *quam quae prement,* iesli póspieszmy. *Inquantum* záś ináczey zdác się będzie cálcy Rzeczypospolitey, ia pewnie pámiętáiac ná Apostoła słowá, *servum Domini oportet esse docibilem, sensum meum* upornie bronić nie myślę, wiedzac, że nie tylko te rády dobre bywáia, ktore *approbantur et evincunt,* ále i te, ktore *improbantur,* byle się wiára, i miłość ku Oyczyźnie pokazáia: *ea protuli, quae meliora credo.* Gotow i cálcy, *si tempus et occasio feret,* rácyami infzemi ielzce oprocz námienionych. o tym podysputowác. A tak o czásie Elckeyi *pro sensu meo* powiedziawszy, do punktow infzych przystępie, *et quod in mentem venit pro emolumento Republica,* krociusienko námienię.

Woysku zapláta *de necessitate* powinna bydz opátrzona w tych niebespieczeń:

stwách, które nas *unatq* oraczają: *amatus miles & timendus*. Ale iako o tym *in hac egestate nostra* pomyśleć? Jeszcze stáre podatki nie wydane, i cudowna iákaś wśzędzie renitencya w wydawaniu ich, á trzeba o nowych myśleć. Ták wleśmy winni, á takéśmy ubodzy. Poddáni nási (rzecz *physicè* niepodobna) áby tak wiele wypłacili; i choćbysmy tu *ad proportionem* zasług podatki postanowili, obawiać się, áby tak znowu iako był przedtym *rei non bona, consuetudo pessima*, nie był zawod. A zátym *ex necessitate* trzeba by uczynić *virtutem*, ieżeli chcemy, áby nas P. Bog uwolnił od tak wielkich niebezpieczeństw, żeby nam dał takiego Pána, któryby był *par oneri*, żeby zá niego Władysławowskie spokoyne wrociły się wieki. Pochodźmy okolo tego ná tey Konwokacyi, áby letki iáki, tylko byle rowny, ná całą Polskę, ná ubogich poddanych naszych postanowiwšy podatek, ná samych śiebie, ná *luxum nostrum* obroćili się. *Non desunt, nec decrunt media*, iákobyśmy z tych długów wynieść mogli. Námiemniem ia był kilká ná Grodzińskim Sejmie o státnim, bo po nim nie mieliśmy żadnego, który że nie doszedł, żałowałem tego

bom

bom słyszał, że się przeciwko temu interesanci ná infse Seymy gotowali, rozumiałbym tedy, i supplikuię o to, żeby Kárdynał I. M. Primás i ná to ośobiwa złożyć raczył sessyá; ná ktoreyby *preste* tylko *de mediis* uwolnienia ubogich ludzi, á zatkánia ták wielkich długów dziury mo- wie się mogło *ad referendum* Rzeczypospolitey *semotus arbitris*. Przypominam, sobie Krolá Kázimierzá *Votum* Lwowskie publiczne w Kościele, *in extremis* Oyczyzny *periculis*, że ná ubogich ludzi podatkow składać nie miano, które le- two uczynione, zaráz Pan Bog póbłogosławił, i *suspiriis* pewnie ubogiego podánstwá *debetur, quod non fuerimus*, (do czego bárdzo blisko było) ná ten czas *consumpti*. Jeżeli *similem desuper* życzy- my sobie *benedictionem*, tożby uczynić potrzebá, bo padáia ná ziemię lzy ubo- gich, á z ziemi do Niebá wołáia; *& vindictam extorquent*. Milczy ich ięzyk, ále oczy mówia, á z nich wychodza *grandia vocis pondera*, do uszu spráwiedliwości Boskiej, bo sa iako wapory, które pod- noszac się od ziemi *desantur in nubes, ignescunt in fulgura, caduntur in fulmina*. Przeciwko ták śiężkim ággrawacyom

T3

uboższych

uboższych (boć się wziędzie moenieyſi
uchraniaia) *ascendit clamor ad Deum*.
Dałby tedy Bog, abyśmy poſtąpić mogli
sobie przykładem owego Egipſkiego Kro-
lá, który Kościoły różnym Bogom wy-
ſtawił, piſząc ná nich: *sine ſubditorum
ſumptu hoc edificavi*, á nie przykładem o-
nych, ktorzy Cyreneyczyká do dźwigá-
nia Krzyża przynagláli, bo i ten, iáko i
náſi poddáni, był ze wſi, *venientem de
villa*.

Ná Artyleryá, ná opátrenie Fortec,
Kozakow utrzymánie, doczytawſzy ſię
w Hiftoryi náſzey *ad caſum praſentem*,
*quarta pars reddituum Regia menſe in ſi-
pendium Militibus conſeſſa*, ponieważ tego
hic & nunc koniecznie potrzebá, á zkąd
inad *non eſt modus* doſtania tego koſztu;
czwarta część z Ekonomii Krolewſkich
łożyć życzylbym ná to, wſzák *& in volun-
tate legum* tego ſię doczytamy, że tak
bywáło. A choćby prędko mieliśmy Pá-
ná, tedy rozumiem nie ciężko mu będzie,
i tey porcył pierwfzego Roku *commoda
& neceſſitati* Oyczyzny uſtąpić. O po-
rządku Elekeyi, exorbitancyách inżemu
mowił, i przypominam, że zá rzecz nay-
potrzebnieyſza rozumiem, aby *dividendo
negotia*

negotia między różnych, Deputácyi kilka
náznáczoych było? do exorbitancyi, do
ſpiſania *Paſtorum Conventorum*, do po-
rządku Elekeyi, do ſpoſobow podatkowá-
nia, do tráktowania z woyskiem. Bo
tak kládę, że Ich MM.PP. Poſlowie Wo-
ſkowi mála iáko *commiſſum* do upomnie-
nia ſię, tak *conſideratá egeſtate* reflexya
uczyniwſzy ná mála liczbę, która *in ope-
re belli* bywála, *non ſtricté*, ále *diſcreté*, iá-
ko z Mátką Oyczyzná ráthowáć ſię będą
Jeżeli by zá nie mieli Plenipotencyi, to
trebá *uſitato toties more* poſláć do wo-
ſká, á łączno to bydz może, bo ſię w ku-
pie teraz znajdzie, i z nim konkludowáć
de quanto. Siłáſmy winni wiemy, ále ſi-
láſmy plácić powinni, o tym rozmowić
ſię trebá *inter Partes*, nie tylko dla tego,
żebyśmy proporcya wzięli zapláty, ále
żeby też *& regnare volens* wczéſnie ſię re-
flectowaliáka też *Summa* zá zapláte wo-
ſká *indigentiam noſtram ſublevare* zechce.
Bo przy inſzych záleceniách ná Thron
náſzá táka *liberalitas non poſtremo loco*
kláſć ſię powinna, wczéſnie tylko wie-
dzieć, oſtrożnie wierzyć, *maturé providere*
náleży. Co rozumiem, mowię, żeby *ſolo
aſſentario, & nudo promiſſorio*, ktore częſto
T4 ządowa,

zawodza, niechćielismy uę uwodzić, bo w podobnych okazyach *plus offertur, quam affertur*. Uczynimy Prawo *sub rigore*, żeby nikt *in privatum* nie brał, á co ma *dividere inter plures, publico cedit*, boć się tak każdemu dostańcie, kiedy to cobysmy zą poddanych záłożyli, wyliczona á *future Regnante in publicum offera, in communi* nagrodzi.

Zyczyłbym i tego, żebyśmy Konwokacyi terażniejszey czas záłożyli, & *tantum trabali clavo* przybili, *non plus ultra*; bo tak wiedzac *determinatum tempus*, trąćić go nádaremno nie będziemy, próżnować nie zechcemy, *tu stas, & tempus tuum ambulat*. Bráć nádaremno czas, iest grzech tak ciężki, że *communi sententia & decisione* Teologow, *ad restitutionem* tenetur; który u każdego *tacita subtractione* bierze, restytucya zaś trudna, satisfakcyja niepodobna, *quod ire non videmus, isse cognoscimus*. Cokolwiek zaś kosztowóžemy, czas każdy swoy opuści *ex lucro cessante, damno emergente*, każdemu nagrodzićby trzebá, który *artem difficultatis* náuczywszy się, zatrudnia inszemi mąteriyami Rzeczpospolita.

Zebym zaś o strąćieczasu mówiac, sam

go daremnie nie brał mowa moja, *factum arguerem, & arguendo facerem*, odkłádaiac insze máteryc ná ten czas, gdy *ex ordine* trąktowác się będa. Konczę pokorna *supplica* do Máiestatu Boskiego, która po cáley Dyecezyi *ingeminare* kazalem, áby Bog mocny zmiłował się nád nami, unizona prózba do Kárdynała I. M. Primasa, áby iáko zaczął *Regem non sollicitudinem Regis abesse*, i dálej pokazał, do W. MM. PP. wśzytkich, ábysćie *memores* chwaliły Boskicy, wolności, i dobrą pośpolitego, w zgodzie. i miłości Braterskicy, *procedere* w Rádách chćieli terażniejszych, iezeli chcemy, á chćieć koniecznie *ex amore Patria* trzebá, *ut reliquia Israél salvetur* *fiant*.

M O W Y

*W Samborze, pod czas Traktatów z
Konfederowanym Woyskiem miane, a
na prośbę Collegii Commissio-
nalis zkontentowane.*

*Pierwsza, Die 11. Martij, Anno 1697.
w Kole.*

Już to nie pierwszy raz stawamy w
Kole Rycerskim, naznaczeni, wprzod
od Rzeczypospolitey, ja potym od zła-
czonych dwóch Kommissyi ze Lwowa,
uproszeni Kommissarze, kołacemy tak
wiele razy do serc W. MM. PP. nie bez
nádzieie, że iáko te otwarte, ná zaszczyt
Oyczyzny, tak ich ná głosy nasze tak
gorące, nie zámkniecie. Gdy tu po tak
wielu inszych Ich MM. Ludziách wiel-
kich w pośrodku N. W. M. Pánów mo-
wić mi przychodzi, przypominam sobie
iáko Duchowny Ewángelia o głupich o-
wych Pánnách, którym dla tego, za zdá-
niem Doktorow Ss. niektorych, nie o-
tworzono, że tylko dwa razy zákołatały
gdyby były, nie odrażać się, trzeci, albo
czwarty

czwarty raz szczęścia spróbowały, pewnie-
by były tey nie miały niefortuny, że sa
odrzucone. Kołatałismy, kołacemy nie
raz, ani dzieięć, w ustáwicznych konfe-
rencyách, ná codziennych Sessyách, do
serc N. W. M. PP. nie dotad nie pomo-
gły submissye nasze, upewnienia nasze,
szczera do satisfakcyi Rycerstwu áppliká-
cya naszą: nie tráćemy jednak ieszcze
nádzieie, przychodzimy tu ieszcze do W.
M. W. M. PP. z pośrodká Kollegiam,
naszego wyprawieni, oto między Syná má-
ława Mátká, tá Mátká, która nam i W.
N. W. M. P. dáła życie, nie u obcych,
ale u swoich własnych Synow życia szuka.
Tá Oyczyzná, która ieżeli cále nie obu-
marła, to widomie koniáca, w większym
zostájac nieszczęściu, niż żeby się dosko-
nale opisać mogło, o to prosi, w czym
się icy dla sumnienia, dla sławy, i dla wła-
snego interessu wymówić nie godzi. Nie
będziecie mieli zá złe, W. N. W. M. PP.
i Bráćia, że iáko Xiádz, iáko Biskup su-
mnienie naprzod (które jest świadkiem
spraw, poćiecha dalszych lat) wspomni-
nam: bom powinien, i nád własną duszę
moję, duszę W. N. W. M. P. kochać po-
winieństw z obliгу mego, i krwia własna,
gdyby

gdyby słowá nie pomogły, te zapieczę-
tować prawdy, że się nie godzi z przyka-
zania Boskiego, przeciwko Mátcie mówić,
dopieroż czynić; nie godzi się zguba po-
bliczna, prywatney sobie czynić fortuny,
aby się mnie dobrze działo, nie godzi się
złe inšzym życzyć; nie godzi się kocha-
jącego nienáwidzieć; ktoż nas bárdziej
iáko Mátká Oyczyzná kocha? Przyznánie
się oná do długu, plácić chce, o cierpli-
wość tylko, á nie długa prosi. Chwali
Ewángelia owego kredytorá, który ma
cierpliwości trochę, dáć czas dłużniko-
wi do wypłacenia, gáni, który go nie-
dyskretnie duši. Jeżeli zápracowanych
krwíá zaślug punktuálnie nie wypłáć, to
tá wolność, która się pásie, która stoi,
ktoreysię się W. N. W. M. P. porodziła,
która pierśiami swemi, ná zazdrość zá-
dumiálego całego swiátá, zászczycacie
w zerwanych mészczęśliwie, w niedo-
szłych niesfortunnie kilku Scymách, przy-
ślábym przed skonczonemi dniami, Naj-
iásniejszego Paná zdrowiu, iest przyczyną,
na, że nie skutkiem, ále nádziecią, (lubo-
rá, i pewná, i bliska) záchowaney cięszy-
cie się nagrody. Zgóla się skárzyćcie, że
nie plácono? Skarzyćcie się ná wolność

Szláche

Szláhecka. Przyznánie Oyczyzná, że go-
dne zaślugi wásze, i wdzięczności, i re-
kompensy, i nád tym ná ostatniecy przed
zerwaniem Konwokácii, i ná zgodney
poroy Konfederácii nie nie deliberowa-
ła, i owszem bez kontrádykcyi naymniey-
szej, zaplátę upewniała, podatki uchwa-
liła, i one po Woiewodztwách i Ziemiach
znácznie już złożyła. Appelluie tedy do
sámychże W. N. W. M. P. sumnienia, kie-
dy kto plácić chce dobrowolnie, trzebaż
go przyniewalać? Wiemyć my N. W.
M. P. przyznáemy, że nie mász nie gor-
szego, iáko śiać, á nie żać; poćić się, á
bez zysku, robic, pracować, á nie widzieć
nagrody; i nie może nikt mieć zá złe, że
ten, który záśłuży, upomina się zaplátę.
I dla tego ślágnęliśmy tu, to czynimy, to
myślimy, że cokolwiek dobry slugá po
dobrym obiecować może sobie Pánu, to
wásze krwáwe zaślugi, niech sobie obie-
cują po wdzięczności Oyczyzny, która
nie w słowách, iákom to już rzekł, ále w
w rzeczy samey bez zwłoki tęskliwcy
wyswiadczać, pokazać wam chce. Lubo
tedy z słusznego żalu moglibyscie mieć
wolná mowę, że przeciwko Mátcie, bezpie-
czney mieć nie możecie. Otwiera oná
zywc

żywe miłości źródło, własne iako wodę wylewa serce, że go nic w niey nie zastanie; przenika iey wnętrzości nuża wafizy, potrzeby wafze, dla tego, czego potrzebuiecie, czego żądać słusznie możecie, pełna ochota świadczyć wam, nie słowami, ale rzecza sama dość czynić chce. Czemuż tedy ciężko sumnieniu, ciężko sławie wafzey dłużey czynić macie? osierociła będąc z pierwszego stanu, głowy nie mając, od rak wafzych cne Rycerstwo obrony pragnie: nie żaluiecie dla niey własnego zdrowia, leciecie chętnie dla niey krew własną; cokolwiek sił, cokolwiek ozdoby, wszystko pospolitemu iey darciecie dobru, żywot, i krew, z pierwszey poświęcać młodoci, a iakoż odmówić macie tego, co jest w ręku wafzych. Zaciemiony rozum, który nie uważa, kłamienne serce, które nie opłakuie teraz żnieszego iey nieszczęścia? Nie doczytaście się w Kronice żadney Polskiej, żeby pod czas tak ciężkiego osierocenia, tak niebezpiecznego zewszad *Interregnum*, przy tak wielkiej wojnie, przy takim śmiśnieniu zewszad, na to nieszczęście kiedy przyszła, żebyście się Synowie iey własni ani miłością iey, ani respektem prawdy

swobod,

swobod, ani wdzięczną potomności wiazać nie dali pamięć: niechże się więcej nieprzyjznc nie nasmiewaia sąsiadztw, że ztamtad, zkad niewatpliwa nigdy, pewna zawsze bywała obrona, teraz nieladaiaka w wielkicy iey części staie się rutiną. Niech to zatrze się zgorzelenie, które poszło iako pożarem, po postronnych Kráiach, że w ten czas, gdy owdowiała, swego dośtatecznie opłakać nie może osierocenia; ci którzy ia przeciwko naypotężniejszemu zaszczyciaia nieprzyjacielom, podnosza przeciwko niey ręce. Zamknijcie gębę, chelpiacey się zazdrości, wzbudźcie w sobie miłość wkorzenioną w sercach wafzych sławy tę, któraście, od Przodkow wzięli wafzych, potomkom zostawcie wafzym, dla niey tak wiele pięknych, i niesmiertelnych uczyniliście akcy; teście dorad, niż fortunę bardziey kocháli. Daliście dowod tego przez lat kilką w pracy, bez płacy zostaiac, nie wygasiła w sercach wafzych pamięć affektu wafzego ku Oyczyźnie, czemuż i teraz zwyciężyć nie daćcie się tey matce: z której zwycięstwa pragnąć się nie godzi. Czemu zawstydząć nie macie czuwaiace na zgubę naszą sąsiadzkic narody? czemu przepią;

przeprągnięte życliwych społ Braci w-
 szych żadze, oczekiwana nasycać nie ma-
 cie pociecha? abyśmy żyć, i radzić mo-
 gli teraz spokojnie, na potym bezpiecznie.
 W ręku wálznych ieść dać Oyczyźnie ży-
 ćcie, álbo przyspieszyć icy zgubę. Wiećcie,
 że iáko nie mász wrot do lasa, kto chce
 wiedzie, rabie, ták nie w fortécách, kro-
 rych nie mamy, ále w pierśiách wálznych
 nádziciá nášzá, wiećcie, że iáko káády
 guzik ma swoię pętelkę, co go zádzierni-
 cnie, ták kááda stróná tey Rzeczypospo-
 litey ma tákich sąsiádów, którzy ná po-
 dział nierozdzielney dorad száty miley
 Mátki nášzey czuwáia. Ktoż temu za-
 biczy? kiedy ten łuk, ták się bárdzo cie-
 gnę, że niepodobna, áby długo wytrzy-
 máć mogli; ten koń ták długo pod nie-
 znośnemi ciężarámi robi, że upásć będzie
 musiał. Pewna zguby wrozká, rozerw-
 nie, wyniszczenie sił Rzeczypospolitey.
 Nie trzeba przykazania, áby się káády
 kochał w sobie, ále siebie bronił, á nie
 ieść to kochanie siebie? á nie ieść to
 to bronienie siebie? kto Oyczyznę ko-
 cha, kto Oyczyzny broni. Coż pożyte-
 czniejszego woysku? iáko bydź pożyte-
 cznym sobie, iáko záżywać tey Rzeczy-
 pospolitey

pospolitey ták dyskretnie, żeby się icy
 dłużey záżywać mogło. Jeżeli tego roku
 (do czego blisko, bá i już ná wielu miey-
 scách się to stało) zniszczcie, czyż z ká-
 mienia wynieść może wodá? czymże däl-
 sze bezpieczeństwo ziednamy sobie? O-
 brony będzie trzeba koniecznie, tá od
 woyská nayspewnieysza, czymże ie trzy-
 máć będzie? czym plácić? kiedy znuino-
 wanych poddánych więcey szpitalow, niż
 gospodárnych domow mieć będziemy.
 Jeżeli to weźmiecie W. N. W. M. P. w
 iáistá uwagę, ieżeli pomyślicie trochę o
 przyszłych rzeczách, ieżeli dobro kocha-
 cie Oyczyzny, i wálze, przyznać to musi-
 cie. Rozwiazáła kiedyś niemego od urodze-
 nia Syná icyk wyćiągniona niezycliwie
 ná zabicie Oycá ręká, niechże oczywiste,
 bliskie niebezpieczeństwo Mátki wálzey,
 rozwiąże te obowiazki, ktoreście sobie
 dla satysfakcyi w zasługách, i inszych pre-
 tensyách poprzyięgli. Kto szánuić Oy-
 cá, Mátkę, długo żyć ná świecie będzie
 wízák tego nas Pismo S. uczy, á chcećia
 ene Rycerstwo w niebezpieczeństwach
 od nieprzyaciela, w krwáwych potrze-
 bách od codziennych przypadkow zwlec
 smierć prędká: szánuyćia Mátkę, która

was piersiami swemi wykarmiła, która
 was na rękę piastunie swoich, która was
 do fercá przyćiska swego. Sypie ona,
 ile, i kiedy może z Macierzyńskich rak
 dostątki, i fortuny, otwiera piersi, wylewa
 wewnętrznosci dla Synow swoich, á iákoż
 znáć nie będzie wzáiemney miłości: kto-
 rey gdzie nie máisz, nie dobrego bydź nie
 może. Mowiloby zá niańi Niebo, pod kto-
 rym się takie rzeczy dzieja, wowiliby
 Przodkowie nási, gdyby im pozwolono
 z grobow powstać, á ná terážnieysze rze-
 czy pátrzyć, prosiliby was przez popioły
 swoie, ábyście im w tych, które ná chwałę
 Boska szczodra fundowali ręka, spoczy-
 wáć spokojnie pozwolili Kościołách, áby
 część Bogu, przez zniszczenie dobr Du-
 chownych, przez spustoszenie ich, przez
 odcięcie prowentow nie ustawała, áby-
 ście ná tę wolność, która postanowiła
 ktorey się dla nas krwią własną dorobili
 pamiętáli, i ábyście nie byli podobnem
 owemu, który bogáto zbudowany dom
 własny wywrocił, áby skarb á ieszcze nie
 wielki znalazł. Poráchuyćie się ieno W.
 N. W. M. P. czy wielkiż káżdemu w o-
 sobności z tego publicznego nieszczęścia
 pożytek? á uważćie iák wielka cáła

Rzeczy:

Rzeczypospolitey, i w terážnieyszym ter-
 minie, i ná przyszłe czasy szkoda, kiedy
 zá tym zniszczeniem, zá ta ruina pásmem
 wszystkie sprowadza się nieszczęścia, kie-
 dy płacz krwawy ubogich oraczow, kto-
 rzy nie máia głosu do domowienia się,
 ále máia lzy upomnienia się przed Bo-
 giem, przeniknie niebiosá, i kárę Boska
 która lubo nierychła zda się bydź, ále jest
 pewna, ále strážna, ściagnie. Nie wieleś
 już nie dostáć do wywrocenia Oyczyzny,
 do stráty wolności nászych. swobod ná-
 szych. Szczęćilismy się przedtym przed cá-
 łym, nie bez oczywistej zazdrości, światem
 że inše narody w niewoli żyć, onę cier-
 pieć mogą w Polšczie famey prawdziwa
 żyć wolność. Czymże ja potym trzymać
 będziemy? terážnieysze wyniszczenie po-
 ściagnie zá soba pewna icy zgubę. Przy-
 chodzi mi tu ná pamięć, iáko w pośrzo-
 dku ludzi Rycerskich mowiacemu, odwa-
 żny ow, i mężny wodz Alcibiades, ten
 w młodym wieku będąc, ná publiczney
 drodze gra się pewna zabawiał, á gdy
 wozy rąmtędy iść chciały, on się ná dro-
 dze układał, i żeby mu nie powaryowały
 gry jego przeszkodził. Nási W. M. P. czy
 możeli bydź potrzebnieysza grá, iáko te-

Ua

różnicy-

różnięsza w Oyczyźnie naszey? Jeżeli na-
przyszley Elekcyi dobrze pądnie kósć, ie-
żeli Bog da do fercá dobrego Páná? to
nátle szczęście? ieżeli źle? to ośtátnia zgu-
bá. Nie mierzaycieśz N. W. M. P. tey
gry Oyczyźnie Mátcę wászey. Dzięko-
wałem wczoráyszego dnia I. M. P. Pod-
skárbicemu Koronnemu, dziękuję i teraz
publicznie zá deklarácya tę, że się ná wła-
sney substáncyi pisać, że wásnego Syná,
przyszła poćiechę nieomylná swoię chciał
dáć w zastaw W. N. W. M. P. Przydąię
do tego, że wszyscy Kommissarze ná sub-
stáncyách rákże nászych pisać się będzie-
my, ieżeli ná tym máło? wybieraycie tyle,
i ktorych chcecie, z poyśrzedká nas. ośá-
ruię się ja, iákom powinien dla miłości
Oyczyzny, nie ruszę się od N. W. M. P.
gotowem i w káydánách, gdyby tego po-
trzebá, tu siedzieć pory, pokád nie będzie-
cie mieli W. N. W. M. P. satisfakcyi od
Oyczyzny. Dałby Bog, ábym krwią moia
własną, życiem moim, mógł zátrzymać
łzy strapiónych ludzi / zruinowáné tak
wiele klasztorow, fundácyi ubogich Za-
konnic, więźniow Chrystusowych, zubo-
żenie tak wielu Bráći Szlácheckiey, kto-
rzy chlebá zebrać musza, wyniszczeni

wyćie

wyciśnieni, z wásnych dobr, i substáncyi.
Niechcieycieśz tedy dáley przyspieszác
tey Oyczyźnie ruiny. Jeżeli o imię To-
wárzysz idzie? ieżeli o insze pretensye?
w tych ukontentowác, uspokoić doskoná-
le chcemy. Jeżeli boiaźni o ámnistya?
tá iest w ręku, bo Rzeczpospolita będąc
sobie w owdowiáłym stanie doskonála
Pánia, uczynić to może, i uczyni. W
Pánstwie Greckim w Kościele swoim Pál-
lás, miała od Merkuryusza zrobiony i o-
śiárowány kleynot, że ktokolwiek wód
weyżrzał, wszytkiego, cokolwiek kiedy
ucierpiał, zapomniá. Nie może bydź
droższy, požadáńszy Oyczyźnie kleynot,
iáko kiedy wzbudzeni prawdziwa ku niey
miłościá oczekiwáne przynieściecie icy u-
spokoienie, á to spráwi publiczney urázy
wieczna niepámięć. Rzekłem publi-
czney, bó prywatne krzywdy iáko za-
zadnego zwiásku pod ámnistya nie pod-
czywały się, tak i teraz, áni W. N. W. M.
P. zechcecie, áni my pozwolic mogliby-
śmy, áby szły zá woyskiem łzy krwawo-
ubogich, á ná wielu mieyscách z gruntu
zruinowáných ludzi. Nie ubliża się nic
zaczynam wielkim i dobrym żołnierzom.
kiedy

U 3

kiedy źli kargę odbieraia, i owszem przez
sprawiedliwość na złych, błogosławie-
stwo Boskie na dobrych spływa. Byli
kiedyś u Rzymian pulki wieczne, były pio-
runowe, pobbłogosławi Bog, i W. N. W. M. P.
że zwalicie, złamiecie potęgę nieprzyja-
cielską, wieczną sobie sprawicie pamięć,
kiedy się z Ojczyzną, tak, iako Synom
należy, obcydzicie: a coż potrzebniej-
szego, iako kiedy linie schodzą się do swe-
go centrum. Stać się zaś to może teraz,
co stać się kiedykolwiek powinno. Nie
zostawuyże tedy cne Rycerstwo N. W.
M. P. i Bracia, tej noty, dla następujacey
po nas potomności, niechże nie beda
Imioná wásze w tym rozumieniu, żebyście
mieli zguby ostatniey Márcy wászey ży-
czyć, rzucicie tę Synowie kocháni do
Mátki diffidencya, wroćcie się do tej po-
winności, ktorasćie Ojczyźnie powinni,
a tá was przygárnawłszy sercem, i ręká
Máćierzynską uleczy rány wásze, ukom-
tentuie pretensye wásze, wypłaci się w
długu wam winnym. Nie obawiajcie się
nakońiec, aby te áffronty, ktore przećie-
ła wielkie Wodzom wászym, od was u-
czynione, ukoić się nie miały. Wszak to
ci Wodzowie, ktorzy rowno z wámi pie-
śl swoje

śi swoje zastáwiali za Ojczyznę, wszák
ci są, ktorzy nie z dalekich Hiszpánii, álbo
postronnych sąsiedztw, ale z poyszrodka
was samych wybráni, ktorzy wámi tak
piełszczono rzadzili; tak ochronnie krew
własną száfowali, a zátym nie obawiaj-
cie się, żeby krew leciac tak wiele rázy
dla Ojczyzny, dárováć nie mieli tego,
co ich urázić reputácyę, uiać zdrowia,
uluszyć musiało sercá. Wnidziemy w to
od Rzeczypospolitey tu náznáčení Kom-
missarze, aby z obudwu stron uleczyć u-
rázy mogliśmy, aby gdy woysko Wo-
dzom posłuszeństwo, Wodzowie woysku
nieporuszony i nieodmienny przywrocili
áffekt. Mowilbym więcęcy, bo żal słow
dodać, ale niechcę krzywdy czynić, mi-
łości ku Ojczyźnie, ktora w sercách W.
N. W. M. P. iest, i ktora sobie więcęcy po-
wiedzić, więcęcy wyrazić może. Proszę
tylko przez tego Bogá, ktorego miłość
ku narodowi naszemu teraz obchodzimy,
ktory dla nas Krew swoię Przenayświętszą
wylał, abyście chcieli na Bracia wásze,
ktorych dusze rowno z wászemi-tá krew
odkupila, pamiętać; abyście chcieli, i wła-
sne dusze wásze mićć w reflexyi. Gdyby
kázdy z W. N. W. M. P. po kilku dúż

miął, nie żalby przynamnicy, luboby i tak
 żał być powinien, która z nich stracić, ale
 kiedy każdy jedną tylko ma, czy godził się
 zgubić ją, godził się zapominać iey.
 Jeżeli tedy miłość Ojczyzny kogokol-
 wickby nie wzbudziła, niech wzbudzi mi-
 łość własna, która każdemu iest naturalna.

*Druga 13. Marii przy pożegnaniu
 po deklaracyi, że się Związek
 nie rozwiąże.*

Kiedy już nadszicie nasze smutkiem,
 i nigdy nie spodzianym kończą się
 żalem, radbym żeby był kto inży
 to uczynił, co ja z porządku, i requizycji
 Ich MM. PP. Kollegow M. W. M. P. czy-
 nić muszę, bo mi śnádniey o iży, niżeli
 o słowá. Kiedy widzę takie nieszczę-
 ście: nąd które większe być nie mogą,
 iakożkolwiek fortuná tey Rzeczypospo-
 litey obroci się, Bogá tego, który był teraz
 świadkiem pracy, i aplikacyi náłazych,
 nie wzywam ná pomstę, bo tey nie życzę,
 ale się iey nieomylnie spodziewam,
 boby się musiała prawdá Ewangeliczná
 puknąć, krórey przy dziśieyszey Mszy S.
 nauczyłem się, ktokolwiek złorzeczy Oj-

cu, albo Mátcce, śmiercią umrze. Nie
 życzę tego, i owszem BOGA niegodny
 proszę, aby tę karę Boska, która iży ubo-
 gich ludzi, zasmucenie szczeré Mátki wá-
 łzey ściaga, zátzymał, i odwrócił. I także
 zátwardziłe sercá Synowskie prawdziwa
 Mátki utrapionej nie mogły się zmiekczyć
 miłością? I także oczywiśta, prędka sa-
 tisfakcyá woysku nie mogła ukontento-
 wać tych, którzy nie z affektu ku woys-
 ku, ale z własnego interessu swego, tak
 święte; tak potrzebne zepsówáli dzieło?
 mówię śmiecie, że nie z affektu ku woysku,
 bo ten w tym się powinien był pokazać,
 żeby byli ukontentowani, iako pewnie,
 byliby. Wszak wzywamy w tym pamięć
 W. N. W. M. P. famych, którzyście z ná-
 mi traktowali, jeżeli ieden był punkt, kto-
 regoście dla woyská chcieli, żebyśmy go
 ochotnie nie pozwolili. Związaliście się
 W. N. W. M. P. dla imienia Towarzysz,
 słyszeliśmy piękne głosy, że mnicy sobie
 zaśluzi kłádliście, nie tak nagrody za nie
 zyczyliście, iako żeby wolność, która nąd
 wszelkie złoto droższa, Towarzyska do
 dawnego lustru, dawney ozdoby, dawney
 wrociła się rezy. Aza w tym nie ieste-
 ście ukontentowani? kiedy porównaliśmy

wolność Towarzystwa w kołach, do wolności Szlacheckiej na Sejmikach, i Sejmach. Możecie w tym więcej pretendować urązy W. N. W. M. P. do Wodźów lubo te albo nie publiczne, albo mniej słuszne, z satysfakcyą Rycerstwa uspokojone, Pretensyom do Osob. roznych krzywdy, które konsens samychże W. M. PP. wprzód był zatwierdził, *foram* do windykcji, do sądów, i od stron samych, i od Komisji naszej pozwolone. W Hibernii lubo tak ciężka, ile przy terażniejszym znużeniu, po kombinacji Allygancji, Hetmańskich z Marszałkowskimi, gotowa była satysfakcyą, czy nie lepiej spokojnie chleba żążyć? któryśmy ofiarowali, niżeli on kłócić się, i ubron Bożę do czego blisko, ze szczerą bogich ludzi ze krwią Braterską mieszać? Zasługi wasze, o których nie dysputujemy, w których się nie zbyt ściśle rachujemy, częścią w Maiu, częścią w Augustcie płacić chcemy. Pytam tedy, czy nie jest to waszemu całemu krzywdą? odbiegać tego, o ich bez kłopotu, bez obrązy Boskiej, bez następowania na wewnętrzności Matki waszej ukontentować możecie? Czy zawiodł się kiedy Rycerstwo na Rzeczypospolitej?

Spolitej? czy nie wypłacił się zawzięcie, ile mogła? i nad to comogła? Godził się nie dla zasług, nie dla imienia Towarzystwa, nie dla tego, dla czegoście się związali, dla czego przysięgawali, według was wiążę, mówię według was, bo według zdrowej Teologii, przysięgać nikogo obliżować nie może, ani powinna, gdy coś złego pod przysięgą obiecać, bardziej grzeszyć, gdy ją wypełniam, nie trzeba i rozgrzeszenia z tej przysięgi, która jest grzechem. Ten grzeszy, kto ją chowa, ten zasługę przed Bogiem mieć będzie, kto jej odstąpi, kto bardziej przykazywania Boskie, niżeli ten obowiązek nie obliżujący sumienia obserwuje. Więc kiedy ani dla zasług, ani dla wolności Towarzystwa rozwiązać się nie chcecie, coż sobie pomyśleć powinniśmy? tylko to, że coś innego wyśku donosi się, co innego w rzeczy samej znajduje się. Mówicie W. N. W. M. PP. że nie możemy się rozwiązać, bo trzeba wprzód obwieścić Uniwersałami wyśku, trzeba sprowadzić PP. Namieślników. A na coż nas było sprowadzać? Przypomnieć sobie W. N. W. M. PP. kiedyście do Sámborá chcieli te Traktaty przenieść, nie chcieli pozwolić, żebyśmy przedzy tu stągeli.

stąnęli, upewniając, że pro 4. Martii ścia-
gna się PP. Namiestnicy, a przed tym-
czasem nie się czynić nie mogło. Albo
tedy na ten czas *illudum* Rzeczypospo-
lity? albo teraz. A ja rozumiem, że i na
ten czas, i teraz kiedy upewniając nas
dobra nadzieja, że się zieczać mieli PP.
Namiestnicy, a teraz slyżemy, że tylko
kilká Uniwersałow wyszło, że nie do wizye-
kich. Cożemy z Osob. naszych winni
N. W. M. PP. którzy tu stąnęliśmy złoży-
wszy z powagi, która nas Bog. wprzod-
potym przy łasce Pánskiej uprzywilegi-
owane prerogatywy nasze dały, którzy
upewnienia N. W. M. PP. i drogi tak zley
i rezydencyi tak niewczesney, i Traktat
tak uszczypliwego, nie zbranialiśmy się
ani zbraniamy. Przypominam I. M. P.
Podczászemu Lwowskiemu, który nie ty-
ko mnie, ale i inszym Ich MM. list pre-
zentował I. M. P. Márszałka podufale, że
do Stryia pisanego, w którym podano
kondycye, gdy się te spełniłyby, pewnie
rozwiązanie obiecował. A nie chcemy
od naypierwszey, aż do nayostatnieyszey
czynić dosyć? a jeżeli chcemy, coż na-
miesza? co od portu szczęśliwego, któ-
regośmy już się chwytali, na pełne morze
dyfiden-

dyfidencyi, nieśnaiek, a ubroni Boże! i
krwie Braterskiey rozlania, odpycha? Wy-
baczyście mi W. M. N. W. PP. że mówię
muszę to, co w usta moje wola Ich MM.
PP. Kollegow moich włożyła. Do czego
szczerzy affekt ku Oyczyźnie wzbudza,
mówię muszę, tak śmieie iako beśpie-
cznie, że musi w tym coś być sekretne-
go: znaydzie się podobno, kiedy się na nie-
szczęście Oyczyzny ten kłębek snować
pocznie, iaka pecynka, która może, i Oy-
czyźnie, i samemu Woysku odkryć to,
czego teraz domyslić się możemy, bo
chybby oczu nie miał, któryby nie wi-
dział, chybaby uszu, któryby nie slysział.
Nie rozumiemy N. W. M. PP. żeby to zda-
nie całego woyska było, żeby się Oyczy-
zna mieszała, aby ją przyduszać, niszczyć,
ruinować. Odezwałoby się z poyśrzedka
W. N. W. M. PP. tak wielu zacnych, i re-
spekt na imiona swoich maiących, któ-
rym się to niepodobalo. Ale odezwać
się trudno, kiedy ledwo kto, choć między
zębami za Oyczyznę rzecze słowo, to za-
raz (o! piękna wolność imienia Towar-
zyst, którzy się dopominacie) huczka-
mi, obuchami, głosami, a ieszcze mał-
co prawda, cena przekupioncami oppry-
mowany

mówany zostać. Nie godzi się mówić
 tego, co Bog w sumnieniu, w podczu-
 wość Szlachecką, w interes oczywisty
 mego woyska nieśie; oczywisty mówię
 bo uważcie N. W. M. PP. jeżeli spodziewa-
 się, jeżeli pretendować możecie na potym
 zasługi, kiedy tak ciężkie konfyskacye,
 przechody, aggrawacye wyniszcza Polskę,
 kiedy do niepodobiestwa płacy przypro-
 wadza. Znajdzie się, i jest tak wielu N.
 W. M. PP. (iako to już nie raz mo-
 wił), zacnych, którzy iako są odważnego
 przeciw nieprzyjacielowi, tak delikatne
 go przeciwko ubogim ludziom sumnie-
 nia, a przecież dla tych, którzy zapo-
 mniali Boga, sumnienia, dusze własne
 do utraty krwawych zasług przyda, bo
 czymże je płacić będziemy? czego pre-
 tendować będzie woysko? kiedy ukry-
 wdzieni z rejestrem sakod nieporachow-
 nych stana; kiedy się kretką weźmie, co
 wam winno, co bierzecie. Uważcież N.
 W. M. PP. jeżeli nie zawodzi się woysko
 na tym, jeżeli i Rzeczpospolita swoich
 ciężskich ruiny, i woysko widomey kraj-
 wdy, nieślusznie kiedykolwiek się upomni-
 hoć przeciw N. W. M. PP. życie Bog, niech

puści

puści z dobroci swej, i miłosierdzia zgu-
 by nędzy. Wychłostałszy za grzechy
 nasze, da się ubłagać W większychci
 była terminach Oyczyzna nasza w ow-
 czas, kiedy razem i Szwedzi, i Moskwa, i
 Węgrowie, nie otoczyli, ale całę opano-
 wali ją byli. a przecież wyszła z nieszczę-
 ścia, a przecież ten Bog, który był zamu-
 cił, potym pocieszył. Ale N. W. M. PP.
 sprawiedliwości Boskiej ten jest zwyczaj,
 że tę rozgę, która grzechy nasze chłosta-
 czeło w ogień rzuca; obawiać się tedy
 trzeba, aby ci, którzy są instrumentem
 zagniewancy Boskiej surowości, nie przy-
 płacili, czego nikt życzyć nie powinien,
 swoją doczesną honoru, życia, wieczną
 duszy zbawienia utratą. Niechby się ka-
 żdy z N. W. M. PP. miarkował, ma-
 każdy sługę i nie jednego, gdyby który z
 nich niechciał czekać zapłaty, odrzucił
 ją od siebie, gdy ja Pan mu ofiaruje, ale
 tylko gwałtem brać miał sobie, i nąd to
 co mu winno, czy miłozby to było kázde-
 mu? czy nie ciężkaszby to niewola? mogł-
 oby bydz, lubo jest tak ciężki, bo z ru-
 ina ostateczna tak wielu ludzi, ten swia-
 zek znośniejszy, gdyby to nie pod czas
 tego czasu, kiedy o wolną Elekcyę idzie,

bo

bo nie trzeba tylko raz tę żrzenicę okł
urazić, to icy pewna zgubá. Dla tego
wamrużwszy oczy, czegokolwiek W. M.
W. M. PP. potrzebowaliście, uczyniliśmy.
Nie uważaliśmy ná tak wiele ciężkich
stusów, wszystkie nasze gorzkości, niemię-
ki, z żołądca Chrystusowa mieszaiać: żo-
zás wola była Ich MM. PP. Kollegow-
moich, áczem niektóre przypomniał kon-
notowane, te są. Azasz nie byłá mowa
niektórych Ich MM. tak ciężka prześ-
wko I. M. P. Krakowskiemu, kiedy żarzuc-
no to, nád co heroicznemu sercu nie cięż-
szego bydz nie może. Zagoić się tá rana
może, bliźná iednak zostać musi. Daw-
liśmy my obronę honorowi niezmążane-
mu, ále nie proporcyałna krzywdzie, i
czyniliśmy to, żeby dalszey uysć exacer-
bacyi, następuiac ná chorobę, nie ná cho-
rych; ciężko było słyszeć kryminacy-
ná równych sobie, którzy ieżeli co brali
to równo, i ci winni, co dawáli; zgola
większa skargá była, niż krzywda. Prze-
nikały sercá nasze owe mowy, że więcej
będzie sercá przeciwko Szlachcie, ieżeli
bronić będą chleba, aniżeli przeciw Ta-
tarynowi, że w káretách powrociemy
Polaki, że nam nie trudno o większe niż
o prote-

o protekcyę cudze, &c. &c. Azasz i to
nie był áffront, wiołencya bezpieczeństwa
powagi Rzeczypospolitey kiedy pod okná
nasze ná koniu biegáiac, słowá tak uszczy-
pliwe slychać było, że ścinać, zabiać Po-
spolitaków &c. będziemy. Jáchał dziś
Xiadz Gołynski z łożenia swego zna-
czny, Zakonu Cycow Jezuitow w kolá-
sce, nápada dwoch Wołoskich Towárzy-
stwá, z szablami dobytymi, wołáiac: bić
tego &c. Kommissarz. A iestże to mánie-
ra należyta do traktowania powagi Oyczy-
zny naszej? Dárujemy to iednak wszystko
Bogu, bo ten więcej dla nas ucierpiał
i nie dla tego to wspominam, żebyśmy
żal w sercach chować mieli, ále żeby ci
co słucháia, i ci co podobno i czytać będą,
widzieli, i wiedzieli cośmy cierpieć. Dałby
Bóg, áby prywatnym naszym żalem, i cięż-
ką obelgá publiczną zatarła się rana, i
krzywda. Przypominam W. M. W. M. PP.
iáko w kole onegdáyszym, i ná substancy-
ách, i ná Osobách naszych wszelkie obwá-
rować bezpieczeństwa tego, co obiec-
my, chcieliśmy, i chcemy, gdyby serca
Synowskie ku Mátcie náklonić się mogły,
uczynić wszystko, czegokolwiek potrze-
buiecie. Będzie Hiberná, á będzie táka,
W iáka

iaąka iey iest dyspozycya pokombinowa-
wŝy Aŝŝygnacye, ná poŝluŝzne wyŝko
bądźcie zapłatá, tá i pewna, i prędka: ále
to wŝytko zá cenę rozwiázania: á kiedy
ŝię W. N. W. M. PP. nie rozwiáżećie, to
my ŝobie pozwolić żadna miára nie mo-
żemy nic. A zátym ieżeli nie bierzecie
ŝatysfakcyi, ieżeli iey i ná potym mieć nie
bądźciećie mogli, nie Rzeczpoŝpolita win-
ná, ále niechćć Synowska ku Mátcce. Zá-
támnia ŝię zá zruinowaniem tak wielkim
zaŝlugi, wyniŝcza ŝię poddáni, któż plá-
ćić bęǳie? i tak nie ten, kto záŝlużył, ále
ten kto zápomniál Bogá, ŝumnienia, ho-
noru, ćieŝzyć ŝię bęǳie; luboć i tá ućie-
chá nie długa, bo iaąko ŝnieg zá náŝtapi-
niem álebo ŝlonicá, álebo dżdzu topnicie, tak
fortuna nieŝluŝnie z ubogich ludzi wyćie-
śniona, iżámi icháe zniŝczecie, bo częŝto
iżle nábyty groŝ, i dobrze nábyta wyćie-
czy ŝubŝtancya. Reŝŝektuyćieŝ ŝię W. N.
W. M. PP. ná to wŝytko, i proŝimy daj-
ćie ŝwiádećtwo Rycerŝtwu, że nie z ná-
winá, nie z nas przyczyná. Przychodź-
mi ná pámić ieden ŝpoŝob, krory iuŝ nie
z woli Ich MM. PP. Kollegow M. W. M.
Pánow, ále z ŝiebie ŝamego proponuję
Moŝć, byǳ, że W. N. M. PP. dyŝŝiducie

nam,

nam, nie bęǳiećie zazdroŝćić, i owszem
proŝimy, poŝlićie W. N. M. PP. álebo o
inŝyich, żeby tu przyćieháli, álebo z temi
Ich MM. co we Lwowie ŝa, tráktuyćie. .
Nie odbiegayćie wŝelkich inŝyich ŝpoŝo-
bow, nie ŝpieŝćie w dáŝŝy kraj, niechćiećie
więcey Oyczyzny ruinowáć, do deŝpe-
rácyi Bráći wáŝŝyich nie przywodźćie,
wŝtrzymayćie tak gorace niektorych do
Poľŝki chęći i prágnienia. Wíŝák to Oy-
czyzná wáŝzá, nie máŝz inŝyey, nie máŝz
lepiŝey Poľŝki. Cołowiek wy czyniććie
teraz nám, Potomkowic wáŝi uczynićć
wam móga, kiedy bronie wáŝe Rycerŝkie
w Ziemiáńŝkie odmieniććie togi. Co tedy
nie miŝo ná ten czás byłoby wam Rodzi-
com, Bráći nie czyniććie wáŝzym, zátrzy-
mayćie ręce wáŝe, niech was, i miłóŝć
Oyczyzny, i niebeŝpieczeńŝtwo ŝamychże
Oŝob wáŝŝyich, i nákoniec reŝpekt Bogá,
ŝumnienia, honotu zmiękczy. Oto wŝy-
ŝcy, iáko nayuniżeniey móžeme, proŝimy
i żebrzemy. Jezeli záŝ nie uydá proŝby,
Bogá weźmiemy ná pomoc náŝę. Nie
trzebáć nam inŝzego przećiwko W. N.
W. M. PP. záćiągáć ŝukkurŝu, tylko lez u-
bogich ludzi, te nas záŝtápia, te obronia,
dla ktorých pláczu ruŝŝa ŝię z miyćŝá, po-
wŝtáćie Pan, &c. &c.

Wz MO:

Na poparciu Elekcyi, w Warszawie,
Roku 1697. Dnia 28 Augusti.

TAkśmy się do milczenia przyzwyczajili Senatorowie, kiedy na konwokacyi mało co, na Elekcyi nie mówiac ciałe nic, *in publico* całej Rzeczypospolitej *confessu*, *clinguis* była *Curia Patrum*, ze *eandem* obawiając się *sortem* *præmeditatę* mówić się niechce, lubo nigdy i więcej *reflectować* się, *super dicenda*, & *super danda consilia* nie powinniśmy, iako teraz nie wiedząc co, i iako mówić, ponieważ częstokroć prawdziwy *in publicum* *ælius* *pro affectu vel passione* wytłumaczony, Opczynic nie pomaga, bo go nie słuchając mówiacemu szkodzi, bo *in sinistras* idzie *interpretationes*. *Loquar ergo an silam?* Ile że terażniejszy niešťczęścia *lacrymas patiens non verba, luctum non sermonem* *infiltrant*. Przecież widząc *laborantia in ruinam nostram fata*, widząc *miserandum statum Ojczyzny*, *cui ultima perniciēs notatam differtur, quàm trahitur*; nie godzi się *si aliquam saltem Rempublicam habere volumus* milczeć; gdzie idzie o ošťatnia Małki

nászey

nászey zgubę, *si nos tacuerimus*, wołać na nas będzie *tangam in canes mutos* niewinna *posteritas*, karać będzie uporne milczenie *remorsus conscientia*, która przez przysięgę, *quidquid novum scivero*, do mowy, do rady oblić, a jeżeli komu, nam Duchownym milczeć się nie godzi, iako owo kiedyś, *quod alius turpe, Camillo nefas fuit*. Więc krótko *non ad pompam, sed ad veritatem, de re, non de personis* *citra cuiusquam personam* mówić będę, prosząc uniżenie W. M. M. PP. abyście chcieli *in silentio & patientia* wprzód wysłuchać, jeżeli sadzić to, do czego wzywam Boga na świadectwo, iedyne dobrą *pospolitego* prowadzić mnie *non invitum* pragnienie: *utilitatem iuvandi* zwykłem, *preferre* zawsze *gratia placendi*; nie nigdy *contra libertatem* nie czyniac, nie *non pro libertate* nie mówiac. Jeżeli się komu co niepodobna, wolno inaczey *pro libero sensu* rozumieć: jeżeli co inszego komu się zda, racjami mnie konwinkować: nie będę pewnie z owych, którzy *ne inconstantes videntur, pertinaces sunt*. Może bydz, że się to teraz niepodobna, ale długo niepodobać się nie może: bo każdemu *sinceram libertatem* kochającemu, *magis forte consilium, quàm*

W 3

quàm turpe servitium podobać się musi. Co zaś o Osobę i interessa moie, te *infirmius* klądę; *et adversa fortuna objici male privatę nocere, quàm publica deesse*. Opprimi melius est in bona causa, quàm male vivere.

Ktokolwiek niebezpieczne teraznięsze a podobno nie jednym wiekiem opłakane, uważy rewolucye, w których to *malum indigna pati, quàm corrigere*; konkludować musi, żeśmy coś nad zwyczaj przewinili Bogu naszemu Polacy; kiedy *ultrix* è *Celo manus*, tam gdzie *remedia salutis ultima querebantur*, to jest w całej zgromadzonej na przeszley Elekcyi Rzeczypospolitey, znależć ich nie pozwoliła, *et felix consiliorum fructu* ucieścić się, kiedy ich ani zacząć, ani kończyć, *ex comparatu* takoby *insidiis* nie dopuszczono. Dałby Bog, który od pierwszego Lechą Krolestwo dziwne do tych czas providencyą piałtował, abyśmy byli mogli przetorowaną od Przodków naszych drogą iść, ktwia własna nasza, *Cardinalem* o obieraniu Pánow utrzymać *legem*; i tym Bogiem świadczę, *in cuius conspectu nuda, et aperta sunt omnia*, żebyśmy był gotów trupem moim własnym zaważyć, i zastąpić *consequentia*, przyszłych

przyszłych Krolow Polskich obierania. Bo kroź jest tak miálkiego rozładku: żeby nie widział oczywiście, że przez to iedno *prejudicatum, nec sperari poterit, nec obtineri unquam libera Electio*. To *prajudicatum* będzie potomnym wickom *illicebra ad maiores*, ieżeli większe wymyślić się moga *ausus*. Pátrzáli nie bez osobliweypocięchy ná to, nie tylko posttronni śasiedzi, ale i nieprzyaściele nási ná Wiągę świętą, i złota wolność łakomi; kiedy miásto wolności, *pravaluit percundi licentia, et quidquid aliud, quàm libertas*, kiedy obławizy się *ab Avitis Majorum institutis*, zá która przedtym ginęli Przodkowie nási, zgubiliśmy wolność, pokázuiac nieomylne gościniec, *quibus modis* wiárą świętą, i swobody násze *everti* moga. Chybá ten, który słońcá nie widzi, nie przyzna tego, że iáko *male posuimus initia, sic sequuntur cetera*; iużci to wśzytká Europa z tey *dismembracyi* naszey uformálá sobie ná potym niechybna nam Krolow, i Monárchow obierania máxymę; kiedy *inconsulata* szátá wolności, i zgodney Elekcyi, *scissa, lacerata*, kiedy *quantò maiore libertatis imagine tegimur*, tym śpiczniejszy *ad insensius servitium per umbratiles rationes* bieżemy.

bieżemy. Uważaia concidisse Rempublicam, nihil spei reliquum, kiedy nec locus querendi, nec invocandi leges znayduie się, kiedy każdy non secundum legem scriptam, sed secundum quod sibi videtur czyni; kiedy non Divini, non humani juris memores, nequam prisci & integri moris nie pokazuemy; kiedy wiare, wolność, niołac i triumphum, Rempublicam premimus, destruimus, ad nocendum tantum Patria potens; non persuademus rationibus, sed cogimus; nie zbieramy sił pro defensione, sed in oppressionem libertatis, miasto tego żebyśmy aquore turbido micli demittere vela, żebyśmy opoprawie defektow myślili, iż men, fura juris vis est; iż nie uważaia imminencia pericula traditi in reprobum sensum, facimus ea quae non conveniunt. Giniemy aeterna labe, nec reparabili damno, bo się poprawić niehcemy; a ubi à recto semel aberratum, in praecipitum citò pervenitur. Wiadzimy nie bez żalu, bo optimus quūq; Reip. curā maret, że in errore tanta constantia & ordo summus. Bårdzicy się temu potomne wieki dziwować, aniżeli wierzyć będą, że nas non tenet solum Patria, nec haec terra quam Matrem appellamus. Contempta omni iurū dignitas, ten naywięcej dokazuie,

zuie, który bårdzicy commotionē ad omnia turbanda consilii, na własne discrimina ani oczu, ani stārania nie obracamy, ubi affectu ducimur, labi solemus, perierunt omnia, ubi quidquid potentia suadet, indulgentia permittit. Już securū ad radicem posita, już topor gotowy na szyję Wlary świętey, i wolności nāszej, ieżeli icy zgodnie od ostatniey ruiny nie umkniemy: hostem non domare cum potes, est armare ut pereas. Dałby Bog aby wszystkie obietnice, Kápitulacye, vilia servitutis pretia, Donatywy, Congiaria (potens hamus est grande munus, spes oblati premii maxima absorbet pericula) z chęci nāszych, z serc nāszych ták się oddaliły, żeby choć splendor auri afflueret videantur discrimina ginacey wiary, ginacey wolności. Iudicet Dominus Arbitet huius diei inter Israël & inter filios Ammon. Nie pochlebiam żadney słronie, mowić iednak muszę: errare homines possunt, errorem inflexa pertinaciā tueri non nisi daemones solent. Wiádomo iest káżdemu z nas, ktorzy iedni Spectatores, drudzy Adfores tey naynieścześniejszey Elekcyi Sceny byliśmy, iáko inter scissā partium studia, nie dobrowolnie, álc ex praecipitato animo, że już na drugiey słronie mianowano od

zuie,

W5

wielkie.

wielkiego *Electoris populi*, zelo *libertatis* incitaci tłumu przynaglony do Nominacji przystąpił Xiażę I. M. Primas, przeciwni ktorcy gdyby *simplex* kontradykcyja żądała była, a nie taka scissy, na ktora się dawnego gorowano, pewnieby naza jutrz dla dobra Oyczyzny, dla utrzymywania wolnej Elekcyi odstapilibyśmy byli Kandydatom; bo *teste celo & terra* panowania godnego, bo się nie tak w tym kochamy, iak się inzego boimy. Wszak złożone były *inter partes* konferencye, ktorych *vacare* doskonała uczyniłbym relacya, bom tak był *exaustus*, żem każdego cokolwiek ktorzy mówili, notował. Pokazałoby się tam, żeśmy nie tak gánili przeciwną stronę, abyśmy mieli zbyt nie naszą, lubo *ex simplici capite* mieliśmy lepszą; *& ex parte nominantis*, ktoremu *ex veteri positivo* *in dubio* *totiesq; praescripto iure* *Nominatio* *competit*, *& Nominati*, bo *de Religione*, ktora *lex Cardinalis* obwariowała, nie było do sputy. Podane od Ich MM. Medyatorów sposoby akceptowaliśmy, aby Kandydaty *expectent extra fines* Rzeczypospolitey *creatum*, na poparciu *moribus antiquis* wiecej Elekcyi pokazaliśmy to, żeśmy nie tak zbyt nie zakochali w Kandydacie, bośmy się do niego nie fakcyami, nie

fakcyami, *quod falsa allegabatur*, nec prabari unquam potest, ale ipso zelo *restituenda gloria sine periculo Religionis & libertatis* przywiązali. Pozwalaliśmy i na to *ex sensu* Ich MM. PP. Medyatorów, aby Posłowie Cudzoziemscy nie mieszali *ad interim* *& libertatem* fakcyami swemi, *non presumunt*; aby *Electori populo*, który się roziachał, iedney stronie ziednym, drugiey z drugim Kandydatem *libera relinquatur decisio*. Ale modestia naszą, *& facilitas* tym większa w Ich MM. wzbudzała *presumpcyam*, kiedy *urgebant* koniecznie, aby bez szkrupulu o wiarę, bez *reflexy* na wolność, ktora *à tam potenti vicino* *evidenti periculo* *objicitur*; tośmy sami, decydowali, co do całej Rzeczypospolitey *perpetuare* powinno. A kiedy *tam obstinate* na racycie naszej, ktore *pro religione & libertate* *favebant*, nie uważając na kontradykcyje naszą, lubo nie iściliśmy *tam obscura nomina*, żeby albo urodzeniem, albo *zastugami* w tej Oyczyźnie wystarczyć nie mogliśmy, nie niedbając, chcąc *invisis populi Regem* *imponere*, nie znając tak liczney części *Electoris populi*, nie znając *Primatiale* *dignitatem*, nie znając *Senatus & Equestris Ordinis* *prerogativas*, iakoby nas albo Ordynaryusza nie spodziana w dalekie kraie zagarnęła, albo z tego świata *in regionem* *men-*

tuorum niezwyczajne iakieś *fatum* przyniosło: tak nas *Dictatoria potestate* choryzuiać z wszystkich naszych Przysięgiów, *ad violenta & absurda* przystępowali, *tam visibilia sunt*, że ich pokazywać nie trzeba. Poruszone *ex cardinibus* wszelkie prawo, pisano *Paſſa Contra* *nec ipsiū quidem qui fecere laudata*, z dney tylko strony tak wielką część plot zarzućiwszy, przypuszczono do przysiężenia tych Pakt *coram Venerabili Sacramento* człowieka *A Catholicum*, wprawiono Posłów, zapraszając do Królowy, *per conculcatum ius vetandi cum indignitate* Rzeczypospolitey w mowie iść za trzema gradusami, *sedente Prince* na Tronie pod Białdachimem *nondum coronato*, czego sobie ukoronowany *nondum tendit*, na obiedzie osobno siedząc *affert* *temensa* Elektora I. M. *Imperatoris Legatus* *cum indignitate* mowie Rzeczypospolitey iakoby już zawoiowany *serviliter* zepiętano. Sprowadzono kilką tysięcy Cudzoziemskich, a ieszcze Heretyckich *viscera Regni* Kościoły, Zamki, *ut catholica custodire, & fidelitati suspecta* dając. Sprowadzono *maxima parvo* *pore moliendo* Elektora I. M. pod Kraków

á náko

nákoniec, i w Zamku Krákovskim osadzono, *intromissa ad Regnum non obstantibus tot contradictionibus* dano. Do Kancellaryi chyba piechota nas puszczano, *ad Acta* które *nemini deneganda*, nie od nas *quoad publicas materias* iakobyśmy już nie mówni byli nieprzyimowano. Seymiki naznaczono, na których na żadną kontrakcyę nie uważano, przez konfederacyę Posłow postanowiono, w czym oczywiście *contradictorium*, bo konfederacyę pod czas *Interregnum* bywać zwykły. Ich MM. zaś *Interregnum* skonczyli, kiedy Páná sobie bez nas przybráli; a przecięż Konfederacyę *stantibus contradictionibus* klili, Koronacya złożyli, na ktorey nie wiem kto koronować będzie, bo *ius coronandi Archiepiscopo Gnesnensi a Casimiro III. Anno 1431. concessum, a Sigismundo I. Anno 1507.* a od Augusta Roku 1550. potwierdzone, które prawo *expresse* te ma słowá: iż nikt koronowany na Krolestwo bydz nie ma, żeby pierwey od wszech Stanow dobrowolnie, wedle Przywileiów Koronie Polskiej od Krolow danych obrány był, którego tak wolno obranego żaden inny koronować nie ma, oprócz X. Arcybiskupa Gnieźnińskiego, wedle Przywileiu jego, przez

przez Kázimierzá III. dánego, Roku 1295
z tymi Biskupy, ktorzy do tego należą
wedle starodawnego obyczáiu, ná te wzię-
tkie Przywileie i Práwa nie uważano,
máłyż to zámách ná S. Religia, i swobo-
dy násze. A nászá stroná co? Widzą
że się nie wsáyrkim Elekcyá Kándydata
nászego podoba, siedzieliśmy sobie cicho
áni *Paſſa Conventa* piſać, áni po Kándy-
datá poſyłać, áni nic takiego niechcie-
liśmy przed ſię bráć, coby *vel in mino-*
wolnoſci náſzych náruſzyć mogło. Poſe-
nowił Xiażę I. M. Kárdynał, i z Ráda prze-
tomná popárć wolney Elekcyi, bo iáko
bez tego poſtánowić iá ná nogách? Co
nie należyż zápomniawſzy w oſtárku *pro-*
prios paſſiones, wroćć ſię *ad principia*? Co
dąć ná ręce *Electoris populi* i zdánie
co bez niego támtá stroná *audet*. Na-
chććli ná to Ich Mość pozwolić, i kiej
obaczyli, żeśmy nie wiázac ſię do Kándy-
datá náſzego, ſamey tylko wolnoſci
ſpectu, popárć poſtánowili, áż dopie-
widzac, że bez popárćia żadná *firmitas*
validitas Elekcyi bydź nie może, áż
ex inuentione tych, ktorzy naygorſza
węg bronieć, wſzelkie práwo *ſuadeq*, mi-
zwykli, o czym ſię przedtym nie ſni-
powi-

powiádáia że náziutrá po Elekcyi po-
párć ſwoie uczynili, ále kto uważy, że
to in nullo termino, nie záwoławſzy ná-
tych, nie ſpytawſzy *o beneplacitum*, kto-
rym ſię tá Elekcyá niepodobáá do popár-
ćia przyſtapili, ná ktorym iákie exorbi-
táncye! Ná tey ſeſſyi konkludowano: áby
Diploma Electionis od I. M. X. Biskupa
Kuiáwſkiego; i I. M. P. Krákówſkiego by-
ło podpisáne, przez co *ex integro Prizile-*
gium Equeſtris Ordinis w Mářſzátku ſwoim
á ielzcze takim, ktorzy ſię *juramento ob-*
ſtrinxit ex mente cáłcy Rzeczypoſpolitey,
zupelnie znieſiono. Ablegatá Elektorá
I. M. po Woiewodztwách wodzono, Cho-
ragwie przed nim *cum indignitate* Rzeczy-
poſpolitey ſchylano, i ták inſzych *inconve-*
nientias czyniono, że ſię mowić może,
iá *medicina* bylá *pejor morbo*. Czy czy-
talże kto podobne w Kronikách Polſkich
auſu? Czy byłóž kiedy podobne w Pol-
ſzcze *prajudicatum*? iuż náwet teraz laſki
przed nowym Pánem podnieſione, á nie
Mářſzákwie nióſa, á te *non ſublevatos*
ſed ſubmiſſos preſerre, áż do Koronácy
nos antiquum, iáko o tym Piaſecky w Ro-
ku 1632. Nie mam nic *quod opponam*
Elektorowi I. M. Sáſkiemu, Oſobę jego
urodzenie

urodzenie wysokie, *merita & qualitate* wielkich Koron godne *venerer*, i mogłbym się też podobno choć między ołtarzami *in favoribus* znaleźć, to tylko mowię, co mi się *rekte & ex veritate* nie w Osobie, ale *in modo agendi* niepodoba, ani nikomu Wiara święta i wolność kochającemu podobać nie może. Co do Wiary mówię, naprzód że Elektor I. M. być może prawdziwy Kátolik, lubo i na to nie miał innego dokumentu, tylko I. M. X Nuncyusz dawna attestacya, że na tym świadectwie, które Xiażę Biskup Jawnyński podpisał, jest ręką jego własną. To od dwóch lat o nawróceniu Elektora I. M. powiadała, to zaś *testimonium*, wyrażające dzień Trójcy S. terażniejszego roku nawrócenia się Elektora I. M. miaru: *sciendum* że ten, który *testimonium* dał, jest bliski krewny Elektora I. M. ktoż wie, jeżeli *desiderium* w Domu swoim, tego *non extorset* świadectwa. Wiara, jest mądrością tak delikatną, że nie może nabyć w niej byżdy prekawcy, a ztym należałoby trochę ścisley, z większymi troskami i szkrupułami postępować sobie, nie tak oślepić biec. Ale daymy to, że jest prawdziwy Kátolik, toż prawo

Polskim

Polskim co i o Krolowej, czemużemy go przecięć *in capite libri* napisanego zapomnieli? Elektorowa I. M. Kátoliczka byżdy niechce, i iako wszyscy wiadomi Osoby, interessow, i inklinacyi, *constanter* twierdzą, nie będzie przecięć w Páktach Konwentów, które rąmą Kóna pisała ten wyrażny jest punkt. Obiecuemy, i za prawo wieczne mieć chcemy, i będziemy iż lubo dawne prawa są żadney nie poddające wątpliwości: *ut sit Rex Catholicus Romana Orthodoxe fidei, & Religionis*, wiecznego iednak warunku teraz, *& in perpetuum lege perpetua cavemus pro nobis & successoribus nostris* że iako my jesteśmy już z łaski Bożey Kátolik Rzymski i publicznie *ante Coronationem* Wiara Kátolicka *profitebimur*; tak my, iako i Małżonka, naszą *Catholicam Romanam fidem cum omnibus solennitatibus* *profiteri* powinniśmy, i onę *fidelissime* ad *vita nostra tempora* trzymać, *sub nullitate Electionis*, i nieprzystąpieniem do Koronacyi. W tym tedy Punkcie *Pactorum Conventorum*, które rąmąż pars pisała, dożyżzano tego, żeby się tego Elektor I. M. obligował i sam byżdy Kátolikiem, i za Elektorowa I. M. *fideiubeat*, iakoż uczynił to, ubezpieczywszy słowem,

X

wiara;

wiara, ślubem, i przysięga obowiązującą, ktorey ma bydz exekucya nie żadna iako *Elusio sub nullitate Electionis*, ta zaś nie może się rozumieć chyba o samym Elektorze, bo Elekcyi na Krolowa nie bywa, *aut ergo dicenda non erat fides, aut data servanda. Iterum dico*, że Elektorowa I. M. Kátoliczka bydz niechce, iako wszyscy wiadomi Osoby, interessow, inklinacya twierdza *constanter* nie będzie. W propozycyách swoich P. Fleming przed Elekcyą dánych obligował się, że do Polski *utrag Princeps* nie wnidzie, aż wprzod *Religionem Romanam Catholicam* profitebuntur, w Pákrách Konwentách, ktore samáz pisała, doyrzrcli tego, że się obliguie Elektor, i sam bydz Kátolikiem, i za samę Elektorowa *fidejubes, firmavit* to przysięga Elektor I. M. *Juramentum Sacramentum dicitur, quasi sacra rei arctissimum vinculum, quod nullo modo sit eludendum cum nullum sit praesentius testimonium quam Divini Numinis*. Nie trzebá o tym mówić, że kiedy Elektorowa I. M. nie idzie już Kátoliczka, toć i Koronácy bydz nie może, i samego Elektora, bo powinien bydz przed Koronácy *sub nullitate Electionis* iako *omnis controversia finis* przysięga

tego *Stabilivit*, kiedysmy o tym z I. M. P. Chelminskim ná konferencyách mówili. naprzod powiedział, że Elektor I. M. nie wiedział ná co przysięgał, a *regula juris* mówi *nemo bene jurat, nisi qui scit, quod jurat*: że mu to ináczey tłumáczoneo, pytaliśmy też ieżeli też rácy nie będzie się exkuzował: kiedy ktorego punktu *ex Patris* chować nie zechce: *Intulit* i to, że Elektorowa I. M. będąc w tym kráiu, gdzie sedes Wiary Luterskiej, slyszac *applausus* ktore pertynácy icy, konstancya ochrzciwszy dáia, i drukua, máiac przy sobie, tak wiele ludzi, ktorzy *ia in errore confirmant*, nie może się rezolwować do odmiany wiary, ale ia trzebá zámrad oddalić, gdy tu stanie, gdy nie będzie miał przy sobie tylko Kátolikow, *facilius inducetur*. Tu każdy uważny mówić może, przyprowadzić trzebá Elektorowa do Polski, *in spem conversionis*, a godzisz się *propter spem* & *hanc* ieszcze dubiam podawać *in periculum* całego Krolestwa wiare? a godzisz się, że starego owego zacnego Polaká tu słowá przytoczę, *advenam* & *peregrinam heresim fidei Catholica veneranda Matrisfamilias Republica istius incorporare?* Alfonso Krol powiedział, że *Reges sunt*

Sponsi Regnorum, i dla tego nie tak *Regum*, iako *Regnorum interest, qualem Rex uxorem habeat*. Kto tedy za *sponsam* tę Oyczyznę Elektorowi I. M. oddać, czy nie, słuszniesz musza bydz *vota publica*, żeby *aliam sponsam*, tylko *ad mores & instituta* pierwszey nie miał? Jeżeli Elektor I. M. chce bydz *Sponsus* tey Rzeczypospolitey, że iednak tu iest iedną żoną Kátoliczką, *non superinducat* iey drugiey nie Kátolickiey. Jeżeli chce bydz Oycem Oyczyzny, iako ten tytuł *plerumq;* i słuszniesz Krolom dāciemy naszym, niechże nie da tey Corce Mátki *Religione noveream*, bo powinna bydz Kátoliczką, abyśmy iako Páná *Patrem Patrie*, tak onę *Matrem* *appellare* mogli. Nie trzebá nam zkaż inąd wywodow szukać, *quid possit* Krolowa iedną za Religia swoia? wspomniemy ná Mieciśławá Zonę, która iakoby *fata de industria* Ryxa nāzwály, bo z nią ani *Leges Regni*, ani *Paſſa matrimonialia*, ani *omnia accessoria* nie pomogły. Tegoż się tu *in diversa Religione* strzeż Bożę, spo dziewać, á ieszcze tym bardziey ścniej oná zepsować może, niż náprawić, imo trudniey *sexum*, który podobno dla tego Kościół *S. devotum* zowie; że zawniętego

urząd

urządź nabożnictwá, á zwłaszcza tego, które á *Majoribus* w samym gniaździe błędow *hansit*. I dla tego máła iest náwrocenia nádzieia, i niebezpieczna ná niepewney nádziei tak wielka máchine, do ktorey się Niebo, i świat intereśnuie budować, kiedy, i polityczne respekty przypomináia iako *impotentior*, álbo ráczey *potentior sexus*, soba nie umieiac rządzić, często Krolámi rządzi. Coż może bydz w Oyczyźnie nášzey niebezpiecznieyszego? iako kiedy *diversa Religionis* byłaby Páni, *quanta novitas rei*, ále bardziey *quantum Catholica Religionis detrimentum*? Niech kto Kroniki Polskie przewártuić, nie znaydzie tego, áby kiedy Krolowie Polscy *diversa Religionis sociam in thalamum* bráć mieli, lubo ieszcze ná ten czas, i práwo temu nie przeszkadzało, bo dopiero *in Paſſis Conventus* Michałowi za stárániem Wniá mego włożono: *ut Regina Catholica sit natione vel vocatione*. Jednę tylko Ruskę wpmomináia historye nášze, ále i tá nie była, bo niechciała odmienić wiary, koronowana, iako się zás nádála? do takich woien nas przyprowadziła dla wiary swoiey, pisze o tym dostatecznie Kromer. Przez białęgłowy Oyczyzná nášza do wiá

ryś Kátolickiey przyzła, Dobrowká Mię-
 cisláwá, Jádwigá Jágielloná do Wiáry
 przywiodlá, która *per omnes temporum*
ries kwitnęła, i z láská Boská dobrze
 dorad trzymálá. Záczyń nie życzyć, á
 i owszem zabicgáć temu, áby przez bi-
 łogłowę miálá bydz odmieniona. O k-
 którą I. M. teraz prawdziwey wierze na-
 wartpię, ále nie iest ták wpoioná; bo
 młekiem inze weszły *dogmata*, żeby
 nie obawiać *ne vacillet*, áby *lamentu*
precibus fortitudinem animi tam diversis
Religionis socia nie zmięczyła. Madry by-
 Sálomon, á przecię mowi Pismoś o nim
 że *averterunt mulieres*, i do tego przywi-
 dły, że też idola *colebat*. Sam Pan Bóg
 zázakázł *cum alienigenis communicatione*
 & *ne connubia cum eis inirent*, dáiąc przy-
 czynę, *ne eorum commercia corrumpere-
 tur*. Mówet mnie, i owego Justiniána wie-
 kiego Cesarzá Dekret, o którym pi-
 że dzielnośćá swojá i szczęściem
Imperatores przeszedłby był, *si Theodoru*
Cōjuge caruisset acatholica, si nactus fuisset
similem Consortem Imperii; pisze o nim
quátò prosperiori studio favit Catholice
dei, tantò ista callidiori consilio clam heretice
adjuvamento fuit, necnon etiam, & firmo

mentu.

mento. Czy nie trzebá nam się podobnych
 obawiać rzeczy, do czego (uchoway Bo-
 że nas) gdyby przyszło, musiałáby wprzód
 Rzeczpospolita *discordiis Civilibus* duzo
fatigari. To się stáło *in Regno Bohemias*
tempore Venceslai XII. który *falsa statús*
ratione delusus, pozwołiwszy się Hercezyi
 szczepić, *vitam* potym *simul & Regnum*
amisit. Nie są to spekulácye, niepotrze-
 bne suspicye, i wymyslné *terriculamenta*,
 i *umbrá* tylko *periculi*, ále samo *periculum*
 Wiáry Stáropolskiey i Religii. Aza *non*
 á *pravu initium sumunt omnia, que magnis*
jurgunt incrementis? Aza nie máła iskie-
 ká ták wielkie gmáchy, i Miásta w ie-
 dnym momencie w popiół obraca, kiedy
 icy zázwczásu nie ugásza? Jedná Elzbieta
 w Anglii, iedná Ryxá, iedná Helená, iák
 wielkie (że inszych opuścze) *incendia*
extitarunt. Wiemy iáko przez to *adju-
 rium simile* szycie połamały Krolestwa miá-
 sto popárćia, i posilkow. Anglia od Wiá-
 ry S przez Elzbieta oderwana. Nie tájny
 kubek Rozynándy. Czegoż się nam spo-
 dziewać Polakom? gdybyśmy ná Tronie
 nieunoszona ieszcze Kátoliczkę posadzi-
 li, lubobyśmy sami Sámsonámi byli, ten-
 ci *to imbellis hostis tot heróes prostravit*. Czy

ieden Sifara łodkim ochłodziwszy się mlekiem, więcej głowy nie podniosł, bo mu ia mocno do ziemi Jáchel przybiła. *Feminarum hac arma sunt, astibus & dolis vincunt plerumq̃, quia non timentur, non est periculosior hostis, quam qui amicum ingeniose simulare potest.* Czy raz misłił *soporiferum phatmacum* inwisa Circe, *quo vigilum Imperii Argum deponeret.* Nie darmo dawni Grekowie na bułatowych tarczách swoich Gorgonę i Meduzę na postrách nieprzyziacielowi swemu malowali. Protektuie się przed Bogiem, że nie żadna *partialitas* tot *qualitatum* Kándydatorowi w brew stawiać mi każe, ale tylko zapátruiac się z iedney strony na tak nagła *vacante Regno professionem Fidei*, i ieszcze bardziey na Elektorowey I. M. státeczny upor w swoiey Sekcie, boię się, aby się na nas owe zwyczajne *proverbium* nie werifikowało, *serò sapiunt Phryges*, i ia nie życzę, żeby Oyczyzná była *plaga melior*. Drży na mnie skora, *quoties uiuam*, á uważać powinienem iako Xiáda Biskup, Polski Senator, oczywiste Wiary S. *periculum*, która iest *Regnorum firmitamentum*. Przy Koronacyách swoich *frustra Reges sacro ornantur amictu*; nie

tak się boię kilku tysięcy postronnego Heretyckiego woyská, *certa semper est victoria, quando pietas & iustitia pro DEO & populo pugnant; Regna & Imperia stante DEO corrumpere non possunt; iáko tego, żeby iáko mowia za lisem nie lácno było psom i wilkom wciśnać się ad ovile Domini*, i eżeli się zaśadzać będziemy *cum dubia vel vana spe* niepewney wiary odmiány iáko *in baculo Iarundineo*. Rzecz niezbożna per *Sacrilegium* zapomniány Wiary S. in *saeculorum negotio* postępować sobie *leuiter*, i tym się *more peccatum*, *quo itur non quo eundum est*, udawać. Pewna to, że *cata fides*, bo nie co inszego iest, tylko *credere quod non uides*, i dla tego według Teologow *est argumentum non apparentium*, i tu trzeba nam tę iedynaczkę *unam fidem* ostrożnie piastować, żeby się *parum fidelibus*, ubron Boże, *Proci* nie dostała *ad corruptionem*. Podnoszę *ad Patrem luminum* niegodny oczy, i ferce moie, aby nas tak oświecił, *nec caci Ducatum praestent*. Gdyby nam się godziło z śmiertelnych popiołow pobudzić Przodkow naszych, i spytać się ich, coby też w tak ciężkim razie czynić pozostałym potomkom rádzili, nie wątpię, żeby sławne owe *prejudicatum*

dicatum przywiedli, kiedy Władysław Krol Łándzgraflowę *Catholicam* poiać myślał, *quo zelo* nie tylko Duchowni, ale i Świeccy *absolutè* tego nie dozwolili, i dla tego tak szczęśliwe tego Páná pánowanie było, że *integra Religione pacem cum Celo habebat*, dla czego Najwyższa ná ziemi Chrześciáńskię głową, tytuł Krolom nászym dała *Regi Orthodoxo*, nieślusna tedy, żebyśmy ná to *precipitium* Wiaré S. *caso quodam impetu* pufaczáli, zá ktorá Przodkowie ná si tak wiele krwi wylali, i żebyśmy nie poszli ná owych, którzy *vident ignem, & nihilominus currunt versus illum*. A ja powiedziaławszy to, do czego, i sumnienie, i powinność moia Biskupia *strictè* obliguie, żebyśmy ubroni Boże tej Wiary, przykto-rey iákom rzekł Przodkowie nási krew, i życie swoje łożyć byli gotowi, i my powinniśmy, áby zupełnie nie stráćili, álbo przynamnicy nie zmnicyszyli. Námienie troche, bo w tej máteryi *inuuisse satis est periculum libertatis*. Ktoż nie widzi w tej scysyli *adempta multa, violata non paulo, immutata omnia esse*; wiemci ja, że mowa moia wielka mi ziedna inwidya u tency strony, ktorey iuż poniekad i upiiam, ále cóż czynić, *preualet conscientia*, zwyciężają

hunc

hunc timorem, który *etiam in constantem virum caderet*, miłość Ojczyzny, *non re-cuso audire male, dummodo Religioni, & Patria consulam*. Nie powinienem *offensio-num pro utilitate publica* byđ pavidus, ile że *nemo cogi potest, ut cont, a conscientiam credat*. Nie owgwodzę się iáko támečna Elekcy, nie tylko *in subjecto*, że *pro ser-to & indubitato* mieć nie możemy *Catholico* jest *illicita*, ále też *& in nominante & stantibus tot contradictionibus invalida*. Czy ślusnaz to, wolności bronić wolnościá zgwalcóna, i łamác tak mile i krewi zá-śluzone, *nemine contradicente*. Widza lch Mość *errorem suum*, bodáy go kiedykol-wiek cała czula Ojczyzná, dotykáia się go ustáwicznie, boć *Rhodus & Siracusis nunquam tanta nubila obducuntur, ut non aliqua hora sol cernatur*, á przecięż tego nie uważáia, bo kiedy Bog chce iakie nie-szczęście spuścić, tak dyponuie, *ut errores & pericula non intelligantur, neq; considerentur*. Snádno to, zła robotę zrobić, ále ja odrobić trudno, *sagitta facile ingreditur, sed difficile extrahitur*. *Quæ servitus est, si hæc libertas existimari potest?* Bez nas nam *imponere Páná*, czy możelz byđ wié-ksza *oppressya*? *Eo decurrente non quo ra-tio*

tio ducit, sed quo cupido ultionis impellit, czy możesz być większa ággrawacya. Stefan Krol mawiać był zwyki, *Polonos, si Hungaris Sapientiores, Regibus eligendis non fuerint, nec futuros feliciores.* Wolno im zawsze będzie *particularibus subjectis* z tego jednego *prajudicatum* Pánów sobie i Krolow formować *pro libitu.* Jeżeli teraz tey sukienki, która *in audito artificio* nowa moda uporczywa *dismembracya* niektórych Osob złośliwie skroiła, nie zedrżemy, odważnie nie zabierzemy *perimentibus consequentiis,* i już prawie za gárdło S. Wiągę, i wolność naszą chwytającym. *Dulcis est Majestas titulus,* może zawsze napotym *etiam muscas sui fame invitare,* idę tego gniazdá, w którym do tych czas Orzeł Polski *candore notabilis ipso,* o iedney głowie siedział, drapieżnego iákiego sępa wprowadzić, którego się tponom już więcej nie wysłizniemy. Jáko Węgry, Siedmigródzka ziemiá, Czechy, Moráwa, i bliskie Slasko, gdyż częstokroć *vis plura potest, quam meritum.* Było to *arcanum* do tych czas u Polakow, że nigdy tak bliskiego sasiádá, ile *naturalna* antypatya z Polskimi geniuszami máiacego, nie *sa-* dzáli, *Záwzce praeferebant* Szwedow, Wę-

grow,

grow, i innych, których do tych czas *memoria in benedictione.* Obráli Ich M. bez nas bliskiego, i tak poręcznego, który podobno *postea plus nocebit, quam nunc prodesse potest.* Pan *in absoluto dominio natus & educatus,* tak rzadzić w Polsce zechce, iáko się nauczył u siebie. Jeżeli się który z mocniejszy będzie chciał mu *opponować, censebit cum Nerone oppressis potentioribus succubituram facile plebem, quae caput non levat, nisi potentiori fulcro subnixae,* calcabit ne calcitent; boć zwyczajnie *cui Regnum per intestinos motus obvenit, nunquam illud ad tranquillitatem perducit.* Wprowadza teraz woysko swoje, któż wie kiedy go wyprowadzi. Znayda się ci, którzy *acta Principum etiam práwa* bronić zwykli, *prae-textus* do wymowki, *Dignitas tantis Principis, securitas sacra persona,* i inżce racye *praeferebantur,* á tym czasem co pracowity zásieie rolnik, to Cudzoziemski zie żołnierz, i ciężko będzie *semper cum armatu vivere.* A i sam dusić nam nigdy nie będzie, á zátym *externo obsequio opus habere se crederet, qui domi securitatem non spectabit,* á przcz to *perdet subditorum fidem, qui nitetur externa.* Gdyby można *extraneos advenientes junctim repellere,* bo

przez

przez to *singuli ladimur, universi periclitamur*. Wchodzi *per potentiam* na Tron, czy możesz inaczej tylko *per potentiam* z nim się utrzymywać? upewniam, że będzie na ten czas, że *akeye iego* cię *santi* Ich M. którzy wśladzali, *impedire magis valent quam poterunt*. Day Boże, aby *ira* panitudo *praeceptum consilium non damnet*, aby *lata* ich długo była *fortuna*, *per defecit me obsequium* & *calcatas leges* utwierdzo-
na, kiedy *affectu* tego Pána, *utuntur per denda libertati*. Vidi ego *Diis* fretos *se* multos *decipi*, podobno będzie inſze *ſukno* w probie, inſze w poſtawie. Nie ieſt to wolność *punctum indiviſibile*, *neq. tota momento sed ſenſim cadit*. A przecież po-
miećć powinniſmy wſzyſcy, coſmy *tu* w tey ſzczęſliwej porodziłi Oyczyznice *melius eſt mori reſtenta libertate, quam ſerviliter vivere*, & iako kto inſzy przyda-
praſerenda eſt ſpurciſſima mors ſervituti mundiſſima.

Ani nas to niech nie mieſza, *ius contra ius* & *ſas*, uprzedzono i tak kárkiem wolności naſzey z woyskami-
ſzu. *Meruit vinci, qui ſe vinci non putavit*. I to pewna że *tam anceps* & *ta* *bia fortuna, ubi praeceptum eſt conſilium*. Nie

nas nie poruſzy, ieżeli ſię w ſobie ſamą mieſzać nie zechcemy, ieżeli do iednego celu *omnibus votis* zmierzćć wſzyſcy bę-
dziemy.

Nie zapomni, boć *ira potentum non cadunt cum ſole*, uraz ſwoich *ad contradicentem partem*, *ingenta ſemel offeſa, ſemper minantur*, do czego pomoga pewnie *tam-
ci* Ich M. którzy *ut ipſis bene ſit, optant alius male eſſe, at periculoſum eſt reponere in ejus manus acinacem, ut vindicandi ſeſe poteſtatem nanciſcatur, qui habet voluntatem*.

Indocilny był przedtym Oyczyzná na-
ſzą, *ferre iuga peregrina*, & teraz *ultra* pod-
nie bieżemy, ubron Boże, *ne his fluctibus abſorbeantur, qui per hac maria navigant* *Eſt via qua homini videtur bona, & noviſſima illius ducunt ad confuſionem*. Tak wiele
praw ná ſamym początku złamano, czy
możemyſz ſię ſpodziewać, że w dálſzym
czasie chować ich będą? *Taurum tolles, qui vitulum ſuſtulerit?* Jáko ma taki *ad
palatium* przyſć Kándydat, ktory ná pier-
wizym do Kroleſtwa wſtępie, *ut paucis placeat, volu omnibus diſplicere*, i to ná nas
chce wyćiſnać, żebyſmy *ex ſcenico* bo-
właſnie *ex theatrati apparatu*, iegoż *animi*
doteo

dates metiamur. Zadnemu się nigdy Pá-
stwu nie nădawáli *per violentiâ intrusi* Ca-
didati. Nie dobrze ten tufzył o podobnym
Elekcie, kto powiedział: *Nescio an armo-
rum licentia an insolentia dicenda, quando
libido auri in ferrum transiit.*

Prawdá, że tak wiele godnych ludzi i
Senatu & *ex Equestri Ordine* poszli na
tamtę stronę, ále ledwobym nie przyszło
że *major pars illorum fecit, quod cur sceleris
ignoravit.* Obiecano wielkie *pro Republica*
commoda, day Boże, áby *elusa per vana pro-*
missa nie była, áby *expectantibus bona non*
veniant mala, żeby *graviolem promissis*
quàm ere nie znaleźli, boć to *divitiarum*
vana larva, qua credulum orbem toties de-
cepit & decipiet, i często *qui dat repetit*
podobno tak się stánie, iákom czytał
pecunia Hispanica, qua largè promittebatur,
guttatim stillabat, offertur często *non ap-*
fertur. Spuszczáć się zás ná *speciosa pro-*
missa in negotio tanto, álbo ná *Pacta Con-*
venta bárdzo *lubricum.* Poniewáz zwyczaj-
nie wielka bywa trudność: *datam in vo-*
verfis fidem, zachowáć potym *inter pro-*
superiores fortuna successus. Pleriq; tam-
tenaces fidei, quàm diu sunt miseri. Myż
których *vividus libertatis impetus* nie tak

gdzie

gdzie *interessa* prywatne & *quidquid aliud*
quàm libertas prowadzi, ále gdzie miłóść
wiary, miłóść wolności wiedzieć, powin-
niśmy się nie ogladáć ná żadne obietnice,
tym procederem *pro virili* oponowác, i
to czynić, co *è re Republica* bydz rozu-
micmy.

Jeżeli mię kto spyta, *quid in tali casu,*
w tak wielkiej Oyczyzny nieszczęśliwo-
ści czynić, i rádzić? krotko, & *sine cura*
verborum meus ut est animus, eloquar, wol-
no mię popráwić, *mibi cenfeo, mibi erro,*
malo verò successum mihi, quàm fidem deesse.
Naywięccy i naystusznicy tamtá stronę
arguitur, że chwyciwszy się Kándydata
swego tak upornie, nie uważájac ná tak
wielu nas kontrádykcyę, przy nim stawa.
My już uczyniwszy rzecz przeciwná, dá-
rowawszy miłóści Oyczyzny honor nász,
sensus nostros oddawszy całey Rzeczypo-
politey należycie, nie póciagaymy na-
siebie samych, co wszystkim *debetur*,
niech Rzeczpospolita *ad meliorem* przy-
szedłszy *mentem*, osadzi, czyiá spráwa jest
lepsza, czy my co do dyspozycyi całej
Electiois opus oneyże oddamy, czy ci,
którzy w Scyssyi obráli *animo pertinacii*
paratog vel perdere, vel perire, w Scyssyi

X

Pańa

Paſſa Conventa piſali, Poſlow wypráwili, ſprowádzili, w Zamku Krákówſkim oſádzili. *Fruſtra dicerem hic aut ibi peccant, cum aequè in omnibus*, bo zgołá *quodlibet audendi ſemper fuit ampla poteſtas, velut ſi avis feſtinaret ad laqueum*, wſzédzie *arma favoris non juris praefereunt*. Spiſzmy ſię *pro Republica*, nie miánuiać i náſzego Kándydátá, i przyrzeczmy ſobie bronić Wiáry ſamey, i wolnoſci. Poſliamy z tego ziaſdy z Senatu, & *ex Equeſtri Ordine* do Krákówá, dekláruemy Elektorowi I. M. że tak wiele ná Elekcyá iego záſzło kontrádykcyi, przypomnicemy że Wládyſław tak wielki Krol, poty niechciał przyiać *titulum Regium*, poki ieden (Szláchcie, który *propter ſolum libertatis Privilegium*, opponował ſię, kontrádykcyi nie odfapil. Przelożmy mu przed oczy, że *iniuſtè & illegitimè partorum nec ſecura eſt unquam nec quieta poſſeſſio*, że *plerumq; facinorús, cuius principium eſt temeritas, eventus eſt probrum & fuga*, że pánowanie iego ſpokoyne bydź nie może, ieżeli oknem nie drzwiami do niego wniydzicie. Niech ná czás uſtapi zá gránice, niech ſię ſtara o áffekt oddalonych od ſiebie, niech ſię ſpuſci ná wola Boża, która ieżeli ieſt *ut regnet nobis*,

nobis,

nobis, niechybnie *go cum majori gloria ſenore*, gruntowniey i beſpieczniey oſadzi. Albo propozycyá tę przyimie, albo nie, ieżeli przyimie, iákoż uważywſzy dobrze wſzyrko, ieżeli *legitimè* chce wniſć ná Páńſtwo, przyiaćby powinien, to wolnoſć náſzá bédzie *in integro*, to powtorny czás popráwy Elekcyi ná kilka dni złoży Xiażę I. M. Kárdynał Primás, to w ten czás pokaże nam ręká Boſka, *ecce Rex veſter*. Jeżeli záś nie przyimie, iáko ſię boię, żeby ci, którzy teraz nam rządzá nie odrádzili, to przynamniey widzieć bédziemy, ná co ſię zánoſi, czego ſię nam obawiać trzebá, bo iákoż ten krolować ma dobrze, który ná Kroleſtwo wchodzi złe, *ſi hac in atrio, quid fiet in Palatio*. To dopiero myſlić bédziemy *de mediis ſalvanda Religio-nis & libertatis*. Ciż Ich M. *qui deſtinabuntur*, niech máia oſobliwy kredens do támtęy ſtrony, wſzak ſá Bráćia náſi, *caro noſtra ſumús, cuncti gens una ſumús*, áby ich nie tak inż rácyámi, bo tych *non admittunt*, iáko prozbámi *evidentiſſimo periculo* ſtrácenia wolnoſci, bo przez ten ſpoſob, zádney wolney ſpodziewać ſię nie trzebá Elekcyi, poniewaž *non ibi conſiſtunt exempla ubi caperunt*, wywiodſzy im, że *qua*

Y2

probari

probari non possunt pro non existentibus habentur, ze neq. perire nos, neq. salvos esse, nisi una possumus, ze non est hoc ire, sed precipitari ad libertatem, miłością Ojczyzny, i swobodę convincantur, aby niechcieli transgredi terminos antiquos, zwyczajów Przodków naszych, aby się nie tak kochali w Kandydacie swoim, żeby mieli miłą wspomnieć Ojczyzny, convelli leges sine exitu convellentium, non possunt. Widzając pars adversa naszą constantiam & zeluną bojaźni Bożej, i prawie Ojczytym ufundowany, aż się reflektować będzie, czyli to nowina, że jednego momentu evadit gratum, co długo displicuit; czyli raz: experientia fecit acceptum, quod imaginatio descripsit formidandum. Czyli raz ea quae parturimus, parere non possumus. Zwłaszcza kiedy się owo kto, inconsulto zelo, na iaka imprezę zanieść, gdyż consilia annis egent ut maturefiant.

Druga Legacya życzę wyprawić do Woysk, toć to jest Woysko, które ex fau-
cibus tak wielu nieprzyjaciół zgubioną Ojczyznę wydarło, Wiarę S. Katolicką, zde-
ptając Sakramenta, zprofanowane swia-
tnice Pańskie windykowało, zatrzaśniona
nie raz wolność firmavit, sławę Narodu
Polskiego

Polskiego z podziwieniem swiata postron-
nego wskrzeszało, a potym gdy się res, ut
est opowie, gdy tak wielkie niebezpieczeń-
stwo Wiary i wolności wywiedzie się, gdy
od Cudzoziemskiego Woysk, które co
raz, to bardzicy augentur, zasługom ich i
placy przeskodę imminetent, & immi-
nentia mala pokaza, gdy ad conversatio-
nem libera Electionis invitabuntur, niepo-
dobna aby w sercu ich miłość Wiary, mi-
łość Ojczyzny tego nie wzbudziła affektu,
dla którego krew i życie łoża. Niech
stanie Woysko przy tych, którzy non passi-
me, non preoccupato animo, ale sincero in-
publicum ducuntur amore, abyśmy mogli
temu hołdować Panu wszyscy, którego
obierzemy wszyscy.

Trzecie poselstwo rozumiałbym expe-
dyować do sasiadów naszych. Maia wpra-
wdzić niektorzy zelozya do nas, ze ex
gente parum amica chwyćliamy się Kan-
dydata, ale ta ustanie, kiedy obacza, ze
tylko wolność będziemy mieli przed oczy-
mą i w sercu, kiedy się im wywiedzie, ze
ieżeli przeciwko woli naszej imponetur
nobis potens Rex; to tenże przeciwko wo-
li także naszej pod iakim pretextem, i
im szkodzić może, i czynić wiele infia
Y3 Republica

Republica, co im się podobać nie będzie, a zátym czyż nie lepiej złemu ná początku zabiczyć? czy nie lepiej iskrę zdmuchnać, niż pożar gásić? Wiem ja, że śasiedzi nási, nie tak podobno z miłości przeciwnko nam, iako z boiaźni o skóre swoię, *aquilibrium dominationis & libertatis* w Polsce utrzymać zawsze życza. Kiedy tedy *palam* im się pokaże, że przewały ten, i złotem, i żelazem, bo i w intratę bogáty, i w ludzic mocny, a co więksha, że wszedzsy *per calcatas omnes leges*, żadnego práwá ná niego nie będzie, & *spero sapient*, ieżeli teraz przy nas nie stana. Moga się reflektować.

Posliamy także do nášzego Kándydatá, wywiodzsy mu áffekt, & *zelum nostrum*, przy honorze iego, żeśmy go trzymáli poki mogli, prosimy go, áby *per interim* kontentuiac się dobrá wola nášza zátzymać się chciał, nie biorac fobie tytułu danego *à parte Reipublica*, który dány powinien byđz *à tota & indivisibili Republica*. Aby poczekał aż ná popráwie Elekcyy pokaże wola Boska tego, ktorego *ab aeterno destinavit*. Wiem to, że ten tak wielki i godny Pan, będzie wolał zdać się ná Boga, zdać się ná áffekty *eligentium*, aniżeli

regnare

regnare nolentibus. Rospisać życzę Xiążęciu I. M. Kárdynowski listy, i Scymiki *indicare* wszędzie, wywodziac *patheticè & verè* wszystkim Woiewodztwom intencyy szczere nász, zaprosić wszystkich do tego, do czego wszyscy należa *Incidenda preces publica*, áby Pan Bog zmiłował się nád námi, i nie dał upadać Wierze i wolności. Wyprawić, *quod primo dicere debueram*, życzę do Oycá S. áby *ex Paterno in Regnum hoc affectu*, czyli to przez listy, czyli *per extraordinariam aliquam missionem* zagrzał *partes ad unionem*, i do utrzymánia prawdziwey Religii, a tym cyásém ratujemy się wszystkimi siłami, w tak ciężkicy toni Oyczyzny, któraśmy nie tak dawno z cięższych nierownie rázow windykováli, kiedy ná nie *quasi dato classico*, z icdney strony Moskiewska nástąpiła potencya, z drugiey Szwedzka szpada, Węgierska szablá, Kozáckie samopaly, *divisá Republica* náćierály. Wziawszy ná pomoc *Regem Regum* i Świętych Pátronów Krolestwá tego, czyli nie śacnicy nam będzie miła Oyczynę złożyć, od ręki Bráci nášzych, aniżeli od Tátárskiey álbo Tureckiey? i te *arma nullos habitura triumphos* ná kárki Pogáńskie obrocić, nie ná

Y4

Kościół

minámi obalić nie dopuściło, ieden fryż, albo koń drewniany *in honorem Palladis* wprowadzony do Miáftá, *sub specie fidei Religionis*, zdeptał, i z gruntu obálił.

Sic perit Troja, timeat sibi Polonia.

Więc mówię powtórnie, ratuymy się wszystkimi siłami, uczynimy *ad normam* Tyzowieckiey Konfederacya, przysiężmy się nie odstępować ieden drugiego, aż *securitas* będzie *Religionis & libertatis*. O bierzmy sobie mieysce, i w nim wszyscy co Oyczynę kochamy mieszkaemy, weźmy háślo, *vivat Religio & libertas*; ciśnać się pewnie będą do nas wszyscy, kiedy nie wiazacych się *ad partem aliquam*, ale tylko *ad publicum bonum* obacza. Jeżeliby nas *aggredi* chciał Elektor I. M. pokážemy wprzód, że się bárdziej prawami nászymi, státutem, Konstytucyami bronimy, á mam nádzicie, że Bog nas ubroni, albo ieżeli tak woła iego iest, będzie nam chwalebno, kiedy krew, i życie násze za Wiągę S. i za wolność damy, *& antea servitutem moriemur*. Bo ieżeli po tym Ziechdzie nászym roziedziemy się káždy do domu swego, to nas *partitim* miná *vel promissis* łapać będą, *& divisi desolabimur*. Moglbym w tym punkcie co więcey powiedzieć,

wiedzieć, ale że już *fastidium* W. M. M. PP. bráć musi, i mnie *ex tam longo sermone* siły uśtáia, ná inszy czas *differo*, kończąc teraz prośba do W. M. M. PP. ábyście *fortia & generosa* przedsię bráli *consilia & vota* do BOGA, *ut conservetur Religio Romana Libertas Polona.*

V O T U M

Na Seymie walnym Warszawskim,
Roku 1685.

Alby to Bog M. P. áby to, co kiedyś dobry Pan *cordis jubilo* wyśpiewywał w Syonie: *Principes populorum congregati sunt cum DEO Abraham*. Nie tylko ná początku terážniejszego tak potrzebnego Seymu, ale *& in ulteriori* iego traktu ná poćiechę Oycowskiego sereá W. K. M. prawdzić się mogło, áby *congregati cum DEO*, nie tak, coby nowa moda ná pozor Oyczyźnie służyć, ale *attendendo ad petram de qua excisi sumus*, po stáropolsku *cum DEO Abraham*, iáko dawni Pá. tryárchowie, *Avi Avinag Religionis* Przodkowie nási. *Nonne ita egerant Patres nostri* Seymy ich były iáko święte Synody, bo ná nich to tylko stánówili, o tym mówili,

wili, coby z chwałą Bożą, z prawem, słusznością, z pospolitym dobrem, i sławą Ojczyzny było. *Cum DEO Abraham*, który *ambulavit in viis Domini*, któremu nie ciężko było dla Boga odstradzić wszystko co miał, nawet i Syna, krew swoją wylał ochotnie, *credidit in spem contra spem*, dla tego też Bóg błogosławił oddając afekt afektem. Uchowayże Boże abyśmy inaczej na tym miejscu stawali, gdzie Bóg, o Wiarę, o Kościoły, o miła Ojczyznę, którzy *in arcto positam* widzimy *fortitudinem*, idzie: o interesach prywatnych *nec somnare quidem inter pulvinaria Deorum licet*. Uwiedli się za interesem, za sławą, za smakiem prywatnym pierwi Rodzice nasi, coż wskorali? a to *cognoverunt se esse nudos*. Ledwie w tej materii do nas Apostoł mowi: *Fratres debitorum sumus*. O sławę, o Rzymianach Lucyan powiada, i bitwy z nieprzyjaciółmi czyniac, nie inakże pobudkę do męstwa mieli, tylko kiedy na nich zawołano, iż za Ojczyznę trzeba się potykąć: *efficiebat nomen & commemoratio ipsa Patrie, ut qui alioquin erat timidissimus naturā fortissimus existeret*. Sława, o brat mowi Ewangelia, *habet aliquando adversum te, relinque munus ad altare* i

kiedy

kiedy Mária, kiedy Ojczyznę? Madrość przedwieczna głosem tak piękna, i wspólna światu tego Machingę wystawiła, głosem konserwuie, *verbo virtutis sue*, my ją teraz nieyżym Seymie i konserwować, zgubić Ojczyznę głosami naszymi możemy. Jeżeli iako Grekowie, którzy iętykiem, nie iako Rzymianie, którzy sekresem mawiali, za zgodnym dźwiękiem, utni Theby ślęły: na głos trąb, i piszczałek prywatnych, sławne mury Jerozolimy, które obaliły: dzwony, i drogic metalle, do głosu i dźwięku łącno każdy poznać może, *ex pulsu nascuntur*. Znać zaraz *asiniens: frons, oculi, vultus* omylić mogą, nie głos. Wyda się ten przy najwyższej ostrożności, *vox iacob & manus Esau*. O si *vox mea, vox esset virtutis*, życzył sobie ktoś. Dałby Bóg, abyśmy poszli przykładem, i samego nawet grubego Poganiarstwa. Nie znaly Ostarze Rzymskie żadnych *vota*, któreby nie *pro bono communis* bogom oddawane były. Między gestami, ogniami, które we dnie i w nocy *coram deo* statorze gorzały, sama się tylko ku obrotu pospolitemu *Religio* wydawała. Cokolwiek *privato affectu* pachnęło, wciśnięte między *inter thura publica* nie mogło: *neminem*

suo

suo privato nomine Capitolino Jovi votum soluisse, omnia pro Patria & Imperatoribus dedicabantur. Wszystkim dobro pospolitemu iako w sercu, tak i na celu było. Jako ani słońce przed innemi nie chodziłoby. Planetami, gdyby swojemu tylko Zodyakowi, a nie całemu świeciło światu. Nie zamyka się powietrze w głębokiej, i dalekiej iakiej Eolii: nie samo tylko *conca-
vum* swoje ogień kocha: wszystkich *sine
discrimine* ziemią dźwiga, wszystkie wody krainy oblewa, nawet i nayprywatniejszego na świecie nie mądz stworzenia, któreby swemu tylko dobru służyło, *etiam
vipera ad medelam nostram nascuntur.* Nie coży się Arabia światu przydała, gdyby tylko prywatne ico ogrody, i pola pachnęły. Nicby po perłach, gdyby swoje *oram
piscariam* bardziey niżeli *bonum publicum* kochały. Nic po dyamentach, gdyby się tylko w głębi morskiej ukrywały. Nic po pięknych Planetach, gdyby swoim tylko obłokom przyswiecały, a na cały świat oczu swych nie obracały; dla tego to z mówię, abym z Tertullianem zadziwiwszy się, konkludował: *tota rerum natura de-
fendit bonum commune, nos miseri toto in
genio, & facultatibus a Patria acceptis ab*

versus

versus eandem decernamus. Wolemy widzieć publiczny nierząd, niż prywatney chęci naszej przeciwność: przedzy się nabyte pszenicą bez prochu, szkło bez wady, woda bez mułu, niż rada bez pożytku własnego: *tantum ex malis publicis sentimus,
quantum ad res privatas pertinet.* Wolność w uszach, ale nie w sercu, a przez to chlebem tym, którym nas Ojczyzna nasza wypasła, na nią ziewamy, a ona *in ca-
put suum, iako Annibal timentem alit,* zezłami tak wiele ludzi utrapionych, z wzdychaniem tak wiele Miał, Wsi zruinowanych, z płaczem samych popiołów Przekorów naszych, gdyby oczy miały: *exaltavi
te, & tu fecisti Deos alienos, quia sua cuiusque
utilitas Deus.* Zgromadziliśmy się teraz na to miejsce *salutis publicae,* żebyśmy tonaca miła Ojczyznę *in communi periculo* salwowali; ale jeżeli *ementito boni publici* zło, jeżeli zdania nasze w kooperę dobra pospolitego uwiać będziemy, wszystkie *discordantis animi motus,* na tronę nie odrzucimy, *impedimentum* raczy *saluti publicae, quam auxilium* będziemy. Była w Arce zgoda, lubo między tak wiela nieprzyjaźnemi subiektami, czemu? bo była życia *apprehensya* przy walney na ten-
czás

czas całego świata ruinie. Słyszały one zwierzęta zamknięte, płacz i lamenta ludzi tonących, Arki się iako mogli kłócić próżno, bo pożno chwytających. Widać było po wodach pływające gęste trupy, dla tego chcąc się same salwować, dziwnie się z sobą zgadzały, wrodzonych swoich pańsi affektów nieprzyjaźni zapomniwały. Ażafz i u nas nie to się dzieje! Aż nie jesteśmy tak iako owi, o których czytalem, *nihil sciebant quid cum illis deliberaret fortuna, nihil quod agi deberetur, nisi quod omnia pessime agerentur*. Jużci prawie w tym naszym nierządzie nie tylko niewiemy, *quid agatur in Patria*, ale *an ipsa Patria perisset*. Woyna nie woyna, bo na niej więcej reputacyi straciliśmy, niżeli zyskali: i Scymy nie Scymami, bo prawo na kamiennych przedtym tablicach wyryte było bo nie ma byćdż wołkowe, aby to prędko spłonać, stopić się mogło, ale wyryte, a nasze prawda *folia sine fructu*, bo ich rzadko kto słucha. Dobrze ie ktoś do pałeczyny przyrownał, w ktorej to tylko małe muchy i drobni komorowie wieczna, a bacy się i szerzenie przez nie przebiega. Na coż się przyda i prawo? *inanis lex quam servat populus detrectat*. Ledwiec nie do nas do

nie

nie! Ktoż się owe Piśma S. słowá: *Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem*. Rácyá zaś tego nie insza, tylko że *modum contribuendi* bierzemy od Bráćia, a przez to ná Seymikách każdy sobie ulżyć życzy, i często się trąfi, że jeden drugiemu folguiać ná uboższych wala. I tu náwet ná Seymie, nąypotrzebnieysza, i ktora iest fundámentem Rzeczypospolitey nászej nie zachowuiemy *aqualitatem*. Przysługuiac się niektórych Mość Woiewodztwom swoim. ochraniać ich *extenuando*, każdy *pro domo sua* mowi, aby mu Bráćia ná relacyálnym Seymiku podziękowali, *nil tam popolare*, ale nie idzie to w pożytek, i bardzo ma byćdż *conscienciosum*. Więc buduię się z ich MM. PP. Posłow Wielkopolskich którzy to maia, aby nie przez deklaracye, ale przez Konstytucye *moribus antiquis*, podatki były: i prosię inszych Ich MM. aby temu dopomogli: *ut demus initium meliori consuetudini, filium prioris avertamus*. Wszak *bona consuetudo exuere debet, quod mala instruxit* bo inaczey będzie zawód zawsze w Rzeczypospolitey, iako i teraz. I nasze Scymy będą, iako owe, *Dadali opera*, ktory robił figury rozmaite,

Z

ale

ale tych strzedz potrzebą było, bo która zrobil, to uciekla. Piszemy, komponujemy Konstytucye, trzeba je wiazac, bo niewiemy gdzie sie podziewaia.

Jeżeli zaś które największe, i ledwo nie nayspierwz *objectum* powinno byc terażniejszyemu Seymu, to to naybárdziej, żebyśmy *omni conatu* okolo tego chodzili, iakoby ubogich ludzi, ktorzy *cunctos nutriunt*, iakokolwiek od tak cięszkich opressyi uwolnili, ieżeli chcemy aby Bog Oyczynę naszą błogosławil. Padaia na ziemię łzy ich, a z ziemi do Niebá wołaia, *& vindictam extorquent*. Milczy ich ięzyk, ale oczy mówia, a z nich wychodza *grandia vocis pondera* do uszu sprawiedliowości Boskiej: a te są iako wapory, które podnosza się od ziemi; *densantur in nubes, ignescunt in fulgura, cudentur in fulmina*; przeciwko tym *ascendit clamor populi ad Deum*, ktorzy siebie ochraniaiac, *petum suum cum fletu* ubogich ludzi *miscent*; ktorzy iakoby podobna maxima ubogich ludzi *aggrávuia*: *Domini est terra*, dla czego *qui potest capere capiat*. Słyszałem narzekáinacego iednego z poddanych moich, że przyidzie na to, iż podatki wymysla, od tego powietrza, co nim dychamy.

Dalby

Dalby Bog, żebyśmy postąpić sobie mogli przykładem owego Egipskiego Krola, który Kościoly różnym Bogom wystawiał, pisząc na nich: *sine subditorum sumptu hac edificavi*, a nie przykładem owych, ktorzy Cyrenecyzką do dźwigania Krzyża przynaglali, bo i ten; iako i nasi poddani był ze Wsi, *venientem de villa*. Musi to serce W. K. M. *affigere*, co Moyzész z gory patrzącego, gniewem zapaliło, *videns populum quod esset nudatus*, máiac kompásiya nad nimi *bo res est sacra miser*.

Ktoż nie widzi że czas trawimy darmo? *tu stas, & tempus tuum ambulat*, mowi Ambroży, brąc czas, iest grzech tak cięszki, że *communi sententia & detisione Theologorum ad restitutionem tenetur*, gdyż u káždego, *tacita subtractione* bieży, restytucya zaś trudná, satisfakcya niepodobna, bo dnia iednego, godziny iedney zawnróć, ani móca Boska niepodobna, i *quem ire non videmus, isse cognoscimus*, zwałszczá kiedy *bonum tempus in re mala perdimus*. Chrystusowi ledwo ná świat pokazal się, iż mu dni ráchuiá, *cum consummati sunt dies octo*. Dla czego słuszna nad tym trzebaby uczynić reflexya, że Syn Boski naysmniejszy sobie czas wáży, przez który

Za

wiele

wiele dobrego może się sprawić, my go-
dzinom, dniom, tygodniom, zaczynając
wiele, czyniac mało, nie kończac nic, i-
ako prędkiey wodzie upływać bez pożytku
dopuszczamy, ledwie niepodobni do Eso-
powych Bogow, ktory pytany, co robiąc
odpowiedział, *alia struunt, alia destrunt*.
Kilká godzin, á cząsem kilká dni, i ty,
godni nád iedną materya dysputuiac, tan-
dem ia zerwiemy, *multo tempore edificamus,*
parvo destruimus, á przez to niszczy się
Krolestwo, trąca się pieniadze, *prostitui-*
tur reputatio, kiedy *unus edificans, alter*
destruens, quoniam quæ perfecisti destrux-
runt, kiedy ustawicznie *circulus absq̃ pun-*
cto. Niech zostanie wolny głos, ále niech
nie będą ięzyki ogniste, coby to iedną
drugiego opalił, á przy wielości ięzykow,
ieden ięzyk przy wolnym głosie zgodny
głos ná dobro Oyczyzny *adinſtar primi*
ſæculi, mowi Cypryan S. *universitatem*
fidelium unius labii esse voluit, á iáko Pi-
ſmo S. mowi: *convenitq̃ universus Israël*
quasi homo unus eadem mente unoq̃ consilio.
In angustis kurcza się ludzie, kurczyć się
contrahere czas, mieć do kupy *consilia*, nie
rozstrzeliwuiac *sensus in diversa*, zbierając
zdánia nasze *ad unam metam salutis publicæ*
compendia-

compendiaria cognitione. A zgodnie *ſtemus*
ſimul. & *adversarius noſter non prevalebit*,
pewniey nád samę to wiedzac pewność,
że będziemy *inſuperabiles, ſi inſeparabiles*.
Nárzekáli Apoſtołowie. *Inihil capimus*, rá-
cya, bo *rumpebatur rete*, sieć zerwana nie
ulowi, chyba óslep co dobrego wpádnie.
Woła Jan S. *Fratres diligite vos ad invicem*,
iednegoimy Bogá Synowie, czemuż się
Bráterskim łączyc nie mamy áffektem?
wszytkie rzeczy rozdziałem gina, iedno-
ścią stoia. Niebo iáko światłem swoim
státecznie nam wygadza przez iednoſtá-
ną zgodę, ták nie ináczey ziemię ruino-
wać będzie, tylko że luminarze niebieskie
rozdział między sobą uczynia, *virtutes ce-*
lorum movebuntur. Coż pięknieyszego, i
przyſtoynieyszego, iáko kiedy linie zcho-
dza się do ſwego centrum Niebá *ad pri-*
imum mobile, pŕczółki do Mátki, áby się
ſpolnie zarábiały, *dulci extendentes neſtare*
cellas. Nicci więcey od nas do konſerwá-
cyi ſwoiey miła Oyczyzná nie potrzebuic,
tylko żebyśmy wszyscy głosy nasze, i mo-
wy, z ſzczerego ku niey, i dobru poſpoli-
temu áffektu, ordynowali mniej potrze-
bne, á choéby też w oſtátku náypotrze-
bnieyſze bywały ná inſzy czas odłóżywszy,

żebyśmy szpetnych owych w gazetach i ustawicznych przymowek, kiedy o nas raz drukują, indukują chłopca rostrucharskiego, *puget dicere, & tamen dicendum est*, bo to *publicum*, patrzącego w zęby koniowi, a mówiącego, ie dobrze, a na nogi kółka, drugi raz równać nas do owych melancholikow, którzy się zamykają w pokoiu, niechcąc nawet wyjechać na świat jeżeli pogoda, albo deszcz. *Moriat nas tedy wstydz pokażmy generosę contrariū quid sint res nostra, non quid vocetur.* Nie zawadzi świeże sobie przypomnieć *exempla*, na iak straszne tragedye, i żałosne *exitus* nieprzyjazne *bono publico*, i niesforne *ingenia* przychodzą. Nie trzebać nam pytać z owym Ewangelicznym Młodzieńcem: *quid faciendo vitam eternam possidebim* nie trzebać o naukę prosić, z owym drugim, *hac me doce, quomodo Patriam amemus* chcemy tylko, *rei non bonae consuetudinem* porzucić *peffimam*, chcemy sobie wspomnieć, że *privatum & publicum bonum in correlativa*, chcemy uważać, że *authorem vite* nie co innego na Krzyż wprawilo, tylko własny interes, i przeklęto owo *expedit nobis*, niechcimy *incurramus boni publici, privatam augere fortunam.*

Nie-

Niechcimy na perspektywę wolności kochać, *prospectu libertatis dare tributum vetabant.* Oczyznę samę, nie siebie samych, nie cudze interesa trzymamy, kochamy, pamiętaćć com i na przeszłym Seymie mówił, że nam nigdy Cudzoziemcy tego nie dadzą, co byśmy ubroni Boże strącili, gdyby Oczyznę zgineła, pamiętaćć że wiele Lábanow urodziwe Rachel obiecuia, a w pul ślepa Lia oddają. Wiele Sámuelow, którzy miasto Meroby Michol ofiaruia: wiele takich tak rozumiem, że nie jeden doświadczeniem doszedł, którzy mają gębę na obietnice, na oferty, a rękę nie mają na danie, *offerunt, non afferunt.* Niechcę i ia, aby *otioso vocabulo* moje *Votum* się nazywało. Nie iedno tedy *votum quasi tabellam* wieszam *in hac ara consiliorum*, za długie zdrowie W. K. M. ale tyle, ile życzliwych znajdą się podanych. Nie wybornemi zaś słowy, bo przed tym Panem, który bardziey niż Jowisz Pliniuszow: *non tam composita oratione, quam pura mente delectatur* Nie zaczynam pochwał, bobym ich skończyć nigdy nie mógł, ponieważ *opera W. K. M. sum facundius loquimur, cum obstupefiscendo reticemus.* Mowia wżytkie *cura solitudines,*

Z4

dobro-

dobrodziejstwa, tak wiele erogowanych summ, które iako okręt tam idą, gdzie ich wiatr potrzeby publiczney prowadzi. Za co wszystko iczełi Oyczyzna wypłacić się godna nie była mogła wdzięcznością, niech Bog, który sam tylko może *ex condigno* to nagrodzi. *Vincas mortalia tempora, cuius facta spectant immortalia immortalitatem.* A kiedy viscera in usum Patrie nunquam claudis, sapius effundis, sospes dim felixq; vivas. *Principum sol optimorum.*

Należy do teyże wdzięczności i Należytniejsza Królowa, która wszystkie swoy dowcip *par magnis imperiis sustinendus*, wszystkie swoie nabożeństwa; *ante magni aram Tonantis*, wszystkie obfite iasnużny na to codziennie łoży; aby publiczne obrady iako naylepszy skutek wzięły. Niechże w nagrodę tego tak piękne W. K. M. P. M. M. potomstwo *in spem publicam* podraść; niech *inscriptus nomine Regum*, kwiat rozwiia się, i wydać niezmysłone affektą; i sercá Polakow wabi; niech *in doles* i *ingenium nondum rioulis*, sed jam Regnis par; na pościechę W. K. M. *ad serenitatem populorum*, lubo iczszcż *in radio maturescant*.

Jeżeli na którym Sejmie, to na terażniejszy osobliwie, tak wiele a tak potrzebnych,

trzebnych, *et sine quibus* nie godzi się zakończyć Seymu, *occurrit* materii; ale te wszystkie do trzech punktow redukować się mogą. Bo kiedy postanowimy pokoy czyli wojnę, kiedy zapłacić woysku *pro praterito* i *in futurum*, kiedy monety walor umowimy, i rozumiem, że pod temi punktami, wszystkie się insze zamykają. Pokad zważywszy *in utramq; partem* racyc nie konkludujemy, czy na wojnę się dalsza gotować, czy pokoju wziąć przed się *meditationes? errabunt consilia nostra, quia non habebunt quo dirigantur.* Jest to rzecz to calo różna, dąć radę, ktoraby się do wojny stosowała, albo do pokoju, a zatytem *ignoranti quem portum petat, nullus suus ventus est bonus.* Naprzodby ten punkt umowić, ale ta materia iako *mature consilio, solida reflexione*, tak i *profundo eget secreto.* A zatytem iakom na przeszłym Sejmie życzył, tak i teraz rozumiem, żeby nie trącać czasu, bo się pewnie trącić darmo będzie, pokad się ta materia nie uspokoi, dyspensować się *ex necessitate cvidenti*, i złączyć się iako nayprzedezyłbie Poselskiey z W. K. M. i z nami *zyczę seposita omni passione, quosunq; interesse* o tey materii mówić, i onę konkludować

femotis arbitris. Co gdy się stanie, wiele zrobimy, i iakobyśmy fundamentalny kámién nie tylko terázniejszyemu Seymowi, ále & *saluti* Rzeczypospolitey zálożyli: żeby zaś kto nie tłumáczył, że *novitas* chcę wprowadzáć, że przeciwno práwu mówię, że się to ná nic nie przyda, krotko odpowiadám, że i *novitas* nie záwsze bywa *nociva*, ile kiedy záwiślo ná nicy dobro pospolite, i práwo *dispensatio* się może *pro commodo Reipublicae*, wszák tak wiele rázy przez prolongácyę tego doznáiemy. Jeżeli tylko *more solito* ná pięć dni ostatnická, Izba Poselská się zleczy, pytam czy możnáz to rzecz skóńczyć Seym, bo tá máterya tamá kilka dni wczmie, nuż deklarácyé? musí tedy iedno byđz z tego, álbo się Seym prolonguie, álbo się ubrodí Boże zerwie, *utrumque* z wielká szkoda Rzeczypospolitey, o zezwáníu *horret animus* mówić, o prolongacyi, iáki niewczás, i W. K. M. i nas wlástkich, iáki kósz, iáki zawód, *in quamcumque* *partem* rezolwue się Rzeczypospolita, *bo paria sunt non agere, quam non in tempore agere.* Dobrze to *veteri Republica* było, i Izba Poselská ná pięć dni tylko przychodziła, dáiąc *interea* czás ładom, ále ná ten

czás

czás Konstytucye stánowiła, gotowała, *interea* przez sessyę wprzód prywatné Woiewodztw, potym Prowincyálne podatki umawiała, tak, że zgotowemi rzeczami *absolutè* przyszedzsy, w tych kilku dniách kończyć się Seym bezpiecznie, mógł, lubo z tym wszytkim postáremu nie rozumiem, żeby się ieden *in tanta frequentia* ludzi ználeść mógł, któryby o skóńczonym w sześciu Niedzielách Seymie zá wieku swego pámietał: *non obstante eo*, że Izba Poselská z zgotowaním przychodziła rzeczami, teraz zaś, kiedy pozał się Boże, *rei non bona consuetudo pessima*, iuż ledwo nie záginęła, & *somnium in ipso somnio quari deberet.* O czym i mówić żal i wstyd; iákoż tedy spodziewać się požądánego *in tempore* Seymu końcá, kiedy oczywista *impossibilitas omnem excludit spem* á zátym konkluduię, że tá *novitas*, o której mówię, nie byłaby *nociva*, że *dispensatio legis* słuszná, bo się bez tego w ten, álbo w ow iákom rzekł sposób nie obydzie, że się to ná wiele przydáć może.

O zapláć woysku mówić nie trzeba, bo tá jest nie tylko słuszná, ále *absolutè* potrzebná, tylko iáko tá będzie *haret animus*, tak wieleśmy winni, tákęśmy ubodzy.

Jeżeli

Jeżeli na spoddanych tak wielkie *inexsolutionem tot debitorum* postanowimy podatki, rzecz *physicè* niepodobna, aby to wypłacili, i tak znowu będzie zawód. Jeżeli chcemy błogosławieństwá Bożego, pochodzmy koło tego na tym Seymie, aby lekki i taki, tylko byle rowny na całą Polskę postanowiwszy, na ubogich naszych podatek, na samych siebie na *luxum nostrum* obroćiliśmy się, *non desunt. nec deerunt media*, iakobyśmy z tych długów wynisć mogli: namieniłem ja kilka na przeszłym Seymie, ale żałuję tego, bo wiem, że się przeciwko temu interesanci teraz gotują. Rozumiałbym tedy, i suplikuję W. K. M. aby osobiwa sessya na to złożyć raczyłeś, na ktorey preşe tylko *de mediis* uwolnienia poddanych, a zatknięcia tak wielkich długów dziury, mówić się będzie *ad referendum* Rzeczypospolitey *semotis arbitris*.

Monety zapominać nie trzeba, bo przeciw odmiány, Kupcy się bogąca, Szlachta się uboży. Nie mamy nic Polacy *proprium* na sobie, oprócz ciała, cośmy go od Rodziców wzięli, wszystko to, co na nas *existium*, lubo i to dla nieporządku się dżicie, bobym to mogli wywieść oczywiście, że gdybyśmy

gdybyśmy się *serio* do tego aplikowaliśmy, małooby nam od Cudzoziemców zaciągać trzeba, i możemy słusznie na tę nagane zarobić, która potkalla owego oracza; *qui emit id, quod prestare ei fundus potest*. Prawdą żeby trochę trzeba skurczyć *luxum*, który tak paniuie, iako nigdy w Polsce, nie tylko w bogatszych *quod tolerabilius*, ale i w mnieyszej kondycyi ludziach, na których potrzebaby owo starych Korzyntczykow exequować prawo: *sin sumptuose vivit is qui nihil habet, tradunt eum tortoribus*. Jeżeli komu chce się w iedwabiach, w złotych materyach chodzić, niech dwoiako zapłacić, połowę *supposito* że *justo pretio* taxowane będą Kupcowi, druga połowę na Rzeczpospolitą. Do monety wracam się, i rozumiem *ex rationibus*, że walor icy powinienby być *prout nunc est*.

O Łanowej piechoćie są prawa, ale takie, iako i o rzeczach tak wielu potrzebnych, tylko że bez exekucyi. A ztym to tylko postanowmy, żebyśmy *quocumque modo* sposob znaleźli, aby prawo było prawem, to wszystkie rzeczy *ad votum* poyda, &c. &c.

Reliqua desunt.

Na tymże Seymie, pobudzaiać ad velociora & efficacia consilia.

Jezeli kiedy, to teraz ośobiwie N. K. naymnicy mówić, i naywięcey czynić należałoby, kiedy ściągając się (prawię iedną drugiey gorzszą) nowiny, nie tylko do kompasyi nad tym, co się już z inżemni dziecie, ale i do reflexyi, co się z nami dzieć będzie przywodzi, i uczynić *motum consiliorum velociorem, quod omnino suadet*, powinniaby. Niechcę, bo się nie godzi z chárakteru mego *male precari* tym wszystkim interessom, które do dzisieyszego dnia z wzgorzeniem całego Chrześciaństwa, *nullo commodo, magna damna nostri* trzymają nas. Mówić iednak muszę, że ktokolwiek jest, i bydz daley chcerem *temporis*, ktokolwiek *vel commissione* przeskadzając, *vel omissione* nie pomagając, ten Seym ciągnie, winien jest przed Panem Bogiem, wylaney tak wiele krwi Chrześciańskiej, zabránych tak wiele dusz zmniejszonych za spaleniem, i zniszczeniem od nieprzyjaćielá tak wiele wsi, prowintow Rzeczypospolitey; winien jest tej niesławy, która na siebie *apud gentes* zciągamy. *Respondet* Bogu nadwołonę naprzód

naprzód W. K. M. z którego nasze *dependent* zdrowia, *expens* naszych tak długich, któreby pewnie niektóre ćwierć zaścapić mogły, rachować się z tego Bogu będzie, co się dziecie, z tego co dzieć będzie. Nie byłem nigdy *contrarius* N. K. i owszem *in voto meo* życzyłem, aby zachęcaiać Woiewodztwa do tym ochotniczych kontrybucyi na *desideria* w instrukcyách Ich MM PP. Posłow podane pozwoilić, i teraz gdyby *antiquae praxes* wrociły się, zmieszczyć się to mogło, gdyby *in charitate fraterna* co komu *non nocet & aliis prodest* bez dysput, bez kontradykcyi, którychśmy się już tak nauczyli; że choćby podobno Ewangelia czytana, była, toby swoje ośobiwa znalazła głosić, tedy na nią nie pozwolono. Wygadzało się przedtym *desideria populorum*, i mogły się zmieszczyć, kiedy *charitas* iákom rzekł *fraterna* one *cooperiebat*, iáko nie stawano upornie przedtym przy projektách, ale gdy się nie podobały, drápano je. tak pamiętam, że i po kilkunaštu Konstytucyi, iednego dnia przeczytano, na nie się zgadzano, na tym Seymie, *tradito per manus errore*; o iedną Konstytucyá choć potrzebná, choć publiczná, kilka dni dysputowaliśmy

waliśmy się, *exercendo* raczy *ingenia*, nie żeli temi nálezami kontrowersyami *publica* pomagając. Smiem tedy o jedno z tych dwóch rzeczy prosić, żeby albo *desideria* wszelkie *in uiviversum*, przez recess ná drugi Sejm odłożyć, albo też one *exnunc* proponować, ale tak, żeby niemi nie bawić, żeby *jus vetanz* nie ginęło, które upada *absolutè* przez to, gdy *communiter* & *ordinariè* z tym się odzywamy, że jeżeli to nie stanie, to nic nie stanie, to Sejm nie będzie Sejmem, & *alia* żeby mówić czytać *desideria*, które *sa etiam privata*, (*publicis* iednak *expeditis*) ná które zgodą będzie, *stent*, ná które zaydzie kontradykcyja, żeby ie drapać, á tak i Ich MM. PP. Posłowie, którzy ie *promovebunt*, *evincent fidem* u Woiewodztw, że chcieli ie do skutku przywieść, ale *per naturam status*, kiedy kontradykcyje zachodziły, nie mogli. Rzekłem zaś *publicis expeditis*, bo przecięte precedencya mieć powinny. Naywiększy jest interes publiczny, áby tá wojná na ktorey prosekucyja zgodziliśmy się, taká była, iákiey po nas Chrześcianów, & *gloria gentis* wyściaga, i czeka. Tá zaś niewiem iáko ma bydz? kiedy *media ad finem*, tak nie opátrczemy, iákoby powin-

ności

ności swoiey woyská uczynić mogło, a zátym należy słuszne pretensye & *desideria* woyská uspokoić, o które *non tam possulant, quam merentur*. Smiem tedy suplikować W. K. M. áby niektoré projektá przeczytać pozwolić raczyłeś, bez ktorych iedne *sa publicum concernentia*, drugie Ich MM. niektorych, krwia, zdrowiem, i substancya Oyezyźnie służących, które *nilhil detrimenti publico* przyniosła, á zachęca *ad fortia agenda*, czego jeżeli kiedy, to teraz potrzebá, żebyśmy *ex ignominia hac* imię Polskie, które wśzęd *male audit*, wyprowadzić mogli, i jeżeli tak długiem, nieporządkiem, i wstydu godnemí radámí skandalizowaliśmy kogo, żeby w polu da Bog, *ex integro* Narodowi nálezemu wronona była sławá.

Na tymże Sejmie in favorem I. M. P.
MARKA MATCZYNSKIEGO,
Podskarbiego Koronnego.

Nie odzywałbym się N. K. do tey máteryi, gdyby w relácii moiey o lokacyi woyská, publicznie dáne do tego mnie *non stringeret* słowo, kiedy *inter media probabilia* plus offerencya wspomnia-

Aa

wizy,

wszy, *disluli sensum meum* do tego czasu; pokadby znówu *in apricum* tá nie wszedłá máterya, ktora nie rozumiem, żeby odia *aliquo in praesens*, I. M. P. Podskárbiego *inducere* I. M. P. Woiewodá Poznáníski M. M. P. miał, bo to ze wszytkiemi námi iáwne widzi, iáko z Osoby swoiey I. M. P. Podskárbi *pleno fama gradu* godzien, iáko wszelkich, ták i tego był honoru, pierwey nizeli go z láski W. K. M. znalazł, bo go nie uczynił wielkim, ale znalazł, á zátym *inoffensa per honorum gradus* idac *virtute*, czyni nam nicomylna nádzieię, że iáko przedtym ták żył *ut quantum nosset nullum*, ták pewnie *in hoc officio amorem consequetur, in quo odium vitare difficile est*. I lubo káždy Podskárbi iest iáko *signum ad sagittam*, przecię ia rozumiem, że kiedy *digna legi virtus in Patriam, & realitas* wrodzona *patebit* Oyczyźnie, kiedy ná tym urzędzie ták, iáko zaczął, skárbu *rationes administrabit, tam abstineret quam alienas, tam diligenter quam suas, tam religiose quam publicas*, że nie zawiędzie Rzeczpospolitą nádzieię swoich, że *respondebit expectationi populorum, & altissimo W. K. M. in delictis* *Ministris* iudicio. Co zás do plus oficerencyi iest to rzecz *vestra* Rzeczpospolitey,

litrey, áby iák naywięccy takich znáydwáło się sposobow, ktoreby *indigentiam nostram* zástępowały, áleż przecię takich erzebá szukáć, ktoreby nie tylko *cum lege & iustitia*, ále też, *cum possibilitate & consuetudine* zgadzály się. Przypominam sobie słuszne I. M. P. Woiewody Káliskiego w tym punkcie trudności, i konsiderácyę, ktore gdy się uspokoia, iáko mówia *salvus saluandis*, żeby zás *per impossibilitatem effectuari* tego *quod prætenditur* ná dálsze, czály *solo ostentatorio, & nudo promissorio* to się nie skonczyło. Bodáyby to, iáko nie nie wątpię wiedzac *aquanimitem*, i wielkich Pezodkow swoich *innatum in Rempublicam* *zelum* I. M. P. Woiewody, á potym, i tego nie będzie miałá, co teraz ma zápcwne. *Ex his* tedy *rationibus* zdáloby mi się *admittenda mala minora, ut propellantur majora*, lubo wiem *de reſtitutione* I. M. P. Podskárbiego, że *inquantum obaczy possibilitatem* tego prowentu, i w tym trudnić nie będzie, *salvus suis Juribus*, a potym żeby tá summá iákom to inuż wywiodł, poszłá *in exsolutionem* dlugow záležálych, á Konstytucyámi obwárowánych. Jezeli zás do tego przydzie, muszę nie tylko *pro effectu meo* ku I. M. ále *pro*

iustitia mówić, że kiedy tak szczupły alia
 prowent, do skárbu należący obaczemy
 należy przecię pomyśleć, iakoby I. M. of-
ficium non sit damnosum, bo kłócić się nad
 tym rzadem, pracować ustáwicznie, ex-
 pensa mieć oczywiste, á *sine ullo in priva-
 tum commodo*, i owszem *cum aliquo* (oproc
 zdrowia *quod atteritur kłopotami*) *damno*
 nie godzi się. *Quis est in vobis ut claudat ostia,*
et incendat altare meum gratuito? pytał się
 Prorok. Ktoż suis *Stipendiis militat?* kto
 zakłada winnicę, *et de fructu ejus non edis?*
 kto pácie trzodę, *et de lacte gregis non*
manducat? Wielkiego honoru, bo Kró-
 lewskiego był Dáwid, á przecięż wyraźnie
 mówi: *Inclinavi cor meum ad faciendas ju-
 stificationes propter retributionem.* Rozu-
 miałbym tedy, i śmiem o to supplikować
 W. K. M. i całej Rzeczypospolitey o kon-
 sens prosić nalczyty, áby *exemplo W. X. L.*
 pensya I. M. P. Podskárbiemu naznaczyć,
 kiedy mu wszytkie *eventuales etiam pro-*
ventus, i akcydencye odbieramy. Przez co
 nie tylko *accendetur* I. M. *ad benè geren-*
dum Officium, i pokazania szczerey pra-
 wdziwey, i sobie konnáturalney áppliká-
 cyi, ále *quod bona venia dixerim*, śnádniey
 nam się będzie upomnicć, *si quid nocivum*
videri-

viderimus u tego, którego praca *remune-*
rabitur, niżeli w ten czas gdy nam darmo
 będzie służył. Mam wiele rácytę moię
 ewindykuiacych illácyą, i proźbie *preces sūt*,
quibus contradisci non potest, bo też i ia ita
loqui amo, ut persuadam, ále ich dla kro-
 tko ści czásu nie wnoszę, máiac nádzicie,
 że zá sto rácyi stánie samá sluzność,
 żeby iáko owo Włósi mówia (*sūt venia*
comparatum) Osiel nośi wino, pić wodę,
 tak I. M. P. Podskárbi *sentiendo incommoda*
 koszty ná Pisarzow, i inne ordynaryinc,
 przy skárbach expensy, skárbu *ad speciem*
 tylko Rzeczypospolitey miał áministrá-
 cyą, pieniadze száfował bez pożytku swe-
 go, żadnego nie znáiac respektu, o który
 ia z mieysćá mego W. K. M. suplikiuję,
 Stanow. Rzeczypospolitey *uti in re iusta*
 wielce proszę.

*Na tymże Seymie o Trybunale
 Radomskim.*

Kiedy tak długo tá *de loco occupatio*,
 sprawy Rzeczypospolitey *cum tanto*
damno et iactura drogiego czásu bawi,
 ani między stronámi znáydnie się sposób
 uspokoicenia, bo obledwie widzę boia się
 Aaz podobno

podobno *ne inconstantes videantur*, dla tego *peritinosi sunt*, muszę się i ja odezwąć iako ten, który w relacyi moicy o Trybunale tym námiennik m, widzac iego *summam necessitatem, Ihebiu an Athenis*, w Lwowie, czy w Rádomiu nie dysputuję, *solum omne forti Patria est*, gdziekolwiek się odprawować będzie, byle do brze, i bárdziejby o Osobách, niż o mieyscu miała być questya, według owego, *non ubi sim, sed quis sim magis interest*. Ze zaś potrzebny Trybunał, iednę tylko, á zda mi się *convicentem* powiem rácy. Ná trzydzieści tysięcy i kilká woysku podatki składać nam teraz potrzebá, którym dwánaście ćwierci winniśmy, trzynastá zaczęła się *ab Anno 1685*. nie ráchuiac tego, cośmy *ex reſentis* po Woiewodztwach i dawniejszych zasług zostáli. Wiemy to *ex ore* Ich MM PP. Hermánow, że iedney kámpánii mniey, drugiey więcey było woyská, iednak ósmánaście tysięcy *non exſeſſit numerum*. Chce się woysko likwidować, i ówżem ei Ich M. ktorych *generosa pectora* ćierpieć nie mogą aby Rzeczpospolita płaciła tym co nie służyli, aby ei ktorych nie mieli *in opere belli* sora rowno brąć mieli o to proſza, bo przeza to

pokaże

pokaże się *distinctio* záslużonych *realiter*, á zasługi *imaginarię* pretenduiacych według owego, *quidam merentur famam quidam habent, virtutis famam querunt non laborem*. Deklarowali się nam Ich MM. PP. Hetmáni, że tak ściſſy *calculus* chce *inter merentes & desertores* uczynić, áby znáczna w podatkách tak ciężkich byđ mogła folgá. Jeżeli tedy kto rozumie, że ten Trybunał iest *in favorem* woyská, myli się, bo ia *ex iurata fide* ná wszystko reflexya uczyniwszy, mowię, że ten Trybunał iest tak dla Rzeczypospolitey samey *simpliciter* potrzebny, iako nie potrzebniejszego, bo z tego Trybunału tak wiele mogło byđ decessu, żebyśmy nie iednę ćwierć záplácić mogli. Konstytucya *in consensu* woyská iako iest potrzebna, nie wywodzi, bo to káždy baczny łączno uważy, i tá mogłaby byđ *sine ulteriori onere* Rzeczypospolitey, gdyby się postrzegłszy iako Ich MM. PP. Hermáni woysku, tak Woiewodztwá Exáktorom nie folgowali, boby *in auctionem* iezeli nie żołdu, cośmy iuż rácyami, *& persuasionibus* zbili to Hiberny z tak wielkich decessow znależć snadno mogli. Pytam się tedy, gdzie to odprawować się ma, iezeli nie ná Trybunale skąd

bowym. Fiskalne po Woiewodztwach sądy znayduię potrzebne, ale te tylko *dispositivè* przed Trybunałem, to radbym wiedział, iako każde Woiewodztwo, i ziemia naprzód o swoich podatkach ma byż *sua causa* Sędzia, zwłaszcza że *per experientiam* wiemy, iakie i dla czego Exaktorem bywają protekcye, mając *ad intra* krewnych, przyacioł obowiązanym. Jaka zaś na tych sądach ma byż liquidacya, kiedy nie wszystkie Woiewodztwa iako nam to *deductum repartitiè* przyięły Chorażwie powyrzuciły, które się teraz iako *stellæ errantes* nie wiedząc gdzie się udać, i skąd się płacy spodziewać. Drugie Woiewodztwa nie mając Posłow na przeszłym Sejmie prześladowane, iako Woiewodztwo Ruskie *mea scientia*. Jakoż się tedy koczować będą. Nad to owe z przeszłej Komisji Rádomskiej decesy, iako się obroca, kiedy *simile subsellium* a *exekucyi constitutorum tam non urgebit*. Z tey tedy racyi tak potrzebny znayduię Trybunał ten, iako owe *hypotheticum necessarium; sine quo non*. Ze zaś naywiększa trudność o miejsce, które *inter rationum certamina*, aby stroną stronę przedysputować miała całę wzięć. Coż tedy czynić

recurrendum ad antiquam praxim, żebyśmy *in charitate non ficta* ieden drugiemu kondescendował, nie łaiąc się, nie przynawiając, ale po Bratersku, a raczej rzekę po synowsku z Oyczyzną postępowali. Uportu nie przemożę, iako Ich Mdo wojska należący *Patrias leges* broniących kochać: i szanować. tak *è converso* i ci broniących nas. tak długo a cierpliwie zassugczekaiących, *pari affectu prosequi* powinni. Co iedni dla drugich, uczynić mogą, przeko *sine mora* uczynili, boć dla Boga obawiać się *quod dicere nolo*, żebyśmy ten sznur ciągnąć nie zerwali. Przyszło mi iedno *medium* na to, które radbym aby się W. K. M. lubo wiem, że naymniejsza z Osoby Jego Pánstwey trudność, radbym, żeby się stanom Rzeczypospolitey podobalo. Kiedy owo w zgodzie iakię strony się zatra, kiedy o sumę iaka *v. g.* zgodzić się nie mogą, zwyczajnie i tę, i drugą stronę chcąc ukontentować, i dla tey, i dla drugiej cokolwiek uczynia. Napieraia się iedni Ich M. Rádomia *pro moribus antiquis*, drudzy chcą Lwową, *pro communitate majori* wojska. Trybunał ten przez dwie lećie odprawować się będzie, aż *ad ordinariam* Seymu drugiego *cadentiam*.

Dla ukontentowania tedy *utriusq. parti*, niech pierwszego łoku w Rádomiu, drugiego we Lwowie ten się Trybunał ágituje, á tak żadna strona dishonoru, o który widzę naywięcey idzie, że ustąpiła, mieć nie będzie, i wygodzi się *utriq. Co altissima judicio* W. K. M. *et arbitrio* Rzeczypospolitey *pro sensu meo* podąię, proszac, áby tá máterya uspokojona była, *et ulteriora consilia* á tak potrzebne Reipublice *non moritur*.

Na tymże Scymie in defensionem Kościoła.

CZego sobie dawne wieki dla konfesi-
wacyi *statu*, który za zdaniem naydoskonalszych politykow *religionis* stoi, życzyły, *ut qui fuit Rex, idem simul esset et Sacerdos*, tego my iáko w inszych rzeczach *pro felicitate* ze wżytkiemie cętować mogac czasami, doczekaliśmy się w Osobie W. K. M. który *causam DEI* zawsze *facis tuam*, tak wiele rázy nápięty impety Pogánskie ná wykorzenienie Kościoła Bożego stárszy, i teraz *firmiter statum, credimus constanter*, że obiektu procekcyci swoicy Páńskicy utrzymać *contra potentis*

potentiam invincibile legum auxilium mających miłościwie zechcecz. Widżimy N. K. że ten minal czas, *quo nondum didicerant homines despicere res Divinas*, i owszem ten się zda żarliwiecy Oyczyznę kochać, który *morbo* podobno *non causa, non ut persuadeat, sed ut imponat*, ná dobrá Duchowne następua, á iákom gdzieś czytał: *placent quae in Lipsum dicuntur etiam cum non placent* Ledwo nie więcej w wielu nas przeciw Kościołowi Bożemu znajdzie się zawziętości, niżeli *adversus hostes animi*. Więc M. K. *ut se quicq. diligat praecepto non est opus*, á zátym za złe mieć nikt nie będzie, kiedy ia *non pro meo* bo służę W. K. M. i Oyczyźnie dotąd *majori voluntate quam facultate*, álc *pro Domo DEI* odczewę. Uczyniłeś mnie W. K. M. *columnam in Domo Domini*, toć nie mogę bydź trzcina chwiciaca się od wiatru, toć powinienem *capti opinione animi, omniaq. secus interpretantibus contrarium* powiedzieć *cum venia Majestatis* W. K. M. że tá máterya wprowadzona może się nazwać słowy Bázylego S. *vanitas negotiosissima*, bo szukać powinniśmy *media salvanda Patria ubi inveniri possunt*, á to cośmy zaczęli dálej *prosequi*, iest to ubliżać *czar-towi*,

towi, tánować spraw *cursum*, złote go-
dziny potrzebnym sprawom obmyślonę,
odrywać *distrahere*, *decerpere*, a samych
siebie *decipere*, kiedy z námi *belli gera pla-*
cet nullos habitura triumphos, bo nie máż-
rák mądrego, álbo przynamnicy do tych
czas, nie znalazł się, áby z niczego mogli
co uczynić. Ale idę do rácyi: *Iure sua-*
utens, nemini facit injuriam, więc my przy-
prawie nášzym stoiac, która nam, świato-
bliwi W. K. M. Przodkowie ieszcze *ante-*
Rempublicam nádál, nie rozumiem ábysmy
náganę słuszną u kogo znaleźć mogli. Ze-
zás rák jest, wywodzę się statutem wyra-
żnic mówiaemy: *Ecclesie DEI ad promo-*
vendum DEI cultum duntaxat sunt dotata,
i ná drugim mieyscu: *profectio ad bellum*
fiat citra damnum spiritualium. Ze Privile-
gia nappierwszego Kátoliká Miecisláwá,
Kázimierzow, Wládyślawow nie wspo-
mnie, w których *clare, distinde* immuni-
tates nášze były opisane, że przeciwko
nim *erubescendum loqui*. Ale rzecze kto,
aquitas ratio suadet, bo idzie rák o Ko-
ścioły, iáko i o nas samych, ia zás mó-
wie, *iniquitatis* byłaby to rácyá, gdyby
Clerus tot & tanta ponoszac *onera*, które-
mi *micrownie superat Equestrem Ordinem*,

co wywiode, mnie *patienter* wysłuchano,
i teraz ná nowa tym aukcyá miał bydz
pociągniony. Nie przychyłoby tego Niebo,
gdyżby dla ostátniego zniszczenia Káplá-
now, Kościoły puskámi stáncły. Nad to
nási Oycowie, Dziádowie, Náddziádowie,
nie Káplánom Kościołow bronioć kázáli,
ále sami ich bronili, co i Poganie czynili;
i dla tego Hetmani zá starych Pogan,
zólmierzow *ad pugnam* záchęcaiac, *avis*
záklináli Podobnym sposóben, & *iudem*
serme rationibus politicus. Węgrowie sa-
siędzy nási, nástępowali kiedyś ná stana
Duchowny, ále się bárdzo zawiędli, bo
Historyk ich pisze: *dum Episcopi sive ipsi,*
Castris interesse cogentur, sive oneribus in-
solitis aggravarentur, omnes Hungari ad u-
num interiere. Zkąd się pokazało, to, co
u wszystkich politykow prawdziwych, *mu-*
tationis Regnorum, & Rerumpublicarum
jest znákicm, kiedy *ordo politicus* ná Ko-
ścielne nástepnie wolności. Zawiął się
N. K. przed lat kilkadziesiąt potężny ná
Kościół Boży wicher, który *rationem sta-*
tus veram an falsam nos viderimus, zá cel
sobie zámierzywşy, nie niedba ná Boskie
i Kościelne práwa. Zkąd się owe niemal
w káżdym posiedzeniu rozmowy, i dy-

skurcy, nayeczęściey o uszy obliśia, co w Kościele po skarbách, i bogátych apparátach, co po srebrnych, álbo złotych lich-tarzách, kiedy się ná mościężnych álbo drewniáných świece palić moga Lepieyby to ná żołnierzá, i obronę dobrá pospolitegołożyć, co darmo rdzá w Kościele psuie. Rádźiby to uczynili, co ow Pogański Tyran, który bożyścze swoie z złotey odárł sukni, *rationem status* dáiac, żeby mu pod nią lećie cięższko, zimie zimno było. Pełno tych mów, co Xięży, i Duchownym po máiętnościách, dochodách, intratách kiedy nie máia ná kogo zbierać i niewiedzieć gdzie się to, i iáko obraca, krzywdą się dobru pospolitemu, i uymá *bellis servitii* dżicie, przez tak wielkie Duchownych intraty. Ná to odpowiádam naprzod: że, iáko nie z Hiszpánii tuśmy przyšli, tak pewnie áni *extra* tego, co nam Bog i laská W. K. M. dáic wywoziemy, á to, *nihil in rerum natura tam sacrum est, quod sacrilegum non invenias*; á Bernard S. mówi, *že de fide non recte sentiunt, qui ministri Christi pauperes esse volunt, non sicut ut recte vivant, sed ut contemnere eos possint*. Mylá się wielce ná tym, áza stárożytni, i prawowierni Polacy, Oyco wie i Przodko-

wie nási, wielkiey szczedrobliwości Kościółom, Bogu, i slugom iego nie oświadczał? świádkiem, dowodem, tego są te, ná ktore często, i wszędzie pátrzymy wtpániále i ozdóbne Kościoły, bogáte Biskupstwá, intratne Opáctwá, dostátne preláturey, hoynie nádáne Klastzory, á szkodziłsz to co dobru pospolitemu? byłoz to uymá Rzeczpospolitey: i owszem widzac Pan Bog Oycow nászych wiárę, uprzymość, i szczedrobliwość, przeciwo sobie i slugom swoim, szczęścił im hoynie, błogosłáwił, i nápełniał w domu bogáctwy, i dostátkami, ná woynie męstwem, odwagą, i zwycięstwą, głośna byłá po świecie szero-ka sławá, poki w Poliszczé nászey pobożność Kátolicka dobr swoich Pánu Bogu, i slugom iego nie záłowála, przylaczył też Pan Bog do tego Pánstwa owe szerokie Ruskie, Ukráiny, Wołoskie i Mułtáńskie Prowincye, Inflánty, Prusy, Słasko, i Czechy, á kiedyśmy ná oddáne Bogu dárowizny seymowác, i nástępowác poczęli, wszyscyśmy to utrąćili, powierzhney cóś troché między námi záwiia się ozdoby, á sekretá *domi* (luboć sekretrem zwác się nie moze *publica egestas*) *malè audiunt* długow tak wiele, męstwá, odwagi i ozdoby do

bo do wojny nie mǎłz, co się który por-
wie ná nas nieprzyjǎcieli, kǎżdy się nas
nǎskubie, żǎdnemu się oprzecz nie mo-
żemy, podobni do koł uwozǎ, gdy się prze-
dnie podnosza, zǎdnie *deprimuntur* & *pol-
luuntur*. Tǎkci co *Sanctuario* *inhiant*, tu
się zdobia, á tu się mǎża. Poki Chrystus
zǎ izlǎheckim prǎwem w Polsce nǎszey
siedział, poki do Ksiǎg, do kontrǎktow,
miał wolny przystęp, poczuwał się w po-
winności swoiey, chodził z nami nǎ woj-
ny, zǎ nas po polite rufzenia odprǎwował,
nǎbawiał nas iǎko się rzekło wśelkich
zwycięstw, i tryumfow, áż gdyśmy go z
tey wolności wyzuli, áż nam też umknął
lǎski, i pomocy ná ukarǎnie nas, żeśmy
mu odebrali wolności, przedtym w tym
Pǎnświe nǎdǎne, miecze ná nas i kǎydǎ-
ny w Pogǎńskich Pǎnśwach kute i kręci-
Zǎrzucǎia nam N. K. *inequitatem*, chcǎc
koniecznie ábyśmy *aqualiter* pociǎgǎli.
Jest pewnie *inequalitas*, bo *Equestris* *Ordo*
nie dáie Poborow zǎ poddǎnych, któreby
sam *ex iustitia* & *pro debito servitii bellici*,
powinien *integre* plǎcić, my zǎs *stipendii*
nostro spiritali, dziesięcinami, *subsidiis* &
nimarum egentium plǎcimy zóld żolnie-
rzowi pieniężnemu, *servitium bellicum* zǎ-

stępuǎ:

stępuǎcemu, á to wśytko dǎleie się *per*
violentiam, bo iǎćli Xiǎdz nie przyłoży
się do poborow, to dziesięciny nie kǎza
wydǎć. Krolowie pobożni, Antecessoro-
rowie W. K. M. od Micisłǎwǎ pierwszego
Chrześciǎninǎ zǎczǎwszy, nǎdǎwśy Ko-
ściółowi zupełnie dziesięciny, Bogu iǎ
ofiǎrowǎli, żadney ná nich sobie nie zo-
stǎwuiac pretensyi albo pretextu: teraz
contra ius Divinum per indirectum, prete-
xtem poborowym znosza się *totaliter*, kto-
rych się kiedyś Kǎzimierzowie Krolowie
dziedzicznǎ, ná krotki czas *etiam decimam*
partem sine concessu suprema Sedis, in subsi-
dium przeciǎw Tatǎrom tykǎć nie śmieli,
ále iǎko sami *in recognitionem suprema do-*
minii pomienione dziesięciny, ochornie,
z dobr stołu swego wydǎwǎć roskǎzǎli,
tǎk i *nobilitatem, rigoribus* & *penis variis*,
do tego *stringebant*, iǎko się tego kǎżdy
in Historia Micisłai, & Vladisłai doczyta.
Nie pociǎgamy i w tym *in aquali Repu-*
blica aqualiter, że bǎdǎc porownǎni *per os*
omnia, ex antiquo cum Equestri Ordine,
przećieǎz tǎk ciężkie przechody, rekruty,
stǎnowiśkǎ, exǎkcye, cierpieć musimy, á
jeszcze nie dosyć ná tym, lubo co raz to
ilo tylo moǎna deklǎrujemy, lubo przed-

Bb

tym

tym niecśmy nie dawali ani dawać teraz
 prawem nie powinni, takich się nasłucha-
 my nie racyi często ale przymówek, le-
 piczyby już *directè* powiedzieć, nie trzeba
 nam Kościołom, z których iako statur Ká-
 zimierzow mowi: *ex Ecclesia laus & ho-*
nor Altissimo JESU Christo omnium Crea-
tori, salutis provenit animarum, nie trzeba
 Sakramentow Ss. bo kiedy Káplánom
alimenta vita odbieráia się, trudno się
 utrzymać moga. Ná racye allegowane tu
 przed Máiestatem W. K. M. nie odpowia-
 dam, radbym tylko żeby Homilie Grze-
 gorz S. i Bernárdá czytane były, obaczy-
 liby Ich M. *quo zelo* ci Święci Doktorowie
immunitates Kościoła Bożego, lubo *in Re-*
gnis absolutis bronili; lubo takię iako my
 z łaski Bożej, i Przodkow naszych, nie
 mieli *vetandi* wolności, zapomnieć zaś
 nie mogę, że tu nie dobrze *regulam pro-*
portionis wzięwszy, większa liczbę dobr
 naszych położono. Ja zaś *in contrarium*
 powiadam (i śnádnio z ráchunkow publi-
 cznych Koronnych tego dowiodę) że stan
 świecki sta pięćdziesiąt ósmia tysięcy la-
 now przewyższa kwoćie, łany Duchowne,
 Mnicy słuźnac tego przeciwko nam kom-
 putácy, choćby i ná to, przy prawie
 naszym

naszym uważać nie powinniłbysmy, *con-*
vincere nie moga, do tej aukcyi, której
 większy żadnym sposobem uczynić nie
 możemy, *num de petra hac aquam vobis po-*
terimus elicere? Obnażeni mizeryami,
 zwłaszcza przy terażnieyłym nieurodzá-
 tu poddani nási náśláduia krokodylow,
 którzy máia oczy do plákánia, ale nie
 máia językow do uskarżenia się, dusiać
 przy protekcyi W. K. M. że ich utrzyma-
 my, iakoż z tym się oświadczamy, uczy-
 niwszy to, cośmy tylko *naturaliter* mogli
 że postąpić dálej nie możemy. *Nostra*
zās causa mowi Grzegorz S. *etiam nobis ca-*
dentibus ipsa per se stabit, nrisur enim illa
non ulla humana vi, sed vi, sed DEI provi-
dentia, qui Ecclesiam suam cum omni admi-
nistratōe illius, in petra solida hac est, in
seipso collocavit. Jeżeli *non licet unum al-*
tere dis cooperire ut alterum cooperiatur, iá-
 koż się godzić ma *hereditatem* prawie *in*
sanctuarium DEI pościągáć? bo gdybysmy
 ná te pozwolić mogli, ná ktore nas pości-
 gáia *onera*, pewnieby do ostátka ubodzy
 poddani nási do ruiny przywiedzieni byli:
Squalor horridus occuparet Ecclesiam, gdyby
 do tego przyćśnieni byliśmy, *quod non*
moveant Patres nostri. Niechże *innocentia*

tu Ecclesia Dei Sponsus otworzy aliter *sentientium oculos, immuet affectus*, i Rarych pobożnych Polakow *corda Patrum in filios convertat*, aby nas iako Bracia swoje, majori *prosequantur charitate*, Kościołom, co jest własnego nie odcymowali. Nie wyszedłby był podobno Piotr S. przez żelazne bramy z więzienia, gdyby zaś w Kościele P. Bogą nie proszono, ani w Grymwaldskich, Kircholińskich, i Chościńskich potrzebach widzieliby nasi Polacy animujących woyskã Polskie, a trwożących nieprzyjacielskie, Patronow Ss. Polskich, kiedyby ich były nie stawiły na obłokach Ofiary Kaptłanckie. *Si populus meus audisset me, si in visis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset*; a kiedy na Kościoły Boże następować będziemy, końcã tego Seymu nie znajdziemy, *super tribulantes nos immittet Dominus manum suam*, w ostatek iezeli nie będzie na Bogã i prawã dalszego respektu, to sobie tym poradzimy, co nam Przodkowie nasi zostawili, to jest *iure vetandi*, i rozu-

miałbym żeby daley w tej materii nie postępować,
bo na to nigdy nie
będzie zgody.

Mowa

Mowa in Senatus Consilio w Zółkwi
Anno 1690. Die 15. Novembris.

W Idzi kãdzy N. K. że *tritam*, od początku panowania swego *premiu W. K. M. semitam*, kiedy *non otiosis* prywatnie *voti*, naszẽ, i cudza fortunę, *inter spem metumq;* osadzona *anxię versare*, cokolwiek do podźwignienia oney należy, *futura tangens, presentibus intentus*, nie nie opuszczasz; cokolwiek teraz do dobra pospolitego ściaga się, z Senatem swoim *statuere salubriter*, cokolwiek napotym nie tylko *fatiscens* Oyczyzny *spes*, & *tritam* oney poprzec powinno by *fortunam*, ale też co nas salwować może, *providenter cavere*, & *mature providere* racyzysz. Pokãzuiciz W. K. M. przez to, i nam & *secutura atati*, że *cunctis amore Patria* sãdzisz, *leviores curas*, zãciagasz co raz to wiẽksza Rzeczpospolitey sobie obligacya, kiedy tẽ *solicitudinis immensitatem*, *providentiam* & *curam*, in *futurum palam* czynisz, kiedy dni i nocy *communibus commodis laborantem*, ku nam wydawãia *affekt*, za który tã z micylcã mego nie słowami, bo czuic się w tym, że cokolwiek do usługi W. K. M. do obligacyi, i do powin-

Bb 3

ności

ności moicy należy, *rebus intention*, chce
bydź *quàm verbis*, ale pełnym weneracy
unizieniem dziękuję, *ad vota* całej Oyczy-
zny *est* *comprecationes* łączyć moie, aby
przy zdrowiu dobrym, i nieprzerwanym
szczęściu, długo o nas myśleć mogłeś, aby
intencye W. K. M. tak dobre, tak piękne,
tak Chrześcijaństwu zawsze *si mens non
leva fuisset* pożyteczne, skutkiem P. Bog
secundare chciał, abys W. K. M. *ad exactam
gustus publici censuram, destinata* swoje, *est
magnas cogitationes* przywiódł, abys za-
dnych nie znalazł, czy to *ex fatu*, czyli
żkad inąd, *quod dicere nolo, difficultatum
obices*, aby, słowem zamknę tak nam się
działo, iako W. K. M. chcesz, i życzyś,
w tym iednym, i W. K. M. ukontentowa-
nie naywiększe *ut nobis bene fiat*, i Oyczy-
źnie *securitas* naypewniejszy.

Co do punktow ná terażniejszy, rade
nam podanych, *non duimur* do tego N. K.
sed trahimur, abyśmy *serio* á wcześniej o
tym myslili, *maturè occurritur incommodu*,
dum consultitur in futurum, co nas salwo-
wać może? co á *conspetu malorum, que
nostra tot per annos videt atas* uwolnić? co
publicam expectationem skutkiem ucieleszyć
i ukontentować może? że przeszłych
kämpanii

kämpanii *non evenerunt qua eventura cre-
debantur*, że *cadebat in irritum* wszystko to,
cokolwiek z takim kosztem Oyczyzny
tanto sudore parabatur, nie insza przyczy-
ná, tylko żeśmy się nigdy koniunktur po-
dających się nie chwytali, że cokolwiek
się działo, zawsze nierychło, á w podo-
bnych okazyach *actionis valor in celeritate
consistit*. Nie wspominam tego, co wszy-
scy wiemy, *praterita* tylko *cum secuturis*
rownaiac, mowić muszę, *non alium fore
statum fortunamq. Reipublica, nisi quam nos
ipsi fecerimus*, zwłaszcza, że z łaski Bożey
zá skończonym szczęśliwie Seymem (by-
leśmy go sami ruinować teraz niechcieli)
woysku obmyślona zapłatá, *defectu* ktorcy
excusari mogło, że nie prędko w Obozách
stawali, nieochotnie *ad opera belli* postę-
powáli. Więc gdy płaca pewna, i rozu-
miem że będzie punktualna, wcześniej, ná
czym wszystko należy, przyszła kämpania
zacząć potrzeba; *assequimur omnia si pro-
peramus, si cunctamur amittimus*. Nie tylko
N. K. *Orbis iudicia provocemus*, upadła całé
reputacya Polska koniecznie dźwignąć
potrzebá, ale i same oczywiste *ex vicinia*
niebezpieczeństwa, do tey nas pobudzić
powinny rezolucyi, chyba żebyśmy chcieli

owych *periculatorum* chwycić się *inconsulta*
remedia si non intelligantur.

Summā voti mei i zdania w tym punkcie jest, aby iako naywczesniey Woysko stanać mogło *ad opera belli*, a na ten czas i P. Bog do fercá poda W. K. M. Ich MM. PP. Hetmánom. i koniunktury drogę pokaza do tego, *quid agendum è re Reipublica sit.* Jabym przecię *pro vili sensu meo* rozumiał, abyśmy o tym myślili, *positis alim suris*, co jest *lapis offensionis*, co *finis & fructus*, bo wątpię, żeby się co więcej zwłaszcza zá teráźniejsza koniunktura okroić mogło. Do tego zaś czego potrzeba naywyższym Mistrzom, *& peritis in arte* zostawuie, byle pieniądze były, wszętko *maturè provideri* może.

Tatarskiego Posła z dobreimi słowami, które, *non frangunt dentes expedire* życzyć iak nayprędzey, bo iako skárbowi musi być ciężki, tak nie widzę potrzeby, *qui bono detineri* by miał, potráfi w to *Divina W. K. M. mens*, że *responsen* iemu dány ani Kolligać *offendentur*, ani ten Naród *exacerbabitur*, którego iako głaśkać, tak przeciwko niemu naybárdżicy nam się záwsze gotować potrzeba.

Non est dubium, że P. Dámuntá ponie, wasz

wasz ani go Moskwa chce, ani też on sobie dłużey życzy mięsakać, *revocare* trzeba, i życzyłbym iednak, żeby go *exnunc* kto inšy *capax* tego lozował, bo *meo iudicio vili*, trzeba nam pilne oko mieć *namtę* stronę, *gens infida, nobis inimica*, uślawiczone skárgi, *expostulácyce*, *suspicyce*, *prekacyce*, nie są to *boni affectus indicia*, i boię się żeby okázyi do nas tylko i iako mówią kluczek nie szukáli.

Krotko *sensum meum* N. K. co do punktów w propozycyi W. K. M. nam podánych powiedziawszy, muszę *cum venia* W. K. M. *praevidendo* funkcyi moicy, *ktorey titulum* chciałem *non otiose tueri* kilka słów przymówić do Kommissyi Hibernowey Lwowskiey, wszak Posłowi ná Scymie, Senatorowi ná rádzie, *práwa domo*wić się wolno. Náznaczyłeś mnie W. K. M. *ex more & praxi* z Senatu Duchownego do tey Kommissyi, z ktorey sobie wielka poćiechę obiecowála cała Rzeczpospolita, i stánałbym był ná początku, gdyby mnie wprzód usługá należyta nie zátrzymála, a potym rozumialem, że máiać sobie to *communissum* tak wielkie *negotium à Republica injunctum*, żeby było *pro equitate* koczować Hibernę; mogłem nie,

wiele omieścić. Która koequacya że, czyli *differendo*, czyli też całe mówią, że już nie dojdzie tego roku, *supplikuie* W. K. M. abyś mi *dispensę indulgere* raczył dobrotliwie, że tam *non comparebo* więcej, gdzie nie tylko moi, ale i wŹyrychich Ich. MM. *cessat activitas*, kiedy naturę Kommissyi od Rzeczypospolitey nāznāczoney *ex integro immutatur*. Co PoŹsom Ziemi. skim Instrukcyā od Woiewodztw, i od Ziemi, to wŹszelkim Kommissarzom od Rzeczypospolitey nāznāczonym Konstytucyā jest, ktorey się *preŹse* trzymać każdy powinien. Pamiętasz W. K. M. i nikt z nas zapomnieć nie może, *quo sudore & labore* to jest cwinkowane, żeby lokacya woysk nā grānicach była *ex rationibus & statu* i kompāssyi nād mizeryā poddānych nāszych do oŹtātniczymizeryi przyćśnionych. Tā zās bydź nie mogła, żeby aukcyā Hiberny była, o ktorey gdy przez Niedźziel kilkā dysputy były, *tandem* pozwolono szostaki nowe, ale *haec condicione* aby koequacya w Hibernie stānęła, ponieważ *evidens est*, że iāko owo *unus esuriebat, alter abrimus erat*, tāk teraz, jeden więcej, drugi mniej dāje; *summa iniustitia*, ā zātym sēdziagnienie kāry Bożey, jest Konstytucyā

nā tō wyrażna, nāznāczono tāk wiele Kommissarzow, *eo solo fine*, z tākim koŹstem Rzeczypospolitey, gdy to do skutku nie przychodzi, to i szostaki *evanescere*, i nāsz Kommissarzow uŹstawić powinna *activitas*. Boię się N. K. *consequentias* wielkich z tego, boś to naygorzey zāczāć, złamać iedno prāwo w tym punkcie nāpisane, to insze *in simili abusus, quā datā portā ruent*. Nie nāznāczyła nas tām Rzeczypospolita *ut interpretes, sed ut executores legū*. Co proŹszę zā *securitas* bēdzie *sancitorum*, kiedy to co weszło *in volumen legum invalidatur*. Jeżeli P. MārŹszalek PoŹelski zgrzeŹszy, nie ma *forum* nā Kommissyi, bo go od wŹszelkiego *subsellium* Konstytucyā Roku 83. wyięła, ā byłby to lubo *in contumaciam* sad iego, gdyby Konstytucyā wyrażna do exekucyi nie przyŹzła. *Respondet* nā Scymie, ieżeli *non attentata protestatione* weszło co, ieżeli się Rzeczypospolita nā znieśienie tey, i inszych zgodzi Konstytucyā, lubo watpie, żeby do tego przyŹzło, to *uti Domina sua constituet quid agendum*, ā teraz nie możemy się wdawać w to, co do nas nie nāleży. Zawod wielki z tāk wielu przyŹięg, w tāk wielu Woiewodatwach *obtemperando* prāwu,

do prądu, tak wielu przysięgli á darmo, áżalsz to nie iest dác okázya, *ad invocandum nomen Domini in vanum*. Obawiać się trzebá, áby kiedy *invalidamus* iedne, i drugie nie były *invalidamus* Konstytucy, á przez to i podatki nie ustaty, bo taka iest násza Rzeczpospolita, że kiedy protestácyá záchodzi przeciwko iednemu prądu, insze *subsistere* tego Seymu nie mogą. *Obijetur* N. K. naprzod, że protestácyá záchodzi, á zátym byłaby to *libera vocis oppressiya, absit injuria verbo*, iest *verbum non re magnificus pretext*, bo naprzod uważam kto zániosł protestacyá, i ztad dobrze tuszę, bo tak wielki imieniem, godnością, i honorem człowiek, (*Felix Potocki Woiewódá Krákowski*,) z tak wielkiego Domu swego náture kocháiacy Oyczyznę, lácneby tego ustaty, co tak wielkie *prejudicium* Oyczyźnie *in futurum* uczynić może. Nápisawszy imieniem Kommissyi do I. M. P. Woiewody Krákovskiego, wywiodszy rácy, *obstanto per amorem Patrie et legum*, nie wartię nic, żeby był ustaty. Jeżeli zaś kto inszy do tey się protestácyi przywiazal, pytam, co iest mocniejszego, czy Konstytucyá, która *nisi per aliam legem sufferi* może, czy protestácyá?

cyá? Zániosł *solemnissimam protestationem*, *Andreas Trzebicki*, Wielki Biskup, godney pamięci Krákowski, przeciwko Grodzickiemu Seymowi, áżc prądu stángło, Seym się odprawował inż dwá rázy, i przysięzł odprawować będzie. Sa protestácye przeciwko tak wielu *quas memorare non vacat* Konstytucyom, á znieśliysz iest cále nic, Seym tylko sam *cujus est condere, interpretari* może, boby tak żadney pewności wszelkich praw nie było.

Obijetur ieszcze, że się zmniejszyła Hiberná, á zátym byłaby krzywdá woysku. Ubron Boże, żeby ja miał tey krzywdy życzyc, osobliwie teraz, kiedy w tak drogim, pustym kráiu *excubana pro Patria*, gdyby można iest żeby *augere* należało: *non desui* ile możność moia była ná Sejmie służyć interesom woyská, ále to iest trochę mylace *suppositum*. Bo iestli zmniejszy się komu *aggravato*, to *ex iustitia* trzebá ná tego wlozyć co mało dáć, á dác może więcej, á iest takich dosyć. Ale rzecze kto, więcej iest co się *gravatos sentiunt*, niż tych co im ulżono, *et per consequens* byłby decess. Prawdá, ále iest ná to sposob. Wszak przysięgá iest ná ośiadłości, i łany náznáczona; to ná każdy lan

lan podwyższyć złotym, to *supplere* ow
defekt, a nie takby było ciężko. Nád to
wszák to *ex decessibus* nágradzić się mogło
tym, którzy ná kámpániách nie byli álbo
nierychło przyszli. Wiemy zá pewno sílá
ná poczatku, sílá *in tractu*, sílá ná koncu
kámpánii woyská było, sílá powinno się
ráchować od Májowcy cwierci *ex mente*
Reipublica, gdyby tedy *scrupulosè* iákosmy
powinni, bo *non debet manducare qui non*
laborat, to się wyexáminowało, upewniam
żeby był wielki decés; bo pewnie i po
łowý nie było tych co bydz powinni; bo
i tych, którzy *in fine Augusti; in Septembri;*
przyszli, a drudzy tylko przed skonczé
niem, *quá conscientia* klásé między tych;
co od poczatku byli.

Ex his tedy *rationibus* N. K. ktorých
miałbym, i więcej *se vacaret*, nie zda mi
się, żeby słusznie tey, które nam to práwo
prescripsit oditąpić mieliśmy koczácý.
Ze zás iuz *latum* iákóm slyszal *Decretum*,
ia się *in presenti consilio* mánifestuie, i to
czynię to, *ut de jure* że to bydz nie po
winno, i Máiestatowi W. K. M. suplikuie
o dyspensę, abym był wolny *à compariti*
one ná terážnicszey Kommissyi, ponie
waz nie to co nam Rzeczpospolita *pres*
scripsit

scripsit się dziecie. Moze bydz że *in tanta*
luce alium singuli vident solem, ia *temperare*
non possum quin tam verè quam liberè loquar,
wszák wolno *cuiq; pro suo genio loqui, pro*
voto sentire, deprecor Ich MM. M. M. PP.
ktorym się zda tá koczácýa czy nieflu
szna, czy niepożyteczna, *et magis elige*
przy práwie stawać, nizeli práwo ruino
wać.

VOTUM, *dziękuiac za Biskupstwo*
Płockie na Seymie walnym Grodzim
skim Die 13. Januarii, An
no 1693 *miane.*

Z Awołány láskáwym głosem Páńskimi
ex nudo et sterili subsellio, do tey Ká
thedry, ktorá niedawno *germana No*
mina Regum rzadziły, zbliżony *novo titule*
nieprzebrána dobrocia *secundo per adver*
sa cursu do boku i Tronu Páńskiego prze
niešiony *ex partibus*, gdzie więcej obłaká
nych, niż prawdziwych liczyłem owieczek,
do obszerney Dyeccezy, *devotam Regi meo*
W. K. M. P. i D. memu nioś *mentem*.
Wyznam z Páwłem S. nieudolność mo
ię, *ego minima Apostolorum*, lubo się tym
on prawdziwie szczycił, *plius ceteris labora*
vi.

vi. Niech kto inſzy przy podziękowaniu
zawzięte łaski ſwoie, *merita longo ordine*
wylicza, aby podobno ſzkrupuliacy *in*
aliena fortuna Ariſtarchom pokazał: że
vitam ſuam narrare morum eſt fiducia. Ja
żás *mereri non ambire* wſzelkich *inſignia*
nauczywſzy ſię, wolę wſzytko to cokol-
wiek miałem, i mam *preuenienti gratia*
W. K. M. P. M. M. przypifać, i lubobym,
mógł *non ſterile obſequium meum*. ktorem,
bono publico ad intra & ab extra nie raz,
abſit verbo jaſtantia, non ſine gloria, lubo
częśćci *cum inuidia* wyſwiadczył, *ex fi-*
ducia non ex arrogantia beſpiecznie wſpo-
mnieć. Wiedzac że pod pánowaniem W.
K. M. *virtutes iudem temporibus optime*
actimantur, quibus gignuntur. Lubobym
mógł *publicum ſuffragium* i ſamego ſwiá-
deſtwa Máieſtatu Pańſkiego mieć, boż
novit Dominus qui ſunt ejus, iáko *non obli-*
quis artibus, lecz proſtym wierney życzli-
woſci idac goſcińcem, iá *kilkanaſcie* w
oczách W. K. M. *in aula omni ſciente, &*
nihil reticente przepędził, żadney nie zbra-
niać ſię uſługi, ná żadną nie marſzcząc
ſię niefortune, i pámietać, że *ad me per-*
tinet datam mihi perſonam bene agere, eli-
gere ad alium: ále że wſzytkie te *obſequia*

moje

moje ztad, że łaskawie ząwſze od W. K. M.
przyięte, bárdziey ſię *nomine gratiarum*,
aniżeli iákiemkolwiek zaſługami nazy-
wać powinny, *reſero* óne do obligu nie-
ſmiertelney wdzięcznoſci, ani ich ſmiem
liczyć w regeſtrze *meritorum*. Bo przy-
znáiac z ówym Pátryárcha, że *minor ſum*
cunctis miſerationibus tuis, nie ták *ſpeciem*
zaſług w tym dobrodzięſtwie, iáko nie-
porównána W. K. M. z żadnym Monárcha
dobroć uważam, kiedy *rara moderatione*
maius videri inveniffe bonos, quam feciſſe.
Choćby ſię zás N. K. rozum moy wyſilił,
ſpoſobu iáko by tę twoię ſzcządrobliwoſć
oddąć mógł, i ząwdzięczyć nie znáydnię.
Choćby ſię ſerce od ſzczerego rozſiádło
áffektu, álbo iáko wóſk od ognia roſpłynę-
ło, twoich przeciwko mnie łáſk nigdy nie
ząwdzięczy. Choćby z uſt iáko rzeka iáko
cála ſłowá i áffekty płynęły, twoicy do-
broći przeciwko mnie ſłuſznie nie wyſta-
wiáia, nigdy zás nie ták iáko náleży nie
podziękua. A to przecię nauczyłem ſię
od Chryzoſtoma S. dnia urodzenia mego
Pátrona, ſpolobu, który pobudzaiąc do
wdzięcznoſci mowi: że dobrodzięſtwa
nie tylko mamy odbierać z gwárdya i
kaza; *optima beneficiorum cuſtos eſt ipſa*

Cc

memoria,

memoria, ale jeszcze trzeba naśladować Duchą S. pochodzenie swoje wielu języków oznaczającego: aby i ci co dobrodziejstwa biora, one wyznawali, o nich mówili, wdzięczność wyrażali, & *perpetua* zawsze *confessio gratiarum*, nie tak ułty, iako całym życiem, *lingua ad horam, vita semper*. Poydź przykładem owego Ewangelicznego Krola, który nie wyborna oracya, nie wymownemi słowami za przywroconego *à porta mortis* dziękował syna; ale wdzięczność nieporuszona według Orygenesa płacił wiara, *feruentiorem iam fidem agendarum gratiarum referens loco*. Żywa i nieospała W. K. M. publicznie i prywatnie świadczyć będę wierność, *oculi mei semper ad Dominum*, słonice na ziemię, i na twoje zapatrywać się będę roszkazy, i iezeli kiedy *facultatem* z nieudolności *requires*, pewnie *voluntatem* z ochoty *nunquam desiderabis*. W dobrym sensie naśladować będę owego który się we złyma szczycił, *vado commovere fratres*, bo dobrodziejstwa twoje pamiętnym sercem *retulam*, wdzięcznym językiem i piorem, *fratribus narrabo*, *palam* wywodzić, iako nie tylko Drukarskie prasy, prawdziwemi, i niepochlebnemi panegirykami, biblioteki

wiecznemi

wiecznemi historyjami, świat cały sława wojenna, niesłychanemi napelnileś akcyami, Słowińskiego imię Narodu nąd wieki wywodzić przeszle, tam namioty rozbijać, gdzie przedrym Polska nie powstała nogą, nie tylko *tristissimi saeculi fortuna succurrere*, skutecznie tarcza swoia *ab ultima calamitate supremam* całego Chrześcijaństwa umiesz składać *fortunam*. Ale nąd to wszystko nieśmiertelna dobroć, *res olim dissociabiles Principatum & libertatem* pięknie łączysz, i delikatanie piastujesz wiernych poddanych swoich zasługi, cnoty & *benè merendi studia*, nie tylko kontentujesz, *ut habeant virtutis spatium exemplarum*, ale *illicius gratiarum* wabisz, do większej ochoty żągrzewasz. do Oycowskiego serca swego co raz to bliżej przytulasz, i garmiesz; nie w płat tylko purpurany poddanych swoich zawiaasz, ale całemi purpurami zdobisz, & *nuditatem meritorum* okrywasz, przez co żyć będziesz w ludzkiej pamięci, poki sławać ludzi będzie, mnie zaś gdy równych słow, iako do wyśławienia wielkich akcyi, tak do godnego za dobrodziejstwa podziękowania nie stać, Bogą prosić zawsze należy z całego Dyceczya moia abyś W. K. M. miał

Ccz

longam

longam vitam, felix imperium, exercitus fortis, Senatum fidelem, populum probum. Należy do teyże wdzięczności N. Krolo-
wa P. M. M. ktorey nie słowami, bo te
nád liście chwiciace się lekksze, ale *immortalibus tabulis*, ná ten się oblig należytey
wiecznemi czasy reminiscencyi obowią-
zuie. Nie będzie ani ręká pástorałem, ani
głową infułą, ktoż z miłościwcy pomocy
odbieram tak ciężce, żebym się do usługi
Pánfskicy miał komu dáć wybieżce, i o-
wszem wspierać będzie Biskupi Pástorál
niedola moie, ábym się mógł przystoynicy
do usług zgodzić; Infułą nie tylko godno-
ści przyzwoitym splendorem, ale i Pán-
fskimi icy láskami iásnić, i codzién wię-
cey zágrzewać będzie, żebym miał ná
kázde skinięcie, i wszelkie okkurrencye
czuwać, sam też ten Krzyż Biskupi, który
nie tak ná piersiach, iáko ná sercu, ná wie-
czną pamiątkę dobroci ku mnie Pánfskicy
nosić drugi raz poczynam, ostrym mnie
cierniem tego, który ná nim zawisł, wzbu-
dzać będzie, *ne ingratus vivam, & moriar*,
chybá *visitima obsequii* tak láskawcy Páni
i Dobrodziczyce moicy. Badzcież pewni
Miłościwe Pánstwo o moicy (śmiele rze-
kę) nieśmiertelney wdzięczności, ktorey

nie

nie w słowách, ale w skutku samym ro-
wne z życiem moim gránice zakładam.
Nie tuzebá nigdy będzie do serca i uni-
żonego áffektu moiego, przez okno z
szkrupulizántem owym pátrzeć, ieżeli się
serce z słowami memi zgadzać będzie;
bo się może *in facie* Rzeczypospolitey pra-
wdziwie tym zászczyć, z czym się tam
ktoś niegdy w Senacie Rzymskim ozwał,
kiedy różni różne *merita* swoje wyliczáli:
Ego nunquam Patres conscripsi verba magis,
quam res exercui. Nie tak się słonce w
obłokách, nie tak *inter ignes luna minores*,
nie tak kosztowne w pierscieniu kámiennie
wydáia, iáko wszystkie láski, i dobroczyn-
ności Miłościwego Pánstwa mego, we
wszystkich moich usługách, ná każdym
plácu, i kázdego momentu wydawać się
będą. X

Oddawszy to com powinien Máiešta-
tom Pánfskim, przystępuie do tego com
powinien Oyczyźnie, ktorey iáko ná niż-
szym krzesle szczerá życzliwościá, i pra-
wdziwym służyłem áffektem, tak i ná tym
siedząc, iáko mowia, malowanym nie bę-
dę. Nosił kiedyś dobry syn kochánego
Oycá swego ná piersiach swoich obraz, i
nan się we wszystkich akcyách zápátruiać

Cc3

mawiał,

niawał: *absit ut aliquid indignum Patre meo geram.* Ja nie ná piersiach, ále w sercu samým obraz Oyczyzny moicy, *que omnium charitates complectitur*, nosić będę, powtarzáiac: *absit ut aliquid indignum Patria mea geram.* W káżdey okurencyi sobie przypomináiac, co moiemu bezpieczeńnie przypisać może się Herbowi: *sic vos non vobis vellera fertis oves.* Bo się całkó wíszytkiego szczerze *impendam*, & *superimpendam*, żadnym interessem nieczmázáney ułudze Oyczyzny, wiedząc záprawne, że iáko ia, ták ledwo nie wíszyscy, ktorzyśmy się pod skrzydlámi Oyczystego Orła porodzili, nigdzie się lepiey mieć nie możemy, iáko w Polfcze. Zaden Monárcha postronny tego dla nas uczynić nie może, cobyśmy ubroni Boże stráćili, gdyby Oyczyzná zginęła, bo w iedney łodzi z drugiemu będąc, nikt swoich tłomoczkw, gdy się łódź zátopi, dochować nie może. *Veneror ex veteri forma*, z zwyczajú, i áfsektu Ich MM. PP. Hetmánow M. W. M. PP. *utriusq. Gentis* dziékuiać *ex Statione mea*, zá kószty, stáránia, trudy, i fatygi, ktore iáko W. K. M. *ex merito* estymowáb i záwdziéczáb, ták Rzeczpospolita wdziécznie rolpámiétywáb nie omiészka. Odc-

mnie

mnie záś *publicum grata mentis testimonium*, niech poydzie *in premium meritorum* kiedy ná inšze zdobydź się nie moge, *referri debent publice praeclare acta Civium*, ne *omni interdum premio carere apud nos Heroum virtus videatur.* Nie mamy tego zwyczajú, ábyśmy iáko Grekowie i Rzymiánie Wodzom náłzym nieśmiertelne *trophaea*, álbo *Statuas in publico foro* wystáwiáli: niechże przynamnicy to odnosza *solatium*, że sobie *grata recordatione* na prace Ich MM. i odwagi wojenne wspómnimy.

Do inštrukcyi záś W. K. M. P. M. M. krotko się przymawiam, nie dla tego, żeby nie było o czym mowić, ále że przeza doświádczenie dochodzę, iż mowy náfze, iáko kiedyś *Orationes Sallustii in honorem Historiarum leguntur & audiuntur*, bo nie tylko ná nic się nie przydadza, ále i práwá nápisane nic nie pomagáia. *Quid prodest leges statuere pravo usu abrogandas?* W Athenách kto rzeczy póśánowionej dośyć nie uczynił, *de vi publica tenebatur & semel placita pro aeternis servabantur*, i káżde Krolestwo *sam diu non potest perire, quam diu scit parare.* My záś lúbo wicmy, że co u łódki sternik, co woźnicá u wozu,

Cc4

Wodz

Wodz w woysku, to prawo iest w Rzeczypospolitey, ktorym się rząd wszytek zatrzymywa, przecięż karty tylko mążemy, papier ukázuemy poszedzły ná owe go co pewny Uniwersał sła na bramie przylepiał, która iák w papier weschła, ná ziemię ow edykt upadł, a u nas ieszce gorzey, bo i Konstytucye ieszce nie ościana, a iuż im się w brew dzieie, czego i dla wszydu nie wywodzę: bo nie tylko to *palam est*, ale zácemiony rozum, który by tego nie uważył, kámiennie serce, kto reby ná to nie bolało, ponieważ ztad zawod, a ubron Boże, żeby kiedy, i prędko zgubá nie byłá Oyczyzny.

Czytáiec instrukcyá N. K. P. M. M. ná samym zaraz poczatku znáyduie to, co W. K. M. we wszytkich swoich przyzná iesz ákcyách, że *dextera Domini facit virtutem*, że Bog naywięcey w nas czyni cudow. Więc bezpiecznie co iedni Oyczyznę naszą zowia *Antemurale Christianitatis*, drudzy *Orthodoxi Martis Regiam*, inśi *magnorum Herulum seminarium*, ia iey naybárdziey, nayslusznicy ten tytuł przyznam, co *secundo ore* wywiodł wielki Picczetarz w propozycyi, że iest *Respublica miraculorum*, bo cokolwiek cudownego

we wszytkich Roku przeszłego postronnych Państw stało się, wszytko to iák *in compendio*, álbo iák *in speculo* w Oyczyźnie moiey widzę. Włoskie Angielskie, Szkoockie, Niderlandzkie Prowincye niesłychány nigdy przedtym *terra motus* tak zátwozył, i zátrażał, że się cále Miasta i Wśi, iák trzcina ná wodzie chwiała. Obywátele zápomniawszy domow, w odlegle polá uchodzili. Jeden się brzeg o drugi zdał obháć. i morze samo, z niedostigley głębokosci ućiekać. Urodziło się we Włoszech dziwne i niesłychane *monstrum*. Anglia widzac ná ziemi swoiey *angustias* znalazła takie máchiny, że się bezpiecznie ná dno morskie spuszczać moze, i tam iák *ad lucernam* widzieć, i znáydownać, cokolwiek komu ná morzu zginęło. Wolno iák kto chce o tych gázetách, lubo sa publiczne, i pewne rozumieć, ia com námienił bezpiecznie twierdzieć, że się wszytkie te cudowne *raritates* w iedney naszej Polścze znáyduia, i z wiékszym nierownie podziwieniem. A załz i u nas nie máłz *hunc terra motum*, słuza sobie głowy *tot secula*, żeby *in rebus humanis* mogly *perpetuum motum* pokazáć. Lecz nie trzebá ich moim zdániem w Euklide-

fach, i Klawiuszách szukać, maia go w nálezey Polścze, ktora to lubo *non malitum navigat, semper fluctuat, jaetatur*, ustawicznie się mięsza, i turbuie. iakis *Dux inequiti turbidus Adrie*, niedościgły w fantazyách, i geniuszách swoich, może się prawdziwie iako o publicznych nálezych rádách, tak i samych Polakách mówić: *domum cum supervacanea redeuntes lassitudine jurant, nescisse seipsos quare exierint, ubi fuerint? postero die erraturi per eadem vestigia*. A częstokroć *quem velocissimum omnium esse scimus, nemo nostrum videt moveri, nec ire crederemus nisi appareret isse*. Zgoła *volvitur Ixion* i *sequiturq; fugitq;*. Co się pierwey niepodobało, to się potym zda madre, i zdrowe *consilium*. Fantazyja Polska iako *Luna mutatur, & nunquam in eodem statu permanet*. Zebrawszy się tu ná to, abyśmy prawná stánowili, około dobrá pospolitego chodzili, á my dálekiemi od ustáwionych praw bieżemy drogámi, i tak *singuli dum ledimur, universi periclitamur*, wszyscy się gniewamy, wszyscy rámonámi z podziwieniem rozszamy, że nádwatłona Oycyzná náleznie podnosi głowy, á żaden *de remediis* nie myśli. Wiele takich, którzy iák *sph*

terra motu od katá do katá chodza, ná tę, i ná owę stronę uchá nádstawiaia, w cudze *arcana* i myśli wgladáia *curiosè*, i oddawáia *palam*, że wiedza *intimè* co się ná krorym páłacu, i *conclavi* dzieie, co myśla co było, i nie było, opisał ich gdziés *graphice stary Plautus: quod quisq; in animo habeant, aut habituri sunt sciunt, quod Juno fabulata sit cum Jove sciunt, quaq; neq; futura, neq; facta sunt, tamen illi sciunt*. Zkad w nich pochodzi *teterrimum illud vitium, & publicorum secretorum inquisitio, & multarum rerum scientia*. Zkad *motus* w Oycyzynie práwie *perpetuus*; bo *ex motu nihil sperandum prater motum*. Gdy kto Oycyznę chce rátować, i gásić ogień, áż mu drugi *ex arte* przeskadza: *Quorundam quasi ad incendium currentium miserebaris, usq; eo impellunt obvios, & se aliosq; precipitant*. *Vagantur, quarunt ea negotia, nec quae destinaverunt agunt, sed in qua incurrerunt*. W iednym się tylko mieyscu kręcimy: iako *liquidè Phrygius Meander in unda*. Wielki to záprawdę w Krolestwie nálezym *motus*, i nierównie szkodliwszy, ániżeli wspomniánych *odemnie Pánstwách*, á to z tey rácyi, że iest nam *intimus*, bo *intrinsecus*, nie w ziemi się

się, ale w niespokojnych myślach naszych, i fantazyach znajduć. Ze Francyi o wielkich, i nigdy przedtym niesłychanych pisało nieurodzaiach? czy nie iestże Polska *in eodem* iako tamte kraie *statu*? wszystkie nam imprezy nasze, i zawody, iako z kamienia idą, ledwo nie krwawemi łzami nasze *jugera* skrapiamy. Nie maźbiły ziemi, z ktoreybyśmy łez, albo krwi wyćisnąć nie mogli. Liczymy przez tak wiele lat *agricolae laureatos*, a postaremu wszędzie *vacuum*, w ustawicznych podatkach, i expedycyach iako w plugu, obfitym dżdżem, co *in sudore vultus* uprawia tę rolę, głowa Polska szyszakiem Marsowym, albo miśiurka, ledwo już nie do krwi ściśniona. Coż za żniwo zbieramy? pewnie nie złote! bo to iestże za czasów Saturna *in fabulis Poëtarum* zostało, a to zbieramy *infelix lolium, & Steriles avenae*. Narodziło się *medicos in alienam consumeliā*, *venustos* liczymy iak wiele, *satundos malo publico*, iezeli poszukam poufały w stanach szczerości, rzucę po osobach okiem, widzę, że *in hoc genere Sterilitas*, ledwie iest komu ufać; i szczerze się *de bono publico* rozmówić. *Privatum cuiq; decus imprimis, publicum in recessu*, co inszego

in

in Senatu mowiemy, a co inszego w domu *aliud in titulo, aliud in pixide*. Podobniemy Aptykarskim owym pufzkom, na ktorych owo z wierchu czytamy *Iherinta Andromachi*, a gdybyśmy wieczka uchylili, częstobyśmy powidła, aniżeli dryakiew tam znaleźli. Dla tegoż nie dziw, że pierwey Seymom na *requiem* dzwonimy, niżeli się urodza, i nie tak się na publiczną obradę, iako na iakieś deklamacye, albo przyacielskie powitania, i konwersacye ziezdzamy prywatne. Oprzewrotnych takich zamysłów, i nieżyczliwych Oyczyźnie swoicy głowach moglbym bezpiecznie mówić, co tam o Pogańskich Konsyliarzach napisał. *Funda vinctiunt caput, hoc ad ornamentum capitis & telum est*. Bogdayby się taki stroy w głowach Polskich nie znajdował, ktore częstokroć dowcipniejszy *ad nocendum bono publico* miała *artes*, aniżeli *ad consiliendum*. Jednym słowem: kiedy na to piękne *publii consilii* pole poglądam, chcąc *bona frugis*, żniwo obaczyć, iawnie widzę wielką *sterilitatem*.

Zawsze na głowę po dziś dzień natura sama miała respekt, dla tego ia wyżej nad wszystkie części wyniosła, i cała icy *humani corporis* mołem iakoby pod nogi rzuciła,

rzućła, i poddała. Żadna się z nią nigdy
pars paragonować nie śmiała, zawsze i
 kark nosił, ramiona wspierały, bronily rę-
 ce, pierś, i serce ratowało, nogi gdzie ro-
 zum kazał prowadziły, zgola każda za-
 wsze część swego micysca i *officium* pil-
 nowała, ani się wazyła z głową swoją wo-
 iować. Dopiero teraz iako w gazetach
 Włoskich czytamy, iakis tam *monstrous*
partus zelżył ją, porównawszy *transverso*
natura ordine inferiora z głową. Dałby to
 miłościwy Bog, żeby się takie *monstra*
natura peccant w Polsce naszey nie ro-
 dziły, i głowę *in majori veneratione* i re-
 spekcie miały, należyty iey honor. i sub-
 missyą oddaiać, za wszystkie obmyślenia
 i zabiegi godne wdzięczności nieśmier-
 telney. Zyczyłbym aby ci, którzy z nieu-
 kontentowania częścicy, a trudno iednym
 wszystkich ukontentować, naylepsze
 akcyce opacznie tłumacza, wspomnieli so-
 bie na owo Pismá S. micysce: *Inventus est*
minus habens, gdzie sam Bog w takiey ob-
 serwancyi zdał się mieć głowę Krolestwa
 Babilońskiego Báltázará, że nie inaczey,
 tylko *velato vultu* & *summis*, iako mowia
digitis, tknął honoru i tronu iego. Lubo
Rex Regum, & Dominus Dominantium, nuż

surowy on Dekret, *si oculus tuus standa-
 lizat te, si pes, si manus, abscinde, & projice*
abs te, głowę minaj, lubo to pewna, że
 ani ręká, ani sóba, bez wyraźnego iey kon-
 sensu nie władnie nigdy, bo *nihil volitum*
nisi cognitum, bo w takiey zawsze reweren-
 cyi, i respekcie zostawały u Madrości
 Przedwieczney ziemskie głowy. Wielkie
 to tedy *natura* musi być *monstrum*, które
 więcej sobie w tym, aniżeli sam Bog po-
 zwala powinney głowie swoiey reweren-
 cyi zápomniawszy. Jest inszych nie mało
 extraordynaryinych rzeczy, ale ie miama
 umyślnie, ani nawet owych nie wspomina-
 nam máchin, ktorými Andlia, widzac ná
 ziemi fortuny swoiey *angustias*, ná dno
 morskie się spuszcza, i iakoby *ad lucernam*
 w morzu znayduie, cokolwiek kiedy zgi-
 nie, nie wywodzę się z tym punktem, iá-
 kiemi máchinami, czy máchinacyami spu-
 szczamy się często *in arcana* niewinne *Do-*
mus Regia, i one chcemy usq, *ad fundum*
rimari, przez co ieżeli iaki tytuł Oyczy-
 źnie naszey kwádrucie, tedy ten, że iest
Respublica miraculorum. Pátrzysz ná te
 cudá, liczysz tak wielu Tháumáturgos
 N. M. P. ubolewasz szczerze ná to, ale
remedium postáremu znaleźć nie możesz,

to się z W. K. M. dziecie, co z owym, o którym czytałem *hec formalia: veneram in suburbanum meum, & querebar de impensis edificii dilabentis, ait villicus non esse negligentia sua vitium, omnia se facere, sed villam veterem esse.* Czynisz W. K. M. cokolwiek możesz, masz tak wielu w Senacie, liczysz tak wiele in Equestri Ordine takich, którzy *semoto quovis interesse tegeō dopomagają, ale vitio vergentis in pejus saculi, fortiora sunt mala, quam remedia.* Nárzeka słusznie Kancellarya W. K. M. że nic się według czasu nie dziecie, każdy dobro po polite kochający uważać to musi, iako *rei non bone consuetudo pessima.* Podatki postanowimy, a onych nie wydamy, Żołnierzowi niż płacimy, nie według czasu nie czynimy, zapomniawliży: *ne nihil videtur serium eorum, quae sero gerantur, cum unam sero feceris, omnia opera sero facies.* Sprawiedliwy Sędzia *vocabit contra nos tempus,* o to najbardziej karząc będzie, że czas darmo trawimy. A to najcięższa, że nie tylko niewczesne, ale i nieślusne podatkowania. Przedrukowábby już Przykazanie Páńskie należało, z przydatkiem: *ne fraudum facies,* bo się już tych zdrad národziło, kiedy mocnicyzy mniej

albo

albo nie, uboższy więcej dąć. Boday się święcił u Rzymian ow wyrok: *exiit editum ut describeretur universus Orbis.* Gdym się chciał doczytać, kto też tam podatki płacił, czyli tam chłopci sami je składali, czy od poddanych tylko je wyciągano: *liberi solvebant tributum, servi non, quia Domini solvebant pro se & pro servis.* Luboć ledwo się do Szlacheckich i Duchownych dobr to nie przenośi, kiedy za spuściznionych płacić często musimy. Szukałem dalej co się też z temi podatkami działo, aż znayduję, że punktualnie żołnierzom płacono, lubo to byli oyczyści domowi, *militibus Romanorum,* lub Cudzoziemscy, i obcy, *& aliis dabantur stipendia.* A szedłże im też żołd, kiedy po ulicy pszczelney *via appia* tylko chodzili? o nie, tylko w ten czas, *quando in hostem pugnabant,* przyszedł ordynans *vade,* & *vadebant,* był iako Niebieskie owo wojsko *subito militia caelestis exercitus,* subito, niezwłocznie nie włóczyć się w obozach stawali, ale o tym wolę milczeć, & *sermonem alio transferre,* boby słowá w tey máteryi prędczy urążyły, niż náprawiły, lubo to sobie *praeaveo,* że wielkim ludziom, którzy *in saeco mercantur,* nie przymawiam, *is se*

Dd

ladi

ladi putet, cui ulcus inest. Winniśmy tak wiele woysku, *peffimi debitoris est creditori facere convitium.* Zyczę ia zapłacić woysku, i tego mam za wiernego, i roztropnego, którego P. Bog postanowił nad familią swoją, aby im dał *sibum in tempore*, lubo kiedy o zapłacić mówić będziemy, w ten czas przymowić się muszę, aby to cokolwiek w chlebach, w ciąganiach nad prawo pospolite przebrały Choragwie, potracono było, i nie wątpię, że nam się braterska miłoscia, i sposobem tą *saftura* nadgrodzi. Gdy zaś o zapłacić *pro pratirito* mówimy, radbym N. K. aby się takie sposoby znalazły, któremibyśmy ubogim poddanym w podatkach ulżyć mogli, posłgować tym którzy *nobis arant* należy, bo ci są *basis*, a iako ich Pismo S. nazywa *Pedes Reipublica*, na bogatzych, na nas famymch, na *delicias & luxum*, wkładamy podatki, tedy nas P. Bog pobłogosławi, i pieniędzy przysporzy. Są zaś i będa sposoby, byleśmy o nich *serio* pomyśleli, na umowienie których życzyłbym N.K. abyś W K.M. osobiwa sessya naznaczyć raczył, *ad referendum* całej Rzeczypospolitey, a w ten czas podałbym i ia *ex sensu meo* takie, któreby się podobać musiały, bo to bez

bez ággrawacyi poddanych naszym bydź moga, o czym *toto nisu* myśleć potrzeba, *si Rempubicam salvam volumus.* Pokoy albo prosekucya woyny iest to i bydź powinno moim zdaniem naypierwsze, i naywiększe rad terażniewszych, i Seymu *obiettum*, bo zrad konserwacya albo ubroni Boże zgubą Oyczyźnie, ieżeli w tym Bog taka nie natknie rada, ktoraby nam była *salutaris*. Ten punkt zaś *semotus arbitru* w ten czas traktować mówię, i skonkludować trzeba, kiedy *Respublica integra*, kiedy Izba Poselska Nasz MM. PP. i Bracia rowno z nami *actizitate* mieć będą. Gdy zaś uważam, że owe pięć dni ostatnie *ex praescripto legis* żadnym sposobem wytłaczyć temu nie moga, a z drugiey strony, że wielu Ich MM. PP. Posłow, nie ręce, ale usta związane maia, przysięga się obowiązaawszy na Seymikach, żeby na prolongacya nie pozwalali, *ex duobus malis minus eligendum*; i rozumieć bydź *apprimè necessarium*, aby Rzeczypospolita *uti luvus sui Domina*, *sive pro hac vice* teraz, *sive in futurum* prawem dyspensowała, żeby Ich Mość przynamnicy na dwie Niedzieli przed koncem Seymu z nami się złączyli: bo czyż nie lepiey pozwolić tego sobie,

aniżeli ubroni Boże *sine consilio* zostawić Oyczyznę? Smiem tedy *iterum, iterum, ex summis rationibus* tego życzyć, abyśmy się prędko złączyli, prędko radzili, i prędko co *è re videbitur Reipublica* konkludowali, na ten czas, i ia zdanie moje powiem, żebym zaś się nie zdał odmieniać Wotum mego, na ostatnim Seymie *in facie Reipublica ex sensu meo* powiedzianego, i do druku potym podanego, to tylko powiem, com w Hipponenckim Biskupie czytał: *pro pace Episcopi debent esse, aut debent non esse*. Pokoju tam trzebá, ále dobrego, pewnego, beśpiecznego. Kockwacya w podatkách iest potrzebna. Uwazaymy upadek Podola, ktore pew nie *propter injustitiam* w podatkách P. Bog pokara! Teraz się Ich Mość przyzná, że za kilkaset dymow, ledwo kilká pláć. Przysługuiá się niektorzy Ich Moś (w im Woiewodztwom, ochraniaia ich *extenuando*, káždy *pro domo sua* mowi, radz áby ná relacyinym Seymiku Bráćia podziękowali, *nihil tam popolare*, áleć nie idzie w pożytek, i bárdzo ma byc *conscientiosum*, nie obmyślić Oyczyzny *iustum presidium*.

Monetá iáko *insensibiliter*, lubo *ingenti*

ingenti sensu nas niŹczy, *palam est*, nie iestemy pewni intrat náŹnych, á to i tu talery spádły, zá zbliżeniem się *pro consilio hoc* W. K. M. i stanów Rzeczypospolitey, i cáley Polsce nie idzie táníey iáko tu, co iáka *in privatum* szkodá, á żadnego *in publicum* pożytku? boby przynamnicy znośnicsza to bylá, káždy uważy. Trzebá tedy koniecznie právem *pretium* tey monety opisać, żeby *in aequalitate aqualiter* zyskáć ábo tráćić, talery zniżać, byłoby to *contra iudicium*, w ten czas kiedyśmy tak wiele winni, nie tylko po dwudziestu groszy, ále i po złotemu iáko iuż ná Ruś idzie życzyłbym go podwyższyć, tymś też *proportioni* talera *respondeat*. Rozumiałbym także N.K. *in exsolutionem* tak wielkich długow, ná obmyślenie sumptu, ná extráordynáryine potrzeby, ktore Kancellárya W. K. M. w instrukcyi słusznie wspomniáá, bo o tych *indispensabiliter* myślić trzebá, nie tak iáko przeszłych Seymow, kiedy o tych wzmiánki nie było; á cále ich *onus* ná głowę, i mieŹek W. K. M. zwálone. Rozumiałbym (mowię) znióŹszy się *cum peritis in arte, exemplo* porządnych Narodow o otwarciu Menicy, i monecie iákicy pomyślić, ktoraby bez

ubożenia *publici lucrativa*, bydź mogła, ná co *non deerunt* sposoby, byleśmy tylko do tego *serio* aplikować się chcieli.

Zábieżenie *per legem* temu, *ut legi satisfaciat*, to jest, żeby to, co ná Seymickách postanawiamy, nie godziło się ná Seymickách rozbiiać, iáko potrzebne kázde widzi: przeszkoda wozowi nieobrotne koło. Szczęścia nie mász, gdzie nie mász postużenstwa. Czemużby się *ad antiquam formam* Rzeczypospolitey nie wrocić: bo to darmo, nie my lepszego nád to nie wymyślimy, co *innocenti saeculo* stársi nási postanowili, bo tam Bog był z niemi, w rádach ich asystował, bo oni byli z Bogiem, od niego się nie oddalili, teraz ináczey, *quod dicere nolo*.

Widzieli wielcy ludzie, zaráz *post conditam legem*, i ja *iisdem moveor rationibus*; i mówię, że zawód wielki, że Woiewodztwa, i Seymiki skarb do siebie przeniosły, zkąd większe niżeli przedtym *inconveniente*, wiele się pieniędzy publicznych ná PP. Kommissarzow rozchodzi, wiele ná lągicye, i kontentowania Deputatow od Chorągwi, diminucya woyská, kiedyśię tak wiele Deputatow z czeládzia ná Seymiki rozieżdza. Wiem, że ná niektórych

mieyscách

mieyscách Seymiki nákázuiá *militarem executionem*, ná ktora wiele Officyerow, i żołnierzow Niemieckich odrywa się od Regimentow, máia pretext i sami Officyerowie wyieżdżać dla rekuperowania zasług ná Seymickách, PP. Pobórцы Seymiki turbiá, rozrywáia; przez swoich Protektorow, przez krewnych: *multa latebra*, *multa effugia*, Trybunału Rádomskiego, i *panas peculatus* nie znáia: zgoła prawdzi się w tey Rzeczypospolitey: *qua convertuntur in deterius mutari*; cośmy rozumieli bydź pożytecznego, to zabiia. Gdyby można áby gruntá wszytkie pomierzywszy wiedzieć, ktora wieś wiele łanow ma, tak z chłopy, iáko i ze dworem; wiele ktory Powiát, wiele Woiewodztwo cáleć á tak kładę, że wszytká Koroná i z X.L. przenośi dzieśięć millionow łanow, z ktorych ná kázdy rok, czáśy wiecznemi po złotemu álbo dwóch do skárbu dáiać, wiedzilibyśmy wszyscy, wiele ná rok ná żołnierzá wychodzi, á wiele w skárbie zostáie. A gdyby Pobory wybieráli, Skárbnicy w kázdym Woiewodztwie przysięgli, i dożywotni ná tym urzędzie *salarium* przystoinym opárzeni, tobyśmy to wypłaciwszy tak byli szczęśliwi iáko Weneći, kto

Dd4

rzy

rzy ziemią i morzem toczac wojnę, nie znają co słacya, co hiberna, co ciągnienie żołnierskie do obozu; dawszy każdy swoy trybut, iako go z Senatu otáxowano, nieczym więcey niewie przez cały rok, aż do drugich podatkow. Do rzadu dobrego należy zawarcie granic wszytkiey Korony ná koło. aby żaden Kupiec, ani Szlachćie, ani Pan wielki nie ważył się towaru żadnego do sąsiedzkich Narodow zá granice wywozić, to jest, ani koni, ani wołow, ani popiołu, zboża, żelazá, kruszczow, woskow, łoiow, skor, welny, ále te wszytkie rzeczy, kto co ma przedáć, niech zásyłáia do pogranicznych Miástecek, kędy Cudzoziemcom wolno będzie przyiechác, i kupowác te rzeczy, co się komu podoba. Wolno niech będzie i po wszytkiey Koronie iezdzić dla skupowánia towarow, tylko aby wyieżdżáiac z Korony, od tych rzeczy ktore wyprowadzáia, cło pograniczne pláćili, á my cobyśmy ztąd zá pożytek mieli, śnádnio każdy obaczyć może, bo cła wszytkie z cudzego miéjzka á nie z nášzego poyda do skárbu, á to cobyśmy my mieli od towarow nášzych we Wrocławiu, álbo gdzie indziey pláćić zá granicá, w naszym

się

się miéjzku zostánic. Tákże cobyśmy mieli idac po towary do Lipská, álbo Fránkófortu strawić, to nam cále zostánic w domu, á przeciwnym sposobem Cudzoziemcy do nas dla hándlú przyiechawszy strawić się musza, i od towarow, ktore z sobą przywieza, mytá pláćić będą, podobnym sposobem gdybyśmy ieszcze do Gdańská, i Krolewcá nie spuszczáli, á zbozá nášze nád wisła, i Niemnem w śzpichlerzách mieli, przyiecháliby sami Gdańszczanie do nas, á przywieźliby nam sami korzenia, win, i rzeczy wszelkich: á Szlachćieby w domu siedzac przedáł swoie zboże, ták iakoby sam chciał, nieiako rádá Gdańska káže álbo ustánowi; kiedy my z ładownemi statkami do nich záplynawszy, náząd się ze zbożem wroćić nie możemy. Druga mielibymy Gdańszczanie frukt sami naymowác, i siłom pláćić, cła wszytkie, ktore my fałszywie odprzysięgamy częstokroć, spráwiedliwie oddáwác, *pericula naufragii* odnosić, i po Polścze dla towarow przecieżdżáiac się záwsze w karczmách nášzych co strawić. Nie byłoby ószukiwánia ná cłách wodnych przez przysięgi, gdzie szyprowie przynosza fałszywe iurámentá z Górow, ktoremi

Dd 5

kupie-

kupieckie zboża, i inne towary pokrywają; wolnibyśmy byli *ab oppressione* Gdańská: kiedy *pro libitu suo pretia* na substańcya naszą, ktorcy *potissima pars* w zbożach, zakładają, raz podniosła, drugi raz zniża: wywiode ją gdy tego czas będzie, a trzebá żeby koniecznie był, iako to niesłusznie się dzieje, gdy i postronni z nas nasmiewają się Narody, że w domu uczynić porządku nie chcemy, choćbyśmy mogli: bo *quod Jure fit, iuste fit*. Do instrukcyi Litewskich nie przymawiam się, do icdnego tylko punktu, nie tak z obligu mego ku Wielkiemu Xiażęcią Jego Oośći Rádziwiłá Domowi, ále z samey słuszności, uniżoną moję do W. K. Męi wnoszę supplikę: *rogat efficaciter, qui causam reddit rogandi*. Jeżeli ten który substańcya, i zdrowie na usługę Rzeczypospolitey publiczney strawił nie znajdzie wdzięczności? któż się nápotym na kosztowne usługi odważy? *si publicam Crasus non obtinuit statnam, Dorez nunquam habebit obeliscum*: nie zawdzięczać, nie kontentować wielkich ákcyi, jest to przeskadzać, áby nikt nie był dobrym, i życzliwym: *hoc initium est, gradatim descendendi*. Nie wątpię tedy, że i ci co záflu-

żyli

żyli, i ci co zásluguia respekt swoy należą: ty znajda.

Miałbym ieszcze wiele do tego przydać, gdybym się nie bał długá mowa uprzykrzyć: zaczął na inszy czas *reliqua* odłożyć, o tośmiem suplikować, *ex statione mea* stanóm Rzeczypospolitey: ábyśmy interesá kocháli obce, ále naybárdziej swoje, jeżeli nie chcemy przez to, i poiedynkiem do upadku iść, i ogołem wszyscy zginać: ábyśmy chcieli *ventum, si directus non est, captare obliquum*: to czyniac co siły zniósł, co dobro pospolite rádzi: *utendum rem, si defisit aura*. Życzę zaś i BOGA, serdecznie proszę *ante omnia*: żeby terażniejszy Sejm był, iák ow, o którym Pismo Święte świadczy. *Convenitq; universus Israël ad Civitatem, quasi unus homo, eadem mente, unoq; consilio*: bo gdy zgodá będzie, wszystko dobrze poydzie.

M O W A

Na Radzie po zerwanym Seymie, die
18. Febr: Anno 1702. miana.

Nieszcześliwy terażniejszy Sejmu koniec, obawiać się Nayiásniejszy Krolu

Krolu, żeby nie był wszelkicy naszey nie-
szczęśliwości początkiem: bo każdy Nie-
przyaciół czynić z nami może, co chce,
kiedy my nie czynimy cośmy powinni.
Diffidia nostra inimicorum sunt lucra. A
iakośmy na tym Seymie *fructibus neglectis
occupati cortice, nec boni intellectum, nec ma-
li curam* mieć niechcieli, tak *poteestas con-
sulendi cum ingenti libertatis iactura, ad du-
os Ordines* przeniesiona, w oczywistych
niebezpieczeństwach, ieżeli iść chcemy,
iakośmy powinni utworowanym od Przed-
kow naszych gościncem, nie potrafi, i mo-
wić w ten czas kiedy *veniant tempora, que
facta magis, quam verba postulant:* ani ra-
dzić, kiedy wszelkim rezolucyom, zerwa-
nie Seymu *obicem* założyło. I tak czuie-
my *certissimum dolorem qui nos fecit, a zná-
leśc taudno remedium quod leniat.* Opu-
szczać rękę nie godzi się, zżyzwać ich *per
Senatus consilium* niewiem iako? Więc
wszelka nieszczęśliwość Oyczyzny, *clades
icy, super hunc* kto Seym zerwał, *et super
hos,* ktorzy się do tego przyczynili, ná to
zákroiwszy, *ut pro Republica libera habea-
mus nullam.*

Przeczytawszy podane nam z Kancel-
laryi W. K. M. punktá, á widząc *maiozem*
ich

ich *partem,* nie do nas, ále do cáley Rzeczy-
pospolitez náleżące: *haret mens et ingeni-
um,* co mówić? czego nie mówić? *Senat-
us consilia* nasze choć są albo *inconcentis-
sima,* albo takie, nád ktore *in rem* Rzeczy-
pospolitey nie się wymyslić lepszego nie
mogłoby? á przecież u tych, *in quorum
conspectu stelle non sunt munda,* opaczne
znáyduia się interpretacye. Nikt się tedy
dziwować nie może że w tych máteryach,
w ktorych *vi caveo, etiam si quis cavisse
ratus est,* nie tylko *scrupulose,* ále i z boia-
źnia postępować náleży. Wiem ja Nay-
iásniejszy Krolu cośmy powlani *ex vi u-
nionis W. X. Litewskiego:* bo *gens una su-
mus.* Nie tylko się godzi, ále *ex vi obli-
gationis tenemur, non tantum compati, sed
et succurrere* Bráci naszey. *Obstringit* do
tego i nowy *nexus* wzgodzie ostatney
wyráżony, áby się *securitati dependentibus*
od Państwa W. K. M. Prowincyom wygo-
dzić mogło. Ale gdym nád tym myślał
presentius medium nie znayduię; iako to,
co *provida rebus suis,* cáła będąc ználazła
Rzeczpospolita, to iest wyprawę Posel-
stwá do Krolá IM. Szwedzkiego. *Instru-
ctio prudentissime et pro dignitate* Maiesta-
tu Państwa, *et pro equanimitate* Rze-
czypospo-

czypospolity napisana. *De quantitate Pos-
flow & Senatu, & quid dabitur viris?* roz-
mowimy się u Xiażęć J Mści Kárdynała?
quantitatem zaś Posflow *ex Equestri Ordi-
ne non est nostrum* albo zmniejszać, albo
do niego przyczyniać; bo tę już Izbę Posel-
ską *determinavit*; atoli że widzę iż kilku się
Ich Mościów obranych nie tylko wymo-
wili, ale i odiechali; a Instrukcyja też *senat-
usius vel plurium absentia non obstante*, te-
dy się i w tym wygodzi Rzeczypospolitey
& *inopia* skarbu, która często i najlepsze
constituta retardat, i jeżeli gdzie to u nas
w Polsce: *nihil magis fatigat quam pecu-
nia conquistio*. Więc jeżeliby kosztem
swoim Ich Mość jechać mieli, iako zda-
mi się w Izbie Poselskiej deklarowali, to-
bym ich *pro sensu meo* życzył iak najwię-
cej, jeżeli zaś kosztem Rzeczypospolitey,
to iak najmniej; a jest też *prajudicatum* że
w wielkiej & *idem* sprawie Rzeczypospo-
litey, na odebranie *homagii eventualis*,
dwóch tylko, jednego z Senatu J. M. P.
Podskarbiego Koronnego dżisieyszego, i
J. M. P. Podkánclerzego Litewskiego na
ten czas Referendarza Koronnego *ex E-
questri Ordine* do Krolewca posłano; kto-
rzy *fortiter & magnifice, pro Republica, glo-*

riose pro se spráwili się. Ja rozumiem,
że zmiekczony *ferocior animus*, i posel-
stwem naszym, i perswazyami Kolligatow,
ktorzy w tym maia swoy interes, *non irri-
tabit* więcej *vehementius quam iustius*, i
osoby W. K. M. i Rzeczypospolitey nie
zechce *exacerbare*. In omnem *tamen casum*
pro defensione, która każdemu *naturalis*,
życzyłbym picarwie wiści wydać na Pospo-
lite ruszenie *robur invincibile* Rzeczypo-
spolitey, *hoc praecaut*, żeby iako nayostró-
żnicy napisane były, pokazuiac to; że iá-
ko *non provocamus bellum*, tak *ut timemus*,
iáe *pacem* teraz *voluntas bellum* na ten czas
habere debet necessitas. Interim że też
Rzeczypospolita będąc *integra* kosztowała
sobie *ius belli & pacis*, co *dependet* z dobre-
go albo niepoćieźnego dzieła tego Po-
selstwa, że wyraźnie determinowała, aby
relacya tego na Seymie była. Delibero-
wała tylko, czy Seym limitować, czyli
nowy *extraordinaryny* u W. K. M. upro-
ścić? Limitacyi przez zerwanie Seymu by-
ć nie może, toć *consequens* jest, żebyśmy *non*
disquiramus, czy ma być Seym? ale on,
tantum ordinarium w podobnych koniun-
kturach *remedium* pokornie W. K. M. su-
plikowali, na którym z *responsu* Ich Mo-
ściom

ściom Panom Poślom naszym danego, *ex re, ulteriora in rem Reip: formabuntur consilia.* Naygrontownieysze zaś *medium* bydz rozumiem wczorayszego dnia namienione, to iest *mutua confidentia.* *Ubi charitas abest, nihil boni sperari potest.* Uczyniles inż W. K. Mość do nicy *gradum* przez przeczytany powtornie dziś skrypt, w którym wylaśes serce swoje Pańskie, składając *in sinum praesentis consilii*, i osoby swoiey, i honoru *securitatem.* Deklaruilesz znaczna woysku naszemu konsolacya, nie dla tego, żeby wojnę zaczęnali, botey *sine pleno consensu* Rzeczypospolitey będąc iey slugami zacząćby nie mogli, ale tylko żeby na granicach *ad defendendos limites* *& ostentationem belli*, co ia rozumiem iest *concessibile*, i zgadza się z prawami naszymi, żeby żołnierz *in excubiis* z tcy był strony, z ktorey naywięktsze iest niebezpieczeństwo. Uczyniles W. K. Mość *gradum*, i w tym, kiedys nas *ab externo milite* uwolniwszy, *in pectoribus* życziwych poddanych nie tylko *securitatem* osoby swoiey Pańskiey, ale i honor swoy, nad który nie człowiek nie ma delikátnieyszego, założył. Nie watpiy W. K. Mość, że konfidencya do nas, iest to spolney szczęśliwości nay-

naywięc:

naywiększy fundament, iest *lapis angularis*, na którym fortuna naszą trzymać się będzie, kiedy taka uśtanowi się, iaka bydz powinna między Oycem a dziećmi, między Pánem a poddanyim. *Divulso à capite utriusq: est ruina.* Powinniśmy W. K. Mości nie tylko Wiągę iako poddani, ale i miłość iako kochające Oyca dzieci. Więc kiedy *Patris non Domini ritu* z nami się obchodzić racyzsz, mocniey pewnie niżeli przez niewiedzieć iaka potencya, miły na sercach naszych odpoczynek, bezpieczny na affekcie naszym rzad, *& Imperium* odprawować będziesz. O nas żadney nie trzebá nieć wątpliwości, nie sąwiedziemy my *expectationem* W. K. Mści, bo tá iest *inter primas* Narodu naszego sława, że Panom swoim dotrzymuicmy, i krew naszą własną zdrowie, *& securitatem* ich zastępować zwykliemy; kiedy się bać nieczego nie będziemy, świadczyć to W. K. Mści musimy, co należy Pánu. Słowem: *dum diliges, facies quod vis:* bokiedy prawdziwą będzie miłość, to tá *nihil adversi* na Rzeczpospolita nie dopuści. Więc Miłościwy Kroluś *Stabiliendam, & solidè fundandam confidentiam*, o dwie rzeczy z respektiem winnym chcę suplikować,

E e

Pierwga

picy cavere semel, quam pavere semper. Dasz W.K. Mość dokument tej dobroci, która wszystkie rzeczy naytrudniejszye łacne czyni, a będziesz przez to *gloria aternus, nomine immortalis*, potrafi zaś ostrożna, i roztropna Kancellaria, i takie znaydzie terminy, że to miasto dishonoru ubron BOZE, *cedet in gloriam*, a tym czasem zniewolisz W.K. Mość tym bardziey iuż sobie oddane sercá; *amari, coli, diligij majus Imperio est.* Zyczę zaś *ex rationibus Statús, quas dicere nola* przy, tak, wielkiey *arbitrorum* frequency; bo często nieostrożny. Spowiednik grzeszyć nauczy, aby to ubezpieczenie *in authentica forma* wzięli z soba. Ci Ich Mość, którzy pojadą do K. J. Mści Szwedzkiego, *et pro opportunitate si necesse fuerit* záżyli, a záżyć mogą, *et pro gloria clementia*, i affektu W. K. M. ku tej Oyczyźnie, *et pro melius pacandis rebus.*

Paná Ablegata Cára Jegomości Moskiewskiego słuchać zyczę, ale wyprawić kogo do Moskwy pozwolić nie mogłbym *ex rationibus Statús.* Posyłać tam, muśiałby się dać *gradus* Posłowi do traktowania, a możesz to być bez Seymu? *ab omnibus cognosci debet, quod omnes tangit.*

Druga

Druga żeby to było *contradictorium* oczywiste w ten czas, gdy się posyła do K. I. Mści Szwedzkiego, posyłać i do Nici przyaciela iego.

Artyleria Koronna záwsze się i ná Seymach, i náradách przykrzy; bo nigdy *in iustissimis desideriis suis* satisfakcyi nie odbiera. Czyni co może, zá co z miyscá mego *particulariter* dziękuie, J. M. Pan Woiewodá Kijowski, który *ex praxi continua*, iáko nayoszczędniey szczupłego tego záżywa prowentu, iktory *iudicio Orbis* nie tylko u W. K. M. prędkiego, i realnego respektu, ale i u całej Rzeczypospolitey go dzien. Czyni mowię co może ale *ex nihilo* nie może być tylko *nihil*. Mowielismy tak wiele rázy ná Seymach, i ná Radách żeby dwa Stárostwá z najlepszych, *et ex primis vacantibus* do Alteryi przyłączyć; bo przez to i W.K. Mość *ab ulteriori et tam iusta impetitione* uwolniłbyś się, *et necessitatibus tam pragnantibus* *provideretur.* Ze zaś to trochę odległe *medium*, lepszey to rozumiał, które dało prawo w ręce W. K. Mści, to iest żeby *refractarios* w wydániu Quárty do Artylerii náleżący skarać. Przez podane od samego práwa *medium.* Upewniam Nayiasniejszy Krolu, kiedy

E 3

icden

ioden i drudi *privations* skarany, będzie
pau ad unum, metus erit ad omnes. Że
 zaś Kámiennic, ozdoba, i obroná nászá w
 takiey iest potrzebie, w iákiey nigdy być
 nie może więkzey; że prawo, drogę mi
 pokázuie, które gdy *necessitates* Artyleryi
 Qwarta nowa, opátrowało *expresse* to przy-
 dało: że cokolwiekby ná potrzebę Arty-
 leryi z tey Qwarty, nie dostaowało, tedy
 skarb Koronny *supplere* powinien; á za-
 tym że to iest *necessitas* *inpra omnem neces-*
sitatem, śmiem upraszać J. M. Pana Pod-
 skárbiego Koronnego, áby choćby sobie
 miał iáko nayciężzey uczynić skarb, *sup-*
plementum *necessitates* Artyleryi: bo u-
 brod BOZE *quid adversi* ná tę fortecę, br-
 láby to strátá nigdy nie nádrodzona.

Miedzy infzemi rácyami, które *affligere*
musza animam że się Seym zerwał, iest
 też i ta, że nam nie przyszło do uczynienia
 Rzeczypospolitey całey doskonałey o El-
 blagu Relácii: bo te *inultus*, i tłumáczenia
 opáczne *meliori & evidentiore informatio-*
ne, pokázuiać *quod est non quod videtur*,
 śnádnó odbićby się były mogły. Upewniam
 Nayaśnniejszy Krolu i zá ich Mościów
 Kollegów, moich ludzi tak wielkich, i zá
 siebie sámego, żebyśmy tam tak *honori*
 W.K.

W.K. Mói iáko *integritati* Rzeczypospo-
 litey służyli, *ut nihil excusandum habeamus*.
 Jeżeli BOG użyćży, życia, á do Relacji
 przyjdzie ná Seymie, uzna to káždy, że
quod nunc dico, probabo. *Medium* podane
 od Xiażećia Jego Mości Kárdynała, do
 utrzymania Elektorá J. Mói Brandebur-
 skiego, *ne sit rigorosus exactor*, iest takie.
 ná które lepszego u siebie nie znáydnie.
 Zeby sobie denat miał pozwolić dáć mu
 Krolowski tytuł; kiedy ná to publiczney
 Rzeczypospolitey nie było zgody, nie ro-
 zumiem. Że zaś W.K. Moś *ex rationi-*
bus suis już go dáł więc możesz W. K. M.,
 i o to iá z miysłą mego prozję *authoritate*
sua evincere, ut patientiam habeat super nos.
 Uczyni to rozumiem chętnie ná pozyská-
 nie sobie dáltzego Rzeczypospolitey affe-
 ktu. Odzywáia się rácy, ktorzy gotowi
 dáć tę sumnę, *& turibus tenentibus* Elektorá
 J. Mói Brandeburskiego kontentować się,
 czekáiąc *ad felicitiora tempora* sátsfakcyi od
 Rzeczypospolitey. Nie wygáśi ieszcze
 ten affekt ktoregośmy doznawali; i ówczem
augeri videtur inter ardores Włoskiego Nie-
 bá w sercu Krolowey Jey Mości Máryi
 Kázimiry, kiedy ofiaruie sumnę *pro tam*
urgenti Rzeczypospolitey *necessitate*. Cze-
 mużby

mężby, tedy *provisionaliter in omnem casum*, żeby nam czekać niechciano tego długu, nie traktować *cum plenipotentiaris ad decisionem* Rzeczypospolitey. Więc że przy tey okazyi, tąż Nayaśniewsza Páni *cum duplici desiderio* odzywa się, iedno żeby dłużey w Rzymie mieścić mogła *salvis omnibus suis iuribus quod est concessibile*, drugie aby prowenta prawem obwarowane były *quod est iustissimum*. Godna ta Páni nietylko *ob memoriam* Wielkiego Krola Dobrodziecia naszego, ale i z osoby swojej własney, bo tego nikt negować niemoże, żeby Oyczyzny naszej pieścić nieprawie nie kochała. Należy tedy wdzięczność, i powinniśmy, to wszyscy do Majestatu W. K. Mści iako naygoręccy *inflare*, aby wstuszných, i nie odbytych swoich pretenzyach *sine ulteriori mora, realiter & effectivè* ukontentowana była. Oco iia nie tylko z obligacyi nigdy dosyć nie odśluzonych, ale i z łamey słusznosci iako nayuniżenicy suplikuie.

Ich MM. Pánom Hetmánom *ex debita gratitudine* dziękowałem ná. Seymie, teraz należy realny respekt, i od W. K. Mści ktoremu *currenti* áffektem swoim Páńskim ku ludziom Ryceńskim *non addo calcar*, i od nas

od nas, żebyśmy J. M. Pána Podskárbiego Koronnego naszego wielce Mści Pána prosiłi, żeby *ad rationem liquidacyi*, słusznaiaka *summae necessitates*. Ich Mościow *presentes & continuas sublevare* raczył, bo iákom tam rzekł, *non tantum hoc fieri potest sed & debet*. Kiedy zaś *fato nostro* przez zerwany Seym, ukontentować woyská niemogliśmy, śmiem upraszać W. K. Mści, abyśmy Ich MM. Pánom Posłom przynamniemy woyskowym wdzięczność za ich usługi pokazáli, i nie dopuścili tego, żeby wyćienczywszy się tu przy znaczney, terażniewiczey, drogosci, mieli z żalem bez konsolacyi, á iákom slyszal bez rynsztunku, bo te w zastawę iść musiałby, od nas odiechąć. Gdy po skończonych szczęśliwie Seymách odiechdzia, *ex more & usu* potysiacu złotych brać zwykli, teraz gdy zerwany Seym, gdy nadzieia zasług w dalszy czas odephnięta, przynamniemyz *publi. cum dolore* prywatna *in duplo* nazaczywszy *leniamus* konsolacya.

Do punktow inszych przymawiać się ani chcę ani śmiem, iedne są dobrze przetrzaśnione, a nie rad mówię *id, quod iam est ante me dictum*, drugie nie do Rady Senatu, ale do Seymu należą. Doj Xięstwa

itew: tylko zgody przymawiam się i dżię.
 nie naprzod Xiażęcin I. M. Kardynałowi,
 że w tey sprawie tak zawiley, tak wiele
 razy zaczynaiący się, anigdy nie skonczony
pro munere suo, & solito in publicum zelo
iudavit & alfit. Nagrodzi Pan BOG fity-
 gi te zdrowiem dobrym, Rzeczpospolita
 wdzięcznością kiedy widzi, więccy realne-
 go kendoru w sercu, niżeli purpury na cie-
 le. Należy teraz Nayaśnicyzzy Krolu,
 abyś W. K. Moś iaska, i prorekcya swoia
confirmare raczył *quod es operatus.* Da er-
go gloriam Nomini Tuo: i chćiey utwiedzić
 powaga, do czegoś się taka przykladał
 praca.

Interes Xiażęcia J. Mći Kutlandzkiego
videtur & est iustus. Więc śmiem suppli-
 kować, abyś go W. K. Moś *authoritate*
suā chciał *sulcire* *manutenere,* & *finire.*
A ia voto magis quam zelo kończę i P.
 BOGA z Dyecczya cała prośić będę, abyś
 W. K. Moś iako *bella* raczył *conficere*
fortiter, tak *pacem* mógł *fundare gloriosę,*

25 [S-dmk]